

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM SANATLARI PROGRAMI

TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E HATAY'DAKİ KAMU YAPILARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:
20116231 Övgü GARBİOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Nurcan YAZICI METİN

İkinci Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fehime Mine TEMİZ

İSTANBUL, 2017

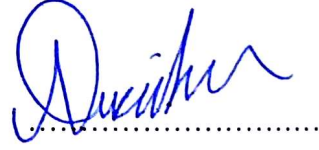
Övgü GARBİOĞLU tarafından hazırlanan **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e**
Hatay'daki Kamu Yapıları adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince
Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 16 / 05 / 2017

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

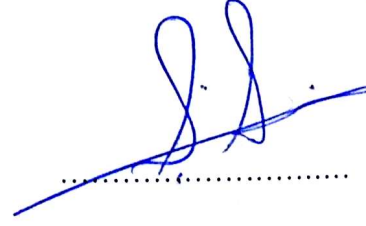
Jüri Üyesi : Doç.Dr. Nurcan YAZICI METİN (Danışman)

Jüri Üyesi : Prof.Dr. Mustafa ÖZER (Medeniyet Ü.Öğr.Üy.)

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Şükrü SÖNMEZER

Yedek Jüri Üyesi : Prof.Dr. Banu MAHİR

.....

Yedek Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Fatih ELCİ (İ.Ü.Öğr.Üy.)

.....

İÇİNDEKİLER

Sayfa no

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	III
SUMMARY.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII
ÇİZİMLER LİSTESİ.....	VIII
HARİTALAR LİSTESİ.....	XI
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	XII
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Çalışmanın Amacı.....	1
1.2.Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi	1
2. TARİHSEL SÜREÇTE HATAY	5
2.1.Hatay’ın Coğrafi Konumu.....	5
2.2.Hatay’ın Tarihsel Süreci	6
3. HATAY’DA KENTSEL GELİŞİM	10
3.1. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Hatay’da Yönetimsel Yapı	10
3.1.1. Tanzimat Dönemine Kadar Hatay’da Kentsel Gelişim	11
3.1.2. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Hatay’da Kentsel Gelişim	15
4. TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E MİMARLIK ORTAMI VE KAMU YAPILARI	19
5. HATAY’DAKİ KAMU YAPILARI	24
5.1. Yönetim Yapıları	27
5.1.1. Hassa Hükümet Konağı / İlçe Jandarma Komutanlığı	27
5.1.2. İskenderun Kaymakamlık Binası	30
5.1.3. Yayladağı Hükümet Konağı/ İlçe Jandarma Komutanlığı	36

5.1.4. Reyhanlı Eski Belediye Binası / Belediye Sağlık Kliniği	38
5.1.5. Antakya Hükümet Konağı /Hatay Valiliği	41
5.1.6. Kırıkhan Hükümet Konağı / İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	45
5.1.7. Antakya Belediye Binası / Hatay Büyükşehir Belediyesi	48
5.2. Eğitim Yapıları	51
5.2.1. Kırıkhan Ruhban Okulu / İlçe Halk Eğitim Merkezi	51
5.2.2. İskenderun İngiliz Okulu / 5 Temmuz İlköğretim Okulu	55
5.2.3. Antakya Frerler Okulu / Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu	57
5.2.4. İskenderun Frerler Okulu / İskenderun Lisesi	60
5.2.5. İskenderun Katolik Fransız Okulu / Mithat paşa İlköğretim Okulu	63
5.2.6. Antakya Erkek Lisesi / Anadolu Lisesi	66
5.2.7. Antakya Sanat Enstitüsü / Erol Bilecik Endüstri Meslek Lisesi	70
5.3. Sağlık Yapıları	73
5.3.1. St. Joseph Sörleri Şifa Yurdu / Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü	73
5.3.2. İskenderun Fransız Hastanesi / 2'Nolu Acil Sağlık Hizmetleri	77
5.4. Banka Yapıları	80
5.4.1. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası / Merkez Bankası	80
5.4.2. Antakya Ziraat Bankası	83
5.5. Diğer Kamu Yapıları	85
5.5.1. İskenderun İngiliz Konsoloslugu/Catoni Deniz İşletmeleri A.Ş.	85
5.5.2. İskenderun Adliyesi	88
5.5.3. Antakya Müzesi	91
5.5.4. Antakya Ampir (Gündüz) Sineması / Meclis Kafeterya	94
5.5.5. Antakya Postane Binası	98
5.6. Hatay'daki Günümüze Ulaşmayan Kamu Yapıları	100

6. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA	102
6.1 Plan Özellikleri	106
6.2. Cephe Özellikleri	114
6.3. Mimari Üslup.....	119
6.4. Süsleme Özellikleri	122
6.5. Kamu Yapılarının Mimarları	125
7. SONUÇ.....	128
8. KAYNAKÇA	131
9.ÖZGEÇMİŞ	141

ÖNSÖZ

Osmanlının son dönemini kapsayan Batılılaşma hareketleri ve ardından gelen Tanzimat'ın ilanıyla birlikte 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı coğrafyasının hemen her noktasında yükselen kamu yapıları, dönemin siyasi ve sosyal gelişmelerinin etkisiyle değişen kamu ihtiyaçlarının da bir yansımasıdır. Avrupa'daki mimari akımların yerli unsurlarla bir araya gelerek biçimlendirdiği birçok yapı, özellikle kent merkezlerinde, şehirlerin kilit noktalarında bulunmaktadır. İmparatorluğun ve idari yapının gücü ile birlikte bu yapıların nitelikleri, içinde bulundukları kentlerin yönetsel gücüne de işaret etmektedir.

Bu tez çalışması ile klasik Osmanlı düzeninden, Tanzimat'la öngörülen yeniden yapılanmaya geçişi belirleyen bir süreç içerisinde, Anadolu'nun en önemli eyalet merkezlerinden Halep eyaletinde yer alan daha sonraki yıllarda Fransız askeri yönetimine bağlı İskenderun Sancağı olarak ve kısa bir dönem Hatay Devleti olarak ayrı bir devlet halinde hüküm süren Hatay'daki kamu yapıları mimari ve üslupsal yönleriyle incelenmeye çalışılmıştır. Türkiye'ye ilhakı 1939 yılında gerçekleşen Hatay İl'inde kamu yapıları daha çok Fransız İşgal dönemi ve askeri yönetimi süresince gerçekleştirilmiştir.

Tez konusu seçiminde ve hazırlama süresi boyunca beni yönlendiren, çalışmalarına ışık tutan ve destekleyen danışmanım Doç. Dr. Nurcan YAZICI METİN'e; gerek saha çalışmalarında, gerekse bölge ile ilgili sık sık yardımlarına başvurduğum desteklerini esirgemeyen ikinci danışmanım Yrd. Doç. Dr. F. Mine TEMİZ'e en derin saygılarımı sunarım. Araştırmalarım sırasında resmi işlemlerinde yardımlarını gördüğüm Hatay Valiliği'ne, Hatay Büyükşehir Belediyesi Kudeb çalışanlarına, Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü çalışanı Sanat Tarihçisi Kenan BEŞALTI' ya, Anlayışlı ve güler yüzlü kadrosu ile araştırmam esnasında Hatay Cemil Meriç İl Halk Kütüphanesi müdürü Celal BAZ ve personeline, Antakya'da yardımlarını esirgemeyen Yüksek Mimar Ceren Emir'e, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Kütüphanesi personeline, İSAM kütüphanesi personeline ayrı ayrı teşekkür ederim.

Tez boyunca görüşlerinden istifade ettiğim her daim yanımda olan, yükümü hafifleten dostlarım Nazhan AYTAÇ, Neslihan ÇAKMAK KANDEĞER'e, Servet ÇAYAN'a, Müge SATI'ya ve Selma ÖZARSLAN'a sonsuz şükranlarımı sunarım. Tezimin her aşamasında benimle çaba sarfeden düzeltmelerimi yapan destekleriyle bana güç veren canım kardeşim Gizem KELEŞ'e, kuzenlerim Canan KELEŞ ve Beray KOCABAŞ'a, her zaman işlerimin tamamlanması için benimle birlikte emek veren babalarım Ayhan KELEŞ &

Mehmet GARBİOĞLU'na, canım annelerim Şükriye KELEŞ & Hatice GARBİOĞLU'na manevi katkılarından dolayı teşekkür ederim. En zor anlarımda desteğini ve yardımını esirgemeyen eşim İhsan Burak GARBİOĞLU'na sevgilerimle...

İSTANBUL 2017

Övgü GARBİOĞLU

ÖZET

Anadolu'da Batılılaşma hareketleriyle başlayan özellikle Tanzimat'ın ilanıyla Osmanlı topraklarında yapımı hız kazanan kamu yapılarının önemi 20. yüzyılda daha iyi anlaşılmıştır. Tanzimat'ın ilanı, Osmanlı Devleti'nde birçok alanda köklü değişimlerin yaşandığı dönem olarak bilinmektedir. Başta İstanbul olmak üzere kademe kademe diğer Anadolu şehirleri Tanzimat'ın getirdiği bu yeniliklere ayak uydurmaya başlamıştır. Yeni yönetimin getirmiş olduğu düzenlemelerin yapılacağı mekânların hızlı bir şekilde temin edilmesi gerektiğinden, İstanbul'da başlayan imar hareketleri yavaş yavaş Anadolu'ya yayılmıştır. Bu dönemde oluşan mimari akımlar eklektik diyebileceğimiz birçok üslubu bir arada barındıran mimari akımlardır.

Osmanlı'nın Batılılaşma hareketleriyle birlikte merkezi yönetim yapısı taşra yönetimlerine kaydıkça, idari merkezlerde de yeni kamu yapılarına ihtiyaç duyulmuştur. Hatay İl'i bu dönemde Adana ve Halep Eyaletleri 'ne bağlı kaza merkezlerinden oluşmaktadır. I.Dünya Savaşı'ndan sonra Antakya, 1918'de Suriye ile birlikte İngilizlerin istilasına daha sonrada Fransızların işgaline uğramıştır. Fransızlar bölgeye askeri yönetim idaresi altında, 1921 tarihli Ankara Anlaşması ile "İskenderun Sancağı " olarak idari muhtariyet vermeyi kabul etmiştir. 2 Eylül 1938 yılında kurulan Hatay Devleti, 10 aylık gibi kısa bir sürecin ardından, 1939 yılının Haziran ayında imzalanan antlaşma ile Hatay'ın Türkiye'ye ilhakı gerçekleşmiştir. Tarihsel süreç içerisinde, Antik ve Roma döneminde oldukça ihtişamlı olan Antakya'da Erken ve Klasik Dönem Osmanlı mimari örneklerinin sayısı azdır. Tanzimat Dönemi ile birlikte Osmanlı'nın son dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde mimari eserlerinin sayıca çoğaldığı dikkat çekmektedir. Bu da kentin 19. ve 20. yüzyıllarda özellikle Fransız işgali ve sonrasında askeri yönetimi idaresinde gerçekleşen imar faaliyetleri ile Doğu Akdeniz havzasında önemli bir yerleşim birimi haline gelmesiyle ilişkilidir. Bu yapıların mimari programlarında Batılı üslupların egemen olmasında, kurumsal ve kültürel kimliğinin Batılı olmasının yanı sıra dönemin moda akımlarının ve yabancı mimarlarının da etkili olduğu açıktır. Bu dönemde Avrupa kökenli Barok, Neoklasik, Art Nouveau ve Eklektik üsluplar belirli bir evrim doğrultusunda uygulanmıyor olsa da ulusal bir mimarlık arayışının da ortaya çıktığı gerçektir. Hatay ili konumu itibarı ile her devirde önemini korumuştur. Özellikle ticari yolların kesişme noktasında bulunduğundan her dönemde canlılığını muhafaza etmiştir. Hatay'da araştırma konumuza dâhil edilen, büyük çoğunluğu faal olarak kullanılan, eğitim, yönetim, sağlık, banka ve diğer yapılardan oluşan

24 yapı, dönemin özelliklerini temsil eden kamu yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentte yapılan hükümet binaları, okullar, hastaneler, banka binaları, sinema, müze, postane, konsolosluk binalarının mimari üslupları, plan kuruluşları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Araştırmamızın bölümlerinde Hatay'ın kentsel gelişimi, Tanzimat'tan sonra kamu yapısının genel oluşumu ve gelişimi, Hatay'daki kamu yapılarının şehirdeki dağılımı dönemler halinde verilmeye çalışılmıştır. Birkaç yapı dışında oldukça sade ve fonksiyonel olarak inşa edilen bu yapıların batılı örnekleri ve başkentteki uygulamaları örnek aldığı aşikârdır. Yine bu yapıların bir kısmının misyoner okulları ve hastaneleri olarak yabancı mimarlar tarafından yapıldığı, bununla birlikte yabancı usta ve mimarların banka binası ve adliye gibi bazı kamu yapılarının yapımında da görev aldığı anlaşılmaktadır. İncelenen kamu yapıları plan olarak bütünlük göstermemelerine karşılık, cephe ve süsleme özellikleri bakımından benzerlikler göstermektedirler. Bu özellikler Anadolu'nun ve komşu ülkelerin diğer kentlerindeki yapılarla karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkları ortaya konmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER: Tanzimat Dönemi, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Hatay, Antakya, İskenderun, Kamu Yapıları.

SUMMARY

Especially in the 20th century, the importance of the public buildings, were better understood. In 20th century the Westernization movements started in Anatolia and gained speed in the Ottoman lands with the announcement of the Tanzimat, Tanzimat's declaration is known as the period in which the Ottoman Empire experienced many radical changes. In Anatolian towns and especially Istanbul, gradually began to adapt to these innovations brought by the Tanzimat. It is necessary to provide the places where the regulations that the new administration brought, therefore the reconstruction movements that started in Istanbul gradually spread to Anatolia. The architectural movements in this period contain many styles that we can call eclectic.

With the Westernization movements of the Ottomans, as well as the central government structure, the new public structures were needed in the administrative centers as well. Hatay Province consists of borough centers connected to Adana and Halep Provinces in this period. After the I. World War, Antakya was invaded by the French in 1918 with the invasion of the British along with Syria. The French agreed to give administrative autonomy to the region under the mandate administration as the "Iskenderun Sancak" with the 1921 Ankara Agreement. The Hatay State, which was established on September 2, 1938, was annexed to Turkey by the treaty signed in June 1939 after a short period of 10 months. In Antakya, which is quite magnificent during the Ancient and Roman periods in the historical process, there are few examples about the number of Early and Classical Ottoman architecture. It is noteworthy that the number of the architectural pieces of the last period of the Ottoman period and the Early Republic period together with the Tanzimat period increased. This is related to the fact that the city became an important settlement unit in the Eastern Mediterranean basin, during the 19th and 20th centuries, especially during the French occupation and after the construction of the mandate. It is clear that Western styles are dominant in the architectural programs of these constructions, the fashion trends and the foreign architects of the period are influential because of the institutional and cultural identity of West. In this period, European-originated Baroque, Neoclassical, Art Nouveau and Eclectic styles have not been applied in the direction of a certain evolution, but a search for a national architecture has also emerged. Hatay Province in terms of position is important in every period. Especially when it is located at the intersection of commercial roads, it kept its vitality in every period.

In this research ,24 buildings consisting of education, administration, health, bank and other structures which are included in Hatay and which are mostly used actively are emerging as public structures representing the characteristics of the period. The city government buildings, schools, hospitals, bank buildings, cinemas, museums, post offices, architectural styles of consulate buildings, plan institutions are explained in detail. In the sections of this research, the urban development of Hatay, the general formation and development of the public structure after Tanzimat, and the distribution of the public buildings in Hatay city center have been tried to be explained in periods. Except for a few buildings, it is obvious that these structures, which are constructed in a very simple and functional manner, exemplify Western examples and applications in the capital. It is also understood that some of these constructions were made by foreign architects as missionary schools and hospitals, and that foreign masters and architects also took part in the construction of some public buildings such as the bank building and the court of law. Although the public buildings examined are not integrated as a plan, they show similarities in terms of front line and ornamentation characteristics. These features are compared with the structures of Anatolia and other cities of neighboring countries and their similarities and differences are revealed.

Keywords: Tanzimat Period, Republican Period Architecture, Hatay, Antakya, Iskenderun, Public Buildings.

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e – Adı geçen eser

A.g.k – Adı geçen kitap

A.g.m – Adı geçen makale

A.g.t – Adı geçen tez

A.g.r – Adı geçen rapor

B.k.z - Bakınız

C. – Cilt

Çev. – Çeviren

Der. – Derleyen

Ed. - Editör

Haz. – Hazırlayan

M.Ö. – Milattan Önce

M.S.G.S.Ü – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

A.K.V.K.B.K.M - Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

S. – Sayı

s. – Sayfa

vd. – ve diğerleri

vb. – ve benzeri

Yay. - Yayınlayan

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 5.1.2.1. İskenderun Kaymakamlık Binası, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2011 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.1.2.2. İskenderun Kaymakamlık Binası, Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2011 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.1.4.1. Reyhanlı Belediye Binası, Zemin Kat Planı (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.1.4.2. Reyhanlı Belediye Binası, Birinci Kat Planı (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.1.5.1. Hatay Valilik Binası, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2010 (Kaynak: Yüksek Mimar Ceren Emir'in izniyle alınmıştır)

Çizim 5.1.5.2. Hatay Valilik Binası, Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2010 (Kaynak: Yüksek Mimar Ceren Emir'in izniyle alınmıştır)

Çizim 5.1.7.1. Antakya Belediye Binası, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2010 (Kaynak: Antakya Belediyesi, Kudeb Arşivi)

Çizim 5.1.7.2. Antakya Belediye Binası, Birinci Kat Planı, Rölöve Çizimi, 2010 (Kaynak: Antakya Belediyesi, Kudeb Arşivi)

Çizim 5.2.1.1. Kırıkhan Ruhban Okulu Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2012 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.2.1.2. Kırıkhan Ruhban Okulu Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2012 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.2.3.1. Antakya Frerler Okulu Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.2.3.2. Antakya Frerler Okulu Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.2.4.1. İskenderun Frerler Okulu, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2012 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.2.6.1. Antakya Erkek Lisesi Zemin Kat Planı (Kaynak: Okul Müdür yardımcısı M. Ali Yapar'ın izniyle alınmıştır)

Çizim 5.2.6.2. Antakya Erkek Lisesi Birinci Kat Planı (Kaynak: Okul Müdür yardımcısı M. Ali Yapar'ın izniyle alınmıştır)

Çizim 5.2.7.1. Antakya Sanat Enstitüsü Genel Yerleşim Planı, 2011 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.3.1.1. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu Zemin Kat Planı (Kaynak: Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü Arşivi'nden alınmıştır)

Çizim 5.3.1.2. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu Birinci Kat Planı (Kaynak: Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü Arşivi'nden alınmıştır)

Çizim 5.3.1.3. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu İkinci Kat Planı (Kaynak: Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü Arşivi'nden alınmıştır)

Çizim 5.3.2.1. İskenderun Fransız Hastanesi Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2001, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.3.2.2. İskenderun Fransız Hastanesi Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2001, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.4.1.1. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası Vaziyet Planı, 1985, (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.4.1.2. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 1985 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.4.1.3. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 1985 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.4.2.1. Ziraat Bankası Antakya Şubesi Bodrum Kat Planı Rölöve Çizimi, 1999 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.4.2.2. Ziraat Bankası Antakya Şubesi Giriş Kat Planı Rölöve Çizimi, 1999 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.4.2.3. Ziraat Bankası Antakya Şubesi Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 1999 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.5.2.1. İskenderun Adliye Binası Giriş Kat Planı, 1976 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.5.2.2. İskenderun Adliye Binası Birinci Kat Planı, 1976 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.5.3.1. Antakya Müzesi Giriş Kat Planı Rölöve Çizimi, 2011 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.5.4.1. Antakya Gündüz Sineması 0 Kot Planı Rölöve Çizimi, 2007 (Kaynak: Antakya Belediyesi Kudeb Arşivi'nden)

Çizim 5.5.4.2. Antakya Gündüz Sineması Fuaye Katı Planı Rölöve Çizimi, 2007 (Kaynak: Antakya Belediyesi Kudeb Arşivi'nden)

Çizim 5.5.4.3. Antakya Gündüz Sineması Balkon Katı Planı Rölöve Çizimi, 2007 (Kaynak: Antakya Belediyesi Kudeb Arşivi'nden)

Çizim 5.5.5.1. Antakya Postane Binası Bodrum Kat Planı Rölöve Çizimi, 2006 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.5.5.2. Antakya Postane Binası Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2006 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.5.5.3. Antakya Postane Binası İkinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2006 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 1: Amasya Eski Adliye Binası Zemin Kat Planı, Rölöve Çizimi, (Kaynak: Emre Kolay'ın "Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları" adlı Yüksek Lisans Tez'inden alınmıştır).

Çizim 2: Mersin Hükümet Konağı Vaziyet Planı (Kaynak: <http://www.nurandemirtas.com/tr/Projeler/24>)

Çizim 3: Afyon Devlet Hastanesi Prototipi (Kaynak: Dilara Onur'un "Hastane Yapılarının İç Mekânlarının Görsel Algı Açısından Değerlendirilmesi: Acıbadem Hastaneleri Örneği" adlı Yüksek Lisans Tez'inden alınmıştır, 2007).

Çizim 4: Halep Hamîdiye Gurebâ Hastanesi Planı (Kaynak: Son Devir Osmanlı Hastaneleri adlı kitaptan alınmıştır).

Çizim 5: Osmanlı Bankası Ankara Zemin Kat Planı (Kaynak: Kaynak: Duygu Saban'ın Giulio Mongeri'nin Banka Tasarım İlkeleri-Ziraat Bankası Adana Şubesi isimli makaleden alınmıştır).

Çizim 6: İş Bankası Ankara Zemin Kat Planı (Kaynak: Kaynak: Duygu Saban'ın "Giulio Mongeri'nin Banka Tasarım İlkeleri-Ziraat Bankası Adana Şubesi" isimli makaleden alınmıştır).

Çizim 7: Ziraat Bankası Adana Şubesi 1988 Tarihli Rölövesi (Kaynak: Duygu Saban'ın "Giulio Mongeri'nin Banka Tasarım İlkeleri-Ziraat Bankası Adana Şubesi" isimli makaleden alınmıştır).

Çizim 8: Ankara Sergievi Zemin Kat Planı (Kaynak: Arkitekt Dergisi, 1935, s.98)

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Hatay İl Haritası (Kaynak; Hatay Kültür Envanterinden alınmıştır.)

Harita 2: Antakya'nın Sit Alanlarını ve Kentsel Gelişme Aşamaları (Kaynak; F. Mine Temiz Arşivi)

Harita 3: XIX. Yüzyıl Sonlarında Halep Vilayeti ve Kazaları (Kaynak; Ataman Demir'in "Çağlar Boyunca Antakya" adlı kitabından alınmıştır)

Harita 4: İskenderun Hükümet Konağı, Adliye ve Çevresi, 1928, (Kaynak; M.C Duraffourd)

Harita 5: Antakya Hükümet Konağı ve Çevresi, 1929, (Kaynak; M.C Duraffourd)

Harita 6: Antakya Cumhuriyet Meydanı ve Çevresi, 1929, (Kaynak; M.C Duraffourd)

Harita 7: 1931 Yılında Antakya'daki Yapıların Dağılımı (Kaynak; Paul Jacquot'un, Antioche Centre De Tourisme adlı kitabından alınmıştır)

Harita 8: 19.Yüzyılda Antakya Protestan Kilisesi ve Papaz'ın Konutu (Kaynak: Y. Mimar Ceren Emir Arşivi).

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Antakya'daki Kamu Yapılarının Dağılımı, (Kaynak; <https://www.google.com/earth/>,2017)

Fotoğraf 2: İskenderun'daki Kamu Yapılarının Dağılımı, (Kaynak; <https://www.google.com/earth/>,2017)

Fotoğraf 5.1.1.1. Hassa Hükümet Konağı Restorasyon Öncesi, (Kaynak: Hassa İlçe Jandarma Komutanlığı Arşivi, 2013)

Fotoğraf 5.1.1.2: Hassa Hükümet Konağı Günümüzdeki Durumu, (Kaynak: Hassa İlçe Jandarma Komutanlığı Arşivi, 2016)

Fotoğraf 5.1.2.1. İskenderun Kaymakamlık Binasını Gösteren 1904 Tarihli Fotoğraf, (Kaynak: F. Mine Temiz'in Arşivi).

Fotoğraf 5.1.2.2. İskenderun Kaymakamlık Binası, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.2.3. İskenderun Kaymakamlık Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.2.4. İskenderun Kaymakamlık Binası, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.2.5. İskenderun Kaymakamlık Binası, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.2.6. İskenderun Kaymakamlık Binası, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.1.2.7. İskenderun Kaymakamlık Binası Revaklı Avlu ve Bezeme Detayları, 2016

Fotoğraf 5.1.2.8. İskenderun Kaymakamlığı, 1910-1930 Yılları (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.1.2.9. İskenderun Kaymakamlığı, 1890-1910 Yılları (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.1.2.10. İskenderun Kaymakamlığı, 1940'lı Yıllar (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.1.3.1. Yayladağı Hükümet Konağı Güney Cephesi (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.1.3.2. Yayladağı Hükümet Konağı 1950 Yılına Ait Bir Fotoğraf, (Kaynak; İller ve Belediyeler Dergisi'nden alınmıştır)

Fotoğraf 5.1.4.1. Reyhanlı Belediye Binası, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.4.2. Reyhanlı Belediye Binası, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.4.3. Reyhanlı Belediye Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.4.4. Reyhanlı Belediye Binası, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.4.5. Reyhanlı Belediye Binası, Giriş Kapısı ve Pencere Detayı, 2016

Fotoğraf 5.1.4.6. Reyhanlı Belediye Binası, Batı Cephesi, Bordür Detayı, 2016

Fotoğraf 5.1.4.7. Reyhanlı Belediye Binası İç Mekân ve Yer Döşemeleri, 2016

Fotoğraf 5.1.5.1. Hatay Valilik Binası, Kuzeydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.5.2. Hatay Valilik Binası, Güneydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.5.3. Hatay Valilik Binası, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.1.5.4. Hatay Valilik Binası, Pencere Detayı, 2016

Fotoğraf 5.1.5.5. Günümüze Ulaşmayan İbrahim Paşa Konağı (Kaynak; Ataman Demir'in Çağlar İçinde Antakya adlı kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 5.1.5.6. Hatay Valilik Binası, Restorasyon Öncesi (Kaynak; Hatay Valiliği Arşivi)

Fotoğraf 5.1.6.1. Kırıkhan Hükümet Konağı, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.2. Kırıkhan Hükümet Konağı Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.3. Kırıkhan Hükümet Konağı, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.4. Kırıkhan Hükümet Konağı, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.5. Kırıkhan Hükümet Konağı, Merdiven Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.1.6.6. Kırıkhan Hükümet Konağı, Zemin Döşemesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.7. Kırıkhan Hükümet Konağı, Güney Cephe Detay, 2016

Fotoğraf 5.1.7.1. Antakya Belediye Binası, 1940'lı Yıllara Ait Fotoğraf (Kaynak; Mehmet Mursaloğlu Arşivi)

Fotoğraf 5.1.7.2. Antakya Belediye Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.7.3. Antakya Belediye Binası, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.7.4. Antakya Belediye Binası, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.7.5. Antakya Belediye Binası, Güney Cephe, 2016

Fotoğraf 5.1.7.6. Antakya Belediye Binası Restorasyon Sırasında İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.2.1.1. Kırıkhan Ruhban Okulu, Güneybatı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.1.2. Kırıkhan Ruhban Okulu, Güneydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.1.3. Kırıkhan Ruhban Okulu, Payanda Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.2.1.4. Kırıkhan Ruhban Okulu, Kuzeybatı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.1.5. Kırıkhan Ruhban Okulu, Kuzeydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.1.6. Kırıkhan Ruhban Okulu, Apsis Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.2.1.7. Kırıkhan Ruhban Okulu, Apsis Tavan Detayı, 2016

Fotoğraf 5.2.1.8. Kırıkhan Ruhban Okulu, Kemerli Koridor Geçişleri, 2016

Fotoğraf 5.2.1.9. Kırıkhan Ruhban Okulu, Apsis Cephesi (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.2.1.10. Kırıkhan Ruhban Okulu, Karo Mozaik Detayı, 2016

Fotoğraf 5.2.1.11. Kırıkhan Ruhban Okulu'na Ait Eski Bir Fotoğraf, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.2.2.1. İskenderun İngiliz Okulu, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.2.2. İskenderun İngiliz Okulu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.2.3. İskenderun İngiliz Okulu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.2.4. İskenderun İngiliz Okulu, Cephe Düzenlemeleri, 2016

Fotoğraf 5.2.3.1. Antakya Frerler Okulu, Avludan Görünüm, 2016

Fotoğraf 5.2.3.2. Antakya Frerler Okulu, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.3.3. Antakya Frerler Okulu, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.3.4. Antakya Frerler Okulu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.3.5. Antakya Frerler Okulu, Merdiven Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.2.3.6. Antakya Frerler Okulu, Kapı Üstlerindeki Bitkisel Bezeme Öğeleri, 2016

Fotoğraf 5.2.3.7. Antakya Frerler Okulu, 1995 Yılında Yapılan Onarım (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.2.4.1. İskenderun Frerler Okulu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.4.2. İskenderun Frerler Okulu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.4.3. İskenderun Frerler Okulu, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.4.4. İskenderun Frerler Okulu, Doğu cephesi Orta Aks, 2016

Fotoğraf 5.2.4.5. İskenderun Frerler Okulu, Batı Cephesi Orta Aks, 2016

Fotoğraf 5.2.5.1. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.2. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.3. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.4. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Ek Binanın Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.5. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Ek Binanın Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.6. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Koridor, 2016

Fotoğraf 5.2.5.7. İskenderun Katolik Fransız Okulu, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.2.5.8. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Ek Bina İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.2.5.9. İskenderun Katolik Fransız Okulu, İç Mekân Karo Mozaik Döşemeler, 2016

Fotoğraf 5.2.5.10. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Pencere Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.2.5.11. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Batı Cephesi Balkon ve Bezeme Detayı, 2016

Fotoğraf 5.2.6.1. Antakya Erkek Lisesi, 1932 Yılına Ait Fotoğraf, (Kaynak; Çağrı Fotoğrafçılığın izniyle alınmıştır)

Fotoğraf 5.2.6.2. Günümüze Ulaşmayan Köprü Mektebi' ne Ait Eski Fotoğraf (sağdan birinci yapı) (Kaynak; Mehmet Mursaloğlu Arşivi)

Fotoğraf 5.2.6.3. Antakya Erkek Lisesi, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.6.4. Antakya Erkek Lisesi, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.6.5. Antakya Erkek Lisesi Avlusu, 2016

Fotoğraf 5.2.6.6. Antakya Erkek Lisesi, Karo Mozaik Döşemeler, 2016

Fotoğraf 5.2.7.1. Antakya Sanat Enstitüsü, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.7.2. Antakya Sanat Enstitüsü, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.7.3. Antakya Sanat Enstitüsü, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.7.4. Antakya Sanat Enstitüsü, Atölye Kapı Detayı, 2016

Fotoğraf 5.3.1.1. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.1.2. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.1.3. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.1.4. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.1.5. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Giriş Kat Koridoru, 2016

Fotoğraf 5.3.1.6 Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu., Kilise Olarak Kullanılan Bölüm, 2016

Fotoğraf 5.3.1.7. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Kilise Olarak Kullanılan Bölümün Apsis Duvarı, 2016

Fotoğraf 5.3.2.1. İskenderun Fransız Hastanesi, Kuzey Cephe Orta Aks, 2016

Fotoğraf 5.3.2.2. İskenderun Fransız Hastanesi, Kuzey Cephe Yan Kütleler, 2016

Fotoğraf 5.3.2.3 İskenderun Fransız Hastanesi, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.2.4. İskenderun Fransız Hastanesi, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.2.5. İskenderun Fransız Hastanesi, Kuzey Cephe Kemer Düzenlemeleri, 2016

Fotoğraf 5.4.1.1. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.4.1.2. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.4.1.3. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Giriş Kapı Detayı, 2016

Fotoğraf 5.4.1.4. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Kuzey Cephe Bezeme Detayı, 2016

Fotoğraf 5.4.1.5. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, 1950 Yılına Ait Fotoğraf (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.4.2.1. Antakya Ziraat Bankası, Kuzeydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.4.2.2. Antakya Ziraat Bankası, Güneydoğu cephesi, 2016

Fotoğraf 5.4.2.3. Antakya Ziraat Bankası, Kuzeybatı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.4.2.4. Antakya Ziraat Bankası, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.5.1.1. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.1.2. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Kuzey Cephe Kemer Açıklıkları, 2016

Fotoğraf 5.5.1.3. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Balkon Düzenlemesi, 2016

Fotoğraf 5.5.1.4. İskenderun İngiliz Konsolosluğu Kuzey Cephede Yer Alan Beşgen Formlu Kütle, 2016

Fotoğraf 5.5.1.5. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.1.6. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Doğu Cephe Düzeni, (Kaynak; F. Mine Temiz Arşivi)

Fotoğraf 5.5.1.7. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, İç Mekân (Kaynak; F. Mine Temiz Arşivi)

Fotoğraf 5.5.1.8. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Pencere Bezemeleri, 2016

Fotoğraf 5.5.1.9. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, 1906 Yılına Ait Fotoğraf (Kaynak; F. Mine Temiz Arşivi)

Fotoğraf 5.5.2.1. İskenderun Adliye Binası Kuzeybatı Cephede Yer Alan Saat Kulesi, 2016

Fotoğraf 5.5.2.2. İskenderun Adliye Binası, Kuzey Cephe, 2016

Fotoğraf 5.5.2.3. İskenderun Adliye Binası, Kuzey Cephe Detay, 2016

Fotoğraf 5.5.2.4. İskenderun Adliye Binası, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.2.5. İskenderun Adliye Binası, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.2.6. İskenderun Adliye Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.2.7. İskenderun Adliye Binası, Revaklı Avlu ve Pencere Düzenlemeleri (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.5.2.8. İskenderun Adliye Binası, Avludan Kuzey Yöndeki Giriş Açıklığı, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.5.2.9. İskenderun Adliye Binası, Avlu Genel Görünüm ve Yer Döşemeleri (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.5.2.10. İskenderun Adliye Binası, Pencere Bezeme Detayı, 2016

Fotoğraf 5.5.3.1. Antakya Müzesi, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.3.2. Antakya Müzesi, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.3.3. Antakya Müzesi, Asi Nehrine Bakan Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.3.4. Antakya Müzesi, Teşhir Salonu, 2016

Fotoğraf 5.5.3.5. Antakya Müzesi, Doğu yönde Yer Alan Revaklı Bahçe, 2016

Fotoğraf 5.5.4.1. Antakya Gündüz Sineması, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.4.2. Antakya Gündüz Sineması, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.4.3. Antakya Gündüz Sineması, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.4.4. Antakya Gündüz Sineması, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.4.5. Antakya Gündüz Sineması, Güney Cephe Detay, 2016

Fotoğraf 5.5.4.6. Antakya Gündüz Sineması, 1936'lı Yıllara Ait Fotoğraf (Kaynak; Mehmet Saplama Arşivi'nden)

Fotoğraf 5.5.5.1. Antakya Postane Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.5.2. Antakya Postane Binası, Kuzeydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.5.3. Antakya Postane Binası, Güneydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.5.4. Antakya Postane Binası, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.5.5.5. Antakya Postane Binası, Cephe Düzeni Detay, 2016

Fotoğraf 3: Ürdün Kerek Hükümet Konağı (Kaynak: Ahmet Çaycı'nın Ürdün'de Osmanlı Mimarisi isimli kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 4: Ürdün İrbid Hamidiye Lisesi (Kaynak: Ahmet Çaycı'nın Ürdün'de Osmanlı Mimarisi isimli kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 5: Ürdün Madaba Hükümet Konağı (Kaynak: Ahmet Çaycı'nın Ürdün'de Osmanlı Mimarisi isimli kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 6: Mersin Hükümet Konağı (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 7: Beyrut Hükümet Konağı (Kaynak: <http://almashriq.hiof.no/lebanon/>).

Fotoğraf 8: Trablusşam Hükümet Konağı (Kaynak: Zeynep Çelik'in, İmparatorluk, Mimari ve Kent isimli kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 9: Kastamonu Hükümet Konağı (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 10: Bâb-ı Seraskeri iç mekân (Kaynak: Gözde Çelik-Zeynep Kuban'ın, İstanbul Tarihi Yarımadası'nda Tanzimat Dönemi İdari Yapıları isimli makalesinden alınmıştır).

Fotoğraf 11: Şam Belediye Binası (Kaynak: Zeynep Çelik'in, İmparatorluk, Mimari ve Kent isimli kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 12: Yozgat Askerlik Şubesi Binası (Kaynak: Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları isimli Doktora Tez'inden alınmıştır).

Fotoğraf 13: Malatya Battalgazi Askerlik Şubesi (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 14: Siverek Halk Kütüphanesi Binası (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 15: Maraş Merkezi Türkiye Amerikan Kız Koleji (Kaynak: <http://informadik.blogspot.com.tr/>).

Fotoğraf 16: Antep Merkezi Türkiye Koleji (Kaynak: <http://informadik.blogspot.com.tr/>).

Fotoğraf 17: Beyrut, Ticaret ve Ziraat Okulu (Kaynak: Zeynep Çelik'in, İmparatorluk, Mimari ve Kent isimli kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 18: İTÜ Taşkışla Kampüsü (Kaynak: Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları isimli Doktora Tez'inden alınmıştır).

Fotoğraf 19: Kasımpaşa Kalyoncu Kışlası (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 20: Konya Hükümet Konağı (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 21: Kayseri Erkek Sanat Enstitüsü (Kaynak: Fatma Arslantaş, 20.Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları isimli Yüksek Lisan Tez'inden alınmıştır).

Fotoğraf 22: İstanbul Haseki Nisa Hastanesi (Kaynak: Son Devir Hastaneleri kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 23: Üsküp Belediye Hastanesi (Kaynak: Son Devir Hastaneleri kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 24: Levanten evlerinden İzmir'deki Edwards Köşkü (Kaynak: <http://www.geziko.com/blog/izmirin-tarihi-levanten-evleri/>).

Fotoğraf 25: Afyon Postane Binası (Kaynak: İnci Aslanoğlu'nun Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı isimli kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 26: Beyrut, Suriye ve Büyük Lübnan Bankası (Kaynak: <http://almashriq.hiof.no/lebanon/>).

Fotoğraf 27: İzmir Milli Kütüphane-Elhamra Sineması (Kaynak: Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 28: İzmir Roma Bankası ve ABD Konsolosluk Binası (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 29: Merzifon Rüştüye Binası (Kaynak: (Kaynak: Fatma Arslantaş, 20.Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları isimli Yüksek Lisan Tez'inden alınmıştır).

Fotoğraf 30: Vicenza'daki Palladiana Bazilikası (Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Basilica_Palladiana).

Fotoğraf 31: İngiltere Claydon House (Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Palladyanizm>).

Fotoğraf 32: Trabzon Askeri Hastanesi Cephesi (Kaynak: Kaynak: Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları isimli Doktora Tez'inden alınmıştır).

Fotoğraf 33: Beyrut Sivil Mimari Örneği (Kaynak: <http://www.mimnap.org/?p=160904>).

Fotoğraf 34: Beyrut İngiliz Konsolosluk Binası (Kaynak: <http://almashriq.hiof.no/lebanon/>).

Fotoğraf 35: Elazığ-Harpur Mülkiye İdadisi (Kaynak: Kaynak: Kaynak: Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları isimli Doktora Tez'inden alınmıştır).

Fotoğraf 36: Emlak ve Eytam Bankası- Ankara (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 37: İzmir Ticaret Borsa Binası (Kaynak: <http://wowturkey.com>).

Fotoğraf 38: Kamu Yapılarındaki Karo Mozaik Süsleme Örnekleri, 2016

1.GİRİŞ

1.1.Çalışmanın Amacı

Tanzimat dönemi ile başlayan süreçte ihtiyaçtan doğan yeni yapı türleri inşa edilmeye başlanmıştır. Bu yapılar Erken Cumhuriyet döneminde de inşa edilmeye devam etmiştir. Bu süreçte Osmanlı kentlerinin çekirdeğini oluşturan cami, külliye, medrese, hamam ve türbelerin yanında bir diğer taraftan inşa edilmeye başlanan kamu yapıları ile şehir bu yöne doğru ilerlemekte ve kentlerin gelişimine yön vermektedir. Bu bağlamda sosyal ihtiyaçların geliştiği ve karmaşıklaştığı 19. ve 20. yüzyıl 'da kamu yapıları Osmanlı kentlerinin fiziki yapısını ve görünümü de değiştirmiştir.

“Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Hatay’daki Kamu Yapıları” adlı tez çalışmasında amaç, Hatay il merkezi ve ilçelerindeki günümüze ulaşan, kamu yapılarını incelemektir. Çalışmada 1839-1950 yılları arasında inşa edilmiş yapı örneklerinin incelenmesi yanında yapıların plan tipleri, cephe düzenleri ve süslemeleri esas alınarak mimari özelliklerinin değerlendirilmesi, dönemi ile karşılaştırılması ve bu eserlerin dönemi içerisindeki yerlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Başta İstanbul ve Ankara olmakla birlikte Anadolu’nun birçok kentinde Tanzimat Dönemi ile birlikte inşa edilmeye başlanan kamu yapıları, Hatay şehrinde de karşımıza çıkmaktadır. Hatay’ın merkez ilçesi olan Antakya Antik Çağ’da özellikle Roma döneminde en ihtişamlı dönemini yaşamıştır. Bölge ile ilgili yapılan mimarlık ve sanat tarihi çalışmaları da genellikle bu dönemi kapsamaktadır. Hatay il merkezi ve ilçelerinde bulunan Son Dönem Osmanlı ve özellikle Fransız askeri yönetimi döneminde inşa edilmiş kamu yapılarının yeterince incelenmemiş olması bu çalışmanın yapılmasında etkindir. Günümüze kadar çok az kaynakta kısaca bahsi geçen ve detaylı bir çalışmaya konu olmamış bu yapıların ayrıntılı olarak incelenmesi ve sonradan yapılacak çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

1.2.Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın kapsamını,1839-1950 yılları arasında Hatay kent merkezi ve ilçelerindeki günümüze ulaşan kamu yapıları oluşturmaktadır. Hatay’a bağlı Altınözü, Erzin, Payas, Belen, Dört Yol, Arsuz, Samandağ ilçelerinde ise günümüze ulaşabilen kamu yapıları bulunmamaktadır.

Çalışmanın konusu kapsamında Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreç ele alınmış ve bu bağlamda Tanzimat dönemi örnekleri ile Erken Cumhuriyet dönemi örnekleri

değerlendirilmiştir. Osmanlı mimarlığında ortaya çıkan yeni yapı türleri Cumhuriyet'in ilanı ile artış göstermiştir. Çalışmamız Hatay'ın Anavatana ilhakının 1939 yılında olması sebebiyle 1950 yılı ile sınırlandırılmıştır. Bu süreçte Hatay'da inşa edilen ve kullanılan kamu yapılarının ilk inşa amaçları ve işlevleri göz önünde bulundurulmuştur. 1920'li yıllarda Cemil Bereket Konağı olarak inşa edilen Antik Beyazıt Otel Hatay Devleti döneminde Adalet Bakanlığı olarak kullanılmış, Hatay'ın Türkiye'ye ilhakından sonra da 1963 yılına kadar Adliye binası olarak işlevlendirilmiştir.¹ 1900'lü yıllarda konut olarak inşa edildiği düşünülen ve 1925 yılında Suriye ve Büyük Lübnan Bankası tarafından satın alınan yapı uzun yıllar banka binası+konut olarak değerlendirilmiştir.² Antakya Kurtuluş Caddesi, Affan Mahallesi'nde 1930 yılında inşa edilen İnci Kiraathanesi Fransız işgal ve askeri yönetimi sırasında bir dönem Tapu Kadastro Müdürlüğü olarak kullanılmıştır.³ Bu sebeple ilk inşa amacı "kamu binası" olarak ele alınan yapıların olduğu çalışmada uzun süre kamu binası olarak kullanılmış olmakla birlikte, konut/konak olarak inşa edilen Antakya Adliye Binası'na, konut- kahvehane olarak inşa edilen Tapu Kadastro Müdürlüğü'ne ve Antakya Suriye ve Büyük Lübnan Bankası'na yer verilmemiştir.

Çalışma dâhilinde öncelikle kaynak araştırması yapılmıştır; Osmanlı mimarlığı, Tanzimat dönemi mimarlık ortamı ve Cumhuriyet dönemi mimarlığı hakkında yayınlara ulaşıp kapsamlı okumalar yapılmıştır. Hatay'ın geçirdiği tarihsel süreç ve konumundan dolayı detaylı bilgiler elde edinilmeye çalışılmış olup, yakın tarihte kentin ve ilgili yapıların oluşum ve gelişim süreçlerine tanıklık etmiş kişilerin bilgilerine başvurmak amacıyla sözlü tarih çalışması da yapılmıştır. Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü kurul arşivinde yapıların rölöve, restitüsyon, restorasyon proje çizimleri ve raporları incelenmiş ve yapıların tamamına yakınının planlarına ulaşılmıştır. Plan, kroki, fotoğraf ile basılı makale, tez, kitap, süreli yayınlar gibi yazılı kaynaklar taranmıştır. Çalışma kapsamına dâhil edilen bazı yapılar, askeri amaçlı kullanıldığı için yerinde detaylı incelemeler yapılamamıştır. Ayrıca Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Arşivleri'nden de yararlanılmış; söz konusu yapılarla ilgili arşiv belgeleri temin edilmiştir. Fransız Araştırmaları Enstitüsü ziyaret edilmiş bölge ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Başta Hatay Valiliği ve Hatay Büyükşehir Belediyesi olmak üzere çeşitli kamu kurumlarından, fotoğraf,

¹ Bülent Nakib, **Eski Antakya'dan Görünümler Tarihsel Yapılar ve Eski Ünlü Yerler**, s.33.

² Ümit Fırat Açıkgöz, "A case in french colonial politics of architecture and urbanism: Antioch and Alexandretta during the mandate (Fransız kolonyalizminin mimari ve kentsel politikalarına bir örnek: Manda döneminde Antakya ve İskenderun)", yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 145-146.

³ F. Mine Temiz, **XIX. Yüzyıl ve Sonrasında Antakya'nın Kentsel Mekân Oluşumunda Meydana Gelen Değişiklikler ve Kurtuluş Caddesi**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Doktora Tezi, 79.

kitap gibi basılı kaynak ve görsel malzeme elde edinilmiştir. Hazırlık aşamasında saha çalışmaları gerçekleştirilmiş olup, yapıların yerinde tespiti, incelenmesi ve fotoğraf çekimi gerçekleştirilmiştir.

Hatay kent merkezi ve ilçelerdeki günümüze ulaşan ilk inşa amacı “kamu binası” olan yapıların incelenmesinin amaçlandığı çalışmanın metni yedi bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümü, genel anlatımların olduğu çalışmanın amacı, kapsam ve yönteminin değerlendirildiği kısımdır. İkinci bölümde “Tarihsel Süreçte Hatay” başlığı adı altında, Hatay’ın coğrafi konumuna ve kısa tarihine değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde alt başlıklar halinde şehrin kuruluşundan itibaren sırasıyla Osmanlı, Tanzimat ve Cumhuriyet dönemlerinde şehrin gelişimi idari yapılanma göz önünde bulundurularak, ticaret ve mahalle ölçekleri vurgulanarak anlatılmaktadır.

Tez çalışmasının dördüncü bölümünde Tanzimat Dönemindeki mimarlık ortamının nasıl şekillendiği, ortaya çıkan farklı yapı türlerinin inşa edilme süreçleri, gayrimüslim ve yerli mimarların etkinlik dereceleri ve oluşan mimari akımlara değinilmiştir. Bu bağlamda Tanzimat dönemi ve ardından gelen Birinci ve İkinci Ulusal Mimarlık dönemlerinde inşa edilen kamu yapılarının şehrin gelişmesindeki katkıları ele alınmıştır.

Beşinci bölümde, Hatay’daki kamu yapılarının şehir içindeki konumu ve şehrin gelişimine sağladığı katkıya değinilerek yapılar katalog şeklinde düzenlenmiştir. Yapılar 19. yüzyıldan başlayarak Cumhuriyet’in ilanı ve sonrasına kadar kronolojik bir sırayla verilmiştir. Günümüze kadar mevcudiyetini koruyabilmiş olan yapılar; yönetim yapıları, eğitim yapıları, sağlık yapıları, banka yapıları ve diğer kamu yapıları şeklinde gruplara ayrılarak belirlenmiştir. Diğer kamu yapıları başlığı altında, müze binası, sinema binası, konsolosluk binası, PTT binası ve adliye binası inceleme kapsamına alınmıştır. Her yapı, ismi, inşa tarihi, konumu, mevcut ise kitabesi, mimarı, mimari özellikleri, süsleme özellikleri, geçirmiş olduğu onarımlar ve bugünkü durumları olarak alt başlıklara ayrılarak ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Yapılar yerlerinde görülerek günümüzdeki durumları incelenmiştir. Bazı eserler günümüze gelene kadar özgün durumunu kaybettiğinden eski fotoğraflar üzerinden değerlendirilmiştir. Ayrıca hakkında yazılı kaynağa henüz ulaşamayan yapılar, mimari özellikleri açısından ele alınıp değerlendirilmeye çalışılmıştır. Günümüze ulaşmayan kamu yapılarının sadece isimleri, bir kısmının ise inşa tarihleri liste halinde verilmiştir. Yapılar hakkında görsel veya yazılı başka bilgiye ulaşamamıştır.

Değerlendirme ve Karşılaştırma bölümünde, katalog kısmında incelenen tüm yapılar; plan, cephe ve süsleme özellikleri yanında mimari üslupları ile kamu yapılarının mimarları adlı alt başlıklar altında değerlendirilerek kendi grupları içerisinde, benzeşen ve farklılaşan özellikleriyle öncelikle kendi içlerinde daha sonra farklı şehirlerde inşa edilmiş kamu yapılarından benzer örneklerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışma fotoğraf ve çizimlerle de desteklenmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise yapılan çalışma genel hatlarıyla kısaca özetlenmiş ve elde edilen neticeler ortaya konulmuştur.

2. TARİHSEL SÜREÇTE HATAY

2.1. Hatay'ın Coğrafi Konumu

Hatay, 35 52 ve 37 04 kuzey enlemleri, 35 40 ve 36 35 doğu boylamları arasında yer alır.⁴ Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz'in kuzeydoğu kıyılarında, Anadolu ile Suriye, Mısır, Arabistan'ı birbirine bağlayan tarihi ana yolların kavşak noktasında bulunmaktadır. Şehir batıdan Akdeniz ve Adana, kuzeyden Osmaniye, kuzeydoğudan Gaziantep, doğudan ise Suriye ile çevrilidir. Nur (Amanos) Dağları ile ikiye bölünmüş olan Hatay İlinin yönetim merkezini oluşturan Antakya kuzeyde Nur, Güneyde Kel Dağı (cebel-i Akra), Kel Dağı'nın kuzeydoğusunda yer alan 440 m. rakımlı Habib-i Neccar (Silpius) Dağı'nın eteklerinde ve Asi Nehri kıyısında kurulmuş bir merkezdir. Şehrin kuzeydoğusuna doğru genişleyen ve Hatay çöküntü alanının ortasında yer alan Amik Ovası, yüksek tarımsal potansiyele sahip kalın alüvyon örtüyle kaplı olup Hatay'ın en büyük ve en verimli ovasıdır.⁵ Hatay İli merkez ilçe olan Antakya dışında Altınözü, Belen, Dört Yol, Erzin, Hassa, İskenderun, Kırıkhan, Payas, Kumlu, Reyhanlı, Defne, Samandağ ve Yayladağı'ndan ibaret on üç ilçeye sahiptir (Harita 1).

Hatay'da Akdeniz ikliminin özelliği olarak yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlıdır. Bu nedenle maki bitki örtüsünün görüldüğü yöre' de ekonomik değer taşıyan zeytin, dut, turuncgil ve pamuk yetiştirilir. Habib Neccar Dağı'nın Kuzey batı yamaçları, genç fayların dik basamaklar meydana getirdiği engebeli bir yüzeye sahiptir. Anadolu, Arabistan ve Afrika levhalarının birleştiği bir noktada olması sebebi ile Hatay bölgesi tarih boyunca birçok deprem felaketiyle yüz yüze kalmıştır. Bizans döneminin en yıkıcı depremleri 526 ve 528 yıllarında gerçekleşmiş olup bunların ilkinde Antakya, Defne ve Seleukia ve Pieria tahrip olmuş ve 250.000 kişi ölmüş, ikincisinin verdiği hasar da buna yakın olmuştur. 750, 841-847 (Halife Vâsık zamanında), 859, 868, 1053-1054, 1074-1075, 1157, 1169, 1303, 1406, 1759, 1787, 1822, 1872 yıllarındaki depremler şehrin harap olmasına sebebiyet verirken bölgenin ekonomisini de zarara uğratmış, yörenin zenginleri fakirleşmiştir.⁶

⁴ Mehmet Tekin, "Hatay'da Osmanlı Dönemi Eserlerine Bir Bakış" **Ortadoğu'da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri**, 549.

⁵ Yücel Dinç, "**Antakya (Hatay) Şehir Coğrafyası**" Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1.

⁶ Mehmet Tekin, "Deprem ve Tarihte Antakya Depremleri", **VI. Hatay Tarih ve Kültür Sempozyumu**, 205-221.

2.2. Hatay'ın Tarihsel Süreci

Hatay Türkiye'nin en eski yerleşim yerlerinden biridir. Bölgenin tarihi elde edilen arkeolojik kazılardan elde edilen verilerle Antakya yöresinde Yontma Taş Devri ortalarına ait bazı kalıntılar bulunmuş ⁷, yapılan Arkeolojik araştırmalarda Amik Ovası'nda yoğun yerleşim dokusunu yansıtan 300 kadar höyük/yerleşim tespit edilmiştir. Ovadaki yerleşimlerin tarihi Paleolitik dönemlere kadar uzanmaktadır. Bölgede yapılan araştırmalarda Amik Ovası'nda tarıma dayalı neolitik ve kalkolitik yerleşimlerin yoğunlaştığı ve tunç çağlarından itibaren kentsel yerleşim düzeyinde yerleşim örgütlenmesinin başladığı görülmektedir.⁸ Bölgede Cüdeyde, Hamam Vadisi, Çatalhöyük, Atçana, Tainat gibi höyüklerde değişik zamanlarda yapılan kazı ve araştırmalarda elde edilen buluntular Hatay yöresinin neolitik, kalkolitik dönemlerde ve Tunç Çağı'nda yaygın ve hareketli bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir.⁹

Şehrin kuruluşu İskender zamanına kadar gider, ancak şehri asıl kuran ve ismini veren kişi, İskender'in ölümünden sonra imparatorluğu paylaşan kumandanlarından Seleukos'tur. Seleukos, İskender'in komutanlarından Antigonos'u yendikten sonra, onun Samandağ'ında kurduğu şehirle Amik ovası güneyinde inşa edip kendi adını verdiği şehri yıkıp yerlerine Samandağ'ında Selucia Pieria ile babası Antiochos adına Antiochia'yı kurmuştur.¹⁰ Şehrin gelişimi IV. Antiochos'un ölümüne kadar devam etmiş, bundan sonra M.Ö. 64 yılında Pompei'nin şehre girmesiyle Roma'ya bağlanmıştır.¹¹ M.Ö. 47 yılında Sezar şehri ziyaret etmiş ve büyük yapıların yapılmasını sağlamıştır. M.S. 1.yüzyılda Antakya nüfus bakımından Roma İmparatorluğunun Roma ve İskenderiye'den sonra üçüncü büyük şehri konumundadır. Aynı zamanda önemli anayolların kavşak noktasında ve El Mina, Seleukeia, İskenderun gibi limanlara sahip olması nedeniyle hem maddi hem de kültürel yönden zengin bir şehirdir.¹²

M.S. 256-260 yılları arasında Sasani işgaline uğrayan Antakya, 395-396 yıllarında da Hun Türkleri tarafından kuşatılmıştır. Roma İmparatorluğu 395 yılında ikiye bölündükten sonra Antakya, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır. 540 yılında İranlıların işgaline uğrayan Antakya, 611-628 yılları arasında da yine İran yönetimine

⁷ Halil Sahillioğlu, "Antakya" **TDV İslam Ansiklopedisi** III, 228.

⁸ Hatice Pamir, "Antakya'nın İlk Çağ Tarihi", **Hatay Kültür Envanteri**, 21.

⁹ Mehmet Tekin, **Hatay Tarihi Osmanlı Dönemi**, 1.

¹⁰ Halil Sahillioğlu, **a.g.m**, 228.

¹¹ **A.g.m**, 229.

¹² Bkz. (9), **TEKİN**, 8.

bırakılmıştır.¹³ 636 yılında Suriye'de fetihler gerçekleştiren Ebu Ubeyde İbn-ül Cerrah idaresindeki İslam kuvvetleri tarafından kuşatıldı.¹⁴ Ebu Ubeyde bin Cerrah'ın kentten ayrılmasından sonra isyan baş göstermiş, Amr'ın müdahalesi ile bu isyanlar bastırıldığı gibi şehirde iskân ve imar faaliyetlerinde de bulunulmuştur.¹⁵ Muaviye döneminde şehrin nüfusunun azalması üzerine kırk iki cemaat yerleştirilmiştir.¹⁶ Emeviler döneminde Yezid bin Muaviye tarafından Cund ilan edilen Antakya, Harun Reşid tarafından Menbic, Dülûk, Ra'ban, Kuruş, Antakya ve Tîzîn'i birleştirilerek Avasım olarak düzenlendi.¹⁷

Abbasiler döneminde Kilikya'nın merkezi olan Antakya'ya, Sultan Me'mun ve Mu'tasım zamanlarında bölgeye Türk idareciler gönderilmiştir. IX. yüzyılda Abbasi Devleti'nin gerilemesi üzerine şehir 877'de Ahmed Bin Tolun'un idaresi altına, ardından da İhşidiler'in¹⁸ egemenliği altına giren Antakya, 944 yılında Hamdanoğullarının idaresine girmiştir.¹⁹ 969'da Bizanslılar tarafından tekrar ele geçirilmiştir.²⁰

1071 yılında Malazgirt zaferinden sonra bütün Anadolu'yu ele geçirmiş ve İznik'i merkez yaparak Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuş olan Süleyman Şah, 1084 yılında Antakya'ya hâkim olmuştur. Halep'i ele geçirmek isteyen Süleyman Şah, Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın kardeşi Tutuş'la yaptığı savaş, Süleyman Şah'ın yenilgisi ve ölümüyle sonuçlanınca, Melikşah Halep'e gelerek 1086 yılında Antakya'yı Yağısıyan'a, Halep'i de Kasım üd-Devle Aksungur'a vermiştir. Anadolu Selçuklularının ayrı devlet olarak varlıklarını korumak istedikleri 1086-1092 yılları arasındaki dönemden sonra devletin başına geçen I.Kılıçarslan zamanında Bizans İmparatorunun da çabalarıyla Haçlı Seferleri başlamış ve Antakya 1098'de Haçlıların eline geçmiştir.²¹

I. ve II. Haçlı seferleri sırasında Suriye bölgesi Bizanslıların elinden çıkmış ve bölge Müslüman Beyliklerle Latinler arasında paylaşılmıştı. Bu dönemde Antakya'da Ceyhan ırmağından Lazkiye'ye kadar olan bölgeyi kapsayan ve Kudüs'e bağlı olan bir dükalık (Antakya Prenslığı veya Antakya Kontluğu) kurulmuştur.²² Antakya Prenslığı ile Türklerin

¹³ Bkz. (9), TEKİN, 6.

¹⁴ Bkz. (9), SAHİLLİOĞLU, 230.

¹⁵ Belâzurî, **Fütûhu'l Büldân**, Çev. Mustafa Fayda, 196.

¹⁶ **A.g.e**, 168.

¹⁷ **A.g.e**, 188.

¹⁸ Bkz. (7), SAHİLLİOĞLU, 230.

¹⁹ Salim Çöhçe, "Doğu Akdeniz Çevresinde Türk Hâkimiyetinin Tesisi", **Ortadoğu'da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri**, 144.

²⁰ Bkz. (7), SAHİLLİOĞLU, 230.

²¹ Anonim, **Yurt Ansiklopedisi**, 3393.

²² Bkz. (9), TEKİN, 8.

mücadelesi devam etmiş ve Nureddin Zengi'nin Halep'te bıraktığı kuvvetlerin komutanı Savar, 1139-1144 yılları arasında Antakya'ya sürekli akınlarda bulunmuştur.²³ Bu mücadele, Selahaddin Eyyubi'nin Bakras ve Darb-ı sak kalelerini (1188) zapt etmesi ile devam etmiştir.²⁴

13.yüzyılda Memlûk orduları Amik ovasına kadar ulaşmış, 1261 ve 1262 yıllarında Antakya'yı iki defa kuşatmışlardı. 1268 yılında tekrar yöreye gelen Baybars komutasındaki Memlûk ordusu Koz Kalesi'ni zaptettikten sonra üçüncü kuşatmanın ardından şehri ele geçirmiştir.²⁵ Antep, Antakya ve Harim'de yağma hareketlerine girişen Moğollar'ı cezalandırmak üzere 1271 yılında Halep'e kadar gelen Baybars saldırganların cezalandırılmasını istemiş ve Memluklu kuvvetleri Maraş'a kadar ilerlemiştir.²⁶ Timur'un 5000 kişilik birliği 1394 yılında Antakya yakınlarına kadar gelmiş ve buralarda yağma hareketlerinde bulunmuşlardır.²⁷ Memluklu komutanı Çekem, 1406 yılında Faris'in elinde bulunan Antakya'yı da alarak Suriye'de kendisini Sultan ilan etmişse de bu kısa sürmüştür.²⁸

Antakya, Yavuz Sultan Selim'in 1516'da Osmanlı Ordusu ile Memlûk Ordusu arasında Mercidabık'ta yapılan savaşı kazanmasıyla Osmanlı topraklarına katılmış ve Halep Vilayeti'ne bağlanmıştır.²⁹ Osmanlı hakimiyetinin ilk yıllarında Antakya ve Uzeyr, Halep Eyaletine bağlı, zeamet ve tımarı olan Sancak Beyi tarafından yönetilen yedi sancaktan (liva) ikisi iken, 1521 yılında kurulan ve "Vilayet-i Arab" adı da verilen Şam Eyaleti'nin sınırları çok geniş tutulmuş ve Malatya-Bayburt'tan Şam'a kadar olan bölgeleri içine alan yirmi beş sancak bu vilayete bağlanmıştır. Bir süre de Şam Beylerbeyliğine (ya da Eyalet-i Şam, Eyalet-i Arap) bağlı olarak yönetilmiştir. Osmanlı hâkimiyetine giren bölgeye yeni Türkmen aşiretleri yerleşmiştir. Anadolu'nun Sağ Yolu üzerinde bulunan Antakya, ticaretin yanı sıra haç kervanları ve Surre Alaylarının ağırlanmasında da önemli rol üstlenmiştir. Osmanlı döneminde Antakya ve çevresinde imar faaliyetlerinde bulunulmuştur.³⁰ Kanuni Sultan Süleyman ve Sokullu Mehmet Paşa dönemleri ve sonrasında Hac yolunun güvenliği için menzil külliyesi kurulmuştur.³¹

²³ Işın DEMİRKENT, **Urfa Haçlı Kontluğu**, 135.

²⁴ A.SEVİM-Y.YAŞAR, **Türkiye Tarihi C.1**, 8.

²⁵ Bkz. (9), TEKİN, 9.

²⁶ Refet YİNANÇ, **Dulkadir Beyliği**, 4.

²⁷ Yücel YAŞAR, **Timur'un Ortadoğu – Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393–1402)**, 110.

²⁸ Bkz. (9), TEKİN, 10.

²⁹ Bkz. (9), TEKİN, 11.

³⁰ Bkz. (21), ANONİM, 3394.

³¹ Gönül CANTAY, "Güneydoğu Anadolu Ticaret Yolları ve Menzil Kuruluşları", **Ortadoğu'da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri**, C.1, 135-136.

Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanan ve Suriye'yi yönetimi altına almak isteyen Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa, devlet içindeki iç karışıklıkları da fırsat bilerek 1831 yılında harekete geçip Suriye üzerine yürümüştür. 1832 yılında Belen'de Osmanlı ordusu ile savaştan Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa ve komutasındaki ordu savaşı kazanmıştır. Top Boğazı'nda kazandığı zaferden sonra İbrahim Paşa Antakya'da bir süre dinlenmiş, ordusu ise herhangi bir direnişle karşılaşmadan Adana'ya doğru ilerleyerek Tarsus'a kadar olan bölgeyi ele geçirmiştir. Merkez olarak Antakya'yı seçen İbrahim Paşa, 1840 yılında bölgeyi terk edip Mısır'a dönmüştür.³²

Osmanlı İmparatorluğunun I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılmasından sonra Antakya, 1918'de Suriye ile birlikte İngilizlerin istilasına daha sonrada Fransızların işgaline uğramış ve ardından Fransızlar, 1921 tarihli Ankara Anlaşması ile "İskenderun Sancağı " denilen bölgeye idari muhtariyet vermeyi kabul etmiştir. 1937 yılında Paris ve Ankara'da yapılan görüşmelerden sonra iki devletin garantisinde Hatay adıyla bir devlet teşkili kararlaştırıldı. Anayasası Milletler Cemiyeti'nde hazırlandı ve 29 Mayıs 1937'de onaylandı. Türkiye garantör sıfatıyla 5 Temmuz 1938'de Hatay'a askeri birliklerini soktu. 2 Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti Millet Meclisi açılarak devlet başkanlığına Tayfur Sökmen seçildi. 23 Haziran 1939'da imzalanan antlaşma ile meclis varlığını sona erdirmiş ve Hatay'ın Türkiye'ye katılması kesinleşmiştir.³³ Böylece Hatay vilayet, Antakya da merkez ilçe olarak, Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmıştır.

³² Bkz. (9), TEKİN, 95-96.

³³ Bkz. (7), SAHİLLİOĞLU, 232.

3. HATAY'DA KENTSEL GELİŞİM

3.1. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hatay'da Yönetimsel Yapı

Dönemin idari yapılanması, kentsel gelişimde ve yerleşimlerin imarında belirleyici olmuştur. 1865 yılında Halep ve Adana Vilayetleri ile Kozan ve Maraş Sancakları birleştirilerek sınırları oldukça geniş olan “Halep Vilayeti” oluşturulmuştur. Ahmet Cevdet Paşa valiliğe atanmıştır. Vilayet, Halep, Payas, Adana, Kozan, Maraş, Urfa ve Zor olmak üzere 7 sancağa ayrılmıştır. Bu durum pek uzun sürmemiş olup, Adana daha sonra tekrar bağımsız bir eyalet haline getirilmiştir. 1876 yılında ise Halep Vilayeti, Halep, Urfa, Maraş ve Zor sancaklarından meydana gelmektedir.³⁴

1900 yılına ait Halep ve Adana Salnamelerinde, Antakya, İskenderun ve Belen Halep Vilayeti merkez sancağına bağlı birer kaza, Payas ve Hassa Adana Vilayeti-Cebeli Bereket sancağına bağlı kazalar, Ordu (Yayladağı) Halep'e bağlı Cisrişşuğur kazasının nahiyesi, Reyhanlı ise Halep'e bağlı Harim Kazasının nahiyesi durumundadır.³⁵

Birinci Dünya Savaşı sonrası bölge Fransızlar tarafından işgal edilmiş, 1919'da yönetime el koyulmuştur. 1920 yılında Halep Vilayetinden ayrı, “İskenderun Sancağı” müstakil bir sancak olarak kurulmuştur. Yeni düzenlemede, İskenderun Sancağı, Belen, Antakya ve Harim Kazaları ile Cisriş-Şuğur'dan ayrılan Ordu(Yayladağı), Lazkiye'den ayrılan Bayır-Bucak ve El- Ekrad'dan oluşmaktadır. 8 Ağustos 1921'de Fransız Yüksek Komiserliği'nin yayınladığı yeni bir kararnameye göre İskenderun Sancağı, manda bölgesi içinde özerk ve özel bir idare sistemine sahip olmuştur. Yayımlanan kararnameye göre sancak mutasarrıf tarafından yönetilecek ve Halep Devlet Reis'inin yetkilerine sahip olacaktır. 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasından sonra İskenderun Sancağı üç kazadan (İskenderun, Antakya, Kırıkhan) oluşmaktaydı. 1926 yılında doğrudan Fransız Yüksek Komiserliği'ne bağlı, Suriye ile eşit haklara sahip İskenderun Hükümeti Kuruldu. Ancak Suriye'nin talep ve baskıları sonucunda bağımsızlık geri alınarak eskisi gibi özerk yönetime devam edildi.³⁶

1936 yılında Suriye ve Fransa arasında ittifak kuran antlaşmada Suriye'ye tam bağımsızlık verilmiş, İskenderun Sancağının özel durumu dikkate alınmayarak Milletler Cemiyeti Konseyi toplantısında sancağın içişlerinde bağımsız, dışişleri, maliye ve gümrük

³⁴ Hilmi Bayraktar, **XIX. Yüzyılda Halep Eyaleti'nin İktisadi Vaziyeti**, 20-21.

³⁵ Mehmet TEKİN, **Hatay Tarihi**, 76.

³⁶ Bkz. (9), TEKİN, 220.

konularında Suriye'ye bağlı olmasına karar verilmiştir.³⁷ Milletler cemiyetinin önderliğinde 1938'de "Hatay Devleti" kurulmuştur. Merkezi Antakya İlçesi olan devlet daha sonra 29 Haziran 1939 yılında kendi iradesiyle Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmış ve Hatay Vilayeti oluşturulmuştur.

3.1.1. Tanzimat Dönemine Kadar Hatay'da Kentsel Gelişim

Antakya kenti, İ.Ö. 300'de ilk kurulduğunda, ızgara (Hipodamos) planlı Hellenistik bir kent olarak biçimlenmiştir. Doğuda, Habib Neccar Dağı üzerindeki Akropolis'ten ve dağ ile nehir arasında, nehre paralel olarak uzanan Aşağı kentten oluşmaktadır. Kuzey sınırı, Hacı Kürüş (Parnenius) Deresi'ne yaklaşmış, güney sınırı ise Hamşen (Phyrminus) Deresi'nin kuzeyinde bulunmaktadır³⁸ (Harita 2). Kent Roma İmparatorluğu sırasında en geniş sınırlarına ulaşmış, imparatorluğun üçüncü büyük metropolisi haline gelmiştir. Osmanlı dönemine kadar olan süreçte kentsel mekân oluşumuna dair fazla bilgi olmasa da kale ve aşağı kent düzeninin korunduğunu söylemek mümkündür.³⁹

Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in (1512-1520) Mısır seferinde Memluk Sultanı Kansu Gavri ile yaptığı 1516 'da Mercidabık savaşından sonra, Halep ve güneydoğu Anadolu'daki şehirlerle birlikte Antakya Osmanlı egemenliğine girmiştir.⁴⁰ Halep vilayetine bağlı bir Sancak haline getirilmiştir (Harita 3). Sancak Merkezi, Antakya Kazası, batıda ona bağlı Süveydiye (bugünkü Samandağ), güneyde Keldağ'dan (Cebel-i Akra) adını alan Cebel-i Akra Nahiyesi (bugün Antakya'nın güneyindeki bazı köyler ile Altınözü ile Yayladağı'nın bazı köylerini kapsar), Kuzeydoğuda Kuseyr Nahiyesi, güneydoğuda Altınöz Nahiyesi (bugünkü Altınözü Kazası), güneyde Ordu Nahiyesi (bugünkü Yayladağı Kazası) ve bunlara bağlı köy ve mezralardan oluşmaktadır.⁴¹

1551 yılında eski İskenderun-Halep yolunun güzergâhı değiştirilip şimdiki Belen'in olduğu yerden geçilmeye başlanmıştır. Kanuni Sultan Süleyman, 1552 yılında eski çağlarda "Suriye Kapısı" adı verilen bu boğazdan geçerken Belen'de 1563 tarihli, cami, kervansaray, hamam, imaret ile Karamurt'ta (Bakras) büyük bir han, ufak bir cami ve gelip geçenler için bir zaviye yaptırılmasını buyurmuştur.⁴² Bizans döneminde, Kudüs'e giden "Mukaddes Yol"

³⁷ Fahir Armaoğlu, **XX. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, 348.

³⁸ Glanville DOWNEY, **Ancient Antioch**, 28.

³⁹ F. Mine TEMİZ, "Osmanlı Döneminde Antakya'nın Kentsel Gelişim Sürecine Bir Bakış", **IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler**, 425.

⁴⁰ Ataman DEMİR, **Çağlar İçinde Antakya**, 85.

⁴¹ Bkz. (3), TEMİZ, 24.

⁴² Bkz. (35) TEKİN, 56.

üzerinde hacıların güvenliği için bir kale inşa edilen Payas yerleşimi, asıl kimliğini Osmanlı Dönemi'nde kazanmıştır. Başkent İstanbul, Ortadoğu'nun zengin ve işlek şehirlerinden Halep ve Şam ile ticari ilişkiye girmiştir. Payas bu dönemde hem önemli bir liman hem de aynı zamanda hac yolu olan anayol güzergâhında önemli bir karakoldur. Sultan II. Selim (1512-1574) zamanında, Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa (1564-1579) çok yönlü öneme sahip bu bölgede limanın, hac ve ticaret kervanlarının, ordunun güvenliğini sağlamak amacıyla burayı imar etmeye ve bir külliye yaptırmaya karar vermiştir. Öncelikle, Bizans döneminde yapılmış ve büyük ölçüde yıkılmış olan kale ayağa kaldırılmıştır. 1568'de bir iskele ile yanına tersane ve çok kapsamlı bir külliye, limanı korumak için de bir karakol kulesi olan İskele Kalesi (Cin Kule) yapılmıştır.⁴³

Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa, kurmuş olduğu vakıflar bünyesinde 1574 yılında Antakya'da da han, hamam, bedesten, değirmen gibi yapılar yaptırmıştır.⁴⁴ Sadrazam Mora'lı Hasan Paşa, hacılar için cami, imaret, mektep ve hamam vakfetmiş, Köprülü Mehmet Paşa, hacılar için Kurşunlu Han'ı yaptırmıştır. Bu tür yapıların inşası, devlet büyüklerinin, bölgesel ve uluslararası ticaretin yoğun olduğu yerlere, ticari konaklama yapılarının kurulmasıyla yakından ilgilidir.⁴⁵

Hac ve ticaret yolu üzerinde bulunan Antakya 16.yüzyılda 25 mahalleden meydana geliyordu. Ekonomik hayat canlıydı ⁴⁶ ve köprübaşında giren, çıkan mallardan bac vergisi alınıyordu.⁴⁷ Asi Nehri'nin doğu ve batı yakasını bağlayan köprünün hemen yakınında, güneydoğusunda bulunan Ulu Cami, Osmanlı döneminde Antakya'nın merkezini oluşturmaktadır. Ticaret alanları Ulu Cami'den başlayarak kuzeye, kuzeybatıya doğru uzanmaktadır. Bedesten caminin hemen batısında bulunmaktadır. Ticaret alanları, her biri bir iş koluna ayrılmış ve bir loncaya bağlı olan sokakların iki yanında dizilen dükkânlar, hanlar, açık pazarlar ile cami, mescit ve hamamların organik bir bağ içinde bir araya gelmesinden oluşmakta ve kentin dörtte birini kaplamaktadır. Ticaret alanları, kentin geri kalan dörtte üçlük kısmını kaplayan ikamet alanlarından bağımsızdır.⁴⁸ 1527 sayımındaki kayıtlarda,

⁴³ F. Mine TEMİZ, "Payas Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi", **Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü 21.Vakıf Haftası**, 14.

⁴⁴ Bkz. (35), TEKİN, 56.

*Sokullu Mehmet Paşa'nın Antakya'da yaptırdığı vakıf eserlerden Saka Hamamı yanında Han ve Ulucami yakınındaki bedestenin büyük bir kısmı halen ayakta. Payas'taki Külliye ise yakın yıllarda restore edilmiştir ve bütün mekânlarıyla ayakta kalan nadir örneklerden biridir.

⁴⁵ Andre RAYMOND, **Osmanlı Döneminde Arap Kentleri**, 156-157.

⁴⁶ Bkz. (35), TEKİN, 57.

⁴⁷ Bkz. (7), SAHİLLİOĞLU, 231.

⁴⁸ Bkz. (3), TEMİZ, 114.

vakıf eseri olan Meydan Hamamı, Cüdi Hamamı⁴⁹, Köprü Kapısı'ndan giren mallardan alınan bac vergisi türlerine göre, At Pazarı⁵⁰, Esir Pazarı, Mezbaha, bez boyanan Boyahane, İplik Pazarı bulunmaktadır.⁵¹ 1569 yılında Dersaadet Kapuağası Cafer Ağa Vakfı olan Han-ı Sebil yaptırılmış⁵² aynı yıllarda barut imaline yönelik bir güherçile atölyesi kurulmuş ve 1576'da kapanmıştır. Sadrazam Sokullu Paşa, 1573 yılında kurduğu (daha sonra Şehit Mehmet Paşa Vakfı adıyla anılan) vakfın vakfiyesine göre Antakya'da İbn Debbus Muahhallesi'nde Saka Hamamı denilen hamam ile hamamın yanında 22 bab tahtani (alt kat) mahzeni, 28 bab fevkani (üst kat) mahzeni ve ahır olan bir han, Ulu Cami yakınında ise yapımı 1576 yılında biten yüz bab dükkânı olan bir bedesten yaptırmıştır.⁵³ Köprülü Mehmet Paşa 1660 yılında Hacılar için Kurşunlu Han'ı yaptırmıştır. Günümüzde Saka Hamamı, Sokullu Hanı ve Kurşunlu Han bütünü ile Bedesten kısmen ayakta. Mısır'ın Osmanlı hâkimiyetine girmesinden sonra ülkeye giden her kafil muhakkak surette Antakya'da konaklar, oradan sonra yoluna devam ederdi. Ayrıca hac yolunda olması nedeniyle hacılar için de bir uğrak yeri idi. Şehirde, Sinan Paşa, Köprülü Mehmed Paşa ve halk tarafından kurulmuş çok sayıda vakıf mevcuttur. Bu vakıflar tarafından çoğunluğu Antakya'da olmak üzere birçok cami, medrese, mescid, han, hamam, köprü, çeşme yaptırılmıştır.⁵⁴ Andre Raymond, bu tür yapıların inşasını, devlet büyüklerinin bölgesel ve uluslararası ticaretin yoğun olduğu yerlere, ticari konaklama yapılarının kurulmasıyla yakından ilgilendiklerinin bir göstergesi saymaktadır.⁵⁵ 1722'de Antakya'ya gelmiş olan Parsons, Antakya'nın çevresinde, otuz millik bir alan içinde Suriye'nin diğer kısımlarında üretilenden daha fazla ipek elde edildiğinden bahsetmektedir.⁵⁶

Antakya'da ikamet alanlarından ayrı konumlanan Ulu Cami ve çevresinde gelişen ticaret alanlarının oluşturduğu kent merkezinin, Osmanlı ve İslam kentinin ana ilkeleri doğrultusunda geliştiği görülmektedir. Bu yapı içinde, kentin girift sokak dokusuna uygun olarak biçimlenen çarşı (suq), mesleklerine göre bir araya toplanmış, pazarlar ve onlara bağlı gelişen diğer mimari yapıların tamamı, belli bir bölgede toplanmıştır. Kentte, Tanzimat'a kadar özelliğini koruyan ticaret alanı, daha çok birbirinin uzantısı olan ya da birbirini kesen

⁴⁹ Bkz. (9), TEKİN, 14.

⁵⁰ Bkz. (7), SAHİLLİOĞLU, 231.

⁵¹ Bkz. (9), TEKİN, 14.

⁵² Bkz. (7), SAHİLLİOĞLU, 231.

⁵³ Bkz. (9), TEKİN, 14.

⁵⁴ Bkz. (3), TEMİZ, 114.

⁵⁵ Bkz. (45), RAYMOND, 156-157.

⁵⁶ Abraham PARSONS, *Travels In Asia And Africa: Including A Journey From Scanderoon To Aleppo, And Over The Desert To Baghdad And Bussora*, 72-73.

sokaklar ve meydanlar etrafında şekillenen çarşılar, hanlar ve açık pazarların bileşimidir. Bugün için geleneksel ticaret merkezi diye adlandırabileceğimiz bu bileşimde, dükkânlar Raymond'un Ortaçağ'dan itibaren Fas'tan Bağdat'a kadar her yerde benzer biçimlerine rastlandığı belirterek, büyük Arap kentlerinin geleneksel mahallelerinde görünen örnekleriyle uyum içindedir.⁵⁷

Kent alanının merkez noktasında, eski sütunlu cadde-bugünkü Kurtuluş Caddesi üzerinde yer alan Habib Neccar Camisi Antakya'da önem arz eden bir diğer camidir. Sultan Baybars tarafından inşa ettirilen yapı, Osmanlılar zamanında onarım geçiren ve büyük ölçüde yeniden yapılan cami, bitişiğinde bulunan Habib Neccar ziyaretinden dolayı, kent için her zaman önemini korumuş ve hac yolcularının uğrak yeri olmuştur. Payas ve Belen ilçelerindeki külliyelemlerin dışında, Antakya'da çekim noktasını oluşturan, uzaktan algılanan, özel olarak planlanmış büyük programlı külliyelemlere rastlanmamaktadır. Cami ve medreselerden, kimi zaman ek olarak mektep imam evi gibi unsurlardan oluşan, birçoğunda zaviyesi ve tekkesi olduğu bilinen yapı grupları, kentte kendileri için bulabildikleri yerlere uygun olarak konumlandırılmaya çalışılmış, belli dörtgenler ya da simetrik biçimsel esaslar çerçevesinde gelişmemişlerdir. Camilerde avlular, revaklar yerine farklı yapı grupları tarafından sınırlanmaktadır. Ticaret alanlarında bunlar dışı (sokağa) dönük konumdaki dükkânlardır. Yapı gruplarının içe dönük düzenlenmeleri nedeniyle kentte, Ulu Cami dahi dükkânlar arasında yer alan taç kapısı ve medrese odaları arasında yükselen minaresi ile varlığını duyurabilmektedir.⁵⁸

XVI. yüzyıldan itibaren Antakya'ya gelen seyyahların notları, çizdikleri gravür ve haritalar, belgeler, kentsel dokudan günümüze gelebilen izler eserler ve kalıntılar, Osmanlı egemenliğindeki mekân oluşumunu ortaya koymaktadır. Antakya, Osmanlı egemenliğinde kaldığı sürece, İ.Ö. 300'de Selevkoslar zamanında yapılmış, Roma ve Bizans dönemlerinde, zaman zaman genişletilmiş olan kale ve surlar varlığını korumuştur. Bu dönemde aşağı kentin alanı küçülmüş, kent merkezi güneye doğru çekilmiştir. Geriye kalan alan kuzeydeki surlara kadar bahçelerle kaplanmıştır. Hamşen Deresi, Osmanlı egemenliğindeki Antakya'nın da güney sınırını oluşturmaktadır.⁵⁹ Kent batıda Asi Nehri kıyısındaki surlara dayanmakta, doğuda Habib Neccar Dağı yamaçlarına kadar uzanmaktadır. Kuzeye doğru gidildikçe, doğu-batı yönündeki genişliği önce giderek artmakta, daha kuzeyde ise yeniden

⁵⁷ Bkz. (45), RAYMOND, 167.

⁵⁸ Bkz. (3), TEMİZ, 115.

⁵⁹ Bkz. (3), TEMİZ, 32.(Hamşen Deresi kıyısının kuzeydoğusunda yer almaktadır. Dere bugün ıslah edilmiş ve güneybatısında, ona paralel olarak 2001 yılına kadar kullanılmış olan eski hastaneye giden cadde yapılmıştır.)

azalmaktadır. Eski Sütunlu Cadde aksının iki tarafında, neredeyse simetrik biçimde yerleşmiş olan kent merkezi, kuzey ve kuzeydoğuda, Hacı Kürüş Deresi'nin 1.8 km güneyinde sonlanmaktadır. Buradan itibaren kuzeye doğru sebze ve meyve bahçeleri ile bunlar arasında yer alan tarlalar, adeta Antakya'nın kenar mahalleleri gibi olan köylerini oluşturmaktadır.⁶⁰

3.1.2. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hatay'da Kentsel Gelişim

Tanzimat Döneminde sancak/liva ya da kaza, nahiye merkezi olması kamu yapılarının inşasında etken olmuştur. XIX. yüzyılda Antakya, Osmanlı Devleti'nin önemli ticaret merkezlerinden biridir. Halep Vilayeti merkez sancağına bağlı kaza merkezidir. Ancak Doğu Akdeniz ticaretinin bir ölçüde gerilemesi ve depremler özellikle yüzyılın ilk yarısında, Antakya'nın ticaretinde durgunluk meydana getirmiştir. Yüzyılın başlarında İskenderun çok önemli bir liman olmasına rağmen henüz demiryoluna ve uygun bir limana sahip değildir. 1822'de meydana gelen deprem büyük ölçüde yıkıma neden olmuş ve iskele uzun süre kısmen kullanılabilmektedir. Bu durum limanın ticari hareketliliğini azaltmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Antakya-Belen'den İskenderun'a ulaşan yol, bölgenin dış ticaretle ilişkisini sağlamaktadır. Halep, Beyrut, Şam yolları iç ticaret merkezlerini Antakya'ya birleştirmekte, dış ticaretten çok iç ticarete önemli rol oynamaktadır. En önemli ithalat ve ihracat İskenderun Limanı'ndan yapılmaktadır. İskenderun, Doğunun Akdeniz'e açılan en önemli limanlarından biridir. 1869 'da Süveyş Kanalı'nın açılması İskenderun'un bölge ticaretindeki yerini giderek kaybetmesine neden olmuştur.⁶¹

Tanzimat Döneminde 1868 yılında Payas sancak, Antakya ve Belen kaza merkezidir. İskenderun, Reyhanlı, Yayladağı ve Hassa ise nahiye merkezidir. 1900 yılında Payas, Antakya, Belen, İskenderun, Hassa kaza merkezi iken, Yayladağı, Samandağ, Erzin ve Reyhanlı nahiye merkezidir. Bunlardan özellikle İskenderun Hatay'ın tarihsel sürecinde önemli bir liman kentidir. Tanzimat döneminde bugünkü il merkezi dâhilinde kalan ilçelerden Antakya 4 nahiyesi ile en büyük kaza merkezidir. Hac ve ticaret yolları üzerinde bulunan Antakya, şehrin merkezini oluştururken Tanzimat dönemi ile birlikte yapılan imar faaliyetlerinin de en yoğun görüldüğü merkez durumundadır.

Tanzimat'ın ilan edilmesi ile her alanda olduğu gibi kentlerin biçimlenmesi ve mimarlık alanlarında da yeni düzenlemeler getirilmiştir. Hükümet Konağı gibi yapıların

⁶⁰ A.Faik TÜRKMEN, **Mufasssal Hatay Tarihi**, 51.

⁶¹ Bkz. (3), TEMİZ, 117.

inşası ile ortaya çıkan yeni idari merkez, alışılmış alanların dışında oluşturulmuş, kent, surların dışına çıkmıştır. 1832-1840 yılları arasında Kavalalı Mehmed Ali Paşa kontrolünde kalan Antakya'da oğlu İbrahim Paşa'nın 1832 yılında kentin güneyinde surların dışında bir kışla ve kendisi için bir saray yaptırması ile daha erken başlamıştır. 1839'da Tanzimat'ın ilan edilmesinden sonra İbrahim Paşa'nın sarayı, Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır. Yeni idare merkez, bu nüve içinde gelişmiş, yine Tanzimat sonrasında ortaya çıkan yeni yapı türleri bu bölgede inşa edilmiştir. Kışla ve saraya (Hükümet Konağı uzun süre "Saray" olarak anılmıştır) giden yol zamanla genişleyerek Saray Caddesi adını almıştır. Ticaret alanları buraya doğru yayılmış, kent için yeni bir canlılık merkezi haline gelen bu bölgede, oteller, gazinolar, kahvehaneler, lokantalar inşa edilmeye başlanmıştır. Burası kentin gelişmeye en uygun alanıdır. Harbiye üzerinden Lazkiye'ye, köprü vasıtasıyla Samandağ ve İskenderun yönlerinden Akdeniz'e ve Anadolu'ya ulaşan yolların birbirine en yakın olduğu, eski kent merkezi ile bağlantılı bir konuma sahiptir. Kentte ikamet alanları ile ticaret alanlarının ayrılığı ortadan kalkmış, ticaret alanları bu yeni bölgeye doğru yayılmaya başlamıştır. 19.yüzyılın sonları ve 20.yüzyılın başında, kışla ve saraya doğru giden yolun iki yanında Tanzimat'ın ilanından sonra Osmanlı kentlerinde ortaya çıkan yeni yapı türleri görülmeye başlanmıştır. Bunlar zemin katı ticari işlevli üst katı ev olarak kullanılan dışa dönük yapılar, lokanta, gazino, otel, banka ve kahvehanelerdir.⁶² Asi Nehri kıyısındaki cadde üzerinde oteller ve kahvehaneler sıralanmıştır. Hükümet Konağı'na doğru uzanan cadde ise şehrin en gözde semti idi. Ayrıca XIX. yüzyılın sonlarında şehirde bir iplik fabrikası kurulmuştu. Yine Süveydiye'de bir liman ve buradan Antakya'ya kadar bir demiryolu yapılmasının ve bunun Anadolu demiryoluna Halep, Birecik, Urfa ve Mardin'e uzatılmasının düşünüldüğü, ancak uygun görülmediği bilinmektedir. 1870'te Antakya-İskenderun şose yolunun yapımı, 1872'de de İskenderun bataklıklarının kurutulması kararı alınmıştır. Cumhuriyet döneminde Asi' nin mecrası ıslah edildiğinde setler sökülmüş, nehrin yatağı temizlenmiş ve değirmenler yıkılmıştır.⁶³

Tanzimat'ın ilanı ile birlikte Antakya kent dokusunda büyük bir değişiklik meydana gelmemiştir. Bu dönemde getirilen hukuki, idari ve askeri düzenlemelerin Antakya'ya olan yansıması, kentin güneyinde gelişen Hamidiye (Kışlasaray) ve Verd (Güllübahçe) Mahalleleri ile sınırlı kalmıştır.⁶⁴ Tanzimat'tan sonra çıkarılan yeni kanunlarla özellikle İstanbul'da uygulanmaya çalışılan ilkelerin birçoğu Antakya'da Fransız Mandası döneminde

⁶² Bkz. (3), TEMİZ, 118.

⁶³ Bkz. (7), SAHİLLİOĞLU, 232.

⁶⁴ Bkz. (3), TEMİZ, 116.

gerçekleşmiştir. Kentteki imar faaliyetlerinin en önemlisi, 1929-1935 yılları arasında Kurtuluş Caddesinin açılmasıdır. Kurtuluş Caddesi kentin kuruluşundan beri var olan, Roma döneminin ünlü Sütunlu Yolu ile çakışmaktadır.⁶⁵ Fransızlar işgal yıllarından itibaren manda altındaki bölgelerde kontrolü sağlayabilmek için ilk olarak yollar ve liman gibi ulaşım alanlarından başlayarak kadastro ve arazi tespit çalışmalarına el atmışlardır. İskenderun'un ilk şehir planı 1931 yılında, Antakya'nın ilk şehir planı ise 1932 yılında Yüksek Komiserin denetiminde çalışan Freres at Fils Dange tarafından hazırlanmıştır ⁶⁶ (Harita 4-5).

Fransız işgal ve askeri yönetiminin ilk amacı kentte 1922 yılında bir liman inşa ettirmek, hizmet vereceği Halep'i Doğu Akdeniz'le Orta Asya arasında bir merkez ve antrepo (depolama merkezi) durumuna getirmektir. Bu limanın Bağdat demiryolu projesinin bir parçası olarak yapılması, I.Dünya Savaşı öncesinde Almanya'nın emperyalist politik ve ekonomik programında da yer almaktaydı. Işıklandırılan 200m. Uzunluktaki rıhtım şeridi, demiryolu için 4000 metrekarelik hangarı olan rıhtımın körfeze giriş noktasında yeni bir deniz feneri yapıldı. Liman, "Société Française du Port de'Alexandrette" adlı bir Fransız şirket tarafından işletilmeye başlanmıştır.⁶⁷

İskenderun'da şehrin deniz kıyısındaki büyük caddesi işgal yıllarında 12 km uzunlukta, 25 metre genişlikte bir sahil yolu olarak yapılmıştı. Bu yol üzerinde konak, yeni konsolosluklar, gemi acenteleri, ticari binalar, kafeler yer alıyordu. Bu büyük caddenin şehrin merkezine bağlayan yolla kesiştiği yerdeki büyük meydana 1919 yılında Yüksek Komiser olan Fransız Generali Henri Gouraud'un adı verilen, Place Gouraud (Cumhuriyet Meydanı) daha sonra Millet Parkı olan Jardin Public açıldı. Aynı yıllarda yapılan tali yollardan Rue Marechal Foch ve Rue Beauregard'a da (bugünkü Fevzi Çakmak Caddesi) Fransız adların verilmesi, İnci Aslanoğlu'na göre bu ülkenin Cezayir kentlerindeki uygulamasının bir yansıması olarak görülmektedir.⁶⁸

İskenderun'da bayındırlık ve imar çalışmaları ise ancak 1928'den sonra hayata geçirilmeye başlandı. Bu tarihe kadar Fransız Manda Yönetimi gücünü daha çok askeri ve idari tedbirler almak ve bölgede hâkimiyetini tam olarak sağlamak için kullanmıştı. Manda

⁶⁵ Bkz. (3), TEMİZ, 115.

⁶⁶ Mehmet TEKİN, **Antakya Tarihinden Yapraklar ve Halefzade Süreyya Bey**, 63-67.

⁶⁷ İnci ASLANOĞLU, "Fransız İşgal ve Manda Dönemi'nde İskenderun Sancağı: Kentsel ve Mimari Değişimleri İskenderun, Antakya ve Kırıkhan Kazaları", **Ortadoğu'da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri**, C.1, 91.

⁶⁸ İnci ASLANOĞLU, **a.g.m**, 92.

idaresindeki bölgeler Fransız plancılığının deneme alanı olmuştur.⁶⁹ O döneme ilişkin aktarılan bilgiler, 1931-1933 yıllarında hazırlanan kent planında Antakya'nın yerli Belediye Başkanı Süreyya Bey'in talebinin ve önerilerinin büyük payı olduğu, Fransız mühendisin işinin bu önerileri ve tasarım esaslarını teknik olarak somutlaştırmak olduğu anlaşılmaktadır. Antakya için tasdik edilen planda yeni açılan Kışla-Dörtayak yolu esas tutulmuş, çevreyolu (tur dö vil) ve Stadyum ilk yapılacak işler olarak tespit edilmiş, köprü çevresinde bazı yıkımları ve düzenlemeler yapılmış, batı çıkışında Samandağ ve İskenderun'a giden yolların çıkış noktası olan bugünkü Cumhuriyet Meydanı düzenlemesi yapılmış, ayrıca şehir dâhilinde dört parkla birlikte Cebrail tepesinin orman haline getirilmesi de planlanmıştır.⁷⁰

Fransızların yürüttüğü imar etkinliklerinden Sancak merkezi oluşu ve Fransız delegenin, mutasarrıfın ve Levant özel servis şefinin kışlık oturma yeri konumunda bulunması nedeniyle İskenderun'un imar etkinlikleri, o dönemde kaza olan Antakya'ya oranla daha yoğun tutulmuştur. Bunda önemli bir liman kenti oluşunun da payı vardır. 1928 yılından itibaren İskenderun'da kamu binaları yapılmaya başlanmış ve kısa bir süre içinde Doğu Akdeniz'de bulunmaz bir liman olarak gördükleri ve Suriye'deki demiryolu hatlarını da buraya bağlayarak önemli bir ticaret merkezi haline getirmek istedikleri İskenderun'a bölgede benzeri olmayan kamu binaları kazandırmışlardır.⁷¹ Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte bugün Hatay il sınırlarında kalan bölgede İskenderun sancak merkezidir. Antakya ve Kırıkhan ilçeleri kaza iken diğer ilçeler kazalara bağlı nahiye merkezleridir.

⁶⁹ A.g.m, 90.

⁷⁰ Bkz. (66), TEKİN, 65.

⁷¹ Bkz. (67), ASLANOĞLU, 92.

4. TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E MİMARLIK ORTAMI VE KAMU YAPILARI

Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal güce bağlanan içe kapalı toplum yapısı, 18. Yüzyılda yaşanan siyasal gelişmeler ve bunun sonucunda yöneticilerin batıya yönelmesine neden olmuştur. Özellikle Fransa ile kurulan siyasal ve ekonomik ilişkiler, imparatorluğun kültür ortamını ve bu bağlamda yaşanacak olan sanatta ve toplumsal yapıdaki değişiklikleri de beraberinde getirmiştir.⁷²

Osmanlılarda Batılılaşma Döneminin ilk yansımaları, Lale Devri (1718-1730) ile birlikte başlamıştır. Bu süreci, batının Rokoko ve Barok üsluplarının yerel yorumlar ile kaynaştırılmaya çalışıldığı mimari ortam takip etmiştir. Sultan II. Mahmud' un devam ettirdiği bu gelişmenin ilk aşaması Ampir (Empire) üslubu ile başlamıştır.⁷³ Dönem mimarisinde, çok çeşitli üslupların bir arada kullanıldığı görülmektedir. 19. Yüzyıl başlarında Fransa'da Napolyon Bonapart'ın imparatorluk üslubu olarak başlayan Ampir üslup, aynı dönemde Fransa ile kurulan yakın ilişkiler sonucunda Osmanlı mimarisini de etkilemeye başlamıştır. Ampir üslup, Osmanlı mimarlığında "Türk Ampiri" olarak adlandırılmakta ve Barok üslup ile birlikte uygulanmaktadır.⁷⁴

Osmanlı İmparatorluğunda mimarlık faaliyetlerinin yürütüldüğü kurum Hassa Mimarlar Ocağı'dır. 1831'de kapatılmış yerine kısmen aynı devam ettirmeye çalışan kurumlar oluşturulmaya başlamıştır. 19. Yüzyıl başlarında çağdaşlaşma hareketleri ile birlikte gelişen idari düzenlemede şehreminliği ile mimarbaşılık birleştirilerek, Ticaret ve Nafia Nezaretine bağlı Ebniye-i Hassa Müdürlüğü kurulmuştur.⁷⁵ Kurumun başında Hassa Başmimarı Abdülhalim Efendi bulunmaktadır. Hassa Mimarlık Ocağı kapatıldıktan sonra imparatorlukta yürütülen inşa faaliyetlerinde özellikle kamu yapılarında planlama ve uygulamalar farklı kişiler tarafından olabileceği gibi, müteahhit mimarlar ya da birinci elden mimarlık eğitimi olmayan kalfalar tarafından da yürütülmeye başlanmıştır. Bununla birlikte Ebniye İdaresi, farklı isim ve farklı kurumlara bağlı olarak Osmanlı Devleti'nin son dönemine kadar varlığını sürdürmüş ve inşaatların takipçisi olmuştur.⁷⁶ Tanzimat Dönemi'nde mimarlık alanında görülen bir diğer değişim serbest mimarlık bürolarının

⁷² Günsel Renda, **Batılılaşma Dönemi Türk Resim Sanatı**, 46.

⁷³ Doğan Kuban, **Osmanlı Mimarisi**, 605.

⁷⁴ Nurcan Yazıcı, **Osmanlılar 'da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Doktora Tezi, 122.

⁷⁵ Mustafa Cezar, **Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi**, 63.

⁷⁶ Nurcan Yazıcı, **a.g.t.**, 86.

kurulmasıdır. İlk büro sahibi diplomalı mimar Gaspare Fossati'dir. İstanbul'da büro sahibi mimarların kalıp projelerle müteahhitlik yaptığı, dönemin ilanlarında da görülebilmektedir.⁷⁷

19.yüzyıl Osmanlılar için batıya ayak uydurmaya çalışmakla geçmiştir. Aynı zamanda batılılar 1830'lu yıllardan itibaren kendileri için yararlı olacak kurumları, henüz ekonomik olarak hazır durumda olmayan Osmanlı toplum yapısına yerleştirme gayretinde bulunmuşlardır.⁷⁸ Tanzimat'ın ilanından önce devlet yönetiminde bazı değişiklikler yapılmışsa da Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat ile başlayan 'reform' girişimlerinin temel niteliğine bağlı olarak yönetsel yapıda girişilen yenilik hareketleri geçmiş dönemlerde yapılan değişikliklere oranla çok daha önemli ve geniş kapsamlıdır. İlk bakışta, şekilde yapılan değişiklikler gibi görülen bu girişimler, giderek Osmanlı İmparatorluğu'nda, batı modeline yaklaşan bir yönetsel yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁷⁹ Bu dönem devam eden inşaat faaliyetleri Osmanlı Devletinin ekonomik gücündeki zorluğa rağmen yoğun şekilde devam etmiştir. Bu süreçte gelişen ve değişen ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan yeni yapı türleri de inşa edilmeye başlanmıştır.⁸⁰ Osmanlı şehirlerinde değişen fiziki yapı ile birlikte, mülki yönetim adı altında yeni bir yönetim kurumu oluşturulmuştur. Yönetim yapısının değişmesi ile birlikte kentlerde, hükümet konakları, belediye binaları, ulaşımdaki değişmelere bağlı olarak gar binaları, posta telgraf idaresi, elçilikler, banka binaları vb. gibi yeni yapılar ortaya çıkmıştır.⁸¹

Zaman içinde gelişen yeni yapı teknolojilerine ayak uyduramayan ve geleneksel eğitim almış olan mimarlar yerlerini, yurtdışında eğitim görmüş gayrimüslim, levanten ve yabancı mimarlara bırakmaya başlamıştır. Bununla birlikte meslek loncalarının 1840 yılında kapatılması⁸² da ayrıca alternatif bazı grupların gelişimini de engellemiştir. Tanzimat döneminde faaliyet gösteren gayrimüslim mimarlar arasında, 1730'lardan beri faal olan Balyan ailesinin tanınmış fertlerinden Sarkis Balyan, Mimar Vasilaki, Mimar Yanko, Amasyan Efendi gibi isimlere rastlanmaktadır.⁸³ Yabancı mimarlar arasında ise Alexandre Vallauray, Raimondo d'Aronco, Giulio Mongeri, M.Rene Ducas, Jachmund, Otto Ritter ve Helmunt Cuno gibi isimler yer almaktadır.

⁷⁷ Cengiz Can, **İstanbul'da 19.Yüzyıl Batılı ve Levanten Mimarların Yapıları ve Koruma Sorunları**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü yayınlanmamış Doktora Tezi, 40.

⁷⁸ Stefan Yerasimos, "Tanzimat'ın Kent Reformları Üzerine" **Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri**, 5.

⁷⁹ Sevgi AKTÜRE, **19.Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekânsal Yapı Çözümlemesi**, 90-91.

⁸⁰ Bkz. (74), YAZICI, 115.

⁸¹ Sevgi Aktüre, **a.g.e**, 97.

⁸² Üstün Alsaç, **Türk Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi**, 13.

⁸³ Bkz. (75), CEZAR, 120.

XIX. Yüzyılın sonunda artık Osmanlı neo-klasizmi, belirgin özelliklerini göstermeye başlamıştır. Üslubun oluşmasındaki başlıca neden, batı kaynaklı ampir ve barok gibi üsluplara bir tepki değil, Osmanlı yönetiminin siyasal olarak bir ‘Klasik Dönem’e özlemi ve kendi gücünü bu yönüyle göstermesiyle alakalıdır.⁸⁴ Mimarlık tarihçilerinin “Birinci Milli Üslup” olarak adlandırdıkları ancak, o dönemde yaşayanların “Milli Mimari Rönesansı” dediği Milli Mimari, Milli Mimari Üslubu, Neoklasik Üslup, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi olarak da adlandırılan “Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi” 1908’de başlamış, 1920’li yılların sonuna kadar sürmüştür.⁸⁵ Bu üslubun öncülüğünü Mimar Vedat ve Kemalettin Beyler yapmışlardır. Bu yıllarda, toplumun siyasal, sosyal ve ekonomik yapısındaki gelişmelere uygun bir mimarlık anlayışının varlığı söz konusudur. Osmanlı Devleti’nin son yıllarına hâkim olan bu mimarlık anlayışı, kendine özgü bir üslup oluşturarak, Türk Mimarlık Tarihinde bu dönemin bir ayrıcalık kazanmasına neden olmuştur.⁸⁶

Cumhuriyet’in ilk yıllarında, sınırlı sayıdaki mimarın hemen hemen tümüne yakını Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi / Milli Üsluba bağlı kalmıştır.⁸⁷ Bu mimarlar aldıkları eğitim gereği cephe tasarımına büyük önem vermişler ve plan tasarımından öte, cepheyi odak noktası seçmişlerdir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde denenmiş değişik biçimli kemerler, cephelerde yeni düzenler içinde uygulanmışlardır.⁸⁸ Dönemin mimarlarından Vedat Tek’in bazı yapılarında (özellikle pencere kemerleri ve çini panoların yerleştirme kompozisyonunda) Art Deco akımının izlerine de rastlamak mümkündür.⁸⁹ Vedat Tek ve Kemalettin Bey, dönemin en üretken mimarları olmakla beraber, eğitimci olmaları yönünden de döneme damgasını vurmuş iki önemli mimardır.⁹⁰

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi / Milli Üslup Dönemi, en önemlisi batılılaşma ilkesi olan çeşitli nedenlerin etkisiyle geçerliliğini 1927 yılında yitirmiştir.⁹¹ Simetrik cephe tasarımına karşın cephe ile ilişki içerisinde bulunamayan plan tasarımı ile kendini gösteren Milli üsluba karşın gelişen Ulusal Akım’da, cephelerde sadelik ön planla tutulmuş, yapının işlevselliği ve plan tasarımına önem verilmiştir.⁹² Mimarlıkta batı etkisinin egemen olduğu,

⁸⁴ A. KURAN- Ç. KAFESÇİOĞLU, vd. (ed.), “Mimarlıkta “Yeni-Türk” Üslubu ve Osman Hamdi Bey”, **Selçuklular’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Mimarlık**, 598.

⁸⁵ Metin Sözen, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi**, 28.

⁸⁶ Nurcan İnci FIRAT, “XX. Yüzyıl Başlarında Görülen Osmanlı Mimarisi”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, 294.

⁸⁷ İnci ASLANOĞLU, **Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı**, 30.

⁸⁸ Metin SÖZEN, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı (1923-1983)**, 30.

⁸⁹ Afife BATUR, **Mimar Vedat Tek, Kimliğinin İzinde Bir Mimar**, 155.

⁹⁰ Nurcan İnci Fırat, **a.g.m**, 290.

⁹¹ Leyla Alpagut, **Cumhuriyetin Mimarı Ernst Arnold Egli**, 70.

⁹² İnci Aslanoğlu, **a.g.e**, 64.

önemli yapı etkinliklerinin ve eğitimin yabancı mimarlarca yürütüldüğü 1930-1940 yılları arasında yerli mimar sayısı arttıkça batılı mimarlara karşı tepkiler de artmış, dışta güçlenen milliyetçilik akımı ve bizdeki milliyetçilik ilkesinin de etkisiyle bazı mimarlar arasında mahalli ve yerli olan bir mimarlık yaratılması isteği belirmiştir.⁹³ Sedad Hakkı Eldem, Emin Onat, Leman Tomsu, Paul Bonatz ve Orhan Arda, dönemin öne çıkan mimarlarıdır. Anıtkabir, Ankara Fen Fakültesi Binası, Ankara Milli Kütüphane Binası, İstanbul Fen ve Edebiyat Fakülteleri Binası, Bursa Yapı ve Kredi Bankası Binası, Amasya Hükümet Konağı ve Ankara Emniyet Sarayı dönemin bazı yapılarına örnek olarak gösterilebilir.⁹⁴

Tanzimat'ın ilanından sonra, ortaya çıkan yeni yapı türleri arasında kamu yapıları önemli bir yer teşkil etmektedir. Öncelikle askeri alanda yapılan düzenlemeler ile kışla, askeri hastane, askeri yönetim yapıları inşa edilmeye başlanmış, güvenliğin sağlanması için alınan önlemler sonucunda ise karakol yapıları ortaya çıkmıştır. Eğitim sistemindeki yenilikler, eski medrese yapılarından çok farklı bir anlayış içinde programlanmış olan rüştiye ve idadilerin yapılmasını gerektirmiştir.

19. yüzyıl öncesinde yönetim işleri için inşa edilmiş veya bu amaçla tahsis edilmiş ayrı kamu binaları yoktur. Bu döneme kadar, atanan valiler, eyalet merkezinde kendilerine ayrılan veya kendileri için kiralanmış konakta oturmuşlar ve yönetimi buradan yürütmüşlerdir.⁹⁵ Yönetimsel yapıda ortaya çıkan nitel ve nicel değişimin koşutu olarak kentlerin mekânsal yapılarında da yeni öğeler ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri "yönetici merkez" olgusudur. Yeni yönetim düzenlemesi, kentte biçimlenecek bir yönetici merkezin çekirdeğini oluşturan hükümet konağını gerekli kılmıştır.⁹⁶ İlerleyen süreçte yönetim merkezi olarak adlandırılan bölgelere, adliye, telgrafhane-postane, hastahane, müze, yeni eğitim yapıları gibi farklı fonksiyondaki yapılar eklenmiştir. Bu dönemde; Sanayi Mektebi, Dar-ül Muallimin, Dar'ül Muallimat, İdadi, Sultani, Millet Mektebi gibi çeşitli eğitim yapıları ile istasyon, postane, banka, hükümet konağı, hastane, cezaevi, müze, anıt, apartman/konut ve resmi binalar gibi toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için çoğu devlet eli ile yaptırılmış değişik fonksiyonlu yapılar ile karşılaşmaktadır. Devletin farklı bölgelerinde yapılmaya başlanan hükümet konakları genel olarak bir orta hol etrafında gelişen, simetrik planlı, neo-klasik mimari üslupta ve iki katlı yapılar olarak inşa

⁹³ İnci Aslanoğlu, "Birinci Ve İkinci Milli Mimarlık Akımları Üzerine Düşünceler", **Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri**, 43.

⁹⁴ Emre Kolay, "**Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları (1848-1947)**", yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.

⁹⁵ Musa Çadırcı, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, 17.

⁹⁶ Sevgi Aktüre, "Osmanlı Devleti'nde Taşra Kentlerindeki Değişimler", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Ansiklopedisi**, IV, 896.

edilmişlerdir. Yöresel olarak farklı üslup ve iddialı düzenlemelere sahip örneklerde bulunmaktadır.⁹⁷

Bunlar dışındaki bazı yapı tipleri ise toplumun o döneme kadar tanımadığı tamamen yeni şartlarla birlikte ihtiyaç duyulan veya yeni tanışılan nitelikte yapılar olarak ortaya çıkmıştır.⁹⁸ Batı dünyası ile yoğun ticari ilişkilerin yaşanması, dükkân, büyük mağaza, İşhanı, banka, pasaj, büro, depo gibi ticari işlevli yapıların yanı sıra yabancı tüccarların konaklayabilecekleri ve yemek yiyebilecekleri otel, pansiyon ve lokantaların inşa edilmesine neden olmuştur. Sanayide gerçekleştirilmeye çalışılan atılımlar doğrultusunda ise fabrika ve atölyeler kurulmuştur. Yeni yapı türleri arasında kentin silüetini düşey yönde etkileyen saat kulelerini de saymak gerekir.⁹⁹

Tanzimat döneminde oluşturulmak istenilen Avrupai tarzda modern bir şehir tasarlama çalışmaları Türkiye'de İstanbul odaklı olmuştur. Fakat buna rağmen değişken ve kaygan bir zemine sahip olan bürokrasinin getirmiş olduğu yeni yapı tipleri, kısa zamanda tüm Osmanlı coğrafyasına yayılmıştır. Bu yapıların şehir içindeki yerleşimlerine de dikkat edilmiş, mümkün olduğunca göz önünde bulunmasına ve her açıdan devleti temsil etmesine özen gösterilmiştir.¹⁰⁰

⁹⁷ Alidost Ertuğrul, "XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, XIII, 296.

⁹⁸ **A.g.m.** , 295.

⁹⁹ Ayla Ödekan, **Mimarlık ve Sanat Tarihi (1600-1908)**, 431-433.

¹⁰⁰ Çağrı Güntan, "II. Abdülhamit Dönemi'nde İmparatorluk İmajının Kamu Yapıları Aracılığı ile Osmanlı Kentine Yansıtılması", yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 47.

5. HATAY'DAKİ KAMU YAPILARI

Hatay'da inşa edilmiş kamu yapıları yerleşimlerin merkezi noktalarına inşa edilmiştir. Antakya'da Osmanlı dönemi ve öncesine kadar kent, Asi Nehri'nin doğu yakasında gelişmiştir. Fransız işgali dönemi ile birlikte şehrin batı yakasında oluşturulan meydan düzenlemesi ile şehir bu yönde de genişlemeye başlamıştır. Hatay'daki kamu yapıları Fransız İşgali Dönemi'nde İskenderun Sancağı merkezi olan İskenderun ve Antakya'da yoğunluk göstermektedir. Kırıkhan, Reyhanlı, Hassa ve Yayladağı ilçelerinde de kamu yapılarının örnekleri görülmektedir. Bu dönemde Kırıkhan, Antakya ve İskenderun kaza merkezleridir. Yayladağı, Reyhanlı ve Hassa kazalara bağlı nahiye merkezleridir.

Anadolu'nun diğer kentlerinde, Tanzimat sonrasında, hükümet konağı gibi yapıların inşası ile ortaya çıkan yeni idari merkez, kentin alışılmış alanlarının dışında oluşturulmuş, kent, eski olanı tanımlayan surların genellikle dışına çıkmıştır. Antakya'da bu süreç, 1832-1840 yılları arasında kente hâkim olan, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın Antakya'nın güneyinde, surların dışında bir kışla ve kendisi için bir saray yaptırması ile daha erken başlamıştır. 1839'da Tanzimat'ın ilan edilmesinden sonra İbrahim Paşa'nın Sarayı Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır. Hristiyan mahallesinin bitiminde, 1832 yılında yaptırılan kışla ve saray ile surların dışında gelişmeye başlayan kent, 1839 yılında Tanzimat'ın ilanı ile birlikte hükümet konağı olarak kullanılmaya başlanmış ve çevresinde gelişen yeni yapılar ve yeni işlevlerle kentin bu yöne doğru genişlemeye başladığı görülmektedir.¹⁰¹ Kışladan, yeni inşa edilen Hükümet Konağına giden yol zaman içinde genişleyerek Saray Caddesi adını almış ve bu cadde üstünde inşa edilen yeni binalar ve bunların altındaki mağazalar, gazinolar ve lokantalar ile bu mahalle, Antakya'nın en modern semti haline gelmiştir. Antakya Frerler Okulu, Antakya Belediye Binası yine burada inşa edilmiştir. Belediye Binası 1930'lu yıllarda yetersiz görülmüş ve bu yapıdan daha uzakta Cumhuriyet Meydanı'ndaki yeni inşa edilen binasına taşınmıştır. St. Joseph Sörleri tarafından kurulan St. Joseph Sörleri Şifa Yurdu(Antakya Devlet Hastanesi), kışlanın doğusunda meyilli bir arazi üzerinde yer almaktadır. Bunların dışında kalan, Antakya Belediye Binası, Antakya Müzesi, Antakya Postane Binası, Antakya Ziraat Bankası ve Gündüz Sineması Asi Nehrinin batı tarafında oluşturulan Cumhuriyet Meydanında yer almaktadır. Müze'nin bulunduğu yerde 1876 yılında Rüştiye mektebi bulunmaktaydı. Aynı bina 1913 yılında İdadi ve Erkek Lisesi olarak kullanılmıştır. 1934 yılında bu bina yıkılarak yerine bugünkü Müze binası inşa edilmiş, Antakya Erkek Lisesi'nde Cumhuriyet

¹⁰¹ Bkz. (3), TEMİZ, 64,115.

Caddesindeki yeni binasına taşınmıştır. Antakya Sanat Enstitüsü Ziraat bankasının batısında Gündüz Caddesi üzerinde yer almaktadır. Antakya'da yer alan kamu yapılarının bazıları yukarıda da belirtildiği üzere Tanzimat'ın ilanından sonra şehrin güney yönünde yer alan kışla ve etrafında inşa edilmiş, bir kısmı 1930'lu yıllardan sonra imara açılan asi nehrinin batı yakasında oluşturulan meydan düzenlemesi ile burada inşa edilmişlerdir (Fotoğraf 1).

İskenderun'da yer alan kamu yapıları Fransız İşgali döneminde sancak merkezi olan bölgenin 1928 yılından itibaren Fransız mandası altında gerçekleştirilen imar faaliyetleri kapsamında inşa edilmiştir. Kontrolü sağlayabilmek için faaliyetlerine bölgenin arazi tespit çalışmalarından başlayan Fransız idaresi, kadastral ve kentsel planlama ile birlikte yol, liman, sağlık ve kent estetiği gibi konulara öncelik vermiştir. Kamu yapıları, sahil yolu ve bu yolun merkez ile kesiştiği noktada oluşturulan meydan düzenlemesi üzerinde yer almaktadır. Fransız mandası döneminde imarı gerçekleştirilen bu yapılardan İskenderun Adliye Binası ve İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası Cumhuriyet Meydanı'nda, İskenderun Kaymakamlık Binası ise banka binasının doğu yönünde bitişiğinde inşa edilmiş, bu bölge adeta bir yönetim alanı olmuştur. İskenderun İngiliz Konsolosluğu ve İskenderun Fransız Hastanesi sahil yolu üzerinde yer almaktadır. Bunların dışında kalan İskenderun Katolik Fransız Okulu, İskenderun İngiliz Okulu ve İskenderun Frerler Mektebi İlçede farklı yerlere konumlanmıştır. İskenderun Frerler Mektebi sahile dik olarak uzanan Şehit Pamir Caddesi üzerinde yer alır. İskenderun Katolik Fransız Okulu, sahile paralel bir arka sokakta İngiliz Konsolosluğunun güney yönündedir. İskenderun İngiliz Okulu ise sahilden uzakta iç kesimlerde yer alır (Fotoğraf 2).

Kırıkhan ilçesinde yer alan kamu yapılarından Hükümet Konağı, ilçenin en merkezi noktasında meydan düzenlemesinde yer almaktadır. Aynı ilçede yer alan Ruhban Okulu ise Hükümet Konağının kuzeyinde meyilli bir arazide konumlanmaktadır. Reyhanlı Belediye Binası yine ilçenin en merkezi noktasında çarşı olarak adlandırılan bölgede bulunmaktadır. Yayladağı Hükümet Konağı ilçenin merkezinin dışında inşa edilmiştir. Hassa Hükümet Konağı Hatay'da inşa edilen birçok kamu yapısında da olduğu gibi kentin merkezinde yer alır.

1850'li yıllarda yönetim binası olarak inşa edildiği bilinen İskenderun'daki Kaymakamlık Binası'nın yanına ek bina inşa edilmemiş olması ve günümüzde de ilçe kaymakamlığı olarak kullanılıyor olması, yapının işlevsel olarak günümüz yönetim ihtiyacına cevap verebildiğini düşündürmektedir. Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan İskenderun Adliye Eski Binası, 2011 yılında yetersiz görülmüş ve bu yapıdan uzakta ilçenin

girişinde yeni bir Adliye Binası yapılmıştır. Günümüzde Eski İskenderun Adliye Binası restorasyona alınmıştır.

5.1. Yönetim Yapıları

5.1.1. Hassa Hükümet Konağı / İlçe Jandarma Komutanlığı¹⁰²

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi mevcuttur. Kitabede yapının H.1319/M.1903 tarihinde inşa edildiği belirtilmektedir.

Yapının Yeri: Hassa ilçesi merkezinde, Hürriyet Caddesinde yer almaktadır.

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 07.10.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı, dikdörtgen planlı, üzeri kırma çatı ile örtülü, bodrum + iki katlı bir düzenlemeye sahiptir. Yığma kargir bir yapıdır.

Giriş katına, güney cephe orta aksında bulunan beş basamaklı bir merdivenle çıkılır. Bu cephe ortadaki dışa taşkın olmak üzere üç bölümde tasarlanmıştır. Bu yöndeki cepheden bodrum kat algılanamamaktadır. Dışa taşkın orta bölüm giriş katında, üç yönde sivri kemerli açıklıklarla belirlenmiştir. Kemer açıklıklarında üzengi demirleri bulunmaktadır. Bunun gerisinde yuvarlak kemerli ana giriş kapısı yer alır. Birinci katta, giriş orta aksının üstünde yer alan kapalı bölüm üç yönde, basık kemerli üçer pencere dizisine sahiptir. Dışa taşkın orta aksın iki yanında her iki katta simetrik olarak üçer adet basık kemerli pencere dizisi yer almaktadır. Basık kemerli giriş kapısının üzerinde kitabe mevcuttur. Mevcut kitabe; *“Gökyüzünün süsü, yüce makam İslam hilafetinin evi ki Osmanlı Saltanatının süsüdür. Sultanoğlu sultan, Sultan Abdülhamid Han (11) efendi hazretlerinin saltanat zamanı Vali Bahri Paşanın meayî perveranesine uygun görüşleriyle Mutasarrıf (Sancak İdare amiri) Rıza ve Kaymakam Şefik beylerin tedaye-i lütuf ve gayretleriyle ve sürekli çalışmalarıyla işbu hükümet konağı kutlu taht'a çıkışa rastlayan bin üç yüz on dokuz sene ağustos on dokuzda son bulmuştur. 19 Ağustos 1319/ Miladi 1903”*¹⁰³

Kitabeden anlaşıldığı üzere yapı II. Abdülhamid döneminde, vilayet valisi Bahri Paşanın zamanında, Mutasarrıf Rıza ve Kaymakam Şefik beylerin gayretleriyle yaptırılmıştır.

¹⁰² Yapı günümüzde İlçe Jandarma Komutanlığı olarak kullanıldığından, sadece yerinde inceleme yapılabilmiş, fotoğraf çekimine izin verilmemiştir.

¹⁰³ Kitabenin fotoğrafının çekilmesine izin verilmemiş; kitabe metni İlçe Jandarma Komutanlığında bulunan dosyadan alınmıştır. Buradaki bilgide Emin Regaip Yüksel'in kitabeyi okuduğu bilgisi yer almaktadır.

Ayrıca, bu yöndeki cephede kırma çatı düzenlemesi ile biçimlenen üçgen alınlıkta Osmanlı arması yer almaktadır.

Bodrum kat, zemindeki kot farkından dolayı sadece doğu ve kuzey cephelerinde algılanır. Doğuda beş, kuzeyde dört adet pencere vardır. Bodrum kat pencereleri yatay dikdörtgen biçiminde olup demir şebekelidir.

Doğu cephede, bodrum katta beş adet pencere yer alır. Aynı yöndeki cephenin giriş ve birinci katında aynı aks üzerinde altışar adet pencere dizisi yer almaktadır.

Kuzey cephede, bodrum katta dört adet pencere vardır. Giriş katta sonradan açılan bir kapı yer alır. Kapı açıklığının her iki yanında basık kemerli, üç pencere mevcuttur. Cephenin birinci katında toplam sekiz adet pencere düzeni yer alır.

Batı yöndeki cephede giriş kat ve birinci katta simetrik olarak beş adet pencere açıklığı yer alır. Pencere düzenlemeleri tüm cephelerde basık kemerli olup söveleri ve kilit taşları dışa taşkındır. Ayrıca, tüm cephelerde katlar birbirinden silmelerle ayrılmaktadır.

Yapının iç mekânına ön cephede yer alan yuvarlak kemerli açıklıktan ulaşılan giriş sahanlığından geçilir. Giriş katta orta sofaya açılan dört oda mevcuttur. Kuzey güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı bir sofanın doğusunda üç, batısında ise bir oda yer alır. Sofaya güney dar kenarın ortasında bulunan bir kapı ile girilir. Sofanın güneye doğru uzayan giriş sahanlığının öndeki kısmına yerleştirilmiş dikdörtgen planlı ayaklar, üst katta ilave bir odayı desteklemektedir. Sahanlık üstteki mekânı taşıyan bölüm üç yönde sivri kemerli açıklıklarla tanımlanmıştır. Bu yönden giriş aksının kuzey yönünde yer alan merdiven ile üst kata çıkılır. Bu katın orta sofasına açılan beş oda olup mekânlar dikdörtgen planlıdır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Oldukça sade bir görünüme sahip olan bu yapı 20.y.y'ın başlarında inşa edilen kamu binalarının mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda mimari olarak orta aks dışa taşırılmış, üçlü sivri kemer açıklığıyla, üstteki taşkın kısmı örten kırma çatının üçgen şeklinde cepheden algılanması ve ortasındaki Osmanlı arması, katları ayıran silmeler, taşkın söveler ve kilit taşları görsel açıdan cepheye hareket kazandıran süsleme unsurlarıdır.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: XX. Yüzyılın hemen başında inşa edilmiş olan yapı hükümet konağı olarak inşa ettirilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra da

Kaymakamlık binası olarak aynı işlevde kullanılmaya devam edilmiştir. Yapı, bundan sonra sırasıyla, cezaevi, yurt, İlçe Milli Eğitim Binası, Halk Eğitim Merkezi ve İlçe Özel İdare Binası olarak çeşitli devlet kuruluşlarına ev sahipliği yapmıştır. Bina yakın zamana kadar Hassa Askerlik Şubesi olarak hizmet vermekte iken, Milli Savunma Bakanlığı'nın 27 Mart 2012 tarihli "Taşınma Faaliyetleri Emri" konulu onayı üzerine asker alma teşkilatının yeniden yapılandırılması kapsamında Hassa Askerlik Şube Başkanlığı'na dahil olmasıyla bina kapatılmış ve bir süre kullanılmamıştır. 13.05.2013 tarihinde Hassa İlçe Jandarma Komutanlığı'na hizmet binası amacıyla tahsis edilmiştir. (Fotoğraf 5.1.1.1.). Yapı günümüzde halen Hassa İlçe Jandarma Komutanlığı Ek Hizmet Binası olarak kullanılmaya devam etmektedir (Fotoğraf 5.1.1.2.). Adana Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü tarafından 3 Eylül 2014 tarihinde 2.grup eser olarak belirlenmesine karar verilmiştir.¹⁰⁴

Yapıda, dış cephe tamamen boyanmış, iç mekânda kapılar değiştirilmiş, ahşap olduğu bilinen tavan döşemesi yenilenmiş, pencere döşemeleri değiştirilmiştir. Bunun dışında birinci katta batı yönde yer alan oda, duvar örülmek suretiyle ikiye bölünmüş ve orta sofadan bir giriş kapısı açılmıştır. Bu bilgilerin dışında Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, kurul arşivinde yapının restorasyona alınıp alınmadığına dair rapor ve projeye rastlanmamıştır.

Günümüzde yapı, Hassa İlçe Jandarma Komutanlığı olarak kullanılmaktadır.

¹⁰⁴ 07.10.2016 tarihinde Hassa İlçe Jandarma Komutanlığından alınan bilgi.

5.1.2. İskenderun Hükümet Konağı / Kaymakamlık Binası

Yapının Yeri: İskenderun merkezinde, 5 Temmuz Caddesinde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının yapılış tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber yapının ilk nüvesinin 19.yy sonunda yapılmış olduğu düşünülmektedir. Yapıya dair elde edilen resimlerden birinde el yazısı ile yazılmış 1904 tarihi yapının o dönemde mevcut olduğunu ve hükümet konağı olarak kullanılmaya başladığını da düşündürmektedir ¹⁰⁵ (Fotoğraf 5.1.2.1.).

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 12.06.2014, 20.04.2016

Yapının Mimari Özellikleri: “U” biçimli, iki katlı yapı, parselin orta kısmına yerleştirilmiştir. Birbirine bitişik üç kütlede ibarettir. Kuzeydeki, kütle doğu-batı doğrultusunda uzanır. Bunun güney kenarının, doğu-batı uçlarına, bu yönlerden dışa taşkın biçimde birleşen diğer iki kütle ise kuzey-güney doğrultusunda uzanır ve ortada bir avlu meydana getirirler. Bu iki kütle, parselin doğu ve batı kenarlarını sınırlar. Kuzey kütleinin orta aksında bir modül, kuzey ve güney yönlerde dışa çıkıntı yapar¹⁰⁶ (Çizim 5.1.2.1;2.) (Fotoğraf 5.1.2.2.).

Yapı, betonarme parapetler arkasına gizlenmiş, ahşap konstrüksiyonlu, Marsilya kiremit kaplı kırma çatı ile örtülmüştür. Kuzey kütleinin, doğu-batı doğrultusunda uzanan koridoruna denk gelen kısmında, çatıda metal konstrüksiyonlu aydınlık uygulanmıştır. Zemin kat ve üst kattaki taşıyıcı duvarları genelde moloz taş örgüsüdür. Zemin katta dönüşler kesme taşla üst katta içi dolu briket ile geçilmiştir. Yapının doğuya ve batıya bakan cephelerinde zemin katta kesme taşlar ile üst katlarda betonarme kemerler ile yapılmış revaklar bulunmaktadır. Zemin katta kapı ve pencere açıklıkları kesme taşlar ile geçilmiş üst katta ise kapı ve pencere açıklıkları içi dolu briket ile geçilmiştir.¹⁰⁷

Parselin güneyinde ve kuzeyinde kalan boş alanlar bahçe olarak değerlendirilmiştir. Parsele güneyden girilir. Bu yöndeki bahçeyi ikiye bölen yol aksı üzerinde, kuzey kütleinin orta aksındaki modül, zemin katta boş bırakılmış ve arka (kuzey) bahçeye geçiş sağlanmıştır. Doğu ve batı kütlelerin avluya bakan cepheleri revaklıdır. Her iki katta da revakların

¹⁰⁵ Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi, **Restitüsyon Raporu**, 1.

¹⁰⁶ F.Mine TEMİZ'in 2011 yılında hazırlamış olduğu **Sanat Tarihi Raporu**, 1.

¹⁰⁷ Aynı rapor.

gerisinde, birbirine bitişik düzende sıralanan kapalı mekânlar, revaklara açılır. Kuzey kütlenin ön tarafında, orta aksındaki çıkıntının her iki yanına yerleştirilen birer merdiven üst kattaki revaklara ulaşır. Katlarda, revakların devamında, kuzey kütledeki mekânlara ulaşan koridorlara yer verilmiştir. Her iki taraftaki koridorlar, kuzey kütlenin yaklaşık orta aksında, doğu-batı doğrultusunda uzanan bir başka koridorla birleşirler. Kuzey kütlede, bu koridorların her iki yanına ve köşelere kapalı mekânlar yerleştirilmiştir. Yalnızca, üst katın orta aksında, güneye uzanan bölüm, bir duvarla orta kısmından yalıtılmıştır. Her iki katta da kuzeyde, dış köşelerdeki mekânlar orta aksa uygun olarak dışa çıkıntılı yapılmışlardır. Üst katta, kuzeydeki çıkıntılı mekânların kuzey cephelerinde birer balkonları bulunmaktadır.¹⁰⁸

Mekânların büyüklüklerine göre, dış cephelerinde, sayıları bir ile üç arasında değişen, düz açıklıklı, düşey dikdörtgen pencereler açılmıştır. Balkonlu cephelerde, simetrik olarak ortada kapı, iki yanında pencere açıklığı bulunmaktadır. Kuzey kütlenin üst kat orta aksının güney cephesinde, ritmik düzende, düz açıklıklı, üç adet düşey dikdörtgen pencere yer alır. Revaklar, her iki katta, yuvarlak kemerlerle avluya açılır. Kare kesitli ayaklara oturan yuvarlak kemerlere, güneye bakan kısımlarda da yer verilmiştir. Zemin katta ayaklar ve kemerler, yüzeyleri bosajlı işlenmiş bazalt taşlarla yapılmıştır. Yapıda, cephelerin diğer kısımları tamamen sıvanmıştır.¹⁰⁹

Birbirine bitişik üç kütleden oluşan yapının kuzey yöndeki kütlesi doğu-batı doğrultusunda uzanır. Bunun güney kenarının, doğu ve batı uçlarına, bu yönlerde dışa taşkın biçimde birleşen diğer iki kütle ise kuzey-güney doğrultusunda uzanır ve ortada bir avlu meydana getirirler. Bu iki kütle, parselin doğu ve batı kenarlarını sınırlar. Kuzey kütlenin orta aksında bir modül, kuzey ve güney yönlerde cepheden yüksek ve dışa çıkıntı yapar.¹¹⁰

Yapının bulunduğu parselin güneyinde ve kuzeyinde kalan boş alanlar bahçe olarak değerlendirilmiştir. Güney yöndeki bahçeyi ikiye bölen yol aksı üzerinde, doğu-batı doğrultusunda uzanan kütlenin orta aksındaki modül, zemin katta boş bırakılmış ve kuzey yöndeki arka bahçeye geçiş sağlanmıştır. Doğru ve batı kütlelerin avluya bakan cepheleri revaklıdır. Her iki katta da revakların gerisinde, birbirine bitişik düzende sıralanan kapalı mekânlar, revaklara açılır. Kuzey kütlenin orta aksındaki çıkıntının her iki yanına yerleştirilen birer merdiven ile üst kattaki revaklara ulaşılır. Katlarda, revakların devamında, kuzey kütledeki mekânlara ulaşan koridorlara yer verilmiştir. Her iki taraftaki koridorlar,

¹⁰⁸ Bkz. (106), TEMİZ,1.

¹⁰⁹ Aynı rapor.

¹¹⁰ Aynı rapor.

kuzey kütlenin yaklaşık orta aksında, doğu-batı doğrultusunda uzanan başka bir koridorla birleşirler. Kuzey kütlede, bu koridorların her iki yanına ve köşelere kapalı mekânlar yerleştirilmiştir. Her iki katta da kuzey kütlenin dış köşelerdeki mekânları orta aksa uygun dışa çıkıntılı yapılmıştır.¹¹¹

Doğu cephede giriş katta on bir pencere düzeni yer almaktadır. Pencerelerden on tanesi dikey dikdörtgen formda, biri daha küçük boyutlu havalandırma penceresi olarak kullanılmaktadır. Birinci katta yer alan on iki pencere açıklığının, on tanesi dikey dikdörtgen formda olup iki tanesi daha küçük boyutlu, yapının havalandırma penceresi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca pencerelerin altında denizlikler mevcuttur (Fotoğraf 5.1.2.3.).

Kuzey yönünde yer alan cephe, simetrik düzenlemede orta kısım ve köşeler dışarı taşkın olup, konsollara oturan balkonlarla vurgulanmaktadır. Orta aks'ın altında bulunan geniş açıklıkla güney yöndeki bahçeye geçiş sağlanır. Bu yönde giriş katta toplam sekiz adet pencere yer alır. Pencereler düz açıklıklı, dikdörtgen biçimdedir. İkinci katta, simetrik olarak ortada kapı, iki yanda pencere açıklıkları bulunmaktadır. Toplam on dört adet pencere düzeni vardır. İki tanesi duvar örülmek suretiyle kapatılmıştır (Fotoğraf 5.1.2.4.).

Batı yönündeki cephe giriş katı, niteliksiz yapılar ve komşu yapı sebebiyle algılanamamaktadır. Birinci katta on bir adet dikey dikdörtgen formda, pencere açıklığı yer almaktadır (Fotoğraf 5.1.2.5.).

Yapının iç mekânında giriş katta toplam on sekiz oda yer alır. İkinci katta revaklara ve koridora açılan on dokuz oda ve bir tane bekleme salonu bulunmaktadır. Bekleme salonu orta aks' ta yer alır ve güney cepheye açılan pencerelerle aydınlanmaktadır. (Fotoğraf 5.1.2.6.)

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapı süsleme özellikleri açısından incelendiğinde, zemin kattaki revakların ayakları ve kemerler dıştan kesme taşlarla kaplanmıştır. Kalan kısımları sıvalı ve boyalı cephelerde krem renk hâkim iken kemerlerin üst kısımları kiremit renge boyanmıştır. Üst kattaki revakta ayakların dışa taşkın başlıkları ile çatı parapetinin başlangıcını izleyen düz profilli silmeler de kiremit rengindedir. Aynı boya, kuzey kütle orta aksının üst kat güney cephesinde, kemer üzengi hizalarına kadar uzanan, ters “U” biçiminde uygulanmış, burada alt uçları sarkıt biçiminde dikey çubuklar halinde uygulanarak “Art

¹¹¹ Bkz. (106), TEMİZ, 1.

Deco” tarzı bir bezeme elde edilmiştir. Üst kat revaklarında ayakların arasında yalın demir korkuluklar bulunmaktadır¹¹² (Fotoğraf 5.1.2.7.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapı ilk inşa tarihinden bu yana dört dönem geçirmiştir. Birinci dönemde, yapının 1864’lü yıllarda İskenderun’da yaşamış Musa Efendi tarafından yapıldığı, bu dönemde yapının tek katlı ve dört odalı olarak inşa edilen yapı, köylülerden vergi olarak alınan tahılın saklandığı ambar olarak kullanılmış olduğu bilinmektedir. 1890-1910’lu yıllarda geçirdiği ikinci dönemde tek katlı olan yapının çevresinde gelişmiş olup genişletilmiş ve yapıya bir kat daha eklenmiştir. Yapının geçirdiği bazı değişiklikler farklı dönemlerde çekilmiş, özel koleksiyonlardan elde edilen eski fotoğraflardan kısmen izlenebilmektedir. Bu fotoğraflardan birinde elle yazılmış 1904 tarihi bulunmaktadır. Kuzeydoğu yönünden çekilmiş olan bu fotoğrafta yapının doğu kütesinin günümüzdeki durumuna göre daha kısa olduğu, güney ucunda, yalnızca iki pencerele bir birimle sonlandığı görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf 5.1.2.1.). Tarihi belirsiz olan, güneybatı yönden çekilen başka bir fotoğrafta da yukarıda sözü edilen doğu kütleyle simetrik batı kütleinin de aynı durumda olduğu görülmektedir. Fotoğrafın üzerindeki, “Gouvernement Alexandrette” (İskenderun Hükümeti) ibaresinden Hatay’ın Fransız işgali sırasında, İskenderun Sancağı olarak yönetildiği dönemde çekildiği anlaşılmaktadır. Bu fotoğrafta, üst kattaki revakların ve kuzey kütle orta aksındaki öne çıkıntı yapan bölümün mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Bu fotoğrafta, üst kattaki revakların ve kuzey kütle orta aksındaki bölümün mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Batı kütlede, yalnızca üst katın güney ucundaki iki mekânın bulunmadığı, alt katta bu bölümün var olduğu ve üstünün teras olarak bırakıldığı görülmektedir. Fotoğrafta dikkati çeken bir diğer nokta da iki kat arasındaki uyumsuzluktur. Zemin kat, daha özensiz ve yıpranmış, açıklıkların boyutları farklıdır. Üst katta, düzenli ve uyumlu sıralanan düşey dikdörtgen açıklıklar panjurludur. Katlar arası ve kırma çatıyı gizleyen parapetler silmelerle vurgulanmıştır (Fotoğraf 5.1.2.8.). Bu iki fotoğrafın yapının yapım evrelerine işaret ettiği ve belgeleyebildiğimiz en eski evrelere ait olduğu söylenebilir.¹¹³

Bir başka fotoğrafta, avlunun bir bölümü ile kuzey kütleinin güney cephesinin orta aksındaki merdivenler ve revakların bir kısmı görülmektedir. Üniformalı birinin izleyenlere konuşma yaptığı, Amerikan ve (büyük ihtimalle) Fransız bayraklarının bulunduğu fotoğraf yine Fransız işgali döneminde çekilmiş olmalıdır. Burada ön cephedeki çıkıntı ve üst kat

¹¹² Bkz. (106), TEMİZ, 3.

¹¹³ Bkz. (106), TEMİZ, 2.

revakları hala yoktur. Ancak, üst kata çıkan iki merdiven, günümüzdeki gibi yalnızca doğuda ve batıda bulunan revaklara doğru yönlenmemekte, aynı zamanda, aksi yöne uzanarak orta aksta çıkıntı yapan bir sahanlıkta buluşmaktadır. Ön cephe zemin katta, ortadaki daha geniş ve yüksek üçlü yuvarlak kemerli açıklık düzenlenmiştir. Merdiven altında da yuvarlak kemerli açıklıklar bulunmamaktadır. Üst kattaki, farklı boyutlardaki açıklıklar üst seviyelere kadar görüntülenmemiştir (Fotoğraf 5.1.2.9., Bkz. Fotoğraf 5.1.2.2.).

Fransız işgal ve askeri yönetimi dönemine rastlayan, tahmini 1920'li yıllara ait güneybatı yönden çekilmiş bir başka fotoğrafta, batı kütlenin günümüzdeki gibi güneye doğru uzatıldığı, zemin kata uygun olarak üst kata ekleme yapıldığı görülmektedir. Aynı durum doğu kütle içinde geçerli olmalıdır. Bu dönemde üst kat revakları hala bulunmamaktadır. Fotoğrafta, kuzey kütle orta aksındaki çıkıntının da bulunmadığı ancak üst kattaki üçlü açıklığın (ikisi görünmektedir) kemerli yapılmış olduğu, kat ve parapet silmelerinin eskisi gibi devam ettirildiği görülmektedir. Yan kütleler uzatılırken burada da yeni bir düzenleme yapılmış olmalıdır¹¹⁴ (Fotoğraf 5.1.2.10.).

Yapının son döneminde 1940'lı yıllardan günümüze kadar yapı, köklü değişiklikler geçirmiştir. Yapının üst katı komple kaldırılmış ve tekrar düzenlenmiştir. Zemin kat ile üst katın yapı malzemesi arasındaki farklılık bu düşünceyi desteklemektedir. Kapı ve pencere açıklıkları bu dönemde küçültülmüştür. Zemin katta kapı ve pencere açıklıkları üst katın yeni formuna göre belirli oranlarda küçültülmüştür. Alt katta bazı kapı ve pencere açıklıkları kapatılmış oda girişleri değiştirilmiştir. Bu dönemde özgün döşeme kaldırılmış yerine betonarme döşeme yapılmıştır. Üst katta günümüzde bulunan betonarme kemerlerden oluşturulmuş revakların bu dönemde eklendiği düşünülmektedir. Ön avlu ile arka avluyu birbirine bağlayan koridorda kuzey ve güney cephesinde bulunan sıralı üçlü kemerler bu dönemde kaldırılmıştır. Bu koridor perde duvarla güneye doğru uzatılmıştır. Üst kata çıkışta orta aksa yönelen merdivenler bu dönemde yok edilmiş yapıya bu noktadan giriş kaldırılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 5.1.2.9;2.) Çatı tamamen kaldırılmış teras çatı uygulanmıştır. Üst katta, U şeklindeki koridorun tam ortasına denk gelecek şekilde uzun bir aydınlık yapılmıştır. Özgün durumda bulunan kat silmeleri bu dönemde kaldırılmış yapıyı komple çevreleyen betonarme parapet duvar eklenmiştir. Günümüzde yapıda yer yer kapatılmış yer yer korunmuş olan dekoratif karo kaplamaların bu dönemde eklendiği düşünülmektedir. Zemin katta ve üst katta zaman içerisinde eklenen dekoratif karo kaplamaların üstü bazı yerlerde şap ve seramik ile bazı yerlerde ahşap lamine kaplama ile kapatılmıştır. Çatı bu

¹¹⁴ Bkz. (106), TEMİZ, 3.

dönemde tekrar uygulanmıştır. Yalnız bu kez üst kata uygulanan betonarme kemerlerden oluşturulmuş revakların üstü de çatı ile örtülmüştür (Bkz. Fotoğraf 5.1.2.5.). Zaman içinde yapının özgün doğramaları zaman içerisinde yok olmuş günün koşullarına göre niteliksiz Pvc, Alüminyum ve Amerikan masif kapılar kullanılmıştır. Yapı içerisinde yakın zamanda zemin katta bazı duvarlar kabardığı için seramik ile kaplanmıştır. Bu kabarmaların nedeni yapının zeminde almış olduğu su ve bundan kaynaklanan rutubettir. 2006 yılında İskenderun da yaşanan sel felaketinin ardından yaşanan tahribattan dolayı zemin katta bazı odalar moloz dolgu ve şap ile yükseltilmiştir. Bu durum özgün döşemeler üstünde büyük hasarlara yol açmıştır.¹¹⁵

Yapı, iyi durumda olup günümüzde İskenderun Kaymakamlık Binası olarak kullanılmaktadır.

¹¹⁵ Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi, **Restitüsyon Raporu**, s.5.

5.1.3.Yayladağı Hükümet Konağı / Yayladağı İlçe Jandarma Komutanlığı¹¹⁶

Yapının Yeri: Yayladağı ilçe merkezi, Dutlu Bahçe Mahallesi, Atatürk Caddesinde bulunmaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi mevcut olmamakla birlikte 20.yüzyıl'ın başlarında inşa edildiği düşünülmektedir.¹¹⁷

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 14.10.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı, dikdörtgen planlı, su basman üzerinde yükselen iki katlı bir düzenlemeye sahip olup, üzeri kırma çatı ile örtülüdür.

Yapının cepheleri sıvalı olduğu için ana malzeme tam olarak görülememekle birlikte kagir bir yapı olduğu anlaşılmaktadır.

Yapının giriş cephesi güney yönündendir. Bu yöndeki cephede girişin vurgulandığı orta aks cepheden yüksek ve dışa taşkındır. Taş korkulukları bulunan altı basamaklı merdiven ile ulaşılan dışa taşkın kısmın her iki katında da üç yönde açıklıklar yer almaktadır. Güney yönde dörtgen kesitli ayaklara ve geride cephe duvarına oturan orta aks giriş katında düz açıklıkla ele alınmıştır. Üst katta ise balkon şeklinde ele alınmıştır. Balkonun ön cephesi sivri kemerle, doğu ve batı yönde ise her iki katta köşeli kemerlerle açılmaktadır. Balkon korkulukları yatay ve düşey taşların dizilmesiyle cepheye hareket kazandırmıştır. Orta aksın iki yanında simetrik olarak her iki katta da birer adet pencere dizisi yer alır. Giriş kattakiler düz, üst kattakiler sivri kemerlidir (Fotoğraf 5.1.3.1.).

Batı yönündeki cephenin giriş katında üç sıra düşey dikdörtgen, ikinci katında ise üç sıra sivri kemerli pencere düzenleri mevcuttur. İkinci katta pencerelerden biri yarı seviyesine kadar duvar örölmek suretiyle kapatılmıştır.

Doğu yönünde giriş katında bir kapı ve solunda düşey dikdörtgen bir pencere, ikinci katta iki sıra sivri kemerli, pencere düzeni yer almaktadır.

¹¹⁶ Yapı günümüzde İlçe Jandarma Komutanlığı olarak kullanıldığından, fotoğraf çekimi ve detaylı inceleme yapılamamıştır.

¹¹⁷ Nalan YASTI, (ed)., **Hatay Kültür Envanteri II**, 318.

Kuzey yönde yer alan cephenin giriş katında yapıya bu yönde bitişik kalorifer dairesi yer aldığından cephe algılanamamaktadır. İkinci katta iki sıra düşey dikdörtgen, pencere sırası bulunmaktadır. Tüm cephelerde pencere altlarında denizlikler mevcuttur.

Yapının giriş katına güney yöndeki kapıdan girilir. Bu katta ortada paravanla ayrılmış bir mekân ve iki yanında birer oda yer almaktadır. Tavan ve taban döşemeleri yenilenmiştir. İkinci kata doğu yönündeki kapıdan merdivenle çıkılmaktadır. Bu kat üzerinde üç oda yer almakta olup tavan döşemesi ahşaptır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Oldukça sade bir görünüme sahip olan bu yapı 20.y.y'nin mimari özelliklerini yansıtan, kapı ve pencere formlarının farklılığı, çatı saçakları ve mekânsal tasarımı ile eklektik üslupta inşa edilmiş bir örnektir.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapının Fransız İşgali döneminde Hükümet Konağı olarak yapıldığı bilinmektedir.¹¹⁸ Giriş kapısı üzerindeki tabeladan anlaşıldığı üzere 1978 yılından itibaren Askerlik Şubesi Binası olarak kullanılmıştır. 2013 yılından itibaren Yayladağı İlçe Jandarma Komutanlığı Binası olarak kullanılmaktadır. (Fotoğraf 5.1.3.2.) Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, kurul arşivinde yapının restorasyona alınıp alınmadığına dair rapor ve projeye rastlanmamıştır.

Günümüzde halen Yayladağı İlçe Jandarma Komutanlığı Binası olarak kullanılmaktadır.

¹¹⁸ 31.08.09 tarihli Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü inceleme raporu.

5.1.4. Reyhanlı Belediye Binası / Belediye Sağlık Kliniği

Yapının Yeri: Reyhanlı'nın merkezinde, Tayfur Sökmen Caddesinde bulunmaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi yoktur. 1914 yılında inşa edildiği düşünülmektedir.¹¹⁹

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 11.10.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı, İki katlı, dikdörtgen planlıdır. Çatısı, kırma çatı olup Marsilya kiremit ile kaplıdır.

Yapının dış cephe kaplaması kaba yonu ve kesme taş malzemedir. İç mekân döşemelerinde betonarme, duvarlar da sıva üstü boya ve duvar kâğıdı kaplamadır. Giriş katta ticaret amaçlı dükkânlar yer almakta olup, kemerli açıklıklarıyla her birim dışarıya bağımsız açılmaktadır.

Batı yönündeki cephede, yuvarlak kemerli bir kapı ve solunda yuvarlak kemerli bir pencere düzeni yer alır. Kapının sağında bir solunda iki adet dükkân bulunmaktadır. Bu birimler dışarıya kemerlerle açılmaktadır. Giriş aksının hemen üstünde düşey dikdörtgen formda kesme taşlarla çevrili bir kapı ve balkon yer alır. Balkonun sağında bir solunda ise iki pencere dizisi yer almaktadır. Düşey dikdörtgen formda pencereleri çevreleyen kesme taştan söveler yer alır. Ayrıca cepheyi ikiye ayıran geniş bir bordür yer alır (Fotoğraf 5.1.4.1.).

Kuzey yönde, giriş katta dışa kemerlerle açılan iki adet dükkân yer almaktadır. Giriş kat ile ikinci katı ayıran geniş bordür bu cephede daha net algılanmaktadır. Bordür üst sınırı iç bükey ve dış bükey hatlardan oluşurken alt sınırdaki uçları bitkisel formla sonlanan bezeme ile tamamlanmıştır. İkinci katta ortada balkon yer alır. Bu katta iki pencere ve balkona açılan iki adet kapı bulunmaktadır (Fotoğraf 5.1.4.2.).

Doğu yönünde yer alan cephede giriş katta toplam dört adet dükkân yer almaktadır. Bu dükkânların kot farkından dolayı yükseklikleri birbirinden farklı olup, kemerlidir. İkinci katta toplam dört adet pencere dizisi yer alır (Fotoğraf 5.1.4.3.).

¹¹⁹ Bkz. (117), YASTI, 282.

Güney yönündeki cephede kot farkından dolayı giriş katta dükkân bulunmamaktadır. İkinci katta iki adet pencere yer alır. Giriş kapısı ve pencere açıklığı dışında yapıdaki tüm pencereler ve kapı açıklıkları düşey dikdörtgen biçimde olup söveleri dışa taşkın olarak ele alınmıştır. Yapıda cephelerin köşe noktaları ve pencere etraflarında kesme taş malzeme kullanılmış olup diğer yerlerde kaba yonu Halep taşı kullanılmıştır (Fotoğraf 5.1.4.4.).

Yapının iç mekânına yuvarlak kemerli bir kapıdan girilir. Solda küçük bir oda yer alır (Fotoğraf 5.1.4.5.). On üç basamaklı mermer merdiven ile üst kata ulaşılır. Plana göre ikinci katta orta hole açılan dört oda ve bir tuvalet yer almaktadır (Çizim 5.1.4.1;2.). Solda yer alan ilk kapıdan iç içe iki odaya geçilmektedir. Aynı yöndeki diğer oda ise dikdörtgen şeklinde olup üç pencere ve bir kapı ile aydınlanmaktadır. Merdivenin sağ tarafında yer alan iki oda ise kare planlı olup biri mutfak olarak kullanılmaktadır. Yapının giriş katında yer alan sekiz dükkânın ulaşımı geniş kemerlidir ve yapıdan bağımsızdır.

Giriş katın batı yönüne bakan ön cephesi düzgün kesme taş ile kaplı olup birinci katın cephe kaplaması tahrip olmuştur. Giriş katın pencere ve kapı düzeni yuvarlak kemerli söveli olup ikinci kata göre daha hareketlidir. İç mekân yer döşemeleri karo mozaik olup tavanlar ahşaptır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapı süsleme özellikleri açısından incelendiğinde Tayfur Sökmen caddesine bakan ön cephenin giriş katındaki yuvarlak kemerli kapı ve pencereler, aralarındaki bitkisel bezemeli bordür cepheye hareket katmaktadır (Fotoğraf 5.1.4.6.).

Kuzey ve batı yönde yer alan cephede iki kat arasında yer alan bordürde, üst sınırı iç bükey ve dış bükey hatlardan oluşurken alt sınırdaki uçları bitkisel formla sonlanan bezeme ile tamamlanmıştır (Bkz. Fotoğraf 5.1.4.1.).

İç mekânda yer döşemelerinde karo mozaikler kullanılmıştır. Bitkisel ve geometrik formda çeşitli motifler şeklinde sergilenen karo mozaik döşemeler, özgün durumunu korumaktadır (Fotoğraf 5.1.4.7.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapı ilk yapıldığı dönemde on dört yıl boyunca Fransızlara ait idari bina olarak kullanıldıktan sonra, 1920-1930'lu yıllarda Belediye ve Fransız kaymakamlık binası olarak kullanılmıştır. Hatay'ın anavatanı ilhakından sonra, 1990-1995 yıllarına kadar da Reyhanlı Belediyesi'ne ait giriş kat ticaret ve yerel yönetim hizmet birimi, ikinci kat ise yönetim binası olarak kullanılmıştır. 1995'li

yıllarda Reyhanlı Belediye'si inşa edilen yeni binasına geçtikten sonra bir dönem de SGK Hizmet Binası olarak kullanılmıştır.¹²⁰

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nde yapılan araştırmada herhangi bir onarım fişi ve belgesine rastlanmamış olup yapının 1990 yılında tesciline karar verilmiş ve mimari çizimi yapılmıştır.

2004 yılından itibaren de Belediye Kliniğı olarak kullanılmaya başlanmıştır. 2013 yılında Reyhanlı patlamasından sonra yapıda ciddi tahribat olmuştur. Ahşap  atı ve pencereler binada görevli Belediye hekimi Dr. Mustafa Karakurumer tarafından değıştirilmiştir.

Yapı günümüzde Reyhanlı Belediye Polikliniğı Genel Sağık Kliniğı olarak kullanılmaktadır.

¹²⁰ Reyhanlı Belediye Polikliniğı Genel Sağık Kliniğı Dr. Mustafa Karakurumer ile 11.10.2016 tarihinde yapılan görüşmeden alınan bilgi.

5.1.5. Antakya Hükümet Konağı / Hatay Valiliği

Yapının Yeri: Antakya İlçe merkezi, Hükümet Caddesi'nde bulunmaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi mevcut değildir. Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa Tarafından 1840'lı yıllarda yaptırılmış olan konağın yıkılarak yerine günümüzdeki yapının 1925-26 yılları arasında yapılmış olduğu düşünülmektedir.¹²¹

Yapının Mimarı: Yapının mimari projesinin Halepli ve Beyrutlu Mühendisler tarafından çizildiği, uygulamasının ise Hristiyan ustalar tarafından yapıldığı bilinmektedir.¹²²

İncelenme Tarihi: 31.12.2013, 18.10.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Hatay Valiliği olarak kullanılan bina, dikdörtgen planlı, iç avlulu, iki katlı düzenlemeye sahip bir yapıdır. Çatı, parapetler ile yükseltilmiş cephe duvarları arkasına gizlenmiştir.

Yapının, zemin kat ve birinci kat beden duvarları ve tüm cephelerin yapı malzemeleri, kaba yonu, moloz taş malzemedir, iç bölme duvarları ise yatay delikli tuğladan inşa edilmiştir. Yapının kuzeydoğu cephesinde tüm cephe, diğer üç cephede yalnızca pencere etraflarında ve plastırlar da görülen ince yonu, taş kaplamaların, yapının yapıldığı dönemde İdlip'teki taş ocaklarından getirildiği bölge halkı tarafından da bilinmektedir.¹²³

Kuzeydoğu yönünde yer alan ön cephesi dönem özelliği olarak diğer cephelere oranla oldukça hareketli tutulmuştur. Cephe, dört basamaklı bir sahanlık üzerinde yer alan kolonadlı hafif dışa taşkın orta bölümle birlikte üç kısma ayrılmıştır. Hafif dışa taşkın orta aks ortadaki daha geniş olmak üzere üçlü giriş düzeneğine sahiptir. Orta aksın dolu kısımları karşısında yerleştirilen kolon sıraları ile aynı aksta yer alan sütunlar, köşelerde bir, ortada ise çift olarak, toplamda altı adet sütunun taşıdığı balkon kısmı yer almaktadır. Balkon kısmında çifte sütunlara uygun yerleştirilen taş babalar, yapıda parapetler üstünde de kullanılmıştır. Cephenin kuzey ve güney kısımları plastırlarla ikişer bölüme ayrılmış olup her iki katta da orta aksa göre simetrik olarak yerleştirilmiş ½ oranında dikdörtgen biçimli pencereler bulunmaktadır. Pencereler, kuzeybatı cephesinin güney kısmındaki pencereler dışında tüm cephelerde aynı oranda olmak üzere düz kemerli olup cepheden taşkın söveler silmelerle

¹²¹ Bkz. (3), TEMİZ, 78.

¹²² Yüksek Mimar Ceren Emir tarafından, Hatay Valiliği restorasyonu amacıyla 2010 yılında hazırlanan **restitüsyon raporu**.

¹²³ Aynı rapor.

hareketlendirilmiştir. Ayrıca giriş kat pencerelerinde üstte yer alan söveleri destekleyen fûruşlar yer almaktadır (Fotoğraf 5.1.5.1.).

Yapının güneybatı Cephesi'nde giriş kat ve üst katta plastırlarla çevrelenmiş yedişer dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Ayrıca bu yöndeki cephede çatıya çıkışı sağlayan, sonradan eklendiği anlaşılan merdiven düzeneği vardır.

Kuzeybatı cephesi giriş katta dokuz sıra pencere dizisi mevcuttur. Altısı dikdörtgen formlu, diğer üçü ise daha küçük tutulmuştur. Birinci katta toplam dokuz sıra pencere vardır. Altısı dikdörtgen formlu, diğer üç pencere ise yapıya ait olan tuvaletin havalandırma pencereleridir, daha küçük boyutludur.

Güneydoğu cephesi giriş ve birinci katta toplam yedi sıra pencere dizisi vardır. Pencereler, diğer cephelerle aynı düzende ele alınmıştır (Fotoğraf 5.1.5.2.).

Yapının iç mekânı plana göre, orta avlu düzeninde oluşturulmuş, taşıyıcı sistemi betonarme kolonlar tarafından sağlanmıştır. (Fotoğraf 5.1.5.3.) Zemin katta kolonadlı bir girişten sonra ortada bir avlu ve dört yönde avluyu çevreleyen koridorlar ve gerisinde sıralanmış mekânlar yer almaktadır. Bu birimler birbirine simetrik olarak sıralanmaktadır. (Çizim 5.1.5.1;2) Ana giriş kapısının hemen karşısında üst kata çıkışı üç kollu, ara sahanlıklı merdiven bulunmaktadır. İki yönden merdivenle çıkışı sağlanan üst katta yine alt katta olduğu gibi orta mekân etrafında sıralanmış on altı adet oda ve giriş holünün üstünde makam odası yer almaktadır.

Yapının giriş mekânının, yer döşemesi mermerdir. Zemin katta bulunan odaların yer döşemesi ise her biri birbirinden farklı şekilde geometrik motiflerden oluşan karo mozaik döşeme ile kaplanmıştır. Yapının inceleyebildiğimiz birimlerinin kapıları ve pencereleri ahşaptır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapı süsleme özellikleri açısından incelendiğinde giriş cephesinin zemin kat birinci katında cephe kaplaması üzerinde, kapı ve pencerelerde süsleme unsurlarına rastlanmaktadır (Fotoğraf 5.1.5.4.).

Kolonadlı girişi ile vurgulanmış olan ön cephenin giriş kat ve birinci katı taş malzeme ile kaplanmış olup cephenin orta kısmında, çatı seviyesinden daha yüksekte saat kulesi olarak kullanılan bölümde, cephe kaplaması üzerinde, yuvarlak kemerli pencere ve kapı düzenlemelerinde, balkon ile üst saçak arasında kullanılan konsollarda, taş bezeme kullanılmıştır.

Tüm cephelerde, alt kat pencerelerinde görülen dışa taşkın söveler ve altlarındaki furuşlar cephelere hareketlilik kazandırmıştır. Ana giriş cephesinin dışındaki diğer cepheler dikey plastırlarla bölümlere ayrılmıştır. Çatı seviyesinin hemen altında tüm cepheyi çepeçevre saran korniş ve aralarına taş babalar yerleştirilmiş parapetler yer alır. Kuzeydoğu cephesinin orta kısmında çatı seviyesinin üzerinde dalgalı hatlarla oluşturulmuş Neo Klasik üsluptaki tepelik eğrisel kıvrım yapar şekilde sonlanır. Tanzimat sonrası kamu binalarında yaygın olarak görülen bu kullanım, saat, tuğra vb. öğeler yerleştirilerek giriş cephesinin önemini vurgulamaktadır.

Antakya Hükümet Konağı, bu dönem Osmanlı mimarlığında etkili olan Birinci Ulusal Mimarlık Üslubundan ziyade daha çok, Avrupa mimari öğeleri ve yerel etkiler ile biçimlenmiş eklektik cephesiyle ilginç bir örnektir.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapı ile ilgili yazılı ve görsel kaynaklar yeterli olmadığından inşa edilmiş olduğu dönemden günümüze gelene kadar geçirmiş olduğu onarımlar hakkında yeterli bilgi mevcut değildir.

1840'lı yıllarda İbrahim Paşa'nın yaptırmış olduğu Saray'ın 1920'li yıllarda yıkılması üzerine Antakya Hükümet Konağı bunun yerine yaptırılmıştır. Yıkılan ahşap saraya ait fotoğraf belgelerde mevcuttur. (Fotoğraf 5.1.5.5.) 1925-26 yıllarında yeniden inşa edilen Antakya Hükümet Konağı, Fransızlar döneminde, kumandanlık binası olarak kullanılmıştır.¹²⁴ Fransızlar döneminde yapılan restorasyon çalışmaları Beyrut'taki Fransız okulunun mühendisi M.Jacquet tarafından yapılmıştır.¹²⁵ Geçmiş dönemlerdeki izlerini yansıtan en eski belge 1930 yılına ait kadastral haritalardır. Söz konusu haritada mevcut durumda yer alan Valilik Binası'nın özgün yapı sınırlarını koruduğu fakat günümüzdekinden daha geniş bir parselde sahip olduğu gözlenmektedir. Yapının parsel sınırları içinde ve kuzeydoğu yönünde dikdörtgen plan biçimine sahip bir "Hapishane" binası olduğu yine aynı haritada görülmektedir (Harita 6). 1970'lerde yıkıldığı bilinen Cezaevi'ne ait herhangi bir fotoğraf ve çizime rastlanmamıştır.¹²⁶

Hatay devleti döneminde daha üst düzeyde bir hizmet için kullanılmaya başlanmış yapının üst katı Cumhurbaşkanlığı makamı ve Millet Meclisi olarak, alt kat ise, önce milletvekili lokali haline getirilmiş, 1939'un ilk aylarından itibaren de Emniyet

¹²⁴ Bkz. (1), NAKİB, 260.

¹²⁵ Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 145.

¹²⁶ Bkz. (122), EMİR, 1.

Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir¹²⁷ (Fotoğraf 5.1.5.6.). 2010 yılına kadar Hatay Valiliği olarak kullanılan yapının aynı yıl restorasyonuna başlanmış ve özgün haline sadık kalınarak restorasyonu tamamlanarak 2011 yılında Hatay Valiliği olarak yeniden hizmete açılmıştır.

Yapı günümüzde halen Hatay Valilik binası olarak kullanılmaktadır.

¹²⁷ Bkz. (1), NAKİB, 260.

5.1.6. Kırıkhan Hükümet Konağı / İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Yapının Yeri: Kırıkhan merkezinde, Kanatlı Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: 1925-1930¹²⁸

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 07.10.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı, kare planlı, su basman üzerinde yükselen iki katlı bir düzenlemeye sahiptir. Çatı, parapetler arkasına gizlenmiş, düzdür.

Yapının malzemesi moloz ve kesme taştır. Ön cephede yer alan merdivenlerin korkuluk ve sahanlığı olmayıp merdivenleri dökme mozaiktir. Yapının iç mekân döşemesi çeşitli motiflerden oluşan karo mozaiktir. Giriş kat ve ikinci kat arasında geçişi sağlayan merdivenler dökme mozaik olup demir korkulukludur. Yapının tavan kaplaması süslemesiz sade taş malzemedir.

Güney yönde ön cephe dışa taşkın, merkezde yer alan sütunlarla desteklenmiş giriş kat ve ikinci kattaki balkon ile vurgulanmıştır. Geniş merdivenler ile ulaşılan giriş aksının bulunduğu duvarın içeri çekilmesi, cephede derinlik yaratmıştır. Giriş katta sütunlar, konsollara oturan balkonlar ve üçgen alınlıklı çatı ile ön cephe hareketlendirilmiştir. Bu cephenin giriş katında iki adet pencere düzeni yer alır. Pencerelem düşey dikdörtgen formda, sövelidir. İkinci katın merkezinde balkona açılan üç kapı sivri kemerli, söveli, her iki yanda bulunan balkona açılan iki kapı ise düşey dikdörtgen formda olup sövelidir. Üçgen alınlığın hemen altında iç içe silmelerle çevrili yuvarlak bir madalyon yer alır (Fotoğraf 5.1.6.1.).

Doğu yönünde yer alan yan cephede orta aks dışa taşkındır. Giriş katta beş adet pencere düzeni yer alır. Pencerelem düşey dikdörtgen formunda olup, sövelidir. Bu kattaki pencereler demir şebekelerle kapatılmıştır. İkinci katta aynı aks üzerinde beş pencere bulunmaktadır. Mevcut pencereler düşey dikdörtgen formunda sövelidir. Aynı yöndeki cephede, yapıldığı ilk dönemde yapıya ait olduğu düşünülen bir bahçe bulunmaktadır (Fotoğraf 5.1.6.2.).

Kuzey yönündeki cephede sonradan eklendiği düşünülen yapı sebebiyle inceleme alanı daralmıştır. Bu yöndeki cephede orta aks cepheden hafif yükseltilmiş ve çokgen

¹²⁸ Bkz. (117), YASTI, 212.

formunda dışa taşırılmıştır. Bu cephede dört adet düşey dar uzun, altta yatay dikdörtgen formunda pencere açıklığı ve solunda düşey dikdörtgen formunda bir pencere yer almaktadır. Düşey formda uzanan dar uzun pencereler üst seviyede yamuk üçgen formunda sonlanmaktadır. Aynı zamanda bu kısımda, iç mekâna geçilen bir kapı bulunur. Aynı yöndeki cephenin kapı açıklığının sağında üç adet pencere düzeni vardır. Biri dikdörtgen formu, diğer ikisi ise yapıya ait olan tuvaletin havalandırma penceresidir, daha küçük boyutludur. Orta kısmın solunda bir adet düşey dikdörtgen, söveli pencere yer alır. Giriş kat pencereleri ile aynı aks üzerinde ikinci katta toplam dört adet pencere dizisi yer alır. Pencerelerden ikisi düşey dikdörtgen formunda diğer ikisi daha dar tutulmuş olup tümü sövelidir (Fotoğraf 5.1.6.3.).

Batı yöndeki cephe simetrik olarak doğu cephe ile aynı düzenlenmededir. (Fotoğraf 5.1.6.4.)

Kuzey ve güney yönlerindeki cephelerde yer alan kapılarından yapıya giriş sağlanır ve asıl girişi güney yönündedir. Giriş katta orta sofaya açılan altı oda mevcuttur. Kuzey yöndeki girişte mutfak birimi yer alır. Ana giriş kapısının karşısında yer alan merdiven ile üst kata çıkılır. (Fotoğraf 5.1.6.5.) Giriş ile aynı aks üzerinde dikdörtgen planlı bir oda bulunur. Ayrıca bu kata açılan altı oda olup dikdörtgen planlıdır. Orta sofanın yer döşemesinde dikdörtgen bir pano içerisinde 260 adet küçük yuvarlak formda cam'ın yer aldığı etrafında geometrik motifli karo mozaiklerin tamamlanan yer döşemesi vardır (Fotoğraf 5.1.6.6.)

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapıyı süsleme özellikleri açısından ele aldığımızda orta aks ile vurgulanmış ön cephenin sütunlu girişi taş konsollara oturan, sivri kemerlerle açılan balkon kısmı, kemerler arasındaki renkli seramikler, yuvarlak madalyon ve üçgen alınlıklı çatı ile bir Fransız dönemi eseri olan yapının yerel etkilerle bir arada kullanıldığı görülmektedir. (Fotoğraf 5.1.6.7.)

Yapının ikinci katında antrede yer alan cam ve karo mozaik bezemenin bir arada kullanıldığı yer döşemesi, bölge ve dönem için dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir (Bkz. Fotoğraf 5.1.6.6.).

Tüm cephelerde giriş kat pencerelerinin üzerlerinde dikdörtgen şeklinde panoların içinde renkli seramik süslemeler vardır.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapı ilk olarak 1933 yılında Hükümet Konağı olarak faaliyete geçmiştir. 1 Kasım 1938 yılında Kaymakamlık binası olarak 1986 yılına kadar kullanıldı. Bir dönem boş kaldıktan sonra 1987-1990 yılları arasında "İlçe Sağlık Merkezi " olarak hizmet verdi. 1990-2009 yılları arasında" Sağlık Meslek Lisesi " binası olarak Eğitim-Öğretim hizmeti ifa etti. 2009 yılından günümüze kadar da Kırıkhan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü hizmet binası olarak kullanılmaktadır. ¹²⁹

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, kurul arşivinde yapının restorasyona alınıp alınmadığına dair rapor ve projeye rastlanmamıştır.

¹²⁹ 07.010.2016 tarihinde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü yazı işleri biriminde Halil Sahilli'den alınan bilgi.

5.1.7. Antakya Belediye Binası / Hatay Büyükşehir Belediyesi

Yapının Yeri: Antakya merkezinde, Cumhuriyet Meydanı'nda yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Giriş kapısının üzerinde yer alan panodan yapının 1936 tarihinde inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Antakya'da Belediye örgütünün bilinen kuruluş tarihi, 1815 yılına, Hacı Ahmet Çelebi'nin Şehreminliği dönemine kadar görülebilmektedir. Ancak, ilk resmi Belediye teşkilatının 1870'te kurulduğu bilinse de, 1815'ten 1880'li yıllara gelinceye kadar Antakya'da belediye hizmetlerinin hangi binalarda sürdürdüğü hakkında mevcut yeterli bilgi bulunmamaktadır. Antakya Belediye idaresi ile ilgili bilinen bilgiler; Halefzade Abdul Vahit Ağa'nın, 1881 yılında başlayan birinci Belediye Başkanlığı döneminde, Hürriyet Caddesi'nde, depremde hasar gören ve yıkılmış olan Ortodoks Kilisesi Vakfı'na ait bir binayı yeniden inşa ettirerek Belediye'nin bu tarihten itibaren hizmetlerini bu binada sürdürmeye başlamış olduğudur. Daha sonraki dönemde, bugün Eski Saray Sokağı'ndaki Eski Saray Apartmanı'nın yerinde bulunup, o zamanlar "Saray" diye adlandırılan binaya taşınmış, bu mahalle arasındaki binasında da hizmet vermiştir.¹³⁰ Halk, belediyenin niteliğine yakışmayan, o günlerde harap durumda olan bu bina yerine kendisine yeni bir bina yaptırmamasına tepki göstermiştir. Bunun üzerine 1934 yılında, Osmaniye Mahallesine giden iki cadde (bugünkü Cumhuriyet ve Adnan Menderes caddeleri) arasında kalan mezarlığın kaldırılması, yeni belediye binasının burada yapılması kararlaştırılmıştır. Yeni Belediye Binası, 1936 yılında kararlaştırılan yerde yapılmıştır ¹³¹ (Fotoğraf 5.1.7.1.).

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 31.12.2013, 12.10.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: Dikdörtgen planlı, üst örtüsü kırma çatılı, su basman üzerinde, iki katlı düzenlemeye sahip bir yapıdır.

Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan yapı, yirmi basamak merdivenle çıkılan bir platform üzerinde yer almaktadır.

¹³⁰ Bkz. (1), NAKİB, 87.

¹³¹ Bkz. (3), TEMİZ, 78.

İkinci ulusal mimarının de temel özelliklerinden biri olarak görülen, genellikle kullanılan üst yapı örtüsü, uzaktan düz çatı izlenimi vermek üzere, yükseltilmiş cephe duvarları arkasına gizlenen kiremit kaplı kırma çatıdır.¹³²

Yapının dış cephe duvarları muntazam kesme taş malzeme ile kaplıdır. İç cephe duvarları ise moloz taş ve ince yonu taş malzeme ile örülmüştür. Yapının tüm odalarının tavan ve duvarları sıva ile kaplanmıştır. İç mekânın yer döşemesi karo mozaiktir. Her odanın karo mozaik deseni birbirinden farklıdır. Giriş kattan bahçeye inen merdivenler tuğladır. Yapının iç mekânında yer alan giriş kat ve birinci kat arasında geçişi sağlayan döner formlu merdivenler dökme mozaiktir.

Yapının doğu yönünde yer alan ön cephesi, orta aksı yükseltilmiş ve simetrik kütleyle bölgenin resmi yapıları için tipik kütle biçimlenmesini gösterir.¹³³ Bu cephenin giriş katında altı sıra silmelerle çevrelenmiş dikdörtgen formlu pencere düzeni yer alır. Bu pencerelerden giriş kapısının yanında olanlar form olarak daha küçüktür. Dört adet pencere ise daha büyük boyutlu dikdörtgen formda ahşap doğramalı düz silmelerle çevrelenmiştir. Doğu cephede yer alan beş basamaklı bir merdiven ile çıkılan giriş kapısı dikdörtgen biçimindedir. İkinci katta yedi sıra dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı pencere dizisi mevcuttur (Fotoğraf 5.1.7.2.).

Batı yönündeki arka cephe, giriş kapısının yer aldığı dışa taşkın orta kısmı ile vurgulanmıştır. Giriş kapısı ile aynı aks üzerinde merdiven boşluğunun penceresi yer alır. Merdiven boşluğunun açıklığı diğer pencere açıklıklarından daha büyük tutulmuştur. Bu yöndeki cephede her iki katta ta altışar pencere dizisi bulunmaktadır (Fotoğraf 5.1.7.3.).

Kuzey yöndeki yan cephenin ikinci katında silmelerle çevrili ve açıklıkları birbirinden farklı üç sıra pencere yer alır. Bu cephenin giriş katında, güney yönündeki giriş kapısı ile aynı aks üzerinde, 4 basamaklı merdiven ile çıkılan bir giriş kapısı mevcuttur. Yine bu katta açıklıkları birbirinden farklı silmelerle çevrili, sövesiz iki pencere yer alır (Fotoğraf 5.1.7.4.).

Yapının güney yönündeki yan cephesinin ikinci katında açıklıkları birbirinden farklı silmelerle çevrili üç sıra pencere dizisi vardır. Giriş katında kuzey yöndeki giriş kapısı ile aynı aks üzerinde, 4 basamaklı merdiven ile çıkılan bir giriş kapısı mevcuttur. Yine bu katta

¹³² Bkz. (87), ASLANOĞLU, 79.

¹³³ Bkz. (87), ASLANOĞLU, 92.

da açıklıkları birbirinden farklı sövesiz, silmelerle çevrili iki pencere yer alır (Fotoğraf 5.1.7.5.).

Batı, kuzey ve güney yönlerindeki cephelerde yer alan kapılarından yapıya giriş sağlanır ve asıl giriş doğu yönündedir. Yapıya girişi sağlayan tüm kapılar hole açılır. Plana göre iç mekân düzeninde giriş katta orta sofaya açılan dokuz oda mevcuttur (Çizim 5.1.7.1;2.). Doğü yönündeki ana girişin sağında ve solunda kare planlı ikişer oda vardır. Batı yönündeki arka girişin sağında ve solunda üçer oda bulunmaktadır. Bu yönde orta sofanın sağında yer alan döner merdiven ile üst kata çıkılır. Bu kata açılan on oda mevcuttur. Giriş kısmı ile aynı aks üzerinde yer alan oda yönetim odası olarak kullanılır ve diğer odalara oranla daha büyük tutulmuştur.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapı süsleme özellikleri açısından incelendiğinde düzgün kesme taş malzeme ile kaplı cephelerde herhangi bir süsleme ögesine rastlanmamaktadır.

Yapının doğu, kuzey ve güney cephelerde yer alan pencere sövelerinde, yapıyı çepeçevre saran kornişlerde ve diğer mimari unsurlarında herhangi bir bezeme görülmemektedir. Yapıda süsleme olarak göze çarpan tek bezeme, giriş kat ve birinci kat koridorlarda ve odalarda yer alan karo mozaiklerdir. Bu karo mozaikler, bitkisel ve geometrik motiflerden oluşup, her odada farklı motif halinde döşenmiştir.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Antakya Belediye Binası, 63 yıl boyunca mevcut binasında hizmetini sürdürmüştür. Hatay Devleti döneminde üst katı Başbakanlık ve Maliye Bakanlığı olarak kullanılmıştır. 1999 yılında güneybatı yönünde yapılan, bugünde hizmet vermekte olan yeni binasına taşınmıştır. Bir süre kullanılmayan yapı daha sonraki zamanlarda Belediye'nin Kültür Müdürlüğü'ne tahsis edilerek kültür ve sanat etkinlikleri için uygun bir galeri haline getirilmiştir.¹³⁴

2015 yılında restorasyonu tamamlanan yapı günümüzde Hatay Büyükşehir Belediyesinin yönetim binası olarak kullanımına devam etmektedir (Fotoğraf 5.1.7.6.).

¹³⁴ Bkz. (1), NAKİB, 87.

5.2. Eğitim Yapıları

5.2.1. Kırıkhan Ruhban Okulu / İlçe Halk Eğitim Merkezi

Yapının Yeri: Kırıkhan merkezinde, Kurtuluş Mahallesi, Öğütler Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: 19.yüzyıl sonlarına doğru inşa edildiği düşünülmektedir. ¹³⁵

Yapılan kaynak araştırmaları sırasında Hristiyan Cizvit mezhebine ait Ruhban okullarını araştıran Charles Libois'un kitabında bahsettiği Kırıkhan Ruhban okulunun yapım tarihi belirtilmemiştir. Ancak Cizvitlerden önce Lazaristes mezhebi tarafından kullanıldığından bahsedilmiştir. ¹³⁶

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 07.10.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: Dikdörtgen planlı, bodrum kat, giriş kat ve birinci kattan oluşan bir düzenlemeye sahip olan yapı kırma çatı ile örtülüdür. Yapı yol kotuna göre 2.5 metre yukarıda bulunmaktadır. Bu sebeple cadde üzerinden yapının girişine iki ayrı yerden ulaşılabilir.

Farklı kotlara sahip bodrum katlarında kaya oyma mekânları bulunmaktadır. Yapıda, yığma, betonarme ve ahşap yapım teknikleri bir arada kullanılmıştır. Çatı ahşap üzeri Marsilya tipi kiremit ile kaplanmıştır.

Güneybatı yönündeki cephede giriş kat hizasında ortada taş kemerli ahşap bir kapı yer alır. Kapı, çift kanatlıdır. Kapının sağında dört, solunda ise beş pencere dizisi bulunmaktadır. Bu kattaki pencerelerin üzerinde sonra eklendikleri anlaşılan silmelerle yarım daire şeklinde aydınlık açıklıkları oluşturulmuştur. Aynı cephenin ikinci katında ise on adet pencere yer alır. Pencereler basık kemerli, silmelidir (Fotoğraf 5.2.1.1.).

Yapının güneydoğu cephesinde, ortada iç mekândaki büyük salonun apsisi, apsinin önündeki kütle ve iki yandaki derslik mekânları algılanmaktadır. Cephe neredeyse simetrik bir düzene sahiptir (Fotoğraf 5.2.1.2.). Giriş katta dört pencere, iki kapı açıklığı yer almaktadır. Pencerelerden bir tanesi silmelerle çevrili, basık kemerli, diğerleri ahşap olup,

¹³⁵ Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi, **Rölöve (Belgeleme) Raporu**, s.6.

¹³⁶ Charles LIBOIS, **La Compagnie de Jésus au "Levant" , La province du Proche-Orient**, 301-305.

yuvarlak kemerlidir. Cephenin güneybatı yönünde köşede iki adet düz payanda yer almaktadır (Fotoğraf 5.2.1.3.). Aynı cephede ikinci katta toplam sekiz pencere düzeni yer alır. Bu pencerelerden dördü sivri kemerli, söveli olup apsis cephesinde yer alır. Diğer dört pencere apsisin her iki yanında bulunur, silmelerle çevrilmiştir.

Kuzeybatı yönündeki cephede; apsis 'in yer aldığı güneydoğu cephesi ile simetrik. Ortada büyük salonun yer aldığı kütle ile bu kütlede sağ ve solunda dersliklerin bulunduğu kütleler yer almaktadır. Orta kütlede giriş katında ortada yuvarlak kemerli bir kapı vardır. Kapı çift kanatlı ve ahşaptır. Kapının her iki yanında düşey çıkmalara oturan taş kaideler bulunmaktadır. Yine kapının sağında ve solunda silmelerle çevrili, sağır birer pencere yer alır. Pencerelerin ortasında altı adet ne amaçla yapıldığı anlaşılamayan taş hatıllar cepheden dışa taşkındır. Orta kütlede ikinci katında üç pencere dizisi mevcuttur. Pencerelerden ortadaki yuvarlak kemerli olup özgün değildir. Diğer iki pencere de basık kemerli silmelerle çevrilidir (Fotoğraf 5.2.1.4.).

Orta kütlede solundaki derslik binasının giriş katında bir kapı ve solunda bir pencere vardır. Kapı yuvarlak kemerli, pencere basık kemerli olup her ikisi de sövelidir. Orta kütlede sağında giriş katta söveli basık kemerli iki pencere yer alır. Aynı aks üzerinde ikinci katta da iki adet kemerli söveli pencere yer almaktadır. Aynı zamanda bu cephe düşey desteklerle beş bölüme ayrılmıştır. Orta kütle çatı hizasında iki yana eğim yaparak cepheye hareket sağlamıştır.

Kuzeydoğu yönünde yer alan cephede giriş katta ve ikinci katta da aynı sayıda olmak üzere simetrik olarak toplam yirmi pencere dizisi bulunmaktadır (Fotoğraf 5.2.1.5.).

Yapıya iç mekânına giriş beş ayrı girişten ulaşılmaktadır. Asıl giriş kuzeybatı yönünden kemerli çift kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Günümüzde bu kapı yerine giriş güneybatı yönündeki kapıdan yapılmaktadır. Plana göre ortada kuzey-güney doğrultusunda uzanan büyük salon yer alır (Çizim 5.2.1.1;2.). Bu salon güneydoğu yönünde apsise açılır. Salonun her iki yanında koridorlar ve koridorlara açılan sınıflar bulunur. Giriş katta toplam on dört mekân yer almaktadır. Bunlardan on tanesi dikdörtgen ve kare şeklinde odalardır. Koridorlarda toplam on adet niş bulunmaktadır ve nişlerin içine ahşap dolaplar yerleştirilmiştir. Geçişleri sağlamak için yedi adet kemerli kolon vardır. Koridorun bir bölümü ahşap bölme ile ayrılmıştır. Bu ayrılan bölümde bodrum kattaki odalara inmek için demir bir kapak bulunur. Kuzeybatı yönündeki kemerli kapıdan iç koridora oradan da yine yuvarlak kemerli ahşap bir kapı ile salona geçilmektedir. Salon iki kat yüksekliğinde olup,

doğusunda apsis bölümü bulunmaktadır. Apsiste sunak izi olduğu düşünülen beton bir yükselti yer alır (Fotoğraf 5.2.1.6.). Kuzey ve güney duvarlarında giriş kat ve ikinci kat hizalarında iki sıra kemerler vardır. Kemerlerin içi tuğla duvar ile sonradan doldurulmuştur. Zeminin bir bölümü şap, bir bölümü mozaik kaplıdır. Duvarlar taş duvar üzeri sıvadır. Tavan ise ahşap kaplamadır. Ahşap kaplamanın yapıya sonradan eklendiği düşünülmektedir. Apsis üzerinde tavan, kaburga tonoz formunda ahşap bağdadi üzeri sıvalıdır (Fotoğraf 5.2.1.7.). Apsis dört adet ahşap doğramalı pencere ile aydınlanmaktadır. Yine apsiste biri kuzeydoğu biri güneybatı yönde olmak üzere iki tane niş yer alır. Güneydoğu yönde bulunan kemerli kapı ile diğer kütleye geçiş yapılmaktadır. Salonda büyük oranda sıvalarda dökülmeler, ahşaplarda çürümeler gözlemlenmektedir. Üst kata güneybatı ve kuzeydoğu yönündeki merdivenlerden ulaşılmaktadır. Merdivenler mozaik dökme mermer olup demir korkulukları vardır. Güneybatı ve kuzeydoğu yönlerde yer alan koridorlarla mekânlara geçiş sağlanmaktadır. (Fotoğraf 5.2.1.8.) Bu mekânlar da toplam altı adet kemerli geçiş vardır. Ayrıca koridorlardan salona bakan iki adet çift kanatlı ahşap pencereler vardır. Pencerelerden geriye kalan sekiz tanesinin sonradan duvar örülmek suretiyle kapatıldığı düşünülmektedir. Salona kuzeybatı yönünden girişin üzerinde bir balkon kısmı bulunmaktadır. Balkona geçiş güneybatı ve kuzeydoğudaki koridorlardan karşılıklı biri demir diğeri ahşap olmak üzere iki kapıdan sağlanmaktadır. Duvarları taş üzeri sıva, tavanı bağdadi çıta üzeri sıva kaplı boyalıdır. Zemin döşemesi beton kaplıdır. Balkon korkulukları ahşap olup altında yükseltme betonu vardır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapı süsleme özellikleri açısından incelendiğinde cephelerde giriş kat ve birinci katında cephe kaplaması üzerinde, kapı ve pencerelerde süsleme unsurlarına rastlanmaktadır. Kuzeybatı yönündeki cephede kemerli giriş kapısının iki yanında düşey çıkmalara oturan işlemeli gömme taş sütunlar vardır. Pencerelerde dışa taşkın sövelerin üstleri taş kıvrımlarla süslüdür. Güneybatı yönündeki cephede yer alan giriş kat pencere söveleri üzerinde yarım daire şeklinde aydınlık açıklıkları vardır.

Güneydoğu yönündeki apsis cephesi üzerinde yer alan sivri kemerli pencere söveleri dışa taşkındır (Fotoğraf 5.2.1.9.). Bu yöndeki diğer pencerelerde dışa taşkın sövelerin üst kısmı taş kıvrımlarla süslenmiştir. İç mekânda zeminde yer alan geometrik ve bitkisel motifli karo mozaik döşemeler yapının bir diğer süsleme özellikleridir (Fotoğraf 5.2.1.10.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Kaynaklara göre Cizvitler yapıyı 1930-1938 tarihleri arasında kullanmıştır. Cizvitlerin Kırıkhan Ruhban Okulunu kullanmaya başlamadan önce, harap olan bu yapı erkek okulu olarak kullanılmıştır. Okulun Latin,

Ermeni, Rum, Süryani, Müslüman öğrencileri olduğundan ve yakınında rahibeler için ayrı bir okulun varlığı düşünülmektedir ¹³⁷ (Fotoğraf 5.2.1.11.). Ayrıca yapılan araştırmalarda bir dönem yapının “Rüştiye Okulu” olarak da kullanıldığı düşünülmektedir. ¹³⁸

Yapı 1939'da Hatay'ın ilhakından sonra Türklerin eline geçmiştir. Bir dönem Kurtuluş İlkokulu, daha sonra halk evi olarak ve günümüzde Kırıkhan Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

¹³⁷ Bkz. (136), LIBOIS, 301.

¹³⁸ www.anadolukatolikkilisesi.org/iskenderun/en/cristiani.asp, Erişim tarihi: 20.02.2017

5.2.2. İskenderun İngiliz Okulu / 5 Temmuz İlköğretim Okulu¹³⁹

Yapının Yeri: İskenderun merkezinde, Namık Kemal Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi bulunmamaktadır. 1902 tarihinde inşa edildiği düşünülmektedir.¹⁴⁰

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 17.06.2014, 18.04.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: Dikdörtgen planlı, duvarları kargir, üst örtüsü kırma çatılı, iki katlı düzenlemeye sahip bir yapıdır.

Kuzey yönünde yer alan ön cephenin dışa doğru çıkıntı yapan orta bölümün giriş katında, basık kemerli bir kapı yer almaktadır. Giriş katında toplam altı adet pencere mevcuttur. Bu pencereler dikey dikdörtgen formda, sövesizdir ve ahşap panjurludur. Pencerelerden bir tanesi yakın zamanda açılarak kapı olarak kullanılmaya başlanmıştır. İkinci katta dikdörtgen, sövesiz, ahşap panjurlarla korunmuş yedi pencere vardır. Ön cephede çıkıntılı orta aksın üst kısmı, kırma çatı biçimlenmesinden dolayı üçgen alınlıkla sonlanmaktadır. Aynı cephede pencerelerin ortasında üst kısımda birer havalandırma penceresi yer almaktadır (Fotoğraf 5.2.2.1.).

Güney yönünde yer alan arka cephede giriş katta toplam beş adet pencere bulunmaktadır. Pencereler dikdörtgen formdadır. İkinci katta 5 pencere dizisi mevcuttur. Pencereler dikey dikdörtgen formda, sövesiz olup ortadaki pencere iç mekânın merdiven boşluğu penceresi olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 5.2.2.2.).

Batı yönündeki yan cephenin giriş katında toplam 3 sıra pencere mevcuttur. Pencereler dikey dikdörtgen formda, sövesiz ve ahşap panjurludur. Pencerelerin sağ tarafında bir kapı yer almaktadır. İkinci katta 4 sıra pencere dizisi yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formda olup, ahşap panjurlu, sövesizdir. Kuzey yöndeki cephede olduğu gibi bu cephede de pencerelerin ortasında üst kısımda birer adet havalandırma penceresi mevcuttur. En üstte ortada ise çatı katına ait küçük dikdörtgen formda bir havalandırma penceresi bulunmaktadır (Fotoğraf 5.2.2.3.).

¹³⁹ Fransız işgal döneminde hazırlanan (1929 tarihli) kadastral haritada, yapı "Amerikan Okulu" olarak geçmektedir.

¹⁴⁰ Mehmet Tekin, **Hatay'da Eğitim ve Kültür**, 73.

Doğu yönündeki cephe mevcut komşu yapılardan dolayı incelenememiştir.

Yapının iç mekânına kuzey yöndeki ön cepheden girilir. Giriş katta orta bölümde toplam dört oda mevcuttur. Giriş kattaki sınıfların bahçeye doğrudan bağlantısı bulunmaktadır. Giriş katın güney yönünde yer alan iki kollu merdivenler ile üst kata geçiş sağlanır. Bu katın orta kısmına açılan giriş kat ile aynı aks üzerinde bir oda mevcuttur. Ayrıca bu kata açılan 4 oda olup odalar dikdörtgen planlıdır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Oldukça sade olan yapı, içten ve dıştan sıvanmış olan duvarların dış köşeleri, düşeyde, boydan boya birer sıra şaşırtmalı olarak kesme taşlarla vurgulanmış ve cephelere hareket kazandırılmıştır (Fotoğraf 5.2.2.4.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapı İngiliz Arış Andoskof Prispitrin Protestan dini cemiyetine aittir.¹⁴¹ Ancak yönetim merkezi Belfast'ta bulunan *Mission Board* tarafından sağlanmaktadır.¹⁴² Fransız işgal döneminde hazırlanan (1929 tarihli) kadastral haritasında, "Amerikan Okulu" olarak gösterilen yapının kuzeyinde "Amerikan Kilisesi" olarak belirtilen bina günümüzde mevcut değildir.¹⁴³

1940-1966 yılları arasında Erkek Sanat Okulu olarak hizmet vermiş olan binanın daha sonraki yıllarda ne amaçla kullanıldığı bilinmemektedir. Okul yönetiminden alınan bilgiler ışığında batı yönünde yer alan "5 Temmuz İlköğretim Okulu" ana binasının 1986 yılında inşa edildiği bilinmektedir.¹⁴⁴

İnceleme kapsamımızda bulunan yapının giriş katında yer alan bazı mekânlar okula ait birimler olarak kullanılmakta iken, üst katı ve diğer birimler depo olarak kullanılmaktadır. Harap durumda olan yapının onarıma ihtiyacı bulunmaktadır.

¹⁴¹ 18.04.2016 tarihinde okul müdürü Fikret Türkoğlu'ndan alınan bilgi.

¹⁴² Yaşar Demir, " Antakya'da Misyon Ve Misyonerlik Faaliyetleri", **Akademik Bakış Dergisi**, 10.

¹⁴³ Bkz. (117), YASTI, 135.

¹⁴⁴ 18.04.2016 tarihinde okul müdürü Fikret Türkoğlu'ndan alınan bilgi.

5.2.3. Antakya Frerler Okulu / Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu

Yapının Yeri: Antakya merkezde, Zenginler Mahallesi'nde, Prof. Ataman Demir Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi yoktur. 1911 yılında inşa edildiği düşünülmektedir.¹⁴⁵

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 26.12.2013, 18.10.2016

Yapının Mimari Özellikleri: İkişer katlı üç bloğun "U" biçiminde plan şeması ile tamamladığı, duvarları kesme taş ve ince yonu taş malzeme ile örülmüş, alaturka kiremitli kırma çatılı, avlulu bir yapıdır (Fotoğraf 5.2.3.1.).

Doğu yönünde yer alan cephede, giriş katta ve birinci katta ikişer adet pencere düzeni yer almaktadır. Pencereler düşey dikdörtgen formda, söveleri dışa taşkın olup kilit taşlıdır. Ayrıca pencere sövelerinden aşağıya doğru sarkan sarkıt motifleri ile dekoratif amaçlı kullanılmış ve cepheye hareketlilik kazandırmıştır (Fotoğraf 5.2.3.2.). Bu yönde yer alan cephede katlar birbirinden silme ile ayrılmaktadır.

Batı yönündeki yan cephe komşu parseli bitişik olduğundan incelenememiştir. Kuzey yönündeki cephede birinci katta toplam on dört pencere dizisi vardır. Pencereler düşey dikdörtgen, söveli, kilit taşlı olup, dekoratif amaçlı sarkıt detayları ile hareketlendirilmiştir. Aynı cephenin giriş katında dikdörtgen, söveli, kilit taşlı 13 pencere ve giriş yönünün sağında profilli, söveli düz bir kapı yer alır (Fotoğraf 5.2.3.3.). Katlar birbirinden silmelerle ayrılmıştır.

Güney yönündeki yan cephede diğer cephelerde olduğu gibi katlar birbirinden silme ile ayrılır. Bu cephenin birinci katında dikdörtgen, açıklık mesafeleri birbirinden farklı altı pencere dizisi vardır. Aynı cephenin giriş katında dikdörtgen formlu dört pencere dizisi mevcuttur. Cephenin sağında kalan bir pencere daha küçük boyutludur. Giriş yönünün sağında ve solunda dikdörtgen iki kapı yer alır (Fotoğraf 5.2.3.4.).

¹⁴⁵ Bkz. (9), TEKİN,.24; Mesud Fani Bilgili, **Manda İdaresinde Hatay Kültür Tarihi**, 22-37.

* Fransa'nın Reims şehrinde *Saint Jean-Baptiste de la Salle* tarafından temelleri atılmış olan Fransız Rahipleri Cemiyeti (Frères des Ecoles Chrétiennes) Türkiye'ye ilk olarak 1841'de gelmiş, İzmir, İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli kentlerinde okul açmıştır. Halen 4.500 mensubu bulunan cemiyetin 82 ülkede 1800 okulu, 60.000 eğitimcisi ve 785.127 öğrencisi vardır.

Yapının avlusuna giriş iki kapı üzerinden sağlanmaktadır. Ana giriş doğu cephesindedir. Diğer giriş ise kuzey cephesinde yer alan Ataman Demir Sokağı üzerinden gerçekleşmektedir.

"U" şeklinde plan şemasına sahip olan yapının, kuzey ve güney kanatlarının avluya bakan cephelerindeki giriş düzenlemeleri uzatılarak balkon kısmı oluşturulmuştur. (Çizim 5.2.3.1;2.) Yapının U şeklini tamamlamasını sağlayan kuzeybatıdaki kanat ise, tek kattan meydana gelmektedir. Bu kanadın üstü teras olarak kullanılmaktadır. Kuzeydoğu ve güneybatı kanatlarının balkon kısımları kuzeybatı yöndeki bu terasın bir uzantısı olarak devam etmektedir. İlk yapıldığı dönemde üzerinin açık olduğu tahmin edilen taş korkuluklara sahip teras kısmı daha sonra kapatılmıştır. Avlunun batı kanadında dört adet taşıyıcı sütunla, yuvarlak kemerli revak düzeni mevcuttur. Kemerlerde kilit taşları yer alır. Yapının giriş katında avluya açılan on üç oda bulunmaktadır. Avlunun doğu yönünde yer alan mekânlar tuvalet, soyunma odası, kantin olarak kullanılmaktadır. Avlunun güney yönünde yer alan holden üst kata geçişi sağlayan dökme mozaik, demir korkuluklu merdivenler yer alır (Fotoğraf 5.2.3.5.). İkinci katta avluya bakan dokuz oda mevcuttur. Avlunun arkasında kalan güney yöndeki cepheye açılan üç oda daha yer almaktadır.

Ayrıca avlu içerisinde iki musluklu bir çeşme ve yığma taş kemerli yapı kalıntısı bulunmaktadır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapıyı süsleme özellikleri açısından ele aldığımızda, süslemesiz sade bir yapı olan okulun pencere sövelerinde yer alan Art Nouveau tarzı bezemeler cephelere hareketlilik kazandırmıştır. (Bkz. Fotoğraf 5.2.3.1.) Cephelerin köşelerinde ve avluda yine bazı köşelerde bulunan taş döşemelerin yatay ve dikey olarak yerleştirilmesi ile hareketlilik sağlanmıştır. Avlunun kuzey tarafında yer alan giriş kat odalarının kapı açıklığının üzerindeki kaş kemerli, eğrisel hatlı, ajur tekniğinde yapılmış bitkisel taş bezemeler dikkat çekmektedir (Fotoğraf 5.2.3.6.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapı, ilk olarak 1900’lü yıllarda Aziz Yusuf rahibelerinin okulu (Frerler Mektebi) olarak eğitim-öğretime başlamıştır. Frerler Mektebi, daha sonra Gazipaşa İlkokulu olacak binasına taşınınca, Fransız işgali döneminde kız öğrencilerin devam ettiği “Ecole de Sirs” Sörler Mektebi’ne dönüşmüştür. Fransızların işgali süresince okulda görevli müdür, öğretmenler ve diğer personel Fransa’dan getirtilerek eğitim-öğretimini sürdürmüştür. O dönemde okulda Arapça ve özellikle Fransızca eğitim-öğretim yapılmıştır. Okulun bir bölümünde eğitim-öğretim yapılırken, diğer bölümü de kilise

olarak kullanılmıştır. 1914-1918 yılları arasında, I. Dünya Savaşı nedeniyle kapalı tutulan okul, 1919'da lise eğitim verecek şekilde yeniden açılmıştır. ¹⁴⁶ Öğrenci sayısı; 1938-1939 ders yılında 156'ya ulaşmıştır. ¹⁴⁷ 1938-39 öğretim yılında 19 Ağustos Ecole de Sirs (sörler mektebi) kapatılmış ve bina Fransızlardan devralınmıştır. Bina, 1939'dan sonra on yıl süreyle Kız Lisesi olarak öğrencilerine öğretim vermiştir. Kız lisesi; 1948-49 eğitim-öğretim yılında kapatılarak karma lise haline gelmiştir. Lisenin ortaokul kısmı Antakya ortaokulu adıyla müstakil karma bir ortaokul olmuş ve bir yıl sonra bu okulda kapatılmış ve Antakya Lisesine bağlanmıştır. 1961-62 eğitim-öğretim yılında Antakya Merkez Ortaokulu olarak eğitim-öğretim başlamıştır. 1973-1974 eğitim-öğretim yılında adı Antakya Merkez Lisesi olarak değiştirilmiştir. 4 Aralık 1978 tarihinde Merkez Lisesi yeni binasına taşınmıştır. Bu tarihten sonra yapı Fevzi Çakmak Ortaokulu olarak hizmet vermeye başlamış ve 1995 yılında şimdiki Fevzi Çakmak Lisesi binasına taşındıktan sonra okul binası 1995-98 yılları arasında tadilat görmüş, eğitim- öğretime ara verilmiştir. (Fotoğraf 5.2.3.7.) 1998-99 eğitim-öğretim yılından itibaren Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu olarak eğitim-öğretime yeniden başlamıştır. ¹⁴⁸

Yapı günümüzde Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

¹⁴⁶ Bkz. (1), NAKİB, 273.

¹⁴⁷ Bkz. (145), BİLGİLİ, 27.

¹⁴⁸ Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu Müdür Muavini Hüseyin Şanverdi'yle 20.12.2013'te yapılan görüşme.

5.2.4. İskenderun Frerler Mektebi / İskenderun Lisesi

Yapının Yeri: İskenderun merkezde, Şehit Pamir Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: 1913¹⁴⁹

1901 senesinde Fransızlar tarafından Frerler, Misyon grubu tarafından açılmıştır. 1914 yılında I.Dünya savaşı boyunca faaliyetleri yavaşlayan Fransızlar, Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra 1918 tarihinden sonra yeniden faaliyetlerine başlamıştır. 1930'lu yıllara kadar da okulda faaliyetleri yoğun bir şekilde devam ettiren Fransızlar, 5 Temmuz 1939 tarihinde Türk Ordusu'nun İskenderun'a girmesiyle birlikte İskenderun Lisesi'nin kontrolü de Türklerin eline geçmiştir.¹⁵⁰

Yapının Yeri: İskenderun merkez, Şehit Pamir Caddesinde.

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 17.06.2014, 17.10.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı, bitişik düzende, dikdörtgen, üç kütlede meydana gelmektedir. Batı yönde Şehit Pamir Caddesi'ni sınırlayan üç kütlede ortadaki iki katlı, diğerleri tek katlıdır. Caddeyi sınırlayan kuzeydeki kütle düz çatı ile diğerleri kiremit kaplı kırma çatılarla örtülmüşlerdir. Ortadaki kütlede orta aksından verilen geçitle, arkada, doğudaki bahçeye ulaşılır (Fotoğraf 5.2.4.1.).

Yapı, yığma kargir sistemde inşa edilmiştir. Kesme taş, moloz taş ve ahşap malzemenin çoğunluk olarak kullanıldığı görülmektedir. Tavan döşemelerinde ahşap, taban döşemelerinde ise karo mozaik, beton ve toprak dolgu malzeme kullanılmıştır. İkinci kat ara bölme duvarları tuğladandır. Merdivenler dökme mozaik olup korkulukları demirdir.

Bitişik düzendeki üç kütlede batı yönünde, caddeye bakan cepheleri, düşeyde, dörtgen kesitli yüzeysel gömme ayak ve yatayda yine dörtgen kesitli silmelerle dörtgenlere bölünmüştür. Açıklıkların her biri bu bölmelerin içinde yerleştirilmiştir. Basık iç içe iki kemerli giriş açıklığının iki yanında ritmik düzende düz açıklıklı, düşey dikdörtgen iki pencere ve iki kapı sıralanmıştır. Giriş katında toplam on pencere dizisi yer almaktadır. Pencerelede bulunduğu bölmeler, üstten sağır basık kemer izlenimi veren çıkıntılarla zenginleştirilmiştir. Ortadaki kütlede üst katında beş adet pencere vardır. Düşey dikdörtgen

¹⁴⁹ Bkz. (142), DEMİR, 10.

¹⁵⁰ Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, **Restitüsyon Raporu**, 25.

formdaki pencere söveleri dışa çıkıntı yapmaktadır. Ortadaki kütlenin çatı saçağı, profilli taş konsollara oturmaktadır. Ayrıca orta kütlenin kuzey ve güney yönlerinde iki küçük çatı penceresi yer almaktadır.

Güney yönündeki cephede, dört adet ahşap pencere vardır. Pencere kesme taş sövelerle dışa taşkın yapılmıştır (Fotoğraf 5.2.4.2.).

Doğu yöndeki arka bahçeye açılan cephede giriş katta, simetrik olarak toplam on adet kapı açıklığı ve on adet pencere dizisi yer almaktadır. Pencere düşey dikdörtgen formda olup, dışa taşkın kesme taş sövelerle çevrelenmiştir. Bu yönde giriş kattaki mekânlar özgün olmayan demir kapı açıklıkları ile bahçeye açılmaktadır (Fotoğraf 5.2.4.3.). İki katlı orta kütleden köşeli kemer ile batı yöndeki giriş kapısına geçiş holü yer alır. Bu holün iki yan duvarında ikişer pencere dizisi vardır. Pencere düşey dikdörtgen formda, sövelidir. Doğu yönünden, orta aksın ikinci katında beş adet pencere dizisi bulunur. Pencere dikdörtgen formda olup, söveli, ahşap panjurludur (Fotoğraf 5.2.4.4.).

Yapıya giriş doğu yöndeki bahçeden yapılmaktadır. Orta kütlenin ikinci katına çıkış giriş holünün solunda yer alan demir kapıdan mozaik döküm merdivenler ile yapılmaktadır.

İkinci katta toplam altı oda, iki tuvalet, bir mutfak ikide hol yer alır. Tavanları ahşap olan mekânın taban döşemesi karo mozaiktir. Oldukça harap durumda olan mekânların kuzey yönünde yer alan teras kısmına çıkış tek kanatlı demir bir kapı ile sağlanmaktadır. Zeminini tamamıyla şap beton olarak ele alınan terasın tüm kenarları orta yükseklikte bir duvarla çevrelenmiş ve bazı kısımlarında tel örgü kullanılmıştır.¹⁵¹

Plana göre yapının batı yönünde dar uzun bir koridor bulunmaktadır. Koridor üzerinde iki adet köşeli kemer yer alır. Bu bölüm üçgen alınlıklı silmelerle çevrili bir kapı ile ikiye ayrılmıştır. Giriş kattaki odalarda koridora bakan yönde on üç pencere açıklığı yer alır. Koridor üzerinde yer alan tüm pencereler batı yöndeki ön cepheye açılmaktadır. Koridorda zamanla ihtiyaçlardan dolayı yer yer bölmeler yapılmıştır (Çizim 5.2.4.1.).

Yapının Süsleme Özellikleri: Oldukça sade bir görünüme sahip olan yapı, simetrik ve kütsel bir tasarıma sahiptir. Bu bağlamda mimari olarak, orta kütlenin iki katlı oluşu, çatı saçağının taş konsollara oturması, cephelerin düşeyde, dörtgen kesitli yüzeysel gömme ayak ve yatayda yine dörtgen kesitli silmelerle dörtgenlere bölünmesi görsel cepheye hareketlilik kazandırmıştır (Fotoğraf 5.2.4.5.).

¹⁵¹ Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, **Rölöve Raporu**, 16-17.

Cephelerde yer alan dışa taşkın pencere söveleri üzerinde kilit taşları mevcut olup cepheyi görsel açıdan hareketlendiren bir diğer süsleme unsurudur.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: 20.yüzyıl yapısı olarak nitelediğimiz bu yapı, 1955 tarihine kadar sadece ortaokul bölümün bulunduğu okul bu tarihten itibaren ortaokul ve lise olarak eğitim-öğretime başlamış 1966 yılında da ortaokul bünyesinde kaldırılmış yalnız lise olarak öğretime devam etmiştir. Yapının bahçesine, güneydoğu yönünden, günümüzde bulunmayan tek katlı ek bir bina yapılmış olup yapım tarihi bilinmemektedir. Bahçenin kuzeydoğu yönünde günümüzde bulunmayan iki katlı bina 1987 yılında inşa edilmiş, 2015 yılında yıkılarak yerine spor sahası yapılmıştır. Yapılan bir başka restitüsyon çalışması sonucunda yapının doğu tarafında bulunan voleybol sahasında kilise olduğu ve bu kilisenin okulda okuyan öğrencilere hizmet verdiği düşünülmektedir.¹⁵²

2012 yılında yapılan rölöve çalışması sırasında ve daha sonraları yapılan restitüsyon araştırmalarında yapının özgün şeklinin korunduğu ve ana mekanlarına dokunulmadığı anlaşılmaktadır.¹⁵³

Yapı günümüzde kullanılmamakta olup atıl durumdadır. Bugün Eğitim ve Öğretimin yapıldığı ana bina, bahçenin doğu yönünde 1990'lı yıllarda inşa edilmiştir.

¹⁵² Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, **Restitüsyon Raporu**, 25.

¹⁵³, **A.g.r.**, 25.

5.2.5. İskenderun Katolik Fransız Okulu / Mithat paşa İlköğretim Okulu

Yapının Yeri: İskenderun merkezde, Mithat paşa Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi mevcut değildir. 1924-26 yıllarında inşa edildiği düşünülmektedir.¹⁵⁴

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 17.06.2014, 18.04.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: Birbirine dik konumda, dikdörtgen planlı, ikişer katlı, betonarme döşemeli kargir, üst örtüsü kırma çatılı, iki bloktan meydana gelmektedir. Fransızlar tarafından ilk birinci katı, iki yıl sonrada ikinci katı yapılmıştır.¹⁵⁵

Caddeye paralel konumdaki dikdörtgen planlı blok iki katlı olmasına rağmen uzun ve dar kenarların ortasındaki giriş aksları yükseltilerek kısmi çatı katları elde edilmiştir.

Bloklardan caddeye paralel konumdaki ana binanın doğu yönünde yer alan ön cephenin, giriş katında orta aksta dikdörtgen bir giriş kapısı yer almaktadır. Kapının iki yanında 6 adet pencere bulunmaktadır. Pencereler dikdörtgen formda olup, düz açıklıklı, dışa taşkın denizlikleri, üstten ve yandan çevrelenen cepheden taşkın söveleriyle vurgulanmıştır. İkinci katta toplam 13 adet pencere düzeni vardır. Bu pencerelerden giriş kapısı ile aynı aksta yer alan 3 pencere yuvarlak kemerlidir. Bunun dışındaki 10 pencere ise dikdörtgen formda olup, denizlikli ve sövelidir. En üstte yer alan çatı katının penceresi yuvarlak kemerlidir (Fotoğraf 5.2.5.1.).

Batı yönündeki cephede orta aksta yuvarlak kemerli silmelerle çevrelenmiş bir kapı bulunmaktadır. Giriş kapısının iki yanında toplam 14 adet pencere yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formda olup, denizlikli ve sövelidir. İkinci katta giriş kapısının üstünde biri sonradan kapatıldığı anlaşılan 5'li kemer açıklığı ile oluşturulmuş balkon kısmı yer almaktadır. Balkon kısmı, yuvarlak bir pencere ve silmelerle çevrelenmiş yuvarlak alınlık ile sonlanmaktadır. Aynı katta toplam 9 adet pencere dizisi bulunmaktadır. Pencereler dikdörtgen formda olup, denizlikli ve sövelidir (Fotoğraf 5.2.5.2.).

Yapının güney yönünde yer alan cephede giriş katında ortada kapı üzerinde yuvarlak kemerli açıklık mevcuttur. Kapının iki yanında toplam 4 adet pencere dizisi yer almaktadır.

¹⁵⁴ Bkz. (117), YASTI, 166.

¹⁵⁵ İsmet Yanık, **Mithatpaşa İlkokulunun Kısaca Tarihçesi: 1918-1938 Yirmi Yılın Tarihi**, 1.

Pencereler dikdörtgen formda, denizlikli ve sövelidir. İkinci katta cepheyi boydan boya saran balkon bulunur. Giriş kat ile aynı aksta kapı üzerinde yuvarlak kemerli açıklık yer almaktadır. Kapının iki yanında toplam 4 adet pencere bulunmaktadır. Pencereler dikdörtgen formda, denizlikli ve sövelidir. Yapının doğu yönündeki cephesinde olduğu gibi bu cephede de ortada kısmi bir çatı katı ve bir adet pencere mevcuttur. Üst kat seviyesinde, “L” biçimli kütlenin geniş kısmının ön cephesine yerleştirilen ve diğer bloğun dar cephesine kadar uzatılan bir balkonla birbirlerine bağlanmışlardır (Fotoğraf 5.2.5.3.).

Yapının kuzey yönündeki cephesinde binaya sonradan yapılan ek bina bitişik düzende yer almaktadır.

Birbirine dik uzanan bloklardan güneydoğu yönünde olan blok dikdörtgen planlı iki katlıdır. Doğu yönündeki yan cephede; pencere, kapı yada mazgal açıklığı bulunmamakta olup sağırdır. Batı yönünde kalan yan cephenin, ikinci katında toplam 3 pencere dizisi vardır. Pencereler dikdörtgen formda sövelidir. Birinci katta üç sıra pencere dizisi mevcuttur. Üçü de dikdörtgen formda, sövelidir .

Kuzey yönündeki cephenin batı yönü kırma çatılı ile örtülü olup cepheden dışa taşkındır. Dışa taşkın bu yönde bir de balkon bulunmaktadır. İkinci katta dikdörtgen bir kapı ve toplam 11 adet pencere dizisi yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formda olup, sövelidir. Birinci katta toplam 6 kapı açıklığı ve toplam beş pencere dizisi mevcuttur. Pencereler dikdörtgen formda olup sövelidir (Fotoğraf 5.2.5.4.).

Güney yönündeki cephede; ikinci katta toplam on iki adet pencere dizisi mevcuttur. Pencereler dikdörtgen formda olup sövelidir. Birinci katta da ikinci kat ile aynı aksta toplam 12 sıra pencere dizisi bulunmaktadır. Pencerelerin etrafına yatay ve dikey olarak yerleştirilen taşlar cephelere hareket kazandırmıştır. Bu yöndeki cephenin batı kısmında üçgen çatı ile sonlanan bölümde küçük bir çatı katı penceresi mevcuttur (Fotoğraf 5.2.5.5.).

Eğitimin yapıldığı ana binanın iç mekânına giriş batı, doğu ve güney cephelerde yer alan kapılardan sağlanmaktadır. Ancak yapıya asıl giriş doğu yönündedir. Giriş katta kuzey - güney yönünde uzanan bir koridorun sağında ve solunda dikdörtgen planlı toplam dokuz oda ve 3 hizmetli birimi yer almaktadır (Fotoğraf 5.2.5.6.). Doğu yöndeki kapının solundan döner merdiven ile üst kata çıkılır. Merdivenlerin sağında yer alan dikdörtgen planlı oda doğu cepheye bakan altı pencere ile aydınlanırken, iç koridora da 1 kapı ve 2 yuvarlak kemerli ikiz pencere ile açılır. Aynı zamanda ahşap malzemeden kayık tavan döşemesi mevcut olan odanın giriş kapısının üzerinde asma kat yer almaktadır (Fotoğraf 5.2.5.7.).

Ayrıca bu katın koridoruna açılan dokuz oda olup dikdörtgen planlıdır. Bu katın batı cephesine bakan beş oda ile doğu cephesine bakan dört oda bahsi geçen bu yönlerdeki pencereler ile aydınlanırlar. Yine aynı katta batı yöne bakan sofa, bu yöndeki kemerli balkon düzenlemesine açılmaktadır.

Güneydoğu yönde bulunan diğer bloğa giriş kuzey yönündedir. Cephenin sağından bir kapıyla döner merdiven ile üst kata çıkış sağlanmaktadır. Günümüzde konferans salonu olarak kullanılan odanın daha önce okulun yatakhane olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bu katın kuzey ve güney cephesine bakan oda on pencere ile aydınlanmaktadır (Fotoğraf 5.2.5.8.). Giriş katta beş oda yer almaktadır. Bu odalar kuzey yöndeki okulun bahçesine direk olarak açılmaktadır.

Yapının tüm mekânlarının yer döşemeleri farklı desende karo mozaik yer döşemeleri ile kaplanmıştır. Yapının giriş ve koridor döşemeleri geometrik desenli karo mozaikten oluşmaktadır. İkinci kattaki kütüphane olarak kullanılan odanın yer döşemeleri bitkisel motifli karo mozaik ile kaplanmıştır (Fotoğraf 5.2.5.9.). Güneydoğu yönde yer alan ek binanın ikinci katında yer alan konferans salonun yer döşemesi ise tek renk altıgen karo mozaikten oluşmaktadır. Aynı zamanda yapının inceleyebildiğimiz birimlerinin tavanları, kapıları ve pencereleri ahşaptır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapıda süslemeye çok fazla yer verilmemiştir. İç mekânda koridor ve odalarda karo mozaik zemin döşemeleri ve batı yönündeki cephe balkon korkuluklarında taş oyma yonca motifleri bulunmaktadır (Fotoğraf 5.2.5.10;11.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Hatay Devleti'nin kuruluşuna kadar rahibe okulu olarak kullanıldığı düşünülen¹⁵⁶ yapı Hatay Devleti zamanında 10. İlkokulu adını almıştır. Türkiye Cumhuriyetinin bir ilini olduktan sonra, İl Genel Meclisinin aldığı bir kararla 1 Eylül 1939 yılında Mithat Paşa adı verilmiştir. Ana binaya kuzey yönde ekleme 1992 yılında yapılmıştır.¹⁵⁷

Günümüzde halen Mithatpaşa İlköğretim Okulu olarak kullanılmaktadır.

¹⁵⁶ Bkz. (117), YASTI, 166.

¹⁵⁷ Mithatpaşa İlköğretim Okulu Müdür Muavini Ali Boşça'dan 18.04.2016 tarihinde alınan bilgi.

5.2.6. Antakya Erkek Lisesi/ Anadolu Lisesi

Yapının Yeri: Antakya merkezde, Cumhuriyet Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: 1932¹⁵⁸

Antakya Erkek Lisesi 1883 yılında Köprübaşı'nda eski Arkeoloji müzesinin bulunduğu yerde Rüştîye olarak Mektep Hocası Bekir Efendi öncülüğünde kurulmuştur. ¹⁵⁹ Bekir Efendi'nin kuruluştan itibaren 25 yıl muallim-i evvelik (başöğretmenlik) yaptığı ve o dönemde altmış öğrencisinin bulunduğu bilinen okul 1913 yılında İdadi halini almıştır. ¹⁶⁰ Manda döneminde beş sınıflı bir lise olarak teşkilatlanmış olan İdadi, 1921 yılında, ilkokul, ortaokul ve lise bölümlerini içine alan on iki sınıflı bir sultani haline getirilmiştir. Okul 1925 yılında Türk Lisesi ve Arap Lisesi olarak iki bölüme ayrılmış, 1928 yılından itibaren derslerin Fransızca okutulması uygulamasına geçilmiştir¹⁶¹. Bugünkü binanın yeri için 1928 yılında Lutfi Rifai tarafından istimlak çalışmaları yapılmıştır. 1932 yılında binanın yapımı tamamlandı ve "Antakya Erkek Lisesi" adıyla, Cumhuriyet Mahallesi'ndeki yeni yapılan binasına taşınmıştır (Fotoğraf 5.2.6.1.). İlkokul bölümü de günümüzde varlığını koruyamayan Köprü Mektebine nakledilmiştir ¹⁶² (Fotoğraf 5.2.6.2.).

Yapının Mimarı: M. Kovalski¹⁶³

İncelenme Tarihi: 10.01.2014, 06.04.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: Dikdörtgen planlı, avlulu, su basman katı üzerinde yükselen iki katlı bir düzenlemeye sahiptir. Üzeri kırma çatı ile örtülüdür. Simetrik yapıdaki kütleler "U" biçimi yaparak bir avlu oluşturmuştur.

Yapı, günümüze gelene kadar çok değişiklik geçirmiştir. Yan kanatların üstüne sonraki yıllarda birer kat ilave edilmiştir. Bu yan kütleler avluya kolonatlı yarı açık koridorlarla bağlanmıştır. Eski fotoğraflarından ulaşabildiğimiz yapının ön cephesinin XX. yüzyılın mimari özelliklerini yansıtan tarzda, dışa taşkın orta aks ve sivri kemer düzeni ile ele alındığını görmekteyiz

¹⁵⁸ Rengin Galioğlu, "Hatay Kültür Tarihinde 1921-1939 Dönemi ve Bu Dönemin En Önemli Eğitim Kurumu Antakya Lisesi", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 24.

¹⁵⁹ A.g.t, GALIOĞLU, 1.

¹⁶⁰ Bkz. (1), NAKİB, 255.

¹⁶¹ Bkz. (1), NAKİB, 50.

¹⁶² Köprü mektebi günümüzde yer alan Büyük Antakya Otel'i'nin yerinde bulunmaktadır.

¹⁶³ Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 127.

Doğu yönünde yer alan ön cephenin orta aksı dışa taşkın olarak vurgulanmıştır. Doğu cephesine üç yönde üçer basamaklı merdivenler ile çıkılmakta olup, giriş kapısı nişi ile vurgulanmıştır. Aynı zamanda kapı nişinin sağında ve solunda bir pencere yer alır. Bu cephede giriş katın sağında ve solunda simetrik olarak toplam on sekiz pencere mevcuttur. Giriş katın dışa taşkın orta kısmının üstünde taşıyıcı konsollarla desteklenmiş bir balkon yer almaktadır. Balkona açılan iki kapının sağında ve solunda üst kısmı üçgen şeklinde dikdörtgen formlu ikişer pencere yer alır. Balkon kısmının iki yanında giriş kat ile simetrik olarak aynı aksta toplam on dört sıra pencere dizisi yer almaktadır (Fotoğraf 5.2.6.3.). Doğu yönündeki cephede dışa taşkın orta kısım sadece pencere üstünde olmak üzere üç sıra silme ile çevrilidir.

Güney yönündeki yan cephenin doğu ve batı yönünde dışa taşkın iki çıkma bulunmaktadır. Bu çıkmalar üç yönde pencere açıklığı ile desteklenmiştir. Aynı cephenin İkinci katında toplam yirmi sekiz pencere dizisi mevcuttur. Pencereler dikdörtgen formda olup sövesizdir. Yine aynı cephenin giriş katında da ikinci kat ile simetrik yirmi sekiz tane dikdörtgen formda pencere yer almaktadır (Fotoğraf 5.2.6.4.).

Kuzey yönündeki yan cephede güney yöndeki cephe ile aynı aksta dışa taşkın iki çıkma yer alır. Aynı cephenin ikinci ve birinci katında aynı aks üzerinde toplam yirmi sekiz pencere dizisi mevcuttur. Pencereler düşey dikdörtgen formda olup, sövesizdir.

Yapının iç mekânına doğu yönde yer alan hafif dışa taşkın orta bölümden girilir. Plana göre, giriş holünün tam karşısında çift yönlü merdiven kovası ve buna aksi olarak kuzey güney yönde uzanan yarı açık koridorlar yer alır (Çizim 5.2.6.1;2.). Kolonatlı yarı açık koridorlara ve aynı zamanda avluya birer kapı ile açılan toplam on dokuz oda bulunmaktadır. Ön cephenin avluya bakan kısmında dışa taşkın orta aks özgün durumunu korumakta olup iki katlıdır. Giriş katta iki adet pencere, birinci katta ise dört adet pencere düzeni yer almaktadır. Koridorlara bakan tarafında her iki yanda simetrik olarak giriş katta ve birinci katta ikişer adet pencere düzeni yer alır. Ayrıca pencerelerin bazılarında özgün durumunu koruyan ahşap panjurlar yer almaktadır. Giriş holünün karşısında yer alan çift yönlü merdiven ile üst kata ulaşılır. Giriş kat ile aynı plan düzenine sahip ikinci katta giriş holünün üzerinde dikdörtgen bir oda yer almaktadır. Bu katta toplam yirmi altı oda bulunur. Giriş katta olduğu gibi koridorlara birer kapı ile açılırlar (Fotoğraf 5.2.6.5.).

Yapı İç mekânında karo mozaik yer döşemeleri kullanılmıştır. Bunların döneminde Fransa'dan getirtildiği söylenmektedir ¹⁶⁴ (Fotoğraf 5.2.6.6.).

Yapının Süsleme Özellikleri: Günümüze gelene kadar özgün halini fazlasıyla kaybeden yapı genel anlamda oldukça sade bir görünüme sahiptir. Yapının avluya bakan yarı açık kolonatl kollarlarında da iç mekânda olduğu gibi karo mozaikler kullanılmıştır. Aynı zamanda avluya açılan yarı açık kollarların duvarlarında yer alan üçgen biçimindeki taş süslemeler cephelere hareket kazandırmıştır.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Savaşlarda bombardımanlardan korunması amacıyla "Ecole: okul" sözcüğünün baş harfi olan "E" harfi şeklinde inşa edilmiş binada Erkek Lisesi olarak öğretim vermeye başlayan okul, Hatay Devleti döneminde, kuzey tarafındaki bir bölümü Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsis edilmiştir. Antakya Erkek Lisesi, 1949 yılında Kız Lisesi ile birleşti ve adı; "Antakya Lisesi" oldu. Edinilen eski fotoğraf ve belgelerde yapının tek katlı olduğu ve batı yöndeki eklemelerin daha sonraki yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Yapının ilk yapıldığı dönemde iki katlı olarak yapılan orta aksın doğu ve kuzey yönlerinde ikinci kat pencere açıklıklarının sivri kemerli olduğu görülmektedir. Cephe tasarımlarında görülen bu etkilerin Oryantalist etki ve Neo Klasik üslubun etkisi altında tasarlandığı anlaşılmaktadır (Bkz. Fotoğraf 5.2.6.1.).

Okulda öğrenci sayısının fazlalaşması nedeniyle zaman içinde yeni sınıflara ihtiyaç duyulmuş ve bunun üzerine ikinci katın çalışması yapılmıştır. 1961-62 yıllarında tarih hoca Osman Ramazanoğlu, Yusuf Öcal ve dâhiliye şefi Yusuf Yurttagül'ün öncülüğünde yapılan çalışmaların sonucunda ikinci kat eğitim-öğretime hazır duruma getirilmiştir. Çalışmalara o dönemin Belediye Fen işleri Müdürü Adil Tosyalı ve Necmettin Melek önemli katkıda bulunmuşlardır. Antakya Lisesi idaresinden edinilen belgeler doğrultusunda 22.07.1966 tarihinde Hatay Bayındırlık Müdürlüğü tarafından hazırlanan plan ve kesitler'den bu tarihte yapının bir onarım geçirdiği düşünülmektedir. ¹⁶⁵ 1963 yıllarında 154 öğrenci kapasiteli erkek pansiyonu yapılmıştır. 12 Eylül 1980 yılına kadar erkek öğrenci yurdu olarak faaliyet göstermiştir. Daha sonra kız pansiyonu olmuştur. Hala kız pansiyon olarak faaliyet göstermektedir. 2001 yılında da yapının güney yönünde spor salonu öğrencilerin kullanması amacıyla yapılmıştır. ¹⁶⁶

¹⁶⁴ Bkz. (67), ASLANOĞLU, 92.

¹⁶⁵ 06.04.2016 tarihinde Müdür Muavini Mehmet Ali Yapar ile yapılan görüşme.

¹⁶⁶ Antakya Lisesi tanıtım panosundan 06.04.2016 tarihinde edinilen bilgi.

Yapı yukarıda da bahsedildiği gibi özgün durumunu tamamen kaybederek günümüze kadar gelmiştir. Yarı açık kolonathı kısmın özgün olduğu düşünölmektedir. Günümüzde Antakya Anadolu Lisesi olarak eğitime devam etmektedir.

5.2.7. Antakya Sanat Enstitüsü / Erol Bilecik Endüstri Meslek Lisesi

Yapının Yeri: Antakya merkezde, Adnan Menderes Caddesi ve Gündüz caddesinin arasında yer almaktadır.

Yapının Tarihi: Yapının kitabesi mevcut değildir. Yapılan araştırmalarda yapının 1944-1945 yıllarında inşa edildiği bilinmektedir.¹⁶⁷

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 13.01.2014, 05.04.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: Dikdörtgen planlı, üst örtüsü kırma çatılı, kuzeyden güneye eğimli kot farkına göre inşa edilen, iki katlı bir yapıdır.

Yapının, beden duvarları ve tüm cephelerin yapı malzemeleri, kaba yonu moloz taş, cephe kaplamaları ise ince yonu taş malzemeden inşa edilmiştir. Yapıya sonradan eklendiği bilinen kuzey yönünde yer alan atölyeler ise betonarme malzemeden inşa edilmiştir.

Yapının kuzey yönünde yer alan cephesi, atölyelerin kuzey-güney yönünde bu cepheye eklenmesi sebebiyle girintili çıkıntılı, simetrik olmayan bir düzen göstermektedir (Çizim 5.2.7.1.). Yapılan eklemeler ve atıl durumdan dolayı yapının bu yönündeki cephesi detaylı incelenememiştir.

Doğu yönündeki ön cephenin giriş katında dikdörtgen, söveli, lentolu bir kapı ve giriş yönünün sağında on sıra pencere dizisi vardır. Pencere kare formu, sövesizdir. İkinci katta toplam 14 sıra pencere dizisi mevcuttur. On üçü dikdörtgen formu, diğeri ise giriş kapısının üzerinde yer alır, daha büyük boyutludur (Fotoğraf 5.2.7.1.).

Güney yönündeki ön cephenin doğu ve batı yönleri dışa taşkın olarak vurgulanmıştır. Güney yöndeki ön cephenin ikinci katında, söveli, lentolu dikdörtgen formda toplam yirmi üç sıra pencere dizisi bulunmaktadır. Bu cephenin giriş katında, kare formu, sövesiz toplam yirmi üç sıra pencere dizisi mevcuttur (Fotoğraf 5.2.7.2.).

Batı yönündeki yan cephede; pencere bulunmamakta olup söveli, lentolu bir kapı açıklığı yer almaktadır (Fotoğraf 5.2.7.3.).

¹⁶⁷ Selim Narlı, **Antakya Endüstri Meslek Lisesi 30.yıl Albümü**, 18.

Yapının iç mekânına doğu ve batı yöndeki cephelerde bulunan iki ayrı kapıdan girilir. Günümüzde yalnızca batı cephesinde bulunan kapı kullanılmaktadır. Doğu yönündeki girişin sağında atölye kısmı, solunda ise dikdörtgen planlı bir oda yer alır. Bu katta yer alan koridor kısmının demir kapılar ile kilitli olması sebebiyle bu katta yer alan odalar incelenememiştir. Girişin sağında yer alan Atölye bölümü dikdörtgen planlı, tek bölüm halinde olup toplam yirmi altı pencere ile aydınlanmaktadır. Bu yönde yer alan merdiven ile üst kata çıkılır. Bu kattaki atölye kısmı alt kat ile aynı aks üzerinde olup, dikdörtgen planlı tek bölüm halinde toplam yirmi altı pencere ile aydınlanmaktadır. Ayrıca atölye kısmından kuzey cepheye açılan bir kapı girişi mevcuttur. Bu yöndeki kapı, söveli ve lentolu olup dikdörtgen formdadır (Fotoğraf 5.2.7.4.). Bu katta güney yöndeki cepheye bakan toplam on oda ve iki hizmet birimi yer almaktadır. Yine bu katta kuzey yönünde yer alan ve daha sonradan eklendiği anlaşılan toplam üç adet atölye kısmı yer alır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapı süsleme özellikleri açısından incelendiğinde oldukça sade olduğu görülmektedir. Tüm cephelerdeki pencere ve kapı açıklıklarının etrafında yer alan söve ve lentoların dışında cepheye hareket katan herhangi bir süsleme ögesine rastlanmamıştır.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: 20.yüzyıl yapısı olarak nitelendirdiğimiz yapı, 1944-1945 yıllarında Antakya Erkek Sanat Enstitüsü olarak inşa edilmiştir.

Aynı yıllarda öğretime Antakya Belediyesi itfaiye garajında devam eden lise, 1944-1945 yıllarında yapımı tamamlanan mevcut binasına taşınmıştır. Öğrenci akımını karşılamak, eğitim ve öğretimi daha olumlu hale getirmek amacıyla; Demir atölyesi 1964 yılında, Tesviye ve Elektrik Atölyeleri de 1969 yılında yapıya ek olarak inşa edilmiştir.¹⁶⁸

Yapının adı daha sonra sırasıyla önce "Antakya Sanat Enstitüsü" olarak, 1974-1975 yılında ise "Antakya Endüstri Meslek Lisesi "olarak değiştirilmiştir.¹⁶⁹ Yapının etrafına hangi tarihte eklendiği bilinmeyen ancak yapılan sözlü tarih çalışmaları sayesinde günümüzden yaklaşık 30 yıl kadar önce eklenmiş olabileceği düşünülen betonarme ek bina yapılmıştır.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Selim Narlı, a.g.e, 18.

¹⁶⁹ Selim Narlı, a.g.e, 19.

¹⁷⁰ Mimar Gökmen Çalım' dan 06.04.2016 tarihinde yapılan görüşme.

2007 yılında Hataylı bir hayırsever tarafından, mevcut olan ek bina yıktırılmış olup, yeniden inşa edilen diğer ek binalar ile birlikte 2008 yılında tamamlanmış olup eğitim ve öğretime devam edilmiştir. Yapılan ek binalar mevcut eski yapının batı yönünde inşa edilmiştir.

Yapı 2008 yılından günümüze kadar Hatay Erol Bilecik Endüstri Meslek Lisesi olarak eğitim ve öğretime devam etmektedir.

5.3. Sağlık Yapıları

5.3.1. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu / Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü

Yapının Yeri: Antakya merkezde, Fevzi Çakmak Mahallesi, Hastane Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi bulunmamaktadır. 1932 tarihinde inşa edildiği bilinmektedir.¹⁷¹

1931 yılı Ağustos ayında Antakya'da dağ eteğinde, Bağrı yanık mevki diye adlandırılan yerde, St. Joseph rahibeleri tarafından bir hastanenin temeli atılmak üzere yer hazırlanmış¹⁷², ancak Antakya Yahudi hahamı arazinin mülkiyeti üzerinde hak iddia ettiği için inşaata başlanamamış çalışmalar birkaç ay bekletilmiştir. Konuyla ilgili araştırmalar sonucunda hahamın iddiasında haklı olmadığı anlaşılmış. Arsanın önceden maarife aitken daha sonra Belediye'ye intikal ettiği, halen Belediye'ye ait olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine Belediye Reis'i hastanenin yapılması için gerekli izni vermiş ve çalışmalar başlamıştır. 1932 yılında Belediye ye ait arsa üzerine bugünkü yapı inşa edilmiştir. Hastanenin buraya yapılmasının nedeni; çok yakınında bulunan ve "Öksürük deliği" adıyla anılan çokgen yapılı bir kümbetin, halk arasında, sağaltım özelliği bulunduğu inancına dayanmaktadır. Bu değerlendirmenin doğru olduğu düşünülmektedir. Çünkü Antakya'nın en önemli nefes borularından birisi, bu kümbetin üst tarafındaki Bağrı Yanık'tan Küncülü Boğazı'na doğru uzanan yarıktır. Eskiden Küncülü Boğazı'na yakın olan Kuruyer Köyü'nün, verimli hastaların şifa bulmak için gittikleri bir mekân olduğu bilinmekte ve bu saptamanın yerinde olduğu anlaşılmaktadır.¹⁷³ O zamanki adı "St. Joseph Sörler Şifa Yurdu" olan hastane, o günkü şartlara ve bölgedeki imkânlarla göre modern bir kurum olan bu hastanede tedavi paralıydı. Belediye fakir ve yardıma muhtaç vatandaşların tedavilerinin parasız yapılmasını istiyor, hastane idaresi buna yanaşmıyordu. Bu yüzden iki idare arasında anlaşmazlık çıktı. Bu anlaşmazlık 1933 Nisan ayında çözümlendi ve Belediye ile hastane fakir halkın tedavisi konusunda anlaştı. Belediye bu amaçla harcanmak üzere bütçesine 3220 lira ödenek koymuştur.¹⁷⁴

¹⁷¹ Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 141.

¹⁷² Bkz. (140), TEKİN, 61.

¹⁷³ Bkz. (1), NAKİB, 121.

¹⁷⁴ Bkz. (140), TEKİN, 61.

Yapının Mimarı: St. Joseph Sörleri tarafından yaptırılan yapının mimarı bilinmemektedir.¹⁷⁵

İncelenme Tarihi: 03.01.2014, 06.10.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: “H” planlı yapı, kuzey-güney doğrultuda uzanan iki bloğu doğu - batı yönde birleştiren üç bloktan oluşmuştur. Üzeri kırma çatı örtülü, bodrum üzerine iki katlı bir yapıdır.

Yapının ana malzemesi görülememekle birlikte kesme taş ve moloz taş malzemeye yığma yapım tekniğinde yapılmış bir yapı olduğu anlaşılmaktadır.

Plana göre kuzey-güney yönde uzanan iki kütle ve bu kütleleri ortada dikine kesen üçüncü bir kütle yer almaktadır. Kuzey-güney yönde uzanan kütlelerin doğuya bakan uçları dışa taşkın olarak yapılmıştır. Doğu yönünde yer alan kütlelerin dışa taşkın iki ucunda birer oda yer alır. Batı yönünde yer alan kütlelerin dışa taşkın iki ucunda ise birer adet çift yönlü merdiven düzeni ve hizmet birimleri yer alır. Kuzey-güney yönde uzanan kütlelerde iki ucu açık birer koridor ve bu koridorların batı yönünde odalar yer almaktadır. Bu iki kütleyle doğu-batı yönde kesen üçüncü kütlede yer alan koridorda ise her iki taraf odalar sıralanmıştır. Ayrıca aynı koridor üzerinde karşılıklı olarak yerleştirilmiş katlara geçişi sağlayan asansör ve merdiven boşlukları yer almaktadır (Çizim 5.3.1;1;2;3.).

Doğu yöndeki ön cephede orta aks ve iki yan kanatlar cepheden yüksek ve dışa taşkındır. Bu yöndeki cephede orta aksta çift yönlü merdivenlerle ulaşılan giriş kapısı yer alır. Kapının her iki yanında düşey dikdörtgen formda birer pencere bulunur. Giriş kapısı ile aynı aksta ikinci katta toplam beş adet dar uzun formda sabit pencere açıklığı vardır. Aynı yönde cephedeki dışa taşkın yan kanatlar üzerinde, giriş ve birinci katta nişler içine alınmış dar uzun üçlü pencere düzeni yer alır. Bodrum katlarda yatay dikdörtgen formda, daha küçük boyutlu pencereler mevcuttur. Cephenin diğer bölümlerinde yer alan pencereler yatay dikdörtgen biçimde ele alınmıştır (Fotoğraf 5.3.1.1.).

Batı yöndeki cephe kot farkından dolayı ön cepheden farklı düzendedir. Özgün halinde giriş ve birinci kat olarak inşa edilen kütle de ikinci kat sonradan eklenmiştir. Giriş ve birinci katta yer alan pencereler nişler içine alınmış dikdörtgen biçimdedir. Giriş kapısının sağında yer alan iki pencere duvar örülmek suretiyle kapatılmıştır. (Fotoğraf 5.3.1.2.).

¹⁷⁵ Bkz. (145), BİLGİLİ, 23.

Kuzey yönünde yer alan cephe yapının planı dâhilinde “U” şeklinde algılanmakta ve bir iç avlu oluşturmaktadır. Bu yöndeki cephede orta aksta yer alan merdiven boşluğu cepheden dışa taşkın olarak ele alınmıştır. Merdiven boşluğunun yer aldığı orta aksta katlar arasında üçlü pencereler her iki katta da kademeli olarak yerleştirilmiştir. Bu bölümde yer alan tüm pencereler düşey dikdörtgen biçimde ele alınmıştır. Bu yöndeki cephenin batı tarafında yer alan kütlede bodrum kat hastanenin acil bölümü olarak kullanılmaktadır. Acil bölümünün pencere ve kapıları yenilenmiştir (Fotoğraf 5.3.1.3.).

Güney yönde yer alan cephe konumlanan ek binadan dolayı tam olarak algılanamamıştır. Yapının kuzey cephesiyle aynı düzende ele alınan cephede orta aksta yer alan merdiven boşluğu bu yönde dairesel formda dışa taşkındır. Cephede yer alan üçlü pencere açıklıkları derin nişler içine alınmış olup, üsttekiler dar uzun sabit pencere olarak, alttakiler düşey dikdörtgen biçimde oluşturulmuştur (Fotoğraf 5.3.1.4.). Yapının diğer cephelerinde de olduğu gibi pencerelerin bir kısmı düşey dikdörtgen biçimde bir kısmı da yatay dikdörtgen biçimde ele alınmıştır.

Yapının iç mekânına doğu ve batı cephelerde, aynı aks üzerinde yer alan girişlerden girilir. Ana girişin olduğu doğu yönünde yer alan giriş holü sekizgen biçimde ele alınmıştır ve hole açılan üç oda mevcuttur. Bu yöndeki koridor üzerinde odalar ve hizmet birimleri bulunmaktadır (Fotoğraf 5.3.1.5.). Yapıda odaların planları birbirinden farklıdır. İkinci kat simetrik olarak birinci kat ile aynıdır. Birinci katta yer alan giriş holü ile aynı aksta ikinci katta da çokgen bir hol ve hole açılan üç oda bulunmaktadır. Giriş holü ile aynı aksta yer alan bu kattaki mekân toplantı odası olarak kullanılmakta olup dikdörtgen planlıdır. Yapının ilk yapıldığı dönemlerde bu odanın ibadet yapılan alan(kilise) olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Yüksek tavanları, ön cepheye açılan renkli camları ve güneydoğu yönünde yer alan duvarının apsise ve kutsal bölüme açıldığı ve sonradan duvar örülmek suretiyle kapatıldığı anlaşılmaktadır (Fotoğraf 5.3.1.6;7.).

Bodrum kat plan şekli birinci kat ile aynı olup doğu yönünde yer alan birimleri arşiv ve depo olarak kullanılmaktadır. Batı yönde yer alan kütle ise halk sağlığı merkezine ait acil, röntgen ve laboratuvar birimleri olarak kullanılmaktadır. Bu yönde yer alan kütleyle üç yönde giriş bulunmaktadır. Kuzey ve güney yönündeki girişler kullanılmamakta olup batı yöndeki kapıdan giriş sağlanmaktadır. Giriş holünün iki yanında yuvarlak nişler yer almaktadır.

Yapının Süsleme Özellikleri: XX. yüzyılın başlarında misyonerlik faaliyetleri kapsamında Antakya ve İskenderun'a yerleşen, St. Joseph Sörleri tarafından kütsel ve simetrik bir

düzende inşa edilmiştir. Yapı oldukça sadedir. Doğu yönde yer alan cephede dışa taşkın orta aksta giriş kapısı üzerinde yükselen uzun vitraylı pencereler ve yapının iç mekânında yer alan karo mozaik zemin döşemeleri yapının başlıca süsleme unsurlarıdır (Bkz. Fotoğraf 5.3.1.6.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Savaşlarda bombardımanlardan korunması amacıyla "H" harfi şeklinde inşa edilmiş olan yapı, Hatay'ın anavatana katılımından sonra "Antakya Devlet Hastanesi" adını almıştır. Yetmiş yıl kadar bu binada hizmet verdikten sonra 2001 yılında yeni binasına taşınmıştır. 2003 yılından itibaren M.K.Ü Araştırma ve Uygulama Hastanesi olarak hizmetini sürdürmüştür. Bu yıllarda yapının güney yönüne ek bina inşa edilmiş ve batı yönde yer alan kütleye ikinci kat yapılmıştır. 2009 yılında Araştırma ve Uygulama Hastanesinin Tayfur Sökmen Kampüsü'ne taşınmasından sonra Sosyal Güvenlik Kurumu, 2 No'lu Sağlık Ocağı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi, Verem Savaş Dispanseri, Toplum Sağlığı Merkezi gibi birimler tarafından kullanılmıştır.¹⁷⁶

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü Arşivinde de yapının onarım geçirip geçirmediğine dair herhangi bir restorasyon projesi bulunmamaktadır.

Günümüzde Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır.

¹⁷⁶ Bkz. (1), NAKİB, 121.

5.3.2. İskenderun Fransız Hastanesi / 2'Nolu Acil Sağlık Hizmetleri

Yapının İnşa Tarihi: 1932¹⁷⁷

Yapı, eski adıyla Fransız Hastanesi veya Hospital Nouvelle olarak bilinmektedir. Misyoner bir tarikat olan St. Joseph de l'Appraption sörleri tarafından inşa ettirilmiştir. ¹⁷⁸

Yapının Yeri: İskenderun merkezde, 5 Temmuz Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 12.06.2014, 15.04.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı, kuzeybatı-güneydoğu yönü doğrultusunda konumlanmış olup, ortadaki kareye yakın dörtgen planlı bir blok ile iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş ve aksi yöndeki küçük kütlelerle ona bağlanmış iki adet dikdörtgen planlı toplam üç adet ana bloktan, iki katlı olarak inşa edilmiştir. Aradaki kütleler, bloklar arasında geçişi sağlamaktadır. Ortadaki blok, ölçüleri gereği, iki taraftan da yanındaki bloklardan içerde kalmakta ve böylelikle yapı, üstten bakıldığında bir "H" harfi oluşturmaktadır.

Yapı malzemesi, yığma moloz taştır. Mevcut üç blok ve bunları birbirine bağlayan iki kütle her biri Marsilya tipi kiremitle kaplı kırma çatı ile örtülmüşlerdir.

Kuzey cephede orta akstaki bloğun ön cephesinden verilen giriş burada orta aksa yerleştirilen ve üç yöne sivri kemerlerle açılan bir revakla vurgulanmıştır. Bunun üzerinde bir balkon yer alır. Giriş sahanlığının gerisinde, yuvarlak kemerli kapı açıklığının iki yanında düz açıklıklı düşey dikdörtgen pencereler vardır. Yine aynı cephenin iki yan tarafında yuvarlak kemerli, kilit taşlı birer pencere bulunur. Pencere söveleri silmelerle hareketlendirilmiştir. Üst kat cephesinde balkonun sınırladığı kısım, enine dikdörtgen bir açıklık içinde ahşap doğramalarla bölümlendirilmiş, orta kapı ve iki yanında birer pencere mevcuttur. Cephenin iki yanındaki pencereler bu katta düşey dikdörtgen ve sövelidir (Fotoğraf 5.3.2.1.). Bu yöndeki cephenin köşe kütlelerin giriş katında, orta aksta yuvarlak kemerli, kilit taşlı bir pencere, iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş, geniş, sağır bir yuvarlak kemerle kuşatılan, her biri yuvarlak kemerli üçlü pencere düzenine yer verilmiştir. Üst katta, orta aksta, düz açıklıklı kapının açıldığı, konsollara oturan, demir korkuluklu bir balkon bulunur. İki yanda, giriş kattaki pencerelerle aynı aksta düzenlenen üçlü pencere

¹⁷⁷ Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 136.

¹⁷⁸ Bkz. (67), ASLANOĞLU, 93.

açıklıklarında, ortadaki daha yüksek ve yuvarlak kemerli, yandakiler düz açıklıklı olarak ele alınmıştır (Fotoğraf 5.3.2.2.).

Doğu yönündeki yan cephede giriş katında toplam dokuz adet pencere mevcuttur. Pencere açıklıkları birbiri ile eşit olup yuvarlak kemerli ve kilit taşlıdır. Aynı yöndeki cephenin ikinci katında giriş kat ile aynı aks üzerinde toplam dokuz adet pencere açıklığı yer almaktadır. Pencere, cepheden hafif taşan taş sövelerle çevrelenmiş, furuşlara oturan denizlikler ve üst sövelerdeki taşkın silmelerle zenginleştirilmiştir (Fotoğraf 5.3.2.3.).

Batı yönündeki cephenin giriş katında toplam on pencere yer almaktadır. Kuzeybatı yönünde geniş, sağır bir yuvarlak kemerle kuşatılan, her biri yuvarlak kemerli üçlü pencere, ikişer adet ikiz ve iki adet de tek pencere mevcuttur. Tüm pencereler yuvarlak kemerli ve kilit taşlıdır. Bunun dışında yuvarlak kemerli bir kapı bulunmaktadır. Batı yöndeki cephenin ikinci katında ise toplam on adet pencere düzeni mevcuttur. Bu pencerelerden ikisi ikiz diğerleri tekli penceredir. Pencere taş sövelerle çevrelenmiş ve silmelerle hareketlendirilmiştir (Fotoğraf 5.3.2.4.).

Güney cephe bu yönde sonradan eklenen ek bina sebebiyle incelenememiştir.

Yapının iç mekânına kuzey yöndeki ön cepheden girilir. Plana göre giriş katta orta bölümde toplam dört oda ve iki adet hizmet birimi mevcuttur (Çizim 5.3.2.1;2.). Girişin sağında kalan kütlede ise yedi oda ve iki hizmet birimi yer almaktadır. Giriş katın doğu ve batı yönünde yer alan döner merdivenler ile üst kata geçiş sağlanır. Bu katın orta kısmına açılan giriş kat ile aynı aks üzerinde balkon girişleri mevcuttur. Ayrıca bu kata açılan altı oda olup bu odalar dikdörtgen planlıdır. Batı yönde yer alan kütlede on iki oda mevcuttur. Odalar dikdörtgen planlıdır. Doğu yönde bulunan kütlede ikinci katında ise on iki oda bulunmaktadır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapı süsleme özellikleri açısından oldukça sadedir. Genellikle XX. yüzyıl kamu yapılarının da genel özelliği olan mimari elemanlarla oluşturulmuş cephe tasarımı ile öne çıkmaktadır. Simetrik kütle ve kuzey cephenin üst kat pencerelerinde Palladian kurguyu andıran kemerli açıklıkları ile Neo Klasik üsluba örnek teşkil etmektedir (Fotoğraf 5.3.2.5.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapı ilk yapıldığı dönemde Fransız Hastanesi olarak inşa edilmiştir. Hatay'ın Türkiye'ye ilhakından sonra İskenderun Devlet

Hastanesi olarak faaliyetine devam etmiştir. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde, Bakanlar Kurulu kararıyla yapının 8.2.1969 tarihinde bir onarım geçirdiği anlaşılmaktadır.¹⁷⁹

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi'nde 2001 yılında tamamlanmış rölöve projesine rastlanmıştır.

Yapının güney yönüne eklenen ek binanın hangi tarihte yapıldığı bilinmemekte olup günümüzde ek bina Sağlık Bakanlığına bağlı İskenderun Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi binası olarak hizmet vermektedir. Tez kapsamında incelenen mevcut tescilli bina ise günümüzde İskenderun 2'nolu Acil Sağlık Hizmetleri olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

¹⁷⁹ BCA, 6/11316 sayılı Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Teknik Dairesi Kararname yazısı.

5.4. Banka Yapıları

5.4.1. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası / Merkez Bankası

Yapının Yeri: İskenderun merkezde, Cumhuriyet Meydanı'nda yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi yoktur. Aynı meydanda bulunan Adliye Binası ile aynı yıllarda 1930 tarihinde yapıldığı düşünülmektedir.¹⁸⁰

Yapının Mimarı: E.Chenille¹⁸¹

İncelenme Tarihi: 13.06.2014, 14.04.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Merkez Bankası Şubesi, İki katlı, dikdörtgen planlı, kübik bir yapıdır. Yapıya sonraki yıllarda eklendiği bilinen ek yapılar güney ve doğu yönde yer almaktadır. Doğu yönde yapıya bitişik olarak inşa edilen ek bina ana kütle ile bütünleşmiştir. Sonradan ilave edilen diğer ek bina ise eski eserin güney yönünde inşa edilmiş olup yedi katlıdır.

Yapı malzemesi, taşıyıcı iç sistemi betonarme karkas, dış sistemi ise kargir yığma bir yapıdır.¹⁸² Yapıyı örten düz çatı, parapetler ile yükseltilmiş cephe arkasına gizlenmiştir.

Batı yönünde üç bölümlü olarak düzenlenmiş ön cephenin ortasında bulunan giriş aksı öne taşırılmak ve yükseltilmek suretiyle hareketlendirilmiştir. Ortadaki dışa taşkın kütlelerin yüksek tutulan parapeti de yatay ve düşeydeki dik açılı hatlarla vurgulanmıştır. Bu kısmın orta aksında oldukça yüksek tutulan giriş kapısı anıtsal bir ifadeye sahiptir. İçe doğru kademe kademe daraltılarak her biri üstten sivri kemerlerle sonlandırılan eyvanımsı giriş açıklığı, altta, dikdörtgen açıklıklı kapı ile üstteki kemerli, camlı, sabit açıklıktan oluşur. Ortak merkezli sivri kemerlerin oluşturduğu giriş kapısı ve iki yanında daha dar ve alçak tutulmuş, yuvarlak kemerli birer pencere, sivri kemerle sonlanan nişler içine alınmıştır. Ön cephede dışa taşkın orta aksın iki yanında, daha geride kalan kısımlarda, altta dikdörtgen açıklıklı ve lentolu, üstte yuvarlak kemerlerle sonlanan birer sıra pencere bulunmaktadır. Cephenin batı köşesinde, her iki katta birer balkona yer verilmiştir (Fotoğraf 5.4.1.1.).

Kuzey yönünde yer alan yan cephede, balkon kapıları yuvarlak kemerlidir. Cephenin, balkondan sonraki kısmı, batı cephesine uygun biçimlendirilmiş, iki sıra

¹⁸⁰ Bkz. (117), YASTI, 165.

¹⁸¹ YASTI, 165.

¹⁸² Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi, **Mimari Proje Raporu**, s.1

pencereye yer verilmiştir. İkinci katta, yuvarlak kemerli iki pencere arasında bir tane dar tutulmuş pencere bulunmaktadır. Giriş kat pencereleri ise düşey dikdörtgen biçimdedir. Bu yöndeki cephenin doğu tarafının sonradan eklendiği cephedeki pencere açıklıklarından anlaşılmaktadır. Bu cephede daha sonra eklenen kısım özgün bölümle birleştirilmiş olup aynı saçak altında birleştirilmiştir (Fotoğraf 5.4.1.2.).

Güney yöndeki cephe ek yapı ile birleştigiinden incelenememiştir.

Yapının iç mekânına ön cephede bulunan kapıdan girilir. Plana göre giriş holünden sonra her iki yanda ikişer oda ve sağ taraftaki koridordan ek binaya geçiş yer almaktadır (Çizim 5.4.1.1;2;3.). Müşteri holüne merdivenlerle çıkış sağlanmakta olup, ortada memur bölümü ve vezne birimi bulunmaktadır. Bu bölümden kuzey tarafında yer alan geniş merdivenler ile asma katta bulunan müşteri holüne, batı tarafta bulunan merdiven ile üst kattaki odalara çıkılmaktadır. İkinci katta batı yöndeki cepheye bakan dikdörtgen planlı bir oda yer alır. Oda aynı cepheye açılan üç pencere ile aydınlanır. Aynı katta kuzey yöndeki cepheye bakan iki oda yer alır ve 3 pencere ile aydınlanır. Giriş katta yer alan müşteri holü ile aynı aksta iki adet oda bulunur.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapıyı süsleme özellikleri açısından ele aldığımızda, dönemine özgü olarak eklektik bir tutum sergilendiğini görülmektedir.

Eyvanımsı giriş açıklığının arasındaki dolu yüzey, renkli, küçük, seramik karolardan oluşan geometrik desenli panoyla kaplanmıştır. Eyvanı oluşturan her bir kademe boydan boya renkli seramiklerle kaplanarak vurgulanmıştır. Giriş kapısının iki yanında daha dar ve alçak tutulmuş, sivri kemerli nişler içine alınan yuvarlak kemerli pencereler açıklıkları da seramik karolarla çevrelenmiştir. Düşeydeki iki pencere arasında kalan kısımlar, üstte, kemerlerin üst kısımları ile yanlarda üzengi noktalarına kadar olan kısımları ve cephe bitimleri renkli seramik karolardan oluşan panolarla kaplanmıştır (Fotoğraf 5.4.1.3;4.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapının ilk yapıldığı dönemde Bank De Syrie Edugrand Liban (Suriye Lübnan Bankası) olarak işlev görmekte olduğu bilinmektedir. İskenderunluların ifadelerine göre, bir ara jandarma merkez karakolu olarak da kullanılan binada işgalden kurtarılış sırasında bayrak değiştirme töreni yapılmıştır. ¹⁸³ Hatay Antlaşması sonucunda Hatay'ın anavatana katılması ile 17 Mart 1939 tarihinde banka açılmıştır. 15 Temmuz 1940 tarihinde İdare Meclisi'nin kararı ve Maliye Vekâlet'inin onayıyla kapanmıştır. 1950 yılında daha önce Fransız Konsolosluğu olan bina alınıp tadil

¹⁸³ Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi, a.g.r, s.2.

edilerek 23 Temmuz 1951 yılında tekrar hizmete girmiştir (Fotoğraf 5.4.1.5). İskenderun ilçesinin giderek yurt çapında önemli bir liman kenti ve endüstri merkezi olması sonucu Merkez Bankası'nın artan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla eski bina 1971 yılında tadilat görmüştür. Şube binasının korumaya alınan eski eser niteliği taşıması nedeniyle Özel İdare'den satın alınan bitişikteki arsa üzerine, eski binaya dokunulmaksızın yeni bir bina yapılmasına, Kültür Bakanlığınca 1981 yılında izin verilmesinden sonra, projelendirilen yeni binanın inşası 1990 yılında tamamlanmıştır. 2005 yılında ise şube binasının depreme karşı güçlendirilmesi yapılmıştır.¹⁸⁴

Yapı günümüzde halen T.C. Merkez Bankası İskenderun Şubesi olarak hizmet vermektedir.

¹⁸⁴ Merkez Bankası Haberleşme Birimi Mehmet Atalay ile 12.06.2014 tarihinde yapılan görüşmeden alınan bilgi.

5.4.2. Antakya Ziraat Bankası

Yapının Yeri: Antakya merkezde, Cumhuriyet Meydanı'nda yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi mevcut değildir. 1947 yılında inşa edildiği düşünülmektedir.¹⁸⁵

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 03.01.2014, 07.06.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı, bodrum üzerine iki katlı, çokgen planlı, kırma çatılıdır. Bulunduğu alandan bir metre kadar yüksekte ve köşe parsele uygun olarak inşa edilmiştir.

Yapı malzemesi olarak yığma yapım tekniğinde, düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. İç mekân tavan ve taban döşemeleri, kolon ve kirişler betonarmedir. Dış cephe duvarları giriş cephesi hariç, taş üzerine sıva ile kaplanmıştır.

Kuzeydoğu yönünde yer alan ön cephede, orta aks girinti çıkıntı yaparak, dışa taşkın olarak vurgulanmıştır. Yapıya dört basamaklı bir merdiven ile çıkılmakta olup, giriş kapısı oval sundurma ile vurgulanmıştır. Bu cephede giriş katın sağında ve solunda ikişer pencere yer almaktadır. Pencereler derin açıklıklı, düşey dikdörtgen formda, sövelidir. İkinci katta giriş kapısı ile aynı aksta bir balkon ve balkona açılan dikdörtgen bir kapı mevcuttur. Kapı açıklığının her iki yanında kare formlu ikişer pencere bulunmakta olup pencereler sövelidir (Fotoğraf 5.4.2.1.).

Güneydoğu yönündeki cephe, anıtsal altı sütununun desteklediği balkon çıkması ile vurgulanmıştır. Yapının inşa edildiği dönem özelliklerinin bir yansıması olarak da düşünülebilir. Bu yöndeki cephede kot farkından dolayı bodrum kat ve pencereleri algılanabilmekte olup, taş dolgu ile zemin kattan ayrılmaktadır. Bodrum katta yatay dikdörtgen formda dört pencere açıklığı yer alır. Aynı cephenin giriş katında toplam dört adet pencere açıklığı mevcuttur. Pencereler düşey dikdörtgen formda olup sövelerle çevrilidir. İkinci katta balkona açılan iki kapı ve iki pencere bulunmaktadır. Pencere açıklıkları farklı boyutlarda olmakla birlikte, söveli, bir tanesi havalandırma penceresi olarak daha küçük boyuttadır. Balkon düzenlemesinin sağında kare formlu söveli bir pencere yer almaktadır (Fotoğraf 5.4.2.2.).

¹⁸⁵ Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi, **Rölöve Restorasyon Raporu**, s.1.

Kuzeybatı yönündeki yan cephede, cepheden dışa taşkın camekânlı hizmet birimi ve balkon çıkması yer almaktadır. Giriş katta sağda camekânlı bölüm yer alır. Bu bölümün solunda ise düşey dikdörtgen formda söveli bir pencere bulunmaktadır. İkinci katta balkona açılan iki kapı ve iki pencere mevcuttur. Pencereilerin açıklıkları birbirinden farklı olmakla birlikte biri daha küçük boyutta olup havalandırma penceresi olarak kullanılmaktadır. Buradaki pencere ve kapılar da sövelerle çevrelenmiştir (Fotoğraf 5.4.2.3.).

Güneybatı yönde yer alan niteliksiz yapılar ve şantiye binaları nedeniyle incelenememiştir.

Yapının iç mekânına ön ve yan cephelerde yer alan girişlerden girilir. Plana göre ön cepheden girişte yarım daire biçiminde iki adet vezne bulunmaktadır (Çizim 5.4.2.1;2;3.). Ortada genişçe bir müşteri holü ve holün etrafında büro ve memur odaları yer almaktadır (Fotoğraf 5.4.2.4.). Yapının birinci katına girişin solunda yer alan merdivenle çıkılmaktadır. Bu katta giriş holü ile aynı aksta bir oda bulunur. Yanında hizmet birimleri yer alır. Giriş katta yer alan vezne birimleri ile aynı aks üzerinde, yarım daire formunda iki giriş bulunur. Katta iç içe geçmiş odalar ve güneydoğu yönünde odalardan çıkış yapılan teras yer alır. Yapının bodrum katında kasa dairesi, kalorifer dairesi, arşiv ve tuvalet kısımları bulunmakta olup giriş kattan merdiven ile iniş sağlanmaktadır. Aynı katta yer alan yemekhane ve mutfak kısmının arka bahçeden de girişi bulunmaktadır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Antakya Ziraat Bankası Binası süsleme özellikleri bakımından oldukça sadedir. Dışarı taşırılmış hareketli ön cephe, yan cephelerde yüksek sütunlarla desteklenmiş balkonlar görsel cepheye hareketlilik kazandırır

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: 1947 yılında Ziraat Bankası olarak inşa edilip faaliyet gösteren yapının zamanla artan ihtiyaçları doğrultusunda yetersiz gelmesi nedeniyle 1974 yılında kuzeybatı yönünde bodrum + zemin kattan oluşan ilave bina yapılmış, zemin ve bodrum katta mevcut bina ile irtibatlandırılmıştır (Bkz. Fotoğraf 5.4.2.3.). Ayrıca yapının 31.08.1999 tarihinde bir onarım geçirdiği kaynaklardan bilinmektedir.¹⁸⁶

Yapı günümüzde halen T.C Ziraat Bankası merkez şubesi olarak hizmet vermektedir.

¹⁸⁶ Adana Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü Kurul Arşivi, **Rölöve Restorasyon Raporu**, s.1.

5.5. Diğer Kamu Yapıları

5.5.1. İskenderun İngiliz Konsoloslugu / Catoni Deniz İşleri A.Ş

Yapının Yeri: İskenderun merkezde, Mareşal Fevzi Çakmak Caddesinde yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. 1846 yılında yapıldığı bilinmektedir.¹⁸⁷

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 13.06.2014, 17.10.2016

Yapının Mimari Özellikleri: İki katlı, dikdörtgen planlı yapının üstü Marsilya tipi kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Yapı kâgir olup, yığma sistemde inşa edilmiştir.

Kuzey ve güney cepheleri caddeye sınır olan yapının kuzeyinde bahçesi, doğu yönünde ise komşu yapı bulunmaktadır.

Güney yönünde yer alan cephede giriş katta üç adet kapı ve üç pencere düzeni yer almaktadır. Pencereler ve kapı açıklıkları yuvarlak kemerli olup söveleri dışa taşkındır. Aynı cephe üzerinde batı yönünde yer alan kapı ve pencere düzeninin sonradan açıldığı düşünülmektedir. İkinci katta ortada konsollara oturan bir adet balkonun kapısı ve iki yanında dörder adet pencere yer alır. Pencereler ve kapı açıklığı düz açıklıklı düşey dikdörtgen olup, alt ve üst söveleri kısmen, üstten ve alttan açık kısımları aşağıya bakan ve sarkıt şeklinde sonlandırılan bezemelerle vurgulanmıştır (Fotoğraf 5.5.1.1.).

Kuzey yönünde bahçeye bakan cephede, giriş katta üçlü sivri kemer açıklığı ile oluşturulmuş revaklı kısım yer almaktadır. Bu yönde duvarın içeri çekilmesi ile derinlik yaratılmış olup, iki adet basık kemerli pencere düzeni bulunmaktadır (Fotoğraf 5.5.1.2.). Revaklı bölümün sağında iki adet pencere, solunda iki adet pencere ve bir kapı açıklığı vardır. Pencereler dikdörtgen formunda olup ikisi daha küçük boyutlu, havalandırma penceresi olarak kullanılmaktadır. İkinci katta cephe boyunca on bir adet mermer sütuna oturan sivri kemerlerle bahçeye açılan bir balkon bulunur (Fotoğraf 5.5.1.3.). Cephenin kuzeydoğu tarafında bahçeye doğru çıkıntı yapan beşgen planlı bir kütle sonradan eklenmiştir. Bu kütlein zemin katı dört sivri kemerle boş bırakılmış, üst kat döşemesi dışta her kenara denk gelen sivri kemerlere oturtulmuştur. Ayrıca kütlein üst katında da her

¹⁸⁷ Fulya Düvenci KARAKOÇ, "İngiliz Belgelerine Göre 19. Yüzyıl Sonunda Halep'te Toplum, Yönetim ve Konsoloslar Arasındaki İlişkiler ", CIEPO 19 Osmanlı Öncesi ve Dönemi Tarihi Araştırmaları I, 409.

kenarda sivri kemerli pencerelere yer verilmiştir. Pencerelerin alt ve üstlerinde yer alan dışa taşkın söveler düşey sarkıtlarla hareketlendirilmiştir (Fotoğraf 5.5.1.4.).

Yapının batı yönündeki cephede, giriş katta beş adet pencere düzeni vardır. Pencereler düşey dikdörtgen forma olup ahşap panjurludur. İkinci katta balkon kısmına açılan sivri kemerli açıklık, iki pencere ortada yuvarlak kemerli geniş bir kapı yer almaktadır. Pencereler kapının her iki yanında yer almakta olup güney yöndeki cephe pencereleri ile aynıdır. Yine bu kat pencereleri de ahşap panjurludur (Fotoğraf 5.5.1.5.).

Doğu yönünde yer alan cepheye, Mareşal Fevzi Çakmak caddesinde yer alan bir kapıdan girilmekte olup, sövelidir. Küçük bir avluda konumlanan merdivenle yapının üst katına çıkılır. Giriş katta merdiven altında sivri kemerli bir giriş, girişin sağında basık kemerli bir niş yer alır. İkinci kata çıkışta, kuzey duvarında düşey dikdörtgen, söveli bir pencere, onun da üzerinde yuvarlak bir pencere yer almaktadır. Üst kata girişte yuvarlak kemerli giriş kapısı mevcuttur. Bu yöndeki kapı dıştan ahşap panjur, üstte ahşap kaplamalı saçakla korunmuştur (Fotoğraf 5.5.1.6.).

Yapının giriş katına güney yönde bulunan ön cephe üzerindeki dört adet kapıdan girilmektedir. Kapılar bu katta bulunan odalara ve oradan da koridora açılmaktadır. Günümüzde ticari işlevli kullanılan giriş katın iç mekânları yenilenmiştir. Üst örtüde ahşap kalaslar kullanılmış olup, taban döşemesi karo mozaiktir. Koridorun her iki tarafında sıralanan odalardan bahçeye bakanları arasında geçiş bulunmaktadır. Yine bu yönde bulunan iki oda kuzey cephede bulunan iki basık kemerli pencere açıklığı ile aydınlanmaktadır. Koridorun doğu tarafından yer alan holden bahçeye çıkış bulunmaktadır. Ön cephenin kuzey kenarından ulaşılan küçük bir avluda konumlanan merdivenle üst kata ulaşılır. Bu kat, iç sofalı ev plan şemasına göre biçimlenmiştir. Yapının güney yönünde yer alan Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi'ne paralel konumdaki sofanın iki ucunda yuvarlak kemerli kapı açıklıkları, iki tarafında da odalar sıralanmıştır (Fotoğraf 5.5.1.7.). Yapının doğusundaki avlunun kuzey tarafında uzanan kısmı hizmet birimlerine ayrılmış, sonradan bunun kuzeyine bahçeye doğru çıkıntı yapan beşgen planlı bir kütle eklenmiştir. Sonradan eklenen bu kütle sivri kemerli pencerelerle aydınlanmakta olup, odada şömine yer almaktadır.

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapıyı süsleme özellikleri açısından ele aldığımızda, yerel kaynaklı Akdeniz Mimarisi ve Neo Gotik Mimarinin bir arada kullanıldığı eklektik üsluba sahip bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Cepheelerde yer alan kapı ve pencerelerin etrafında ve çeşitli mimari elemanlarda süsleme unsurlarına rastlamaktayız. Güney ve batı

yönünde yer alan pencerelerin alt ve üst söveleri dışa taşkın ve aşağıya doğru sarkıtlı bezemeler mevcut olup, Fransızların dönemin resmi yapılarında uygulamak istedikleri bir üslup olarak karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 5.5.1.8.). Bölgenin Akdeniz iklimi özellikleri göstermesi sebebiyle pencereler üzerinde ahşap panjurlar yer almaktadır. Bahçede yer alan beşgen planlı kütle üzerinde sivri kemerli pencerelerin altında ve üstünde dışa taşkın söveler ve aşağıya doğru sarkıt süslemeleri bulunmaktadır. Kuzey yönde bahçeye açılan balkonda kare kaideli bitkisel bezemeli sütunlar sivri kemerleri taşımaktadır.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Kullanımı: 19.yüzyıl ortalarında inşa edildiği bilinen yapı müdahalelerle günümüze ulaşmıştır. Eklektik üsluba sahip Konsolosluk binası aynı zamanda Catoni ailesinin konutu olarak da kullanılmıştır (Fotoğraf 5.5.1.9.). İngiltere'yi temsil etmek ve konsolosluk görevini gerçekleştirmek üzere 19.yüzyıl ortalarında İskenderun'a yerleşen Catoni ailesinin isteği üzerine 1950'ler de kuzeydoğu yönünde bahçeye doğru çıkıntı yapan beşgen planlı bir kütle eklenmiştir.¹⁸⁸

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi'nde onarım ile ilgili herhangi bir dosyaya rastlanmamıştır.

Günümüzde giriş katı Catoni Deniz İşleri A.Ş. olarak kullanılmakta olup, üst kat atıl durumdadır.

¹⁸⁸ Catoni Deniz İşleri A.Ş. Şube Müdürü Bora Bey ile 17.10.2016 tarihinde yapılan görüşmeden alınan bilgi.

5.5.2. İskenderun Adliyesi

Yapının Yeri: İskenderun merkezde, Cumhuriyet meydanında yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının inşa kitabesi mevcut değildir. 1931 yılında yapıldığı düşünülmektedir.¹⁸⁹

Yapının Mimarı: M.Kovalski ¹⁹⁰

İncelenme Tarihi:12.04.2014, 14.04.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı İskenderun ilçesinin en işlek meydanında yer almaktadır. Dikdörtgen planlı, su basman katı üzerinde yükselen, avlulu, iki katlı düzenlemeye sahip bir yapıdır.

Yapı, kuzey yönünden bakıldığında şehir parkının aksında yer almasına karşın yeşil kütle ağaç dokusu ile örtülmekte ve yapı bu yönden algılanamamaktadır. Dikdörtgen plan şeması, avlusu, simetrik kütlesi ile yapının avluya geçişi dört yönde yer alan kapılar ile sağlanmakta, avludan esas girişlere varılmaktadır. Binanın kütlesi ile birleşmiş saat kulesi yapının kuzeybatı köşesinde yer almakta ve cepheden yükseltilmiştir.

Yapı malzemesi, ana beden duvarları yığma moloz taş olup tavan döşemesi ahşaptır. Çatısı Marsilya tipi kiremitle kaplı kırma çatı olup korkuluk duvarları arkasına gizlenmiştir. Kütleler, dış cephede yer yer dışa taşınarak ve diğer kısımlara göre yükseltilerek hareketlendirilmiş, kuzeybatı köşesine bir saat kulesi eklenmiştir (Fotoğraf 5.5.2.1.).

Kuzey yönünde yer alan ön cephenin orta kısmı dışa taşkın olarak, taç kapı düzeniyle yükseltilmiştir. Meydana bakan cepheden, ortadaki daha geniş olmak üzere Bursa kemerli üç açıklık ve bu açıklıkların sağında ve solunda pervazlı dikdörtgen formda ikişer pencere yer almaktadır. Giriş kapısı ile aynı aks üzerinde konsollarla desteklenmiş balkon kısmı yer almaktadır. Balkona açılan sivri kemerli ortadaki daha geniş olmak üzere üç kapı mevcuttur. Balkon kısmının da üstünde yükseltilmiş parapetler ve korkuluklu bir tepelik yer almaktadır (Fotoğraf 5.5.2.2.). Bu yöndeki cephenin giriş kapısının sağında toplam sekiz pencere ve bir kapı mevcuttur. Pencerelerden altısının açıklıkları aynı olup iki tanesi daha küçük boyutlu olup havalandırma penceresi olarak kullanılmaktadır. Aynı cephede yer alan giriş kapısının solunda toplam yedi pencere yer almaktadır. Pencere açıklıkları birbiri ile

¹⁸⁹ Bkz. (117), YASTI, 145.

¹⁹⁰ Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 127.

aynı olup pervazlı ve dikdörtgen formdadır. İkinci katta balkon kısmının sağında toplam beş pencere ve toplam üç kapı mevcuttur. Pencerelerin açıklıkları birbiri ile aynı olmakla birlikte bir tanesi merdiven boşluğunun penceresi olarak daha büyük boyutta sivri kemerlidir (Fotoğraf 5.5.2.3.).

Batı cephede; orta aks hafif dışa taşkın olup, dikdörtgen formda iki adet giriş kapısı ile Bursa kemerli, revaklı düzenlemeye sahiptir. Giriş revağı ile aynı aks üzerinde bir balkon mevcuttur. Balkona açılan iki adet sivri kemerli kapı yer almaktadır. Giriş katında toplam on adet pencere bulunmaktadır. Bu pencereler dikdörtgen formda olup söveli ve kemersizdir. Birinci katta toplam on adet pencere mevcuttur. Bu pencerelerin açıklıkları birbirinden farklı olup dördü daha büyük boyutlu olarak yer almaktadır. Mevcut cephenin güneybatı ve kuzeybatı köşelerinde konsollarda desteklenmiş balkon yer almaktadır. Kuzeybatı yöndeki balkonun üzerinde parapetlerle yükseltilmiş, döneme özgü olarak yerleştirilmiş saat yer almaktadır (Fotoğraf 5.5.2.4.).

Güney cephede iki adet kapı girişi mevcuttur. Giriş katında toplam on bir adet pencere açıklığı yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formda olup kemersiz ve sövelidir. Giriş kapıları ile aynı aks üzerinde dikey formda yer alan üçlü pencere açıklıkları sivri kemerlerle tamamlanmıştır. Mevcut cephede yer alan iki giriş aksı da taçkapı benzetmesiyle hafif dışa taşkın olarak ele alınmış ve yükseltilmiştir. Birinci katta toplam on adet pencere yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formda olup açıklıkları birbirinden farklı olarak ele alınmış, sivri kemerli ve sövelidir. Aynı cephenin güneybatı köşesinde konsollarla desteklenmiş balkon ve balkona açılan sivri kemerli kapı düzeneği bulunmaktadır (Fotoğraf 5.5.2.5.).

Yapının doğu cephesinde, orta aksta hafif dışa taşkın bursa kemerli giriş açıklığı yer almaktadır. Giriş ile aynı aks üzerinde sivri kemerli eyvanımsı bir balkon bulunmaktadır. Balkona açılan sivri kemerli bir kapı ve bir pencere mevcuttur. Giriş katında toplam altı adet pencere yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formda olup kemersiz ve sövelidir. İkinci katta toplam altı adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler, sivri kemerli söveli olup, açıklıkları birbirinden farklıdır (Fotoğraf 5.5.2.6.).

Avluya ön, arka ve yan cephelerde, aynı aks üzerinde yer alan girişlerden girilir. Plana göre avluyu çevreleyen kütlelerden doğu ve güneydekilerin kapalı mekânları kısmen revaklar ve onların üzerindeki balkonların gerisine alınmıştır. (Çizim 5.5.2.1;2.) Giriş kattaki revaklar, beton korkuluklar, dörtgen ayaklar ve bunları bağlayan kademeli Bursa

kemerleriyle avludan yalıtılmıştır. Üst kattaki balkonlarda ise sütunlar sivri atnalı kemerlerle birbirine bağlanmış, burada demir korkuluklara yer verilmiştir. Diğer kısımların avlu cephesinde, zemin katta düşey doğrultulu dikdörtgen açıklıklı, üst katta sivri kemerli pencerelere yer verilmiştir (Fotoğraflar 5.5.2.7.) . Ana giriş aksı avlu cephesindeki üçlü açıklık, her iki katta, ortadaki geniş, yanlardakiler daha dar yapılmış, kemerler revaklı cepheye uygun ele alınmış, üst katta, ortadaki kemerli açıklık yanlardan yüksek tutulmuştur (Fotoğraf 5.5.2.8;9.).

Yapının Süsleme Özellikleri: İskenderun Adliyesinde, cephelerde kullanılan renkli karo seramik süslemeler genellikle ikinci kat cephe kaplamaları üzerinde, parapetlerde ve mimari öğeler üzerinde yer almaktadır. Kütleler, dış cephede yer yer dışa taşırılarak ve diğer kısımlara göre yükseltilerek hareketlendirilmiştir. Ön cephe de dışa taşkın orta aks üstte, karo seramik panolu, korkuluklu bir tepelikle sonlanırken iki yanında köşe kulecikleri ile tamamlanmaktadır (Bkz Fotoğraf 5.5.2.2.). Kuzey batı köşesinde bir saat kulesi yer almaktadır. Hareketli alınlık kısmı, yatay ve düşey silmelerle çevrili cepheleri, karo seramik panoları ile saat kulesi yapının en dikkat çekici bölümüdür. Tüm cephelerde üst katta sivri kemerli pencere söveleri dışa taşkın ve iki renkli taş işçiliği izlenimi verecek şekilde boyanarak vurgulanmıştır. Avluda doğu ve güney yönde yer alan sivri kemerlerle oluşturulmuş revak düzenlerinde kemerler arasında kalan dolu kısımlarda cepheden taşkın düz yüzeyli yuvarlak madalyonlar yerleştirilmiştir. Dış cephede açıklıklar, avludaki düzene uygun biçimlendirilmiş, ek olarak burada parapet altlarında ve kemer üstlerinde, dikdörtgen çerçeveler içinde, renkli seramiklerle oluşturulmuş süsleme panolarına yer verilmiştir (Fotoğraf 5.5.2.10.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Yapının ilk inşa edildiği dönemden bu yana her kütlesi farklı resmi kurumlar tarafından kullanılmıştır. Adliye Binası, PTT Binası ve Hükümet Konağı olarak kullanıldığı bilinmekte olan binanın, belli bir süre sonra kuzey yöndeki dışında, girişleri kapatılmıştır. 2011 yılına kadar Adliye Binası hizmet vermeye devam etmiştir. Bu tarihten itibaren de Adliye Binası yeni binasına taşınmış olup mevcut yapı da kullanıma kapatılmıştır.

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, kurul arşivinde yapı ile ilgili 1976 yılında hazırlanmış mimari rölöve ve yapının 1997 yılına ait fotoğrafları bulunmakta olup, restorasyona alınıp alınmadığına dair rapor ve projeye rastlanmamıştır.

Günümüzde İlçenin en işlek yerinde bulunan yapı atıl durumdadır.

5.3. Antakya Müzesi

Yapının Yeri: Antakya merkezde, Cumhuriyet Meydanında yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: 1934¹⁹¹

Müze, 1932 yılında Amerikalı ve Fransız kazı heyetleri tarafından başlatılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkan buluntuları değerlendirme ve saklama ihtiyacından doğmuştur. Öncelikle burada bulunan ve 1932 yılında yeni binasına taşınan Antakya Sultanisinin (Lise) eski binasının üst katı depo olarak kullanılmış, 1934 yılında bu bina yıkılarak yerine bugünkü bina yapılmıştır. 1934 yılında temeli ve çatı betonu dökülürken çöküntüye uğradığı için tamamlanması bir hayli geciken Müze binası, kazılarda çıkarılan mozaiklerin çokluğu dikkate alınarak, duvarları ve salonları mozaiklerin birer tablo gibi sergilenebileceği özellikte inşa edilmiştir. İlk Müze Müdürü Mösyö Proust'dur. Müze'nin yapımı tamamlandıktan sonra araya Hatay Meselesi ve ardından İkinci Dünya Savaşı girdiği için düzenleme çalışmaları uzun sürmüştür. 23 Temmuz 1948 yılında Türkiye'nin ilk mozaik müzesi olarak açılmıştır.¹⁹²

Yapının Mimarı: Michel Ecochard¹⁹³.

İncelenme Tarihi: 04.01.2014

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı, L biçimli kütle ve kuzeydoğu yönünde daha sonra eklenen girintili çıkmalı giriş bölümünün yer aldığı kısımdan oluşmuştur (Çizim 5.5.3.1.). Kuzeydoğu yöndeki giriş kısmı ve güneybatı yöndeki bölüm iki katlı, caddeye paralel uzanan teşhir salonlarının yer aldığı kütle tek katlıdır. Ana yapının güneybatı ucu ile bu bölüme yapılan ek bina, Vali Konağı olarak kullanılan yapının parseline taşmaktadır. Niteliksiz olan bu ek bölüm teşhir salonu olarak kullanılmaktadır. Yapının üstü idari kısmında, düz çatı, teşhir salonlarında kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür.

Dış cephe duvarları, muntazam kesme taş olup, diğer yerlerde yığma ve betonarme yapım teknikleri birlikte kullanılmıştır.

¹⁹¹ Bkz. (1), NAKİB, 223-225.

¹⁹² Bkz. (1), NAKİB, 225.

¹⁹³ Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 155.

Kuzey yönünde yer alan idari binadan yapıya giriş sağlanmaktadır. Bu yönde giriş katta, düz açıklıklı geniş bir kapı ve üzerinde saçak kısmı mevcuttur. Birinci katta aynı aks üzerinde dikdörtgen ahşap doğramalı pencere yer alır. Aynı cephe üzerinde girinti çıkma yapmakta olan bölümlerde düz açıklıklı dar uzun, yatay dikdörtgen pencereler ve dekoratif amaçlı içi boş tuğlalar ile örülü pencereler bulunmaktadır. Ayrıca cephe boyunca düz saçaklar mevcut olup, katlar arası ve köşelere yerleştirilen farklı tonlardaki taş kaplamalar cepheye hareket katmaktadır. Bu yönde idari binaya bağlı olan teşhir salonunun cephesinde beş adet düşey büyük boyutta dikdörtgen biçimde, sabit pencere bulunmaktadır (Fotoğraf 5.5.3.1.).

Batı yönünde yer alan cephenin güney bölümünde yer alan kısmı beş adet dayanma ayağı ile altı bölüme ayrılmıştır. Bu bölümde yüksek bir kapı açıklığı ve beş adet geniş dikdörtgen formda sabit pencere yer almaktadır. Aynı cephe üzerinde yer alan toplam sekiz adet pencere düzeni yer almaktadır. Pencereler geniş dikdörtgen biçimdedir (Fotoğraf 5.5.3.2.).

Yapının, Asi Nehri kıyısına bakan doğu yöndeki cephesinde, ortada L şeklinin oluşturduğu bahçe kısmı, geride on altı sütunun oluşturduğu yarı açık revaklı bölüm ve balkon yer almaktadır. Ayrıca revaklı bölümde, kuzey ve güney yönde olmak üzere iki kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu yöne açılan toplam on sekiz pencere düzeni vardır. Pencerelerden ikisi düşey dikdörtgen formda, üçü daha küçük boyutlu olup, diğerleri geniş açıklıklı sabit pencerelerdir. Bu yönde ikinci katta yer alan kapı açıklığından güney yöndeki kütleye geçiş bulunmaktadır. Güney yönde asiye bakan cephede üçlü kemerli revak açıklığı farklılık göstermektedir (Fotoğraf 5.5.3.3.).

Güney yönünde yer alan cephe Vali Konağı'na komşu olması sebebiyle incelenememiştir.

Yapının iç mekânına kuzey yönde yer alan idari bölümden girilmektedir. Geniş ve uzun bir koridordan sonra teşhir salonları yer almaktadır. Teşhir salonları, yüksek tavanlı ve yer yer betonarme kolonlarla taşınan mekânlardan oluşmaktadır. Bu mekânlarda duvar ve tabanlar mozaik eserlerle kaplanmıştır (Fotoğraf 5.5.3.4;5.).

Yapının Süsleme Özellikleri: Antakya Müzesi süsleme özellikleri açısından oldukça sadedir. Meydana ve asi nehrine bakan kuzeydoğu yönünde yer alan idari binanın, girintili çıkmalı olması ve bu cephe üzerinde bazı pencere açıklıklarında içi boş tuğlaların yatay ve dikey olarak yerleştirilmesiyle dekoratif bir görünüm oluşturulmuştur.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Antakya Müzesinin geçirdiği onarımlara ilişkin Adana Kùltür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi'nde herhangi bir projeye rastlanmamıştır. 2014 yılına kadar bu binada faaliyet gösteren Müze binası, 28 Aralık 2014 tarihinden itibaren yapılan yeni binasına taşınmıştır.

Günümüzde yapı kullanılmamaktadır.

5.5.4. Antakya Ampir (Gündüz) Sineması/Meclis Kafeterya

Yapının Yeri: Antakya merkezde, Cumhuriyet Meydanında yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının kitabesi mevcut değildir. 1936 tarihinde inşa edildiği düşünülmektedir.¹⁹⁴

Yapının Mimarı: Leon Benjuda¹⁹⁵

Lübnan asıllı Musevi mimar kentte o dönem etkili olan Fransız askeri yönetimi tarafından düzenlenen bir yarışmada tasarladığı proje ile birinci gelmiş ve sinema binası kendisi tarafından yapılmıştır. Ayrıca kendisi bu dönem İskenderun sancak yönetimi tarafından görevlendirilmiş, Hatay'daki inşa faaliyetlerinin yürütülebilmesi adına aktif olarak çalışan girişimcilerdendir.¹⁹⁶

İncelenme Tarihi: 11.01.2014, 06.04.2016

Yapının Mimari Özellikleri: Yapı iki katlı, düz betonarme çatılıdır. Dikdörtgen ve dairesel planlı kütleden biri, kuzeyde film izlenen salonu barındıran, diğeri ona güneyden daralarak birleşen, zeminde giriş ile üst katta gazinoyu ve her iki katta, geçit ve hizmet birimlerini kapsayan iki kütleden meydana gelmiştir (Çizim 5.5.4.1;2;3.).

İkinci kütle, izleyici salonunun güney duvarına, iki kenardan bir miktar boşluk bırakılarak birleştirilmiş, burada iki kütle ve katlar arasında bağlantıyı sağlayan merdiven ve koridora yer verilmiş, ikinci kütle açılı olarak daraltılarak orta aks üzerine yerleştirilen dairesel planlı kısma geçilmiştir.

Yapım tekniği ve kullanılan malzeme olarak taş malzeme kullanılmıştır. Dış cepheleri Salkın Taşı ile kaplanmış, döşeme betonarme yapılmıştır. Düz çatıda taş parapetlere yer verilmiştir.

Yapının güney yönünde, orta akstaki giriş dairesel planlıdır. Bu bölüm tam olarak daireye tamamlanmaksızın izleyici salonunun güneyindeki koridora birleşir. Dıştaki yarım

¹⁹⁴ F. Mine TEMİZ, "XX. yüzyıl başında Antakya'da Yeni Mimari Oluşumlara iki Örnek: Gündüz Sineması ve Adalı Evi", **X. Ortaçağ Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyum Bildirileri**, 691.

¹⁹⁵ TEMİZ, 691.

¹⁹⁶ Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 136.

çember hizasında yer alan dört sütun üst kattaki döşemeyi taşır. Sütunlar üst katta devam eder ve burada araları ahşap doğramalı pencerelerle kapatılarak elde edilen mekân yer alır. Bu mekânın dışında, dairesel cephenin etrafını dolaşan bir balkon bulunur (Fotoğraf 5.5.4.1.).

Batı yönde cephede, üstte cepheden taşan makine dairesi üçgen profilli konsollara oturur. İki yandaki düşey çıkıntılar arasında, alttan ve üstten silmelerle sınırlanmış, zikzak motiflerden oluşan taş oyma bir bezeme kuşağına yer verilmiştir. Bu kuşak, doğu cephede daha yüksek bir kotta tekrarlanır. Bezeme kuşağının üst kısmında elips küçük bir pencere bulunur. Yapının cephesinde ayrıca tuvalet ve koridora denk gelen bazı kısımlarda yuvarlak pencereler vardır. Cephe, yatay ve düşey yönde kullanılan çıkmalar, pencere düzenleri ve bezeme kuşaklarıyla bir denge sağlanarak hareketlendirilmiştir. Çıkmalarda, düşeyde üç sıra, dar, uzun pencerelere yer verilmiştir. Bu kütleler, üstte çatı parapetinin sonuna kadar uzanırken altta, zemine kadar inmeden, üçer kademe ile daraltılarak bitirilmiştir ¹⁹⁷ (Fotoğraf 5.5.4.2.).

Doğu yönünde cephede, iki yandaki düşey çıkıntılar arasında, alttan ve üstten silmelerle sınırlanmış, zikzak motiflerden oluşan taş oyma bezeme kuşağı yer alır. Bu kuşak batı yöndeki kuşağa göre daha yüksek kotta tutulmuştur. Bezeme kuşağının üst kısmında eliptik bir pencere yer almaktadır. Aynı cephede tuvalet ve koridora denk gelen bazı kısımlarda yuvarlak pencereler mevcuttur. Düşey yönde kullanılan çıkmalarda, düşeyde üç sıra, dar, uzun pencerelere yer verilmiştir (Fotoğraf 5.5.4.3.).

Kuzey yöndeki cephe düşey plastırlarla altı bölüme ayrılmıştır. Plastırların arasında sekizgen formunda altı adet pencere yer almaktadır. Aynı zamanda cephe pencere açıklıklarının alt kısmında komşu parsele bitişiktir (Fotoğraf 5.5.4.4.).

Yapıya kendi içinde üç ayrı yükseklik kullanılarak hareket kazandırılmıştır. Sinema salonu en yüksekte tutulurken, dairesel planlı kısım onu izlemekte, duvarları açılı olarak kırılan ara mekânlar daha düşük kotta onlara birleşmektedir. ¹⁹⁸

Sinema salonunun, kuzey ve güney duvarları, batı duvarına dik açı ile birleşmiş, doğu duvarı ise arsaya uygun olarak yamuk alanı tamamlamıştır. Sahne ve perde, doğu duvarın orta aksına yerleştirilmiş, güney köşede kulis, kuzey köşede merdiven ve tuvalete yer verilmiştir. Sahnenin batısında, aralarında ve çevresinde geçiş koridorları oluşturulan

¹⁹⁷ Bkz. (194), TEMİZ, 693.

¹⁹⁸ TEMİZ, 693.

dört bölümlü koltuk düzeni mevcuttur. Burada toplam 428 adet koltuk bulunur. Bu alan uygun görüşü sağlamak için rampa ile yükseltilmiştir. Geçiş koridorları haç biçiminde birbirini kesmekte ve kuzey- güney doğrultusundaki geçiş girişi karşılamaktadır. Salonun batı tarafında, güneydeki giriş kapısı hizasına kadar balkon biçiminde loca kısmına yer verilmiş, batı duvarının orta aksına dış cepheden çıkıntı yapacak biçimde makine dairesi yerleştirilmiştir. Sahnenin güneyinde kulis, kuzeyinde merdiven ve tuvalet planlanmıştır. Salonun güneyinde, doğu-batı doğrultusunda boyuna uzanan dikdörtgen mekânla dairesel mekân arasında kalan ve ikinci kütleye açılı duvarlarla birleşen kısımlardan batıdaki, zeminde, dışarıdan kullanılan bir kafeterya, doğuda tuvalet, gişe ve soyunma odası bulunmaktadır. Bu mekânların üst katları yönetim ve hizmet amaçlı kullanılmıştır.¹⁹⁹

Gündüz Sineması, arsanın kullanımı, işlevlerin çözümlenmesi, plan ve cephe çözümlmeleri ile oldukça başarılı bir tasarımıdır. Kente yeni bir işlevle katılmasının yanında, yoğun kullanılan bir meydanda açık alanda oturan terası ile de kentin kültürüne yabancı bir olguyu kazandırmıştır. Kendine özgü bir üslup taşıyan yapının özellikle sütunlu, balkonlu dairesel ön cephesi XIX. Yüzyılda Avrupa’da yaygın olarak kullanılan opera ve tiyatro yapıları ile benzerlik gösterir (Fotoğraf 4.5.4.5.). Yapılarda çıkıntı yapan dairesel cepheler ile Fransız yönetimi sırasında Beyrut’ta da karşımıza çıkar. Bu tür uygulamalar, batıda eğitim gören mimarların tercihleri olarak değerlendirilebilir.²⁰⁰

Yapının Süsleme Özellikleri: Yapıyı süsleme özellikleri açısından incelediğimizde, doğu ve batı yöndeki cephelerde iki yandaki düşey çıkıntılar arasında, alttan ve üstten silmelerle sınırlanmış, zikzak motiflerden oluşan geometrik formlu taş oyma bezeme kuşakları yer alır. Güney yönde cephede, daha alçak ve iki farklı yükseklikte yapılan ikinci kütlenin parapet duvarı alt hizasında stilize mukarnas formlu frizle bezenmiştir²⁰¹ (Bkz. Fotoğraf 5.5.4.5;3;2.). Cephe, yatay ve düşey yönde kullanılan çıkmalar, pencere düzenleri ve bezeme kuşaklarıyla bir denge sağlanarak hareketlendirilmiştir.²⁰²

Yapı iç mekân döşemelerinde geometrik ve bitkisel motiflerde karo mozaik döşemeler kullanılmıştır.

¹⁹⁹ Bkz. (194), TEMİZ, 692.

²⁰⁰ Bkz. (194), TEMİZ, 693-694.

²⁰¹ Bkz. (67), ASLANOĞLU, 93.

²⁰² Bkz. (194), TEMİZ, 693.

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: 1930'lu yıllarda Antakya'da iki kapalı sinemadan biri olan, eski adıyla Ampir sineması ²⁰³ aynı zamanda devrinde gazino işlevine de sahiptir. Fransızlar işgal dönemlerinde bu binada balolar düzenlemiştir. 1960'larda Şehir Kulübü açılana kadar burada balolar düzenlemeye devam edilmiştir ²⁰⁴ (Fotoğraf 5.5.4.6.).

Yapı 1938 yılında Hatay Cumhuriyeti'nin meclis binası olarak hizmet etmiştir. ²⁰⁵ 1939'dan sonra General Asım Gündüz'e atfen "Gündüz Sineması" adını almıştır. Yapı, halkın belleğinde "Meclis Binası" olarak da yer etmiştir. 1970'lerde yıkılan tarihi Roma Köprüsü ile birlikte görüntülenmiş olan eski resim ve kartpostallardaki haliyle adeta Antakya kentinin simgesi haline gelmiştir.

Günümüzde kafeterya ve kültür merkezi olarak işlev görmektedir. Yapının, ön cephesinde, dairesel girişle koridor arasında kalan mekânlar büfe olarak kullanılmaktadır.

²⁰³ Bkz. (67), ASLANOĞLU, 93.

²⁰⁴ Bkz. (194), TEMİZ, 691.

²⁰⁵ Bkz. (67), ASLANOĞLU, 93.

5.5.5. Antakya Postane Binası

Yapının Yeri: Antakya merkezde, Cumhuriyet Meydanında yer almaktadır.

Yapının İnşa Tarihi: Yapının tarih kitabesi olmadığından inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Aynı meydana yer alan belediye binası ile yakın tarihlerde, 1930'larda yapılmış olması muhtemeldir.

Yapının Mimarı: Bilinmemektedir.

İncelenme Tarihi: 30.12.2014, 26.09.2016.

Yapının Mimari Özellikleri: Bodrum üzerine iki katlı, çokgen planlı, kırma çatılı bir yapıdır.

Yüksek su basman katı üzerinde yer alan yapı, yüksek ayak düzeni içindeki merdivenle ulaşılan üçlü giriş yüzeyi düzgün kesme ve andezit taş ile kaplı ön cephesi bir girinti içindedir (Fotoğraf 5.5.5.1.).

Yapı malzemesi yığma moloz taştır. Ön cephede giriş yüzeyinde andezit kaplama ve tüm cephelerde aynı şekilde olmak üzere, bodrum katı zemin kattan ayıran küfeki taşı kullanılmıştır.

Doğu yönünde yer alan ön cephede; merdivenle ulaşılan giriş yüzeyi müşteri holüne açılan 3'lü kapı açıklıkları ve üstlerindeki pencereler dikey girintiler içine alınarak anıtsallığı vurgulamaktadır. Yüksek girişin etrafı iki sıra silme ile çerçevelenmiştir. Cepheden hafif dışa taşkın şekilde ele alınan orta aksın iki yanında yer alan yatay kütleler de bodrum, zemin ve birinci katta olmak üzere toplam yirmi dört pencere yer almaktadır. Pencerelerden zemin ve birinci kattakiler dikdörtgen formda iken bodrum kattakiler daha küçük boyutlu olup havalandırma pencereleri olarak kullanılmaktadır (Bkz. Fotoğraf 5.5.5.1.).

Kuzeydoğu yönündeki cephede merdivenle çıkılan giriş kapısı mevcuttur. Kapının iki yanında toplam altı adet pencere dizisi yer alır. Birinci katta yedi, bodrum katta ise altı pencere dizisi mevcuttur. Pencereler dikdörtgen formda, denizlikli olup bodrum kattakiler daha küçük boyutludur (Fotoğraf 5.5.5.2.).

Güneydoğu yönünde yer alan cephede; diğer giriş kapılarında da olduğu gibi yükseltilmiş merdivenli bir giriş kapısı mevcuttur. Zemin katta toplam yedi adet pencere dizisi yer alır. Birinci katta toplam on adet pencere dizisi bulunmaktadır. Pencerelerin

açıklıkları aynı boyutta olup bir tanesi daha küçük boyutta yapılmış havalandırma penceresi olarak kullanılmaktadır. Aynı cephenin batı yönünde yapının arka cephesine geçişi sağlayan geniş bir koridor yer almaktadır (Fotoğraf 5.5.5.3.).

Yapının iç mekânına ön ve yan cepheler üzerinden girilir. Plana göre giriş katta ortada yer alan müşteri holüne açılan bir oda ve iki hol yer alır (Çizim 5.5.5.1;2;3. Fotoğraf 5.5.5.4.). Girişin solundaki oda dikdörtgen formda olup müdür odası olarak kullanılmaktadır. Müşteri holünün her iki yanında iki hol ve devamında odalara açılan koridorlar bulunmaktadır. Kuzey ve güney yöndeki koridorlar üzerinde yer alan merdivenler ile üst kata çıkış sağlanır. Üst kat Telekom'a ait olup teknik malzemelerin yer almasından dolayı incelenememiştir.

Yapının Süsleme Özellikleri: Antakya Postane Binası oldukça sade bir görünüme sahiptir. Erken Cumhuriyet döneminin mimari özelliklerini yansıtan üslupta mimari olarak dışa taşırılmış, sütunlarla desteklenmiş anıtsal yüksek giriş düzenlemesiyle görsel cepheye hareketlilik kazandırır. Cephelerde yer alan pencere söveleri ve tüm cephelerde bodrum kat ile zemin katı birbirinden ayıran küfeki taşının kullanımı taş dolgu cepheyi görsel açıdan hareketlendiren bir diğer unsurdur (Fotoğraf 5.5.5.5.).

Yapının Geçirdiği Onarımlar ve Bugünkü Durumu: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, kurul arşivinde yapının restorasyona alınıp alınmadığına dair rapora rastlanmamış olup, yapı ile ilgili mimari rölöve projesi bulunmaktadır.

Yapı inşa edildiği tarihten günümüze kadar P.T.T. binası olarak hizmet vermektedir.

4.6. Hatay'daki Günümüze Ulaşmayan Kamu Yapıları

Hatay da birçok kamu yapısı günümüze ulaşmamıştır. Günümüze ulaşmayan bu yapıların sadece isimleri, bir kısmının inşa tarihleri bazı kaynaklarda geçmektedir.²⁰⁶ Ancak bu yapılar hakkında görsel veya yazılı başka bilgiye ulaşamamıştır.

Yönetim Yapıları

İbrahim Paşa Sarayı (1840)

Belen Hükümet Konağı (1900)

Dört Yol Belediye Binası (1939)

Erzin Belediye Binası (1930'lu yıllar)

Eğitim Yapıları

Antakya Rüştîye Mektebi (1870 yılında eski Antakya Müzesinin bulunduğu yerde)

Antakya, İnas (kız) Mektebi (Kışla Saray Mahallesinde)

Antakya, Ortodoks Kız Mektebi (Kışla Saray Mahallesinde)

Antakya, Ortodoks Erkek Mektebi (Kışla Saray Mahallesinde)

Antakya, Köprü Mektebi (1932 yılında Rüştîye Mektebinin bitişiğinde)

Antakya, Ermeni Mektebi (İplik pazarı Mahallesinde)

Antakya, Dördayak Mektebi (Dördayak Mahallesinde)

Antakya, Affan Kız Mektebi (Affan Mahallesinde eski adıyla Alevi Okulu)

Antakya, Affan Mektebi (Affan Mahallesinde)

Antakya, İstiklal İlkokulu (Gazipaşa Mahallesinde)

Hassa, Fransız Katolik Okulu (Akbez Mahallesinde)

Hassa, İptidai Mektebi (Akbez, Söğüt ve Eğribucak Mahallelerinde)

Yayladağı, Rüştîye Mektebi

Belen, Rüştîye Mektebi

²⁰⁶ Bkz. (66) TEKİN, 66., Bkz. (144), BİLGİLİ, 98., Ali Enver Toksoy, "Hatay ve Şehirleri", **Belediyeler Dergisi (1938)**, 79-81., Ali Enver Toksoy, "Dört Yol", **Belediyeler Dergisi (1941)**, 76, 1941. , **İller ve Belediyeler Dergisi (1947)**, 18-19. Ahmet Ergün-Mehmet Akif Terzi (ed), **Osmanlı Belgeler Işığında Antakya**, 176, 304, 325.

Belen, İptidai Mektebi

Belen, Ermeni Mektebi

Samandağ, İngiliz İlkokulu (Cumhuriyet Mahallesinde)

Dört Yol, Getronagan (Merkez) Okulu (Yukarı Mahalle)

Dört Yol, Milli okul (Aşağı Mahalle)

Dört Yol, Kız Okulu (Aşağı Mahalle)

Dört Yol, Protestan Okulu (Ermeni cemaatine ait)

Dört Yol, Kelekyan ve Sisvan Yetimhaneleri ve Meslek Okulları (Aşağı Mahallede)

İskenderun, Rüştîye Mektebi

İskenderun, Rum Mektebi

İskenderun, Fransisken Mektebi

İskenderun, İtalyan Sen Jorj Okulu

İskenderun, Ortodoks Okulu

İskenderun, İnâs (kız) Mektebi

Sağlık Yapıları

Kırıkhan, Sörler Hastanesi

Süveydiye Hastanesi

Antakya Hastanesi

Banka Yapıları

İskenderun, Osmanlı Bankası (1913)

Diğer Yapılar

Antakya, Tapu Sicil Dairesi (1927 yılında Kışlasaray Mahallesinde)

Yayladağı, Postane Binası

Reyhanlı, Postane Binası

Altınözü, Postane Binası

6. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Osmanlı ekonomisinin 1838’de Osmanlı İngiliz Ticaret anlaşmasıyla tam olarak Batı’ya açılışı ve 1839 Tanzimat Fermanı ile simgelenen yeni yönetim anlayışı XIX. yüzyılın ikinci yarısında kent yapısında önemli dönüşümlere sebep olmuştur. Ekonomik ilişkiler ve yönetim biçimi yeni kentsel merkezler, yeni bir alt yapı ve yeni kurumlar gerektirmiştir.²⁰⁷ Tanzimat’la birlikte idari anlamda getirilen önemli düzenlemeler ile kazalar ve sancakların yönetimindeki yetkiler etkin hale getirilmiştir. Bunun sonucunda, kaza ve nahiyelerde idari anlamda hükümet binaları, belediye, eğitim ve askeri anlamda ise okul, kışla gibi yapıları inşa etme gereği duyulmuştur. Bu kategorinin ortaya çıkışı, Tanzimat’ın getirdiği bürokratik kurumlaşmayla doğrudan ilişkili olarak görülmektedir. II. Mahmut döneminin merkeziyetçi örgütlenme girişimleriyle başlayan fakat asıl Tanzimat’la hızlı bir gelişim gösteren yönetim organlarının kuruluşu başkent İstanbul’da ve öteki kent merkezlerinde devlet dairesi denen yapı türü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Devlet dairesi öncelikle hükümet konağı – olarak kullanılmış ancak daha sonraki yıllarda bu kamu yapılarına adliye, telgrafhane vb. yapılar eklenmiştir. Hükümet konakları genellikle bir orta hol etrafında gelişen simetrik planlı yapılardır. Zengin il veya sancak merkezlerinde farklı uygulamalar, üslup ve bezeme açısından daha özenli veya gösterişli örneklerle rastlanmaktadır. Anadolu kentlerinde bir kısmı hala mevcut durumda ve kullanılan bu yapıların erken örnekleri Neo klasik üslupta ve iki katlı mütevazı yapılardır.²⁰⁸

Hatay'daki kamu yapılarının araştırıldığı bu tez çalışmasında günümüze ulaşan 23 kamu yapısı tespit edilmiştir. Belirtilen kamu yapılarının çoğu faal olarak kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra bölgede bu dönemde birçok kamu yapısı inşa edilmesine karşın çoğu yıkılmış olup yalnızca mevcut yapılar katalog çalışmasına dahil edilmiş ve günümüze ulaşmayan örnekler ise isim listesi şeklinde verilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen yapılar 1880’lerle 1940’lar arasındaki örneklerdir ve gerek üslup gerekse mimari biçim olarak geniş bir tarih aralığında ele alınmaktadır. Aynı tarih sürecinde Osmanlı mimarisinde Batılılaşma etkileri ve Cumhuriyet Dönemi mimarisi mimari üslupları bulunmaktadır.

Hatay’da kentsel gelişim ve yerleşimlerin imarında belirleyici olan idari yapılanma, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e uzanan süreçte farklılıklar göstermektedir. 1865 yılında Halep ve Adana Vilayetleri ile Kozan ve Maraş Sancakları birleştirilerek Halep Vilayeti

²⁰⁷ S. Mustafa, AKPOLAT, "Gaziantep’te Tanzimat Sonrasında Mimari Gelişmeler", **Ortadoğu’da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri**, 79-81.

²⁰⁸ Bkz. (89), BATUR, 1056.

oluşturulmuştur. 1900 yılında Antakya, İskenderun ve Belen Halep Vilayeti merkez Halep Sancağına bağlı kazalardır. Payas ve Hassa daha sonra ayrılan Adana Vilayetine bağlı kaza merkezleridir. Yayladağı Halep merkez sancağına bağlı Cisrişşuğur kazasının nahiyesi, Reyhanlı ise Halep merkez sancağının bağlı Harim Kazasının nahiyesi durumundadır. 1918 yılında yaşanan Fransız işgal dönemi ve ardından 1921 yılında oluşturulan askeri yönetimi sırasında bölge, İskenderun Sancağı olarak özerk bir bölgeye ayrılmıştır. Sancak, Antakya, İskenderun ve Kırıkhan olmak üzere üç kazadan ve bunlara bağlı nahiyelerden meydana gelmektedir.

Tanzimat ile başlayan ve Osmanlı toplumunun sosyal yapısında değişimlere neden olan batı tarzı yaşam modeli ve kent yönetimindeki yeniliklere paralel olarak, Osmanlı kent gelişiminin izlendiği, Hatay'ın merkez ilçesi, Antakya'da şekillenmeye başlamıştır. 1832 yılında İbrahim Paşa tarafından yaptırılan saray, Tanzimat'ın ilanından sonra yapılan yeni düzenlemeler sonucunda hükümet konağı olarak kullanılmaya başlamıştır. İhtiyaçlar doğrultusunda inşa edilmeye başlayan yeni yapılarla birlikte kentin gelişimi de bu yönde şekillenmeye başlamıştır. İskenderun'da yer alan kamu yapılarının birçoğu 1920'li yıllarda Fransız işgal ve askeri yönetimi altında gerçekleştirilen imar faaliyetleri kapsamında inşa edilmiştir. Kontrolü sağlayabilmek için faaliyetlerine bölgenin arazi tespit çalışmalarından başlayan Fransız idaresi, kadastral ve kentsel planlama ile birlikte yol, liman, sağlık ve kent estetiği gibi konulara öncelik vermiştir. Kamu yapıları, sahil yolu ve bu yolun merkez ile kesiştiği noktada oluşturulan meydan düzenlemesi üzerinde yer almaktadır. Fransız mandası döneminde imarı gerçekleştirilen bu yapılardan İskenderun Adliye Binası ve İskenderun Merkez Bankası Cumhuriyet Meydanı'nda, İskenderun Kaymakamlık Binası ise Merkez Bankası'nın doğu yönünde bitişiğinde inşa edilmiş, bu bölge adeta bir yönetim alanı olmuştur (Bkz. Harita 4). İskenderun'un 1920-1938 yılları arasında sancak merkezi oluşu, Fransız delegenin, mutasarrıfın ve Levant özel servis şefinin kışlık oturma yeri konumunda bulunması nedeniyle imar faaliyetleri ve Tanzimat'tan sonra karşılaştığımız bu yeni kurumlar İskenderun'da ve kaza merkezi Antakya'da daha yoğun olmuş, diğer ilçelerde ise kent ve mimarideki değişimler daha sınırlı ölçekte kalmıştır.²⁰⁹

Hatay'da incelenen Hassa, Yayladağı, Antakya ve Kırıkhan Hükümet Konakları, İskenderun Kaymakamlık Binası, Reyhanlı ve Antakya Belediye yapıları olarak işlevlendirilmiştir. XIX. yüzyıla kadar yönetim binaları ve idari işler için kamu binaları henüz inşa edilmemiştir. Bu döneme kadar yöneticiler kiralanmış konaklarda oturmuş ve

²⁰⁹ Bkz. (67), ASLANOĞLU, 90-91.

yönetim işlerini de buradan yönetmişlerdir ve böylece Antakya’da bu amaçla işlevlendirilen örnekler ortaya çıkmıştır. Antakya Belediye Binası, 1880’li yıllarda günümüzde Hürriyet Caddesi’nde yer alan Antakya Ortadoks Kilisesi vakfına ait bir binada hizmet vermiştir. Daha sonraki dönemde, bugün Eski Saray Sokağı’ndaki Eski Saray Apartmanı’nın yerinde bulunup, o zamanlar “Saray” diye adlandırılan binaya taşınmış, bu mahalle arasındaki binasında da hizmet vermiştir.²¹⁰ Aynı sebeple Antakya’da 1920’li yıllarda Cemil Bereket Konağı olarak inşa edilen Antik Beyazıt Otel Hatay Devleti döneminde Adalet Bakanlığı olarak kullanılmış, Hatay’ın Türkiye’ye ilhakından sonrada 1963 yılına kadar Antakya Adliye Binası olarak işlevlendirilmiştir. Antakya Adliye Binası ve Hükümet Konağı’na yakın konumda bulunan Antakya Suriye ve Büyük Lübnan Bankası konut olarak inşa edilmiş ancak uzun yıllar üst katı konut alt katı ise banka olarak faaliyet göstermiştir. Antakya’da Kurtuluş Caddesinde yer alan İnci Kiraathanesi, 1930 yılında alt kat kahvehane üst kat konut olarak inşa edilmiş olup Fransız mandası döneminde, yaz aylarında Tapu ve Kadastro İdaresi olarak kullanılmıştır.²¹¹ Günümüzde Antakya Latife Hanım Anaokulu olarak işlevlendirilmiş bina 1931 yılında hazırlanan haritalarda “Ecole Americaine” olarak geçmektedir (Harita 7). Ancak; yapılan restorasyon çalışmaları sırasında rastlanan izlerden ve 1929 yılına ait kadastral haritadan yapının 19.yüzyılda inşa edildiği bilinmekte, kuzeydoğu yönündeki kütle Protestan Kilisesi olarak; güneybatı yönünde konumlanan binanın da kilise de görev yapan Papaz’ın evi olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir²¹² (Harita 8).

Hatay’da Antakya Erkek Lisesi ve Antakya Sanat Enstitüsü haricindeki eğitim yapıları 19.yüzyıl ve sonrasında bölgeye yerleşen misyonerler tarafından yapılmıştır. Döneminde rahibe ve ruhban okulu olarak kullanılan yapılar halen eğitim binası olarak hizmet vermektedir.

Çalışma kapsamında incelenen sağlık yapılarından biri Antakya St. Joseph Sörleri Şifa Yurdu, diğeri İskenderun Fransız Hastanesi’dir. Her iki yapıda Hatay’da faaliyet gösteren misyonerlerden olan St. Joseph Sörleri tarafından 1932 yılında inşa edilmiştir. Hatay ilinde günümüze ulaşan banka yapılarından biri Antakya’da diğeri İskenderun’da yaptırılmıştır. Merkezi Beyrut’ta olan Suriye ve Büyük Lübnan Bankasının İskenderun’da şubesi yer almaktadır. 1947 yılında inşa edilen Antakya Ziraat Bankası Binası, Hatay’daki kamu yapıları arasında inşa edilen en geç tarihli yapıdır. Katalog kapsamında ele alınan Diğer

²¹⁰ Bkz. (1), NAKİB, 87.

²¹¹ Bkz. (3), TEMİZ, 79.

²¹² Yüksek Mimar Ceren Emir, **Restitüsyon-Restorasyon Raporu**, 2012, 1.

Kamu Yapıları arasında, İngiliz Konsolosluğu, İskenderun Adliyesi, Antakya Müzesi, Antakya Ampir (Gündüz) Sineması ve Antakya Postane Binası yer almaktadır.

Tanzimat'la başlayan değişim hareketleri taşra illerine daha sonra ulaşmıştır. O dönemlerde Hatay'da gerek kent ölçeğindeki gerekse tek yapı ölçeğindeki gelişmeler belirtildiği biçimde gerçekleşmiştir. Kent, belediye, hükümet konağı, okul, hastane, müze ve diğer kamu binalarıyla XIX. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyılın ilk çeyreğinde karşılaşmıştır. Bunlardan başka yeni malzemeler ve tekniklerin yanında Batı kökenli bezeme öğeleri de yapılarda kendini göstermiştir. Hatay ili sınırlarında yer alan kamu yapıları mimari ve süsleme yönünden çok zengin olmamakla birlikte, kendine has bazı uygulamalarla kendine has yerel bir üslup yarattığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda gerek bulunulan coğrafya, gerekse I. Dünya Savaşı sonrası yaşanan işgal dönemi ve Fransız askeri yönetimi boyunca Hatay'da dayatılan Fransız kültürünün, şehirde mimari kurgu ve meydan düzenlemeleri ile özellikle cephe tasarımında farklı üsluplar bir arada denenmiş ve bölgeye has Neo Klasik düşüncenin yorumunu yapılmıştır.

Osmanlı merkez yönetimi her bir yerleşim yerinde varlığını doğrudan hissettirme ve devleti temsil etme imkânı sunmuştur. Özellikle Tanzimat Dönemi'nden sonra daha çok büyük şehirler, liman şehirleri ve ticaret merkezlerinde başlayan hareket ve buna bağlı olarak mimari manzaranın değişime uğrayışının ilk örneği başkent İstanbul olmuştur. Bu durum Anadolu'da, fethedilen Halep, Şam, Bağdat gibi Arap coğrafyasında, Balkan topraklarında ve İzmir, Selanik, Beyrut gibi yeni gelişen liman kentlerinde de geçerli olmuştur. Örneğin; Tanzimat döneminden sonra Arap ülkelerinde belediye örgütleri kurulmuş ve şehir planlarında geniş meydanlar açılarak modern şehircilik anlayışından esintiler ortaya konmuştur.²¹³ Osmanlı coğrafyası üzerinde Balkanlardan Ortadoğu'ya pek çok farklı kentte bu dönemde etkileşim içinde oldukları ve birbirlerine benzer bir kimlik kazandıkları görülmektedir. Pek çok kentin modern altyapısı bu dönemde oluşturulmuştur. Yaptırılan büyük ve küçük çaplı çok sayıdaki kamu yapısı ve kentsel düzenlemeler günümüzde hala büyük ölçüde kullanılmakta ve imparatorluğun 19. yüzyılının sonlarındaki modernleşme girişimlerinin izlerini yansıtmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat hareketleri devam ederken, Anadolu toprakları dışındaki Osmanlı topraklarında da imar çalışmaları sürdürülmüştür. Doğu Akdeniz ülkelerinden olan Ürdün, Osmanlılar zamanında Şam ve Filistin sınırları içinde yer

²¹³ Ahmet ÇAYCI, *Ürdün'de Osmanlı Mimarisi*, 117.

almaktaydı. Hatay ile yakın coğrafyada bulunan, Osmanlılar zamanında önemli bir ticaret merkezi ve hac güzergâhı üzerinde yer alan kentteki yapıların büyük bir kısmı, Tanzimat sonrası döneme aittir. Örneğin Kerek kentinde yer alan Hükümet Binası'nın cephe tasarımı ve giriş cephesinin öne doğru çıkıntı yapması Tanzimat Dönemi sonrası Anadolu'da yönetim yapılarının birçoğunda da uygulanmıştır (Fotoğraf 3). 1903 tarihli İrbid Hamidiye Lisesi II.Abdülhamid döneminde başlatılan eğitim faaliyetlerinin bu coğrafyadaki örneğini teşkil etmektedir (Fotoğraf 4). Aynı bölgede Osmanlı döneminde Arkeoloji binası olarak kullanılan, Madaba Hükümet Binası (Fotoğraf 5) ise bir başka önem arz eden yapılar arasındadır.²¹⁴ Kerek ve Madaba Hükümet Konakları dikdörtgen plan şemaları ve dışa taşkın orta aks ve balkon vurgusu ile Hatay'daki yönetim yapılarından Reyhanlı Belediye Binası ve Antakya Hükümet Konağı ile ilişkilendirilebilir.

6.1. Plan Özellikleri

Hatay'da inşa edilen kamu yapılarında plan tipinde simetrik bir anlayış hâkimdir. Tek katlı örneklerin yanında yapıların daha çok iki ve üç katlı olduğu ve genellikle her katta aynı plan tipinin uygulandığı görülmektedir. Genel olarak, ortada bulunan bir koridor ya da salon etrafında dizilen, farklı büyüklüklerdeki mekânlardan oluşan plan tipi, kendi içinde bir çeşitlilik göstermektedir. Bazen ortada yer alan sütunlu ve ayaklı bir salona ya da bu salonun etrafını dolaşan koridora açılan mekânlardan oluşan plan tipi tasarımı şeklinde karşımıza çıkmaktadır.²¹⁵

Çalışma kapsamında günümüze ulaşabilen yirmi üç eser bulunmaktadır. İncelenen yapılar yönetim, eğitim, sağlık, banka ve diğer kamu yapıları olmak üzere gruplandırılmıştır. Yapılarda dikdörtgen, çokgen, orta sofalı, U, L ve haç plan ile birlikte altı ana plan tipiyle karşılaşılmaktadır. Yine bu dönemde inşa edilen eserlerde Birinci Ulusal Mimaride de olduğu gibi plandan çok cephe tasarımına önem verildiği görülmektedir. Planlarda genel olarak simetri söz konusudur.

Hatay'da yedi adet yönetim yapısı tespit edilmiştir. Yapılardan Hassa Hükümet Konağı, İskenderun Kaymakamlığı, Yayladağı Hükümet Konağı ve Reyhanlı Belediye Binası Osmanlı Dönemi'nde, Antakya, Kırıkhan Hükümet Konağı ve Antakya Belediye Binası ise Cumhuriyet Döneminde inşa edilmiştir. Osmanlı Döneminde inşa edilen Hassa,

²¹⁴ Özden Gökhan Baydaş, **“Diyarbakır ve Mardin'deki Kamu Yapıları”**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış Doktora Tezi, 182.

²¹⁵ Bkz. (86), FIRAT, 287.

Yayladağı Hükümet Konağı ve Reyhanlı Belediye Binası'nda dikdörtgen plan tipi uygulanmıştır. İskenderun Kaymakamlık Binası ilk etapta dikdörtgen planlı, tek katlı olarak tasarlanmış, daha sonraki yıllarda yapılan eklemelerle, yapı iki katlı "U" plana dönüştürülmüştür. Hassa, Yayladağı Hükümet Konağında ve İskenderun Kaymakamlığının orta kütesinde plan merkezinde yer alan uzunlamasına yerleştirilmiş bir sofa ve iki yanında sofaya açılan odalar yer almaktadır. Reyhanlı Belediye Binası, alt katta dükkânların, üst katta ise yönetim birimlerinin yer aldığı plan şemasına sahiptir. Osmanlı Dönemindeki belediye binalarının birçoğunda görülen bu uygulama ile alt katta bulunan dükkânların belediye gelir sağlamak amaçlı yapıldığı bilinmektedir. Cumhuriyet Döneminde inşa edilen Antakya Belediye Binası'ndaki plan kurgusundan tamamen farklı olan Reyhanlı Belediye Binası, kamu yapısından ziyade bir hanı andırmaktadır. Plan şeması ve işlev olarak benzer şekilde dönemin bazı kamu yapılarından örnek olarak Amasya Eski Adliye Binası gösterilebilir (Çizim 1)

Cumhuriyet Döneminde Hatay'da inşa edilen yönetim yapıları dikdörtgen plan tipinde ele alınmıştır. Antakya Hükümet Konağı avlu etrafında sıralanan mekânlardan oluşan plan tipi tek örnekte karşımıza çıkmaktadır. Yakın çevrede çağdaş olarak değerlendirebileceğimiz yapılar arasında Mersin Hükümet Konağı avlulu plan şeması ile (Çizim 2. Fotoğraf 6), Beyrut Hükümet Konağı (Fotoğraf 7) ve Trablusşam Hükümet Konağı (Fotoğraf 8), Kastamonu Hükümet Konağı (Fotoğraf 9), ise dikdörtgen plan özellikleri ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca Tanzimat Dönemi'nde bu kurgunun dönemin bazı yapılarında da uygulandığı görülmektedir. Bu bağlamda, nezaretlere ev sahipliği yapmış olan Bâb-ı Seraskeri Binası avlulu, uzunlamasına gelişmiş mekân düzenlemesiyle örnek olarak gösterilebilir (Fotoğraf 10). Geleneksel Konut Mimarisinde görülen "orta sofalı" plan tipi kullanımı Kırıkhan Hükümet Konağı ve Antakya Belediye Binalarında da karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel plan şemasının kamu yapısıyla bütünleştirildiğini göstermektedir. Bu plan tipi ve cephe tasarımının yakın çevrede çağdaş olabilecek yapı Şam Belediye Binası'dır (Fotoğraf 11). Anadolu'daki örnekler arasında Amasya Eski Belediye Binası, Kastamonu Belediye Binası örnek olarak gösterilebilir. Planlar küçük farklılıklarla değişiklik gösterse de ana şemaya bağlı olarak cephenin orta kısmında sağlanan giriş ve tam karşısında yer alan merdiven düzeniyle kurgu tamamlanmaktadır. Benzer kurgu dönemin diğer yapılarında da görülmektedir. Örneğin, Yozgat'taki Askerlik Şubesi Binası (Fotoğraf 12), Malatya Battalgazi Askerlik Şubesi (Fotoğraf 13), Siverek Halk Kütüphanesi (Fotoğraf 14) ve Diyarbakır Kolordu Binası dikdörtgen planlı orta sofalı plan şemaları ile model gösterilebilir. Hatay'daki yönetim yapıları ile ayrıntıda değil ancak genel olarak bakıldığında

cephe düzenlemesi, girişlerin vurgulanması, mimari elemanlar vb. gibi özellikler açısından benzer özellikler sergilemektedirler.

Hatay'da Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte incelenen toplam yedi adet eğitim yapısı bulunmaktadır. Bu yapılardan dördü Osmanlı Dönemine tarihlenirken üçü Cumhuriyet Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. İncelenen örnekler arasında Tanzimat'tan sonra inşa edilmeye başlanan bu yeni yapı türlerinde plan olarak genellikle aynı çerçevelere bağlı kalınmıştır. Taşrada yapılan eğitim binaları İstanbul'dakiler gibi gösterişli değildir. Ama genelde aynı plan şemasına bağlı kalınmıştır. Dikdörtgen planlı ve bir koridorun etrafında sıralanan bölümler ana plan şemasını oluşturmaktadır. Yapılarda genellikle iki kat esas alınmış olmasına karşın tek veya üç katlı olanlarına da rastlanmaktadır. Bu dönem yapılarında plan ve mekân anlayışı bakımından diğer bir ortak özellik de simetridir. Yapılarda planlama aynı tutulmuştur. Birinci kattaki plan ikinci katta da uygulanmıştır. Bu durum, yapılara sonradan yapılan değişiklikleri kapsamamaktadır. Çünkü yapılar da kullanım ihtiyaçlarına göre iç mekânlarda bazı duvarlar kaldırıldığı gibi, bazı ilavelerin yapıldığı örnekler de mevcuttur.

19.yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarında faaliyet göstermeye başlayan misyonerler eğitime oldukça önem vermektedir. En temel çalışmalarını da eğitim ve sağlık konusunda göstermektedirler. Eğitim hem ideallerinin verildiği, aşılandığı hem de kültürel dönüşümün yapıldığı alandır. Osmanlı devleti sınırları içerisinde kalan, Hristiyanlık dinince kutsal kabul edilen yerler misyoner çalışmaları için de büyük önem taşımaktadır. Kudüs, Antakya, İskenderiye gibi Hristiyan inancında kutsal sayılan yerler Osmanlı toprakları içinde bulunduğundan dolayı misyonerler açısından bu bölgenin "Bible Land" olarak da görüldüğünü söylemek mümkündür. Aynı zamanda misyonerler sadece kutsal olarak gördükleri yerlerin dışında da Osmanlı Devleti'nin her köşesinde kiliseler kurmuş, eğitim ve sağlık merkezleri açarak bölge halkına hizmet vermiştir. Bununla beraber, Suriye'nin Mehmet Ali Paşa tarafından işgali ile oğlu İbrahim Paşa tarafından idaresi de bölgedeki misyoner faaliyetlerinin gelişimi üzerinde etkili olmuştur. İbrahim Paşa'nın yönetimi esnasında modern okul sistemi geliştirilmiş ve bunun sonucu olarak da reformları destekleyen ve kavrayan eğitilmiş yeni bir sınıf teşekkül etmiştir. İbrahim Paşa bu eğitim anlayışı ile Hristiyan misyoner gruplarına da özgürce çalışabilme izni vermiştir.

Hatay'da araştırma kapsamında incelenen, Osmanlı döneminde inşa edilen eğitim yapılarının tümü misyoner okullarıdır. Çalışma kapsamında günümüze ulaşan okullar, İngiliz ve Fransız misyonerleri tarafından inşa edilmiştir. 19.yüzyıl'ın sonlarına tarihlenen Kırıkhan

Ruhban Okulu dikdörtgen plan şemasında olup apsisli düzenlemesiyle bölgedeki eğitim yapıları içinde kilise mimarisinin plan özelliklerini gösteren tek örnektir. İngiliz misyonerleri tarafından inşa edilen İskenderun İngiliz Okulu orta sofalı plan özellikleri ile daha çok geleneksel konut mimarisinden esinlenmiştir. Döneminin diğer misyoner okulları ile plan şeması bağlamında benzer noktası bulunmamaktadır. Antakya'da Frerler Mektebi olarak inşa edilen yapı, dar, grift ve çıkmaz sokaklı geleneksel doku içinde bulunmaktadır. Dikdörtgen bir avlu çevresinde, iki katlı, zemin katta avluya, üst katta avluyu çeviren galerilere açılan sınıfları ve yönetici odaları bulunan bir yapıdır. Kentin bu bölgesinde alışılmışın dışında geniş kapı ve pencere açıklıkları ve geniş kütesi ile dikkati çekmektedir. Sokak cephesinde de pencerelerin ve ana giriş kapısının yer aldığı yapıda, Neo Klasik cephe biçimlenmesi oldukça yalın ele alınmıştır. Avluda üst kattaki galerileri bağlayan terası taşıyan üçlü kemerler yerel üslupta yapılmışlardır. Yapı, plan şeması ile tek örnekte karşımıza çıkmaktadır. Bulunduğu konum itibarıyla çevresinde yer alan konut örnekleri ile dar sokakları, taş mimarisi, içe dönük avlu özelliği ile Akdeniz mimarisiyle ortaklıklar göstermektedir. (Bkz. Fotoğraf 4.2.3.4.) İskenderun'da yer alan Frerler Mektebi dikdörtgen planlı ve bir koridorun etrafında sıralanan bölümler ana plan şemasını oluşturmaktadır.

Cumhuriyet Döneminde inşa edilen eğitim yapılarından İskenderun Katolik Fransız Okulu misyoner yapısıdır. İki ayrı kütle olarak tasarlanan yapılardan biri eğitim diğeri yatakhane amaçlı kullanılmıştır. Eğitimin yapıldığı ana kütle enine dikdörtgen plan tipinde, kuzey-güney yönde uzanan geniş bir koridor ve koridora açılan sınıflar şeklinde düzenlenmiştir. Daha erken dönemde Hatay'da inşa edilen İskenderun Frerler Mektebi ile plan şemaları bakımından ortak özellikler göstermektedir.

Hatay'da Tanzimat sonrası dönemde inşa edilmeye başlanan misyoner okullarının yakın çevrede çağdaşı olarak gösterebilecek yapılar arasında Amerikan misyonerleri tarafından inşa edilmiş Maraş Merkezi Türkiye Amerikan Kız Koleji (1882) (Fotoğraf 15), Antep Merkezi Türkiye Koleji (1876) (Fotoğraf 16), Tarsus Amerikan Koleji (1888) örnek olarak gösterilebilir. Beyrut, Ticaret ve Ziraat Okulu (Fotoğraf 17) enine dikdörtgen plan şemasıyla İskenderun Katolik Fransız Okulu ile benzer özellikler taşımaktadırlar.

Hatay'da incelediğimiz eğitim yapılarında genel olarak misyoner okullarının plan kurgusu bir bütünlük oluşturmaktadır.

Eğitim yapıları arasında Cumhuriyet Dönemine tarihlenen yapılar, Antakya Erkek Lisesi ve Antakya Sanat Enstitüsüdür. 1932 yılında eğitime başlayan Antakya Erkek Lisesi o dönemde henüz iskân edilmemiş olan Asi Nehri'nin batı yakasında yapılan ilk eğitim yapısıdır. Simetrik yapıdaki kütleler U biçimi yaparak bir avlu oluşturmuştur. Yan kanatların

üstüne birer kat ilave edilmiş ve daha sonraki yıllarda yapılan ilavelerle yapı iç avlulu dikdörtgen plana dönüştürülmüştür. Yapılan eklentilerle günümüzde özgün durumunu tamamen kaybetmiştir. İç avlulu benzer plan şemasını İstanbul Darülfünun'u, Haydarpaşa Lisesi, Erzurum İdadisi gibi yapılarda da görülmektedir. Bu kurgu yine dönemin bazı yapılarında, kışlarında, hapishanelerde, hastanelerde de karşılaşılmaktadır. İstanbul Taşkılla Kampüsü, (Fotoğraf 18) Kasımpaşa Kalyoncu (Cezayirli Gazi Hasan Paşa) Kışlası (Fotoğraf 19), Ayrıca dönemin yönetim yapılarından Konya Hükümet Konağı'nda da bir iç avlu uygulaması görülmektedir (Fotoğraf 20).

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte mimarlıkta etkili olan çeşitli akımlar eğitim yapılarının da inşa sürecinde etkili olmuştur. İkinci Ulusal Mimarlık döneminde okulların plan tipleri birbirlerine benzer niteliktedir. Bazı yapılarda çok küçük farklılıklar gözlenmekteyse de genel olarak dönemin özellikleri bütün yapılarda kendini göstermiştir. Enstitülerin planı Anadolu'daki diğer sanat enstitülerinin planlarının tekrarından ibarettir. 1940'lı yıllarda inşa edilen Antakya Sanat Enstitüsü'nün plan tipi L plandan oluşmakta, yapılan atölye eklemeleri ile E plan şemasında algılanmaktadır. Aynı dönemde inşa edilen Kayseri Erkek Sanat Okulu (Fotoğraf 21) ana planı ve daha sonra yapılan eklemeleri ile E Plan tipinde algılanmakta ve Antakya Sanat Enstitüsü ile benzerlik göstermektedir.

Erken Cumhuriyet Döneminde Hatay'da inşa edilen iki adet sağlık yapısı bulunmaktadır. Genel olarak bu dönemdeki sağlık yapılarının plan şemaları sade olmakla birlikte çoğunlukla "T, L, U ve H" şeklinde planlar kullanılmıştır. Zemin katlarda poliklinikler, röntgen gibi teşhis bölümleri, üst katlarda ise hasta bakım üniteleri yer almaktadır. Yapılar, kare veya dikdörtgen biçimde pencerelerin bulunduğu, kübik yapılardır. Afyon Devlet Hastanesi (1938) bu dönemi tanımlayan tipik bir örnektir (Çizim 3).

Hatay'daki sağlık yapıları o dönem bölgede faaliyet gösteren misyoner grupları olan St. Joseph de l'Appraption sörleri tarafından yaptırılmıştır. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu ve İskenderun Fransız Hastanesi plan şeması olarak benzer özellikler sergilemekte ve kendi içerisinde bir bütünlük taşımaktadır. Birbirine paralel uzanan iki kütle ve bunu aksi yönde birleştiren üçüncü bir kütle ile iç mekânda iki yana uzanan koridorlardan oluşan ve koridorların üzerinde karşılıklı odaların yerleştiği bir plan tipi ile oluşturulmuşlardır. Yapılar dıştan H plan tipini meydana getirmektedir. Antakya'daki sağlık yapısında, ana girişin üstünde yer alan oda günümüzde toplantı salonu olarak kullanılmaktadır. Bu oda binanın küçük bir kilisesi olarak tasarlanmıştır; vitraylı uzun pencereler bu işlevi yansıtmaktadır. Bu dönemde özellikle resmi yapıların planında bu şekilde cephede girinti ve dışa çıkıntı yapan kütlelerle karşılaşılmaktadır. Başkent İstanbul'da ve birçok Anadolu kentinde bu planda

yapılmış yapılar yer almaktadır. Yakın coğrafyada yer alan Halep Hamîdiye Gurebâ Hastanesi (Çizim 4), İstanbul Haseki Nisa Hastanesi (Fotoğraf 22) ve Osmanlı Dönemi'nde Balkanlarda inşa edilen Üsküp Belediye Hastanesi (Fotoğraf 23) yatay ve dikey formda yerleştirilen kütlelerden meydana gelen plan şemaları bakımından Hatay'daki hastane yapılarıyla ilişkilendirilebilirler. Hamidiye Etfal Hastanesi, Cerrahpaşa Hastanesi, Bursa Hamidiye Hastaneleri gibi örneklerde Birinci Ulusal Mimarlık tarzında süslü cepheleri, köşe kuleleri ve kütsel algılayışları ile farklı özelliktedir.

Ülke ekonomisinin Batılıların elinde olduğu 19. yüzyılda, Banka yapıları İstanbul'da ve çoğunlukla Avrupalıların ve kentte yaşayan gayrimüslimlerin girişimleri ile Bankalar Caddesi ve civarında oluşturulmuştur. Bankalar Caddesi aynı zamanda, ülkenin o dönemde izlediği siyasetin, ekonominin ve İstanbul'un sosyal yapısındaki değişimin aynası niteliğindedir.

Hatay'da günümüze ulaşan iki banka yapısı vardır. Bunlardan biri Erken Cumhuriyet Dönemine tarihlenirken 1947 yılında inşa edilen Ziraat Bankası modern mimaride ele alınmıştır. İncelenen banka yapılarından biri Antakya'da, diğeri İskenderun'da yönetim yapılarının yoğun olarak yer aldığı konumlarda gelişme göstermiştir. Aynı zamanda Doğu Akdeniz'in liman kenti olan İskenderun ve Antakya'nın Ortadoğu ile yapılan ticaretin merkezinde olması da ayrıca banka yapılarının bölge için ne denli önem arz ettiğinin bir göstergesidir. Osmanlı Bankası şubesinin bulunduğunu bildiğimiz İskenderun'daki yapı ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır. Tez çalışması kapsamında incelediğimiz yapılardan biri İskenderun'da yer alan Suriye ve Büyük Lübnan Bankasıdır. Fransız Yüksek Komiseri General Gouraud aracılığıyla 1924 yılında kurulduğu ilan edilen Büyük Lübnan Devleti tarafından inşa edilen yapı plan ve cephe tasarımı yönünden Beyrut'taki binadan farklı özellikler göstermektedir.

Fransız mimar E.Chenille tarafından tasarlanan İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası dikdörtgen planlıdır. İki katlı olan yapıda basamaklarla ulaşılan müşteri holü ve etrafında yer alan hizmet birimleri ile banka binalarının tipik plan şemasını sergilemektedir. Antakya Ziraat Bankası üçgen bir parsel üzerinde, bulunduğu yerin topografyasına bağlı olarak inşa edilmiştir. II. Ulusal Mimarlık Akımı üslubunda oldukça sade, simetrik olmayan bir plan şemasına sahip banka binası, orta hacme bakıldığında modern bir mimari anlayış ve işlevselliğin ön planda tutulduğu görülmektedir. I. Ulusal Mimarlık Akım'ının en önemli temsilcilerinden olan Giulio Mongeri'nin eserleri arasından, Ankara'da Ulus Osmanlı Bankası (1926) (Çizim 5), Ulus Türkiye İş Bankası (1929) (Çizim 6) ve Ziraat Bankası Adana Şubesi Binası (Çizim 7) inşa edildiği dönem bakımından farklılık gösterse de plan

şeması açısından Antakya'daki Ziraat Bankası Binası'yla ilişkilendirilebilir. Bu yapıların plan şemalarında fonksiyona bağlı ihtiyaçların dikkate alındığı, özellikle müşteri servis holüne mekân organizasyonunda önem verildiği, yatay ve düşey sirkülasyonun da yine fonksiyonel ihtiyaçlar doğrultusunda, bankacılık faaliyetlerindeki gelişmelere dayanan farklı mekân gereksinimi içinde olmaları düşünülebilir.

Tez kapsamında diğer kamu yapıları grubunda ele alınan günümüze ulaşan 5 adet yapı bulunmaktadır. Bu yapılardan yalnızca İskenderun İngiliz Konsoloslugu binası Osmanlı Dönemine tarihlenirken diğer yapılar Cumhuriyet Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin batılı ülkelere elçi göndermesi, yoğun olarak 18. yüzyılın son çeyreğinde başlamış; söz konusu ülke başkentlerinde devamlı statüde sefaret açmaları ise, III. Selim döneminde 18. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin bazı Avrupa şehirlerinde konsolosluk açması 19.yüzyılın ilk yarısına doğrudur.²¹⁶ Eş zamanlı olarak Osmanlı Devleti'nde de konsolosluk binaları bu tarihlerde açılmaya başlamıştır. Bu bağlamda batılı devletler tarafından başlangıçta ticari amaçla açılan konsolosluk binaları daha çok İzmir, Mersin, Samsun, Trabzon gibi liman kentlerinde açılmıştır. Tez çalışması kapsamında İskenderun'da tespit edilen, 19. yüzyıl sonunda konsolosluk binası olarak inşa edilmiş tek bir yapı bulunmaktadır. İngiliz Konsoloslugu Binası, ünlü İngiliz Catoni Ailesi'ne aittir. Dikdörtgen plan şemasında düzenlenen yapı İstanbul'daki ve diğer illerdeki konsolosluk yapılarından oldukça farklıdır. İskenderun sahilde konumlanan bina yerel etkilerle birlikte daha çok konut mimarisini çağrıştırmaktadır. İzmir'de yer alan; Edwards Köşkü (Fotoğraf 24), De Jongh Köşkü gibi ünlü Levant evleri genel olarak mimari kurgu ve plan şeması açısından benzer özellikler sergilemektedir. İskenderun İngiliz Konsoloslugu'nun hemen bitişiğinde yer alan bina, o dönemde Fransız Konsolosluk binası olarak kullanılmış olsa da ilk inşa amacı konut+ticaret yapısı olduğu için çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir.

İskenderun Adliye Binası, bölgenin en görkemli resmi binasıdır. Adliye'nin ve Merkez Bankası'nın yer aldığı Cumhuriyet Meydanı, Beyrut Burç Meydanı ile benzerlik göstermektedir. 1919 yılında Yüksek Komiser Fransız generali Hanri Gouraud'un adı verilen Place Gouraud (Cumhuriyet Meydanı) ve daha sonra da Adliye binasının kuzey yönünde yer alan Jardin Public bugünkü adıyla Millet Parkı oluşturulmuştur. Yapılan meydan, park ve caddelere Fransız isimlerinin verilmesi, bu ülkenin Cezayir kentlerindeki uygulamasının bir yansıması olarak da düşünülebilir. Adliye binası, plan özellikleri ve iç mekân kurgusu ile

²¹⁶ Adnan MAHİROĞULLARI, "XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinden XX. Yüzyılın Başlarına Kadar Sivas'ta Faaliyet Gösteren Batılı Konsolosluklar", **Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri**, 477.

Hatay Valiliği binasını hatırlatsa da, revaklı avlusu, cephe özellikleri ve mekân kurgusu ile farklılaşmaktadır. Eksenlere göre simetrik, aksların ve giriş kapılarının çıkmalarla vurgulandığı plan şemasıyla dönemin kışla, hastane gibi farklı işleve sahip binalarda uygulanan çözüm tekrar edildiği gibi, avlu ve çevresinde revakların yarattığı mekân algısı ile de tasarımda Osmanlı geleneğini sürdürmektedir.

1934 yılında inşa edilen Antakya Arkeoloji Müzesi binası L plan şemasına sahip olup, daha sonraki yıllarda kuzey yönde yapılan eklemeler ile U plana dönüştürülmüştür. Müze binası modern mimari özelliklerini sergilemektedir. Asi Nehri'ne bakan cephesinde yer alan revaklı bahçesi ve kütsel özellikleri, mozaiklerin sergilendiği yüksek teşhir salonları ile diğer müze binalarından farklılaşmaktadır.

1930'lu yıllara kadar sinema bulunmayan Antakya'da Fransız yöneticiler tarafından yapılan bir yarışma sonucu yapımına başlanan Gündüz sineması o dönemki adıyla Ampir sineması Cumhuriyet Meydanı'nı tamamlayan bir başka yapı örneğidir. Kuzey yönde dikdörtgen planlı, güney yönde ise yarım silindirik formla tamamlanan sinema yapısı, arsanın kullanımı, işlevlerin çözümlenmesi, plan ve cephe çözümlmeleri ile oldukça başarılı bir tasarımıdır. Meydana bakan cephenin açık alanda oturan terası ile de kentin kültürüne yabancı bir olgu kazandırmıştır. Bu tür kütle düzenlemesi 1930'lar mimarlığında Ankara Sergievi (Çizim 8), Su Süzgeci binası gibi örneklerde olduğu kadar batı ülkelerinde de rastlanan bir yaklaşımdır.

1930'lu yıllarda inşa edildiği düşünülen Antakya Postane Binası, bulunduğu köşe parselde uyumlu olarak yerleştirilmiş, çokgen plan tipinde inşa edilmiştir. Giriş katta ortada müşteri holü ve iki yanda uzanan koridorlar ve koridora açılan odalar ile dönemin resmi binalarının plan şemalarını tekrarlamaktadır. Postane binalarının tipleşen ön cephe düzeni, Antakya'da olduğu gibi Afyon ve Samsun Postane binaları örneklerinde de görülmektedir (Fotoğraf 25).

6.2. Cephe Özellikleri

Fransız İhtilali'nin yarattığı ulusçuluk düşüncesi, geçmiş yüzyıllara duyulan hayranlığın 19. yüzyılda tekrar canlanmasına ve Neo-klasik üslubun yeniden doğmasına sebep olmuştur. Batıda, yapıların cephe düzenlemesinde, geçmişte kullanılan mimari elemanların yeniden egemen olması, bu anlayışa dayanmaktadır.

Tanzimat dönemi ve sonrasında mimaride yeni yapı tiplerinin kazandırıldığı bu dönem yapıları; plan ve cephelerde tam bir simetrinin uygulanmaya çalışıldığını ve cephecilik anlayışının bu dönemin en önemli özelliği olduğunu ortaya koymaktadır.

Rönesans yapılarındaki gibi ön cephenin önem kazanması ve oldukça gösterişli yapılmasına karşın, diğer cephelerin daha sade olması dönemin bir özelliğidir. Ön cephenin arka veya yan cephelerden daha özenli işlenmesi, ön cepheye verilen önemin göstergesidir. Mimari ve süsleme elemanlarının, ön cephede toplandığı, yan cephelerin daha sade yapıldığı, arka cephelerin ise, daha çok ihmal edildiği görülmektedir.²¹⁷ Bu özellik yapının kent içindeki konumunun öneminden kaynaklanmaktadır. Kamu yapılarının tüm gücü, meydana avluya ve en kolay görülebildiği alana odaklanmıştır.

İskenderun Cumhuriyet meydanında yer alan Adliye binası örneğinde ana cephe daha yoğun olmakla birlikte, dört cephesinde de süsleme elemanlarının yer aldığı görülmektedir. 1931 yılında inşa edilen Adliye binası Hatay'daki kamu binaları arasında, Ulusal Mimarlık çerçevesinde değerlendirilen, birçok üslubu barındıran eklektik tarzda inşa edilmiş en iyi örnektir. Genel olarak orta, iki yan kanat ve bitiş kuleleri ile birinci ulusal mimari akımının prensiplerini taşıyan dış cepheleri ardında, çift katlı revaklı avlusu genel biçimlenmesi ile Rönesans, revak açıklıklarının oranları ve detayları ile Kuzey Afrika İslam mimarisinin izlerini de taşımaktadır.

Aynı meydan düzenlemesinde yer alan İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası binasında simetrik yapının ön cephesine önem verilmiş, orta aks basamaklı bir tepelikle yükseltilmiştir. Sivri kemerli giriş kapısı ve yine sivri kemerli iki yan açıklıklar Gotik ve İran etkili eklektik bir tutum sergilemektedir.

Kırıkhan Hükümet Konağı, İskenderun Adliyesi ve İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası binalarında, çatıların yükseltile duvarlar arkasında gizlenişi ve cephelerdeki renkli karo süslemeler, aynı yıllarda etkin olan Birinci Ulusal Mimarlık Akımı

²¹⁷ Bkz. (87), FIRAT, 293.

binalarındaki cephelerin çinilerle bezenmeleri düşüncesi ile paralellik içindedir ve yerel etkilerin hâkim olduğunu göstermektedir. Ayrıca, İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası cephesinde yer alan Selçuklu ve Osmanlı Dönemi taç kapı formlarını çağrıştıran kapı girişleri de bunun bir başka göstergesidir. Simetrik yapının ön cephesine önem verilmiş, orta aks basamaklı bir tepelikle sonlandırılmıştır. Merkez binasının Beyrut'ta olduğu düşünülen Suriye ve Büyük Lübnan Bankası cephe tasarımı yönünden İskenderun'da ki şube binasından farklıdır (Fotoğraf 26)

İskenderun Adliye binası cephe tasarımı, dönemin diğer kamu yapısı örneklerinden olan 1926 yılında Ulusal Mimarlık Akım'ında inşa edilen İzmir Milli Kütüphanesi ve Elhamra Sineması cephesinde yer alan çini bezeme ve sivri kemer kullanımı ile ilişkilendirilebilir (Fotoğraf 27). Ayrıca Adliye Binası'nın üst kat pencere kemerleri üst ve alınlıklarının Osmanlı tarzı bezemeleri dışında yapıda ulusal üslubun özelliklerinden çok, batı etkilerinin hâkim olduğu görülmektedir. Bu cephe düzenlemesi ile benzer kurguda tasarlanan İzmir Roma Bankası Binası ile de benzer özellikler göstermektedirler (Fotoğraf 28).

Tanzimat sonrası inşa edilen kamu yapılarının ortak özelliği olarak ana girişin dışa taşkın bir cephe ile vurgulanması Reyhanlı Belediye binası haricindeki tüm yönetim binaların da, sağlık ve banka yapılarında, İskenderun Adliye Binası, Antakya Postane Binası, Antakya Erkek Lisesi ve İskenderun İngiliz Okulu'nda görülmektedir. Antakya, Kırıkhan, Yayladağı Hükümet Konakları, üstü balkon olarak düzenlenen dışa taşkın giriş bölümleri ile Osmanlı ülkesinin idari merkezlerinde birbiri ardına inşa edilen hükümet konakları kurgusunun tekrarıdır.

Hassa Hükümet Konağı, İskenderun Katolik Fransız Okulu ve İskenderun İngiliz Okulu binalarında kırma çatının cepheden üçgen biçiminde ele alındığı görülmektedir. Yapıların çatı kısmının üçgen şeklinde belirtilmesi örneklerine başkent İstanbul'da, Yıldız Sarayı'nın bazı bölümlerinde de rastlamaktayız. Hassa Hükümet Konağı 1903 tarihinde II. Abdülhamit'in tahta çıkışının 25.yıl dönümü nedeniyle yapılmıştır. Hatay'da ilk inşa edilen yönetim yapısıdır. Hatay'da inşa edilen eğitim yapılarından İskenderun İngiliz Okulu binası ile de cephe kurgusu bakımından ortak özellikleri bulunmaktadır. Cephe kuruluşu bakımından II. Abdülhamid dönemi eseri olan Şam Belediye Binası ile benzer özellikler sergilemektedir. Bu kurgunun dönemin diğer yapılarında da tekrarlandığı görülmektedir. Yozgat'taki Askerlik Şubesi Binası (Bkz. Fotoğraf 10) ve Merzifon Rüştüye Binası (Fotoğraf 29) ile büyük benzerlik göstermektedir. Merzifon Rüştüye binasında pencereler düz atkılı

olmasına karşın, Yozgat'taki Askerlik Şubesi'nin pencerelerinin yuvarlak kemeri ve üç bölümlü ön girişi Hassa Hükümet Konağı ile daha yakın benzerlikler göstermektedir.

Tanzimat sonrası kamu yapılarında dikkati çeken bir nokta da cephelerin silme, korniş, pilastır gibi mimari elemanlarla yatay ve dikey bölüntülere uğratılmasıdır. Kat ayrımını belirleyen ya da saçak hizasını dolaşan silme ve kornişler, yatay hatları oluşturmaktadır. Dikey hatlarla da özellikle geniş cephelerin üçe, beşe, yediye bölündükleri görülmektedir. Dikey hatlar çıkmalarla desteklenmiştir. Bu yatay ve dikey hatlarla cephelere hareket getirilmiştir. Her yapıda, hatta en sade yapılarda bile, bu dönemde silmeler kullanılmıştır. Kat ayrımını belirleyen silmeler, saçak hizasında ya da pencere kavisi boyunca dolaşan silmeler ve açıklık sıralarını birbirine bağlayan silmeler, düz ya da profilli olarak her zaman kullanılmış ve bazen de üzerine süslemeler yapılmıştır. Hatay'da da bu örneklerin çoğu karşımıza çıkmaktadır. Hassa Hükümet Konağı, Antakya Frerler Okulu, Antakya Sanat Enstitüsü, Reyhanlı Eski Belediye Binası ve Antakya Belediye Binası, Gündüz Sineması'nın cephelerinde silme kornişler yer almaktadır. Antakya Hükümet Konağı, Kırıkhan Ruhban Okulu, İskenderun Frerler Okulu'nda pilastırlar cepheleri hareketlendiren bir diğer önemli elemanlardır.

Cephelerde dikkati çeken bir başka nokta da çıkmalardır. Bu dönemde özellikle ön cephede olmak üzere, köşe ve giriş birimlerinin öne taşırılarak yükseltilmesi ile oluşan dışa taşkın çıkmalar, cephelerde simetriyi sağlamak için de kullanılmıştır. Kimi zaman oldukça yüzeysel, kimi zaman oldukça fazla olan bu çıkmalar, cephelere bir hareketlilik getirmiştir. Bazen esas yüzeyden öne taşırılmış olan çıkmalar, saçak hizasından yukarıya yükseltilmiştir. Genellikle ön cephenin ortasında görülen çıkmalar, aynı zamanda girişi vurgulamak için de kullanılmış ve üstleri bazen esas örtü elemanından farklı olarak kubbe, külah, çatı şeklinde yapılmıştır. İskenderun Fransız Hastanesi simetrik kütlesi ve üst kat pencerelerinde kör kemerle birleştirilen palladyan pencere merkez açıklıkta yer almaktadır. Venedik penceresi olarak da bilinen bu form, mimar Andrea Palladio'nun tasarımlarının yansıtıldığı mimari bir tarzdır. 19. ve 20.yüzyıllarda özellikle resmi ve sivil yapılarda etkisini gösteren tarz, bu yapıda farklı bir formda ele alınmıştır. Hatay'da incelediğimiz kamu yapılarında tek örnek olarak gördüğümüz pencere formu, Vicenza'da ki Palladiana Bazilikası cephesinde biçimsel olarak uygulanmıştır (Fotoğraf 30). İngiltere'de ki sivil mimarlık örneği Claydon House cephesinde yer alan düzenleme de İskenderun Fransız Hastanesi cephesinde yer alan pencere formuna oldukça benzer şekilde ele alınmıştır (Fotoğraf 31). Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu binasında orta bölüm oldukça yükseltilmiş ve giriş çift yönlü merdivenlerle sağlanmaktadır. Girişin üst kısmının üçgen ve yuvarlak alınlık şeklinde belirlenmesi bu

dönem yapılarında sıkça karşımıza çıkmaktadır. Kırıkhan Hükümet Konağı giriş aksında yer alan üçgen alınlık ve İskenderun Katolik Fransız Okulu giriş cephesinde yer alan yuvarlak alınlık düzenlemeleri Neo-Klasik akımın örneklerindendir. Trabzon Askeri Hastanesi (1883) olarak kullanılan binada da üçgen alınlık kullanılmış olup, cephe düzenlemesi bakımından değişik özellikler göstermektedir (Fotoğraf 32).

Erkek Sanat Enstitüsü sade cephe özellikleri gösteren yapıda tek hareketlilik pencereler ile sağlanmıştır. Cephelerde yer alan girinti çıkıntılar cepheye hareketlilik kazandırmak amaçlı hem de atölyeleri belirtmek amaçlı tasarlanmıştır. Yapının girişi sağa kaydırılarak simetri bozulmuştur.

Hatay'daki kamu yapılarında özen gösterilen ana girişler genellikle ön cephenin tam ortasında bazen de cephenin iki yanına kaydırılmış olarak görülmektedir. Ana girişler; çıkmalar, anıtsal merdiven, kubbe, sütun ve kemer, alınlık, gibi çeşitli mimari elemanlarla ve çeşitli kamu binalarında kullanılan saat, arma vb. unsurlarla vurgulanmaya çalışılmıştır. Hatay'da da bu tarz girişler karşımıza çıkmaktadır. Antakya Hükümet Konağı'nda giriş ve birinci kat boyunca uzanan plastırlar çatı seviyesine kadar uzanmaktadır. Burada ikiz sütunçeler ile yükseltilmiş eğrisel alınlık içinde çatı saati kullanılmıştır. Dönem mimarisinde bu şekilde saat kullanımını Beyoğlu Belediye Binası (1883), Galatasaray Lisesi (1908) ve Haydarpaşa Garı İstasyon Binası (1909) örneklerinde de görmekteyiz. Bunun dışında yapıda balkon kısmında kullanılan gömme sütunlu çift kemer düzenlemeleri Doğu Akdeniz mimarisinde ve Beyrut'ta bulunan sivil mimari örnekleri ile benzemekte ve yerel bir karakter göstermektedir. İskenderun Adliye binasının kuzeybatı köşesinde parapetlerle yükseltilmiş, döneme özgü olarak yerleştirilmiş saat yer almaktadır. Buradaki kullanımı ile saat kulesinin yapı ile bütünleşmiş, mimarının bir parçası olduğu görülmektedir. Sirkeci Garı (1890) ve Haydarpaşa Mektebi (1903) yapılarında da benzer kullanım örneklerine rastlamaktayız.

Antakya Cumhuriyet Meydanı 1930'lu yıllarda Fransızlar tarafından oluşturulmuştur. Meydanda yer alan kamu yapılarından Ampir Sineması kendine özgü bir üslup taşıyan sütunlu, balkonlu dairesel ön cephesi ile 19. yüzyılda Avrupa'da yaygın olarak kullanılan opera ve tiyatro yapıları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca yapılarda çıkıntı yapan dairesel cepheleri, o dönem Fransız işgalinde olan Beyrut şehrindeki sivil mimarlık örneklerinde de görmekteyiz. Arap-Fransız karışımı cephelere sahip, narin, büyük pencereler ve büyük teraslardan oluşan çok özel yerel bir mimari dile sahip olan Beyrut ile aynı dönemde işgal altında bulunan Antakya'da Ampir Sineması örneğinde oval biçimde çıkıntı yapan büyük teras düzenlemesi ile benzer cephe tasarımını görmekteyiz (Fotoğraf 33).

İskenderun İngiliz Konsolosluğu binası yakın çevrede bulunan Beyrut İngiliz Konsolosluğu binası ile pencere düzenlemeleri ve bezeme özellikleri bakımından ayrıntıda olmasa da genel anlamda yerel özelliklere bağlı olarak bağdaşmaktadır (Fotoğraf 34).

İncelediğimiz dönem itibarı ile Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte inşa edilen kamu yapılarında cephelerde dikkati çeken diğer bir özellik ise, pencerelerdir. Cephe yüzeyine çeşitli sayılar halinde yerleştirilen pencerelerde, düz, basık ve yuvarlak kemerler başta olmak üzere, diğer kemer tipleri de görülmektedir. Kimi yapılarda, her katta değişik kemer tiplerinin kullanıldığı ve genellikle aynı hizaya yerleştirildikleri görülmektedir. Pencere açıklıkları bazen de dikdörtgen şeklindedir. Büyük boyutlarda ve çok sayıda olan bu dönem pencereleri, hem iç mekânları aydınlatmak, hem de cephelere hareketi sağlamak amacı ile yapılmıştır. Kapı açıklıklarında ise, daha çok düz ve basık kemerler tercih edilmiştir. Açıklıkların kemerlerinde kilit taşlarının belirtilmesi sık karşılaşılan bir uygulamadır. Girişler ve çıkmalar gibi bazı bölümler, cephe hizasından yukarı yükseltilmiştir. Pencere lentosunun basık ya da yarım daire kemere dönüşmesi, bazı örneklerde karşımıza çıkan tepe pencerelerinin değişik biçimler kazanması geç dönem özelliklerindendir. Pencerelerin kemerlerle oluşturulmuş nişler içine alınması yine bu süreç içinde gerçekleşmiştir. Günümüzde özgün durumunu tamamen kaybeden Antakya Erkek Lisesi'nin eski fotoğraflarında, ikinci kat pencerelerinde kaş kemer kullanımını görmekteyiz. İskenderun Adliye'si giriş açıklıklarında da bursa kemeri düzenlemesi Hatay'daki kamu dönemi yapıları arasında tek tip örnek olarak görülmektedir. İskenderun Fransız Hastanesi Palladian kurgunun kullanıldığı kemerli açıklıklarıyla cepheleri, sivri kemerler dışında Neo Klasik etkiler yansıtmaktadır. St. Joseph Sörler Şifa Yurdu giriş cephesinde orta bölüm oldukça yükseltilmiş, çatı duvar uzantıları arkasında gizlenmiştir. Simetrik düzenlemeye sahip olan yapı pencereleri yalındır. Yapı orijinalinde iki kat olmasına karşın daha sonraki döneminde batı yöndeki cephesine üçüncü kat ilave edilmiştir. Eğimli bir araziye yapıldığından batı cephesi üç katlı, doğu cephesi iki katlıdır.

Elazığ'da bulunan Harput Mülkiye İdadisi özellikle cephe düzenlemesi bakımından Kırıkhan'daki Ruhban Okulu Binasıyla büyük benzerlik göstermektedir. Pencerelerin formu cephedeki pilastırlar, silme ve kornişler bu benzerliği pekiştiren unsurlardır (Fotoğraf 35).

Antakya Ziraat Bankası ile aynı meydan düzenlenmesinde yer alan Antakya Postanesi, Belediye Binası ve Müze binası ile bütünlük göstermektedir. Antakya Postane binası Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisindeki Anadolu'daki posta binalarının tipleşen anıtsal üçlü giriş açıklıklı ön cephe düzeninin benzer bir uygulamasıdır.

Banka binasının kesme taş kaplı hareketli ön cephesi meydana yer alan diğer binalar ile uyum içindedir. Müzeye bakan yan cephede, sütunların desteklediği balkon çıkması ile aynı üslupta inşa edilen Emlak ve Eytam Bankası ile benzer özelliktedir (Fotoğraf 36).

6.3. Mimari Üslup

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl sonunda Avrupa ile başlayan siyasi ve ekonomik ilişkilerindeki gelişmeler mimari üslup anlayışı bakımından da oldukça etkili olmaya başlamıştır. XIX. yüzyılın başlarında Fransa'da ortaya çıkan İmparator Napolyon üslubu olarak bilinen Ampir Üslup, 1839 Tanzimat Fermanının ilanından sonra Fransa ile artan ilişkiler sonrasında yeniliklere açık olan Osmanlılar tarafından da rahatça benimsenmiştir. Türk Ampiri olarak anılan üslup, Türk Baroğu içinde ve ona paralel olarak 19.yüzyıl ortalarına kadar çeşitli türde yapılarda etkili olmuştur. Bu üslubun Osmanlı sanatına yansımada, batıdan gelen yabancı mimarlar ile Anadolu ve Ermeni asıllı Balyan ailesine mensup mimarların büyük rolleri de olmuştur. Tanzimat Dönemi ile birlikte Osmanlı mimarlığı bir yandan imar değişiklikleri bir yandan da şimdiye kadar pek fazla uygulamadığı türde yapılar inşa etme sürecine girmiştir. Bu yapılar tasarımları çağdaş ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak yapılmış kışla, yönetim binası, okul vb. binalardır. Bu bağlamda özellikle Tanzimat dönemi ile birlikte Avrupa'daki modern bina örneklerinde yer verilen Neoklasik öğeler Osmanlı mimarlığındaki yapı örneklerinde de görülmektedir. XIX. yüzyılda Osmanlı coğrafyasında yoğun olarak kullanılan Avrupa Neoklasik üslubu, yüzyıl sonlarında eklektik (karma) bir üslubun etkisine girmiş, ardından da 1930'lu yıllara kadar devam edecek olacak Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi adı altında Türk Neoklasizm üslubunda yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. 1930'dan 1950'li yıllara arasında da İkinci Ulusal Mimarlık üslubunda oluşturulan yapı örnekleri görülmektedir.

Hatay'da incelenen ve günümüze ulaşan kamu yapılarındaki mimari üslupları kentin özel konumundan dolayı Osmanlı mimarlığı ve Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığı dönemlerinde ele alınan üslup özellikleri açısından değerlendirmek oldukça güçtür. Bölgenin özel konumundan ve etnik yapısından dolayı genel olarak yapılarda dönemin mimari üsluplarının yanında yerel unsurlarında etkili olduğu görülmektedir.

Tanzimat'ın ilanı ile birlikte başlayan ve 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanan kamu idaresindeki yenileşme döneminde o dönem henüz il olmayan, 1939 yılında

Türkiye'ye ilhakı gerçekleşen Hatay ili, ilçeleri Antakya ve İskenderun'da yoğun bir mimari etkinlik göstermektedir. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte mimarlık ortamında Ampir, Neoklasik, Eklektik, Birinci Ulusal Mimarlık ve İkinci Ulusal Mimarlık Üslubu gibi akımlar etkilidir. Ancak Hatay'ın Tanzimat'tan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan işgal ve ardından 1920-1938 yılları arasında bölgede gerçekleştirilen Fransız askeri yönetimi sırasında Hatay'daki mimarlık ortamında yerel üsluplar ile Fransızların uygulamış olduğu üsluplar bir arada görülmektedir. Bu bağlamda Anadolu'da Birinci Ulusal ve İkinci Ulusal Mimarlık Üslubunun farklı şekilde uyarlamalarla Hatay'daki yapılarda da uygulandığı görmekteyiz.

Yönetim yapıları arasında II. Abdülhamid döneminde inşa edilen Hassa Hükümet Konağı, Osmanlı dönemi mimarlığında Neoklasik üslupta inşa edilen bir yapı örneğidir. 20.yüzyılın başlarında inşa edilen İskenderun Kaymakamlık Binası ise günümüze gelene kadar özgün durumunu koruyamamış, genel anlamda yönetim yapıları ile plan bütünlüğü göstermekte olup, cephe düzenlemeleri ve avlu kullanımı ile yerel unsurların daha etkin olduğu bir mimari üslup sergilemektedir. Kaymakamlık binası ile yakın dönemlerde inşa edildiği düşünülen Yayladağı Hükümet Konağı kapı ve pencere biçimlerinin farklılığı ve mekânsal tasarımı ile eklektik üslupta ele alınmış bir yapıdır. Osmanlı Dönemine tarihlenen Reyhanlı Belediye Binası kullanılan malzeme açısından bölgede konut yapıları ile benzetilmekte olup, yerel unsurlarla inşa edilmiş bir örnektir. Plan özellikleri açısından alt katların dükkân, üst katların yönetim birimi olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Osmanlı döneminde inşa edilen bazı belediye binalarında da benzer uygulamanın yapıldığı görülmekte, dükkânların daha çok belediye ye gelir sağlamak amaçlı düşünüldüğü bilinmektedir. 1920'li yıllarda inşa edilen Antakya Hükümet Konağı bu dönem Osmanlı mimarlığında etkili olan Birinci Ulusal Mimarlık Üslubundan ziyade daha çok, Avrupa mimari öğeleri ve yerel etkilerin bir arada kullanıldığı eklektik üslupta ele alınmış bir yapı örneğidir. Erken Cumhuriyet Dönemine tarihlenen bir diğer yönetim yapısı ise Kırıkhan Hükümet Konağıdır. Yapı, giriş cephesinin orta aksında yer alan üçgen alınlık kullanımı, üçlü sivri kemer düzeni ve renkli karo seramik panoları ile birçok üslubun bir arada uygulandığı eklektik üslupta inşa edilmiş bir örnektir. 1936 yılında inşa edilen Antakya Belediye Binası, salt geometrik formların simetrik düzenlemesiyle oluşan kübik kütle algılayışı, genellikle kullanılan düz üst örtüsü ve sade cephe düzeni ile Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisinde modernist üslupta ele alınmıştır.

Tanzimat Dönemi sonrasında Osmanlı coğrafyasında inşa edilmeye başlanan eğitim yapılarının çoğu genellikle büyük ölçekli, simetrik, Neoklasik üslupta ele alınmış eserlerdir.

Hatay'daki incelenen ve günümüze ulaşan beş adet misyoner okulu da her biri farklı plan ve cephe düzeninde, yerel özellikler ile birlikte Avrupa Neo Klasik üslubunda tasarlanmış yapılarıdır. 1932 yılında inşa edilen Antakya Erkek Lisesi günümüze gelene kadar özgün durumunu kaybetmiştir. Bu bağlamda ilk inşa edildiği dönemde Oryantalizm ve Neo Klasiğin bir arada kullanıldığı eklektik üslupta tasarlanmış olduğu eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır (Bkz. Fotoğraf 5.2.6.5.). Hatay'daki eğitim yapılarından Cumhuriyet Dönemi Mimarlığında inşa edilmiş tek yapı Antakya Sanat Enstitüsü'dür. Aynı dönemde Anadolu'da inşa edilen Enstitü binaları ile benzer özellikte tasarlanan yapı, İkinci Ulusal Mimarlık üslubunda ele alınmıştır.

Hatay'da günümüze ulaşan sağlık yapıları misyonerler tarafından Cumhuriyet Döneminde inşa edilmiştir. 1931 yılında inşa edilen Antakya St. Joseph Sörleri Şifa Yurdu, cephelerdeki sadelik, pencerelerdeki süreklilik ve simetrik düzen ile Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisinde ele alınmış ve modernist üslupta tasarlanmıştır. İskenderun Fransız Hastanesi Antakya'daki sağlık yapısı ile aynı misyoner grup tarafından 1928 yılında inşa edilmiştir. Antakya St. Joseph Sörleri Şifa Yurdu ile benzer plan özellikleri gösteren yapı mimari üslup açısından farklılaşmaktadır. Cephelerdeki pencere ve kemer açıklıklarındaki farklılık ve kullanılan palladyan kurgu ile Neoklasik üslupta ele alınmış bir örnektir.

İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Selçuklu Dönemi taç kapılarına gönderme yapan kapı açıklığı, kemerli açıklıkları ile yerel mimarinin çağına göre çözümünü aramıştır. Bölgedeki Fransız askeri yönetimi döneminde inşa edilmiş Hatay'daki bazı kamu yapılarında da olduğu gibi sadece cephe geometrisine uyan cephe ile tam bütünleşmemiş, renkli karo seramiklerle Osmanlı Neoklasizminin kuvvetlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf 5.4.2.5.) Antakya Ziraat Bankası 1947 yılında inşa edilmiş olup dönemin diğer kamu yapıları ile birlikte İkinci Ulusal Mimarlık üslubunda tasarlanmıştır.

19. yüzyıl sonuna doğru inşa edildiği düşünülen İskenderun İngiliz Konsoloslugu binası Levanten mimari örnekleri arasında yer almaktadır. Tipik İngiliz malikânelerinde olduğu gibi geniş bir bahçe düzenlemesi içerisinde yer alan yapı, ard arda yerleştirilen pencereleri ve yüksek sütunlarla oluşturulmuş balkon düzeni ile vurgulanmaktadır. Yerel üslupların egemen olduğu yapıda pencere kenarlarına yerleştirilmiş Art Nouveau tarzı bezemeler yer almaktadır. İskenderun Adliye binası, Birinci Ulusal Mimarlık çerçevesinde değerlendirilirken, birçok üslubun bir arada kullanıldığı eklektik (karma) üslupta inşa edilmiş bir örnektir. Antakya Müzesi 1934 yılında sergilenecek olan eserlere uygun şekilde yüksek

tavanlı geniş pencere açıklıklarına sahip modernist bir tasarımla ele alınmıştır. Antakya Ampir (Gündüz) Sineması 1936 yılında Lübnanlı mimar Leon Benjuda tarafından yaptırılmıştır. Sinema yapısı oval biçimdeki teras düzeni ve bezeme özellikleri ile yerel üslupta ele alınmıştır. Diğer kamu yapıları arasında incelenen ve günümüze ulaşan Antakya Postane Binası 1930'lu yıllarda inşa edilmiştir. Yapı, Cumhuriyet Döneminde Anadolu'nun diğer şehirlerinde de inşa edilen kamu, yönetim ve hizmet yapılarında kullanılan üçlü anıtsal giriş düzeni ile Neoklasik üslupta tasarlanmıştır. Ayrıca bu kurgu dönemin bazı yönetim ve banka binalarında da kullanılmıştır.

6.4. Süsleme Özellikleri

Hatay'da çalışma kapsamında incelenen yapılar 1880'ler ve 1940'lar arasındaki örneklerdir. Bu dönemde Osmanlı, Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı ve Ulusal Mimarlık döneminde etkili olan üsluplar etkilidir. Ancak Hatay'ın özel konumundan dolayı yapı örneğinin birçoğunu, bilinen ve tanımlanan dönemde kullanılan üsluplara bağlamak çok mümkün değildir. Daha çok yerel unsurların etkili olduğu şehirde Avrupa mimarlık öğeleri de görülmektedir. Kent, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Fransız işgali ve 1938 yılına kadar hüküm süren Fransız askeri yönetimine maruz kalmıştır. Bu süreçte inşa edilen kamu yapılarında uygulanan mimari üslup ve bezeme tarzı da daha çok Fransız yöneticileri ve mimarlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl'ın ilk yarısına kadar Hatay'da inşa edilen kamu yapılarında süsleme özellikleri daha çok mimari elemanlar ile sağlanmıştır. Merdivenler, pencereler, kemerler, alınlıklar, silmeler ve kilit taşları gibi yapı öğeleri cephelerde dekoratif amaçlarla kullanılmıştır. Antakya ve Kırıkhan Hükümet Konakları yönetim yapıları içinde süsleme öğelerinin en yoğun kullanıldığı yapılardır. İnceleme kapsamında ele alınan yapılarda süslemelerin daha çok ana girişin bulunduğu cephede ağırlık kazandığı görülmektedir. Taş ve tuğla malzeme ile oluşturulan uygulamalarda Kırıkhan Hükümet Konağı, Antakya Hükümet Konağı, İskenderun Katolik Fransız Okulu binalarının üçgen ve eğrisel alınlıklı giriş kapılarıyla Neo Klasik düzeni ön plana çıkarılmıştır. Her iki yapıda da ön cephede orta aks balkon düzenlemesi ile vurgulanmış olup alınlıkla sonlandırılmıştır. Antakya Hükümet Konağı'nda sütunçeler ile yükseltilmiş eğrisel alınlık için de ayrıca saat düzenlemesi görülmektedir. Yine bu yapıda giriş kat pencerelerinde görülen "S" kıvrımlı fûruşlar barok havası taşımaktadır. İskenderun Adliye Binası, İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası ve Kırıkhan Hükümet Konağı gibi yapılar süsleme bakımından benzer özellikler gösterir. I. Ulusal Mimarlık akımında cephe düzenlemelerinde sıkça yer alan çini

süslemelere gönderme yapan renkli karo seramikler bu üç yapıda da karşımıza çıkmaktadır. İskenderun Adliye Binası genel itibarıyla kamu yapıları arasında süsleme özellikleri bakımından önemlidir. Kronolojik olarak daha geç bir dönemde inşa edilen Adliye Binası'nda Birinci Ulusal Mimari döneminin süsleme eğilimleri de net bir şekilde görülmektedir.²¹⁸ Yapıya hareketlilik katan öğeler, kuzey, doğu ve batı cephelerin merkez aksında, güney cephede ise her iki yanda yer alan dışa çıkıntılı ve cepheden yükseltilmiş bölümler, renkli karo seramik panolar ve kuzeybatı köşede yer alan saat kulesi yapının en dikkat çekici kısımlarıdır. Dış cephede açıklıklar, avludaki düzene uygun biçimlendirilmiş, ek olarak burada parapet altlarında ve kemer üstlerinde, dikdörtgen çerçeveler içinde, renkli seramik kaplamalara yer verilmiştir. Avludaki revaklar arasında kalan dolu kısımlarda cepheden taşkın düz yüzeyli yuvarlak madalyonlar işlenmiştir. Ayrıca, yapının tüm cephelerinde ikinci kat pencereleri ve kapı açıklıkları iki renkli taş işçiliği izlenimi verecek şekilde boyanarak vurgulanmıştır. Adliye binası ile aynı meydan düzenlemesinde yer alan, İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, süsleme özellikleri açısından incelendiğinde, dönemine özgü olarak eklektik bir tutum sergilendiği görülmektedir. Kuzey ve batı cephelerinde uygulanan renkli karo seramik süslemeler bu dönem Osmanlı coğrafyası Anadolu'da etkili olan Türk Neoklasizm üslubunda cephelerde uygulanan çini seramik bezemelerinin bir tür uyarlaması gibidir. Bu kurgu dönemin bazı yapılarında da görülmektedir. İzmir Milli Kütüphanesi ve Elhamra Sineması, İzmir Ticaret Borsası Binalarındaki cephe düzenlemelerinde uygulanan çini kaplamaları ile örnek olarak gösterilebilir (bkz. Fotoğraf 27, Fotoğraf 37).

Antakya Sanat Enstitüsü, Antakya Belediye Binası, Yayladağı Hükümet Konağı, Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Antakya Müzesi, Antakya Ziraat Bankası ve Antakya Postanesi süslemenin bulunmadığı sade yapılarıdır.

Antakya'da süslü cephesi ve oval formda plan şemasıyla kentin simgesi haline gelen Ampir Sineması, meydana bakan güney yöndeki cephesinde yer alan stilize edilmiş mukarnas formlu frizlerle bezeli cephesi, doğu ve batı yönlerde yer alan zikzak motiflerden oluşan geometrik formlu taş oyma bezeme kuşakları ile çevrilidir. Yatay ve düşey yönde

²¹⁸ Bu dönemde Batılı üsluplara tepki olarak gelişen bu üslup, eskiye hayranlığın salt biçimsel olmasıyla sonuçlanmış, Batı mimarlığının gelişiminden öz olarak ayrılmıştır. Milli unsurlar aranırken çoğu zaman klasik Osmanlı mimari formlarından da geriye gidilmiştir. Mimarlık sanatı dekoratif bir düzenlemenin ötesine geçememiştir (Bkz. Metin SÖZEN, Mete TAPAN, **50 Yılın Türk Mimarisi**, 106).

kullanılan çıkmalar, pencere düzenleri ve bezeme kuşaklarıyla bir denge sağlanarak hareketlendirilmiştir.²¹⁹

Pencere kenarlarına uygulanan geniş konturlu silmeler cephelerin masif yüzeylerini hafifletirken pencerelere de estetik bir görünüm kazandırmıştır. Hassa Hükümet Konağı, Reyhanlı Belediye Binası, Antakya Hükümet Konağı, Antakya Frerler Okulu, Ziraat Bankası Antakya Şubesi, İskenderun Frerler Okulu, İskenderun Katolik Fransız Okulu 1.Kısım Binası, İskenderun Fransız Hastanesi, İskenderun İngiliz Konsolosluğu, İskenderun Adliyesi, Kırıkhan Ruhban Okulu pencerelerinin üst kesimlerde kuşak halinde silme konturu görülmektedir. Silme konturlarının tepe kısımlarında Hassa Hükümet Konağı ve Antakya Frerler Okulu, İskenderun Fransız Hastanesi örneklerinde kilit taşları ile dekorasyon unsuruna rastlanmaktadır. Sınırlı da olsa tuğla malzeme ile yapılan dekorasyona da rastlanmaktadır. Antakya Müzesi Binası kuzey ve doğu cephelerde yer alan bazı pencerelerde boş tuğla ile kafes olarak örülen düzenlemeler görülmektedir. Antakya Hükümet Konağı'ndaki süslemeler ön cephede daha yoğun olmakla birlikte tüm cephelerde yer almaktadır. Kuzeydoğu cephede balkona açılan kapı açıklıklarının iki yanında sütunçeler bulunur. Çatı seviyesinin üzerinde dalgalı hatlarla oluşturulmuş Neo Klasik üsluptaki tepelik 'S' kıvrımı yapar şekilde sonlanır. Pencerelerin alt kısmı kademelendirilerek plastik bir görünüm kazanırken, alt kat pencerelerinde görülen dışa taşkın silmeler ve onu destekleyen furuşlar cephelere hareketlilik kazandırmıştır.

İskenderun İngiliz Konsolosluğu ve Antakya Frerler Mektebi'nin pencere etrafında bulunan bezemeler, doğanın kıvrımlarını taşır vaziyette aşağıya doğru sarkan sarkıtlar şeklinde işlenmiş olup Art Nouveau üslubunu andırır tarzdadır. İskenderun Kaymakamlık Binası orta aks'ın güney cephesinde pencere açıklıklarının etrafında yer alan bezemede daha çok Art Deco tarzında ele alınmış geometrize edilmiş sarkıtlar şeklinde oluşturulmuştur. Reyhanlı Belediye Binası'nda batı ve kuzey cephede yer alan geniş bordür düzenlenmesinde bitkisel karakterli daha çok laleye benzeyen motifler yer almaktadır.

İncelenen kamu yapısı örnekleri arasında 1920'li yıllardan itibaren inşa edilmiş örneklerin hemen hemen hepsinde iç mekân zemin döşemelerinde karo mozaik kullanılmıştır. Hatay'da yaşanan Fransız işgali ve askeri yönetimi döneminde uygulanmaya başlayan karo mozaik zemin döşemeleri işgal döneminde olan Beyrut'taki evlerde kullanılan karo mozaiklerle benzerlik göstermektedir. Antakya ve çevresindeki kamu yapılarında kullanılan karo mozaiklerin 1930'lu yıllarda Asi Nehri kıyısında kurulan çimento plak fabrikasında üretildiği ancak belli bir miktar plağında yoğun talep üzerine Beyrut'tan

²¹⁹ Bkz. (194), TEMİZ, 693.

getirildiği bilinmektedir. Karoların geneline bakıldığında motif dört karonun birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bazen tek karo içinde bir motifte görülebilmektedir. Renkli ve siyah beyaz şekilde tasarlanan karo mozaikler geometrik ve stilize edilmiş bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Karo mozaiklerin etrafında içteki motife uygun ve motifi ön plana çıkaracak şekilde bordürler kullanılmıştır. Motifler içerisinde geleneksel Türk sanatlarında kullanılan rumi, hatayi, lale motiflerinin soyut kullanımları ile geometrik motifler içinde de yıldız, dama, kafes ve küp şeklindeki geometrik motifler kullanılmıştır (Fotoğraf 38). Ayrıca bazı karo mozaiklerin kenarında kullanılan dalga motifinin Antakya’da çıkarılan mozaiklerden esinlenerek yapıldığı düşünülmektedir.

Hemen hemen tüm kamu yapılarında kullanılan zemin süslemeleri kimi zaman yapının her odasında farklı renkte ve farklı desende döşenmiş olarak görülebilmektedir. Bu çeşitlilik mimarın zevkine ve yapının önemine göre değişmektedir. Zemin döşemelerinin farklı bir örneğini de Kırıkhan Hükümet Konağı ikinci katta orta sofada görülmektedir. İncelenen kamu yapıları arasında tek tip olarak kullanılan zemin döşemesi, kafes motifli karo mozaiklerle çevrilmiş olup ortada 360 adet yuvarlak buzlu camın yan yana sıralanmasından oluşmaktadır (Bkz. Fotoğraf 5.1.6.6.) Günümüze ulaşan bu örnekler, dönemin zevk ve alışkanlıkları hakkında fikir vermesi açısından önem taşımaktadır.

6.5. Kamu Yapılarının Mimarları

Tanzimat reformları Osmanlı kentlerini ve mimarlığını çok derinden etkilemiştir. Batılı kent planlama yöntemleri ile mimarlık anlayışları Tanzimat sonrasında birlikte uygulamaya konulmuştur. Osmanlı yönetimi, Batı dünyasındaki gelişmeleri öğrenmekte ve uygulamakta yetersiz kaldığı için, uygulamalar da çoğu zaman yabancı veya azınlığa mensup gayrimüslim mimarlar ve ustalar eliyle olmuştur.²²⁰ Bu sebepten dolayı bu dönem Osmanlı Mimarisi geçmişten gelen mimari birikimlerin ve kültürümüze yabancı bir üslubun birleşmesiyle oluşan farklı mimari akımların etkisiyle biçimlenmiştir. Büyük anıtsal camilerle boyutsal olarak yarışmayan değişik işlevli yapılar geleneği, yeni yapılan kışla, okul ve benzeri örneklerle değişmiştir. Günümüzde bile ağırlıklarını koruyan bu yapılar, biçimsel olarak bağlı olduğu ve kaynaklandığı kültürlerin, yaygın akımlarını yansıtacak niteliktedir. Zaman zaman tasarımdan uygulanmasına kadar, yabancı mimarların görevlendirildiği bu yapılarda, açık etkiler bulmak bir bakıma doğaldır.²²¹

²²⁰ Bkz. (207), AKPOLAT, 79.

²²¹ Bkz. (218) SÖZEN-TAPAN, 50.

Hatay'da Tanzimat sonrası inşa edilmeye başlanan, Fransız işgali ve manda yönetimi boyunca yoğun imar faaliyetleri görülen kentte özellikle yabancı mimar ve yerel ustalar etkindir. Çalışma kapsamında incelenen ve günümüze ulaşan, 1880'lerden 1940'lara kadar olan süreçte inşa edilen kamu yapılarının birçoğunun mimarı bilinmemektedir. Mimarı bilinen sınırlı yapı örnekleri, İskenderun Frerler Mektebi, İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, İskenderun Adliyesi, Antakya Lisesi, Antakya Müzesi ve Ampir(Gündüz) Sineması'dır.

Antakya, İskenderun ve çevresinde misyoner faaliyetleri 19. yüzyıldan itibaren yoğunlaşmıştır. Kentte Fransız, Alman ve Amerikan misyonerlerce gayrimüslimlere yönelik çok sayıda eğitim kurumu, sağlık hizmetleri veren kurumlar, yetimhaneler, açılmıştır. Bu kurumlardan günümüze ulaşan, Kırıkhan Ruhban Okulu, St. Joseph Sörleri Şifa Yurdu, İskenderun Fransız Hastanesi, Antakya ve İskenderun Frerler Mektebi, İskenderun İngiliz Okulu, İskenderun Katolik Fransız Okulu, gerek kentte inşa edildiği dönemin mimari özelliklerini yansıtması gerek kentteki misyoner faaliyetler hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir. Farklı Misyoner örgütleri tarafından inşa edilen yapıların mimarları bilinmemektedir.

1925'li yıllarda İbrahim Paşa Konağı yerine inşa edilen Antakya Hükümet Konağı Halep ve Beyrutlu mühendisler tarafından tasarlanmıştır. O dönemde Türkiye'ye henüz dâhil edilmemiş ve Fransız Manda idaresinde olan Antakya'da inşa edilen yapı, dönem mimarisinde Anadolu'nun birçok kentinde kamu yapılarında uygulanan Neo klasik üslubun yerel mimari ile birleşmesinden oluşmuştur.

Bölgenin Fransız işgali ve manda dönemi zamanında özerk bir yönetim süreci (İskenderun Sancağı) geçirdiği bilinmektedir. Yapılan araştırmalarda bu süreç içerisinde İskenderun Sancak yönetimi tarafından herhangi bir mimarın istihdam edildiğine dair bir kanıt ulaşılamamış olduğu, yapılan projelerin genellikle, kendi mimarları ve mühendisleri tarafından uygulandığı, bilinen mimarlarında bazılarının Fransa'da eğitim görmüş olduğu diğerlerinin ise Ermeni ustalar olduğu görülmektedir. Ayrıca, projeleri yürüten mimarlar ya da mühendisler yerine Fransız belgelerinde yalnızca işletme sahiplerinin adının belirtildiği bir durumda söz konusudur.²²²

1931 yılında inşa edilen İskenderun Adliyesi ve 1932 yılında inşa süreci tamamlanan Antakya Erkek Lisesi mimar M.Kowalski tarafından tasarlanmıştır. İskenderun Adliye Binası ile yakın zamanlarda inşa edildiği düşünülen İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası ise 1930 yılında Fransız mimar E.Chenille tarafından inşa edilmiştir.

²²² Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 127-128.

1934 yılında inşa edilen Antakya Müzesi, öğrenimini École des Beaux-Arts'ta tamamlamış mimar Michel Ecochard tarafından projelendirilmiştir. Kariyerine oldukça genç yaşta başlamış Ecochard, 1930'da ilk kamuya açık yapıtlarını Fransız sömürge yönetimi altındaki Şam'da başlatmıştır. Ayrıca Palmyra'daki Bel Tapınağını, Bosra Cami'ni ve Fransa'nın mülkiyetinde olan Azm Sarayı'nı restore eden Fransız rekonstrüksiyon ekibinin de üyesidir. Koloni kentlerindeki ilk solo projesi olan Antakya Müzesi'nde mimar, sergilenen eserlerin boyutlarına ve yapısına uygun şekilde tasarlamış, eski Suriye mimari unsurlarını modernist tasarımla birleştirmiştir. Ayrıca, 1943'te Beyrut için ilk ana plan üzerinde çalışmış, 1963/64'te şehir için bir master plan hazırlamıştır.²²³

1921-1938 yılları arasında manda idaresi altında olan kentte Fransız yöneticiler, bir sinemanın gerekliliğine dikkat çekmişler ve bir yarışma açarak en iyi projeyi yaptıracak aileye sinemanın arsasını bağışlayacaklarını ilan etmişlerdir. Rasim Adalı ailesinin Lübnan asıllı Musevi mimar Leon Benjuda'ya yaptırdığı proje 1935 yılında birinci gelmiş ve Antakya Ampir (Gündüz) Sineması kendisi tarafından tamamlanmıştır.

Hatay'da kamu yapıları, Fransız egemenliğindeki yönetimler tarafından inşa edilmiş olup, mimari; biçimsel olarak bölgenin etnik ve sınıfsal yapısına uygun olarak oluşturulmuştur. Ayrıca yapıların inşasında çalışan ustaların da genellikle Halepli ve Lübnanlı Hristiyan ve Ermeni ustalar olduğu da bilinmektedir.

Mimarlar hem Anadolu'da etkili olan dönem mimarisinden hem de kendi ülkelerinde ve Avrupa'da yaygın olan mimari özellikleri bir arada kullanmışlardır. Fransız manda hâkimiyetinin özellikle ilerleyen yıllarında ortaya konan kamu yapılarında, Kuzey Afrika'daki diğer sömürge ülkelere benzer şekilde, geleneksel mimariden esinlenen, fakat plan olarak yine batı tipi bir planlamayı uygulayan eklektik bir mimarinin egemen olduğunu görülmektedir.

²²³ Bkz. (2), AÇIKGÖZ, 155.

7. SONUÇ

Hatay İlindeki kamu yapılarını kapsayan tez çalışmasında 24 kamu yapısı katalog bölümünde incelenmiştir. Araştırmamızda Hatay'da özellikle XX. yüzyılda yürütülen imar faaliyetlerinin en önemli yapı grubu olan kamu binalarının; mimari özellikleri, plan tipleri, cephe düzenleri ve süslemeleri esas alınarak incelenmiştir. Daha sonra buna paralel olarak Osmanlı coğrafyası ve diğer Anadolu şehirlerindeki kamu binalarının durumu genel hatlarıyla belirtildikten sonra, üslup özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

İncelenen kamu yapılarının plan tipleri; yönetim, eğitim, sağlık, banka ve diğer kamu yapıları olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir. Buradaki yapılarda genel olarak karşılaştığımız plan tipleri dikdörtgen, çokgen, orta sofalı, U, L, haç plan, kare planlı ve orta avlulu plan tipleridir. Bu dönemde yürütülen imar faaliyetleri çerçevesinde Anadolu'da ve diğer Osmanlı şehirlerinde bu dönemde inşa edilen yapılardaki plan tiplerinin, tez kapsamındaki yapıların plan tipleriyle büyük benzerlik içinde olduğu örneklerle gösterilmiştir.

Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi kamu yapılarının en belirleyici özelliği olan cephe düzenlemeleri Hatay'daki yapılarda da kendini göstermektedir. Ancak, cephelerdeki hareketli görünüm yapıların içine yansımamıştır.

Araştırma kapsamında incelenen ve günümüze ulaşan yapılar şehrin idari merkezinin belirlendiği 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın ilk yarısı arasında inşa edilmiştir. Büyük ve kalıcı yapılar önceki dönemlerle kıyaslanmayacak bir sürede Fransız mandası altında yürütülen imar faaliyetleri boyunca şehrin envanterine dâhil olmuştur. Kamu yapıları arasında gayrimüslimlere ait eğitim yapıları önemli bir yer kaplamaktadır.²²⁴ Yapıların genel olarak çağdaş eserler olmalarına rağmen bu yapılar arasında temel planlara bağlı kalınmakla beraber, bazı planlarda, cephe ve süsleme elemanları açısından farklılıklar görülmektedir. Batılı yapı kütleleri takip edilmekle beraber her yapıda farklılaşan mimari formlara rastlanmaktadır. Bunun nedenini Hatay'ın özel konumunun yanında biraz da Geç Dönem Osmanlı Mimarlığının geleneklerden çok yeniliklere açık tutumu da göz ardı edilmemelidir.

²²⁴ Tanzimat'ın ilanının ardından Osmanlı ülkesinde hızla yaygınlaşan ve gelişen okullar gayrimüslim ve yabancılara ait okullar olmuştur. Batı'da, Doğu'da ve güneyde örneklerini izleyen bu kurumlar oldukça gelişmiş bir eğitim ve organizasyon sistemine sahiptiler. Buna karşılık devletin açtığı yeni okulların sayısı oldukça sınırlı kalmıştır. Songül Keçeci Kurt, "Osmanlı Devletinde Özel Müslüman ve Gayrimüslim Okulların Karşılaştırılması", **İğdır Üniversitesi I.Uluslararası İğdır Sempozyumu Sosyal Bilimler Bildiri Kitabı, 19-21 Nisan 2012: 627.**

Günümüze ulaşan kamu yapılarının birçoğu işlevini devam ettirmektedir. Okul yapıları yine eğitim kurumları olarak hizmet vermektedir. Reyhanlı Eski Belediye Binası ilçe Belediye Sağlık Polikliniği olarak kullanılmaktadır. Hassa ve Yayladağı Hükümet Konakları İlçe Jandarma Komutanlığı, Kırıkhan Hükümet Konağı ise İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olarak işlev görmektedir. Antakya Hükümet Binası, Hatay Valiliğine ev sahipliği yapmaktadır. Sağlık yapıları yine Halk Sağlığına bağlı kurumlar olarak hizmet vermektedir. Banka yapılarından bir tanesi dini yapı olarak işlevlendirilirken, diğer ikisi banka yapısı olarak kullanılmaktadır. Bu yapıların aradan yüz yıldan daha uzun bir zaman geçmesine rağmen hala ilk günkü amaçlarına uygun bir şekilde ihtiyaçları karşılayabiliyor olmaları bu dönemde inşa edilen kamu binalarının hem teknik hem de fonksiyonel açıdan başarılı olduğunu göstermektedir. İncelenen kamu yapılarına Cumhuriyet döneminde yeni bölüm ve ünitelerin eklendiği görülmektedir. Yapıların tamamına yakını restorasyon geçirmiştir.

Hatay ili sınırları içerisinde kalan kamu yapılarının mimari ve süsleme yönünden zengin olmamakla birlikte, kendine has bazı uygulamalarla yerel bir üslup yarattığı tespit edilmiştir. Yerel üslubun oluşumunda yerli ustalar da etkin olmuştur. Bu üslup; Bölgede yaşayan ve işveren konumundaki kişilerin ekonomik durumları ile binaları inşa eden ustaların bilgi ve becerilerinin yanı sıra Kuzey Suriye ve Afrika'da gelişen Türk İslam mimarisinin tesiri ile gelişmiştir. Özellikle Fransız işgal ve askeri yönetimi döneminde inşa edilen kamu yapılarını tarihleme zorluğu yaşanmış olup, bu incelemeler neticesinde Hatay bölgesindeki kamu yapılarının; yerel zevklerin, coğrafyanın doğurduğu ihtiyaçların yerli ustalar, yabancı mimarların ve Fransız hükümeti tarafından görevlendirilen girişimcilerin uygulamaları ile şekillendiği görülmektedir. Bu bağlamda, Antakya, Halep, Şam, Bağdat gibi eski merkezlerde ve İzmir, Selanik, Beyrut, İskenderun gibi yeni gelişen liman kentlerinde inşa edilen kamu yapılarındaki süsleme biçimleri, yerel malzeme, yerel mimari tarzlar ve yerel mimarların beğenileriyle oluşturulmuştur. Ayrıca bu yapıların Avrupa mimarisi ile uyumlu tarzları Osmanlı İmparatorluğunun farklı bölgelerinde inşa edilen kamu yapılarının Tanzimat'la birlikte taşra vilayetlerinde devlet otoritesinin ve merkezi devlet yönetiminin uyumunu ve birliğini de temsil etmektedir.

Son olarak Osmanlı coğrafyasının en ücra noktalarına kadar yayılan kamu yapılarının, ortak bir program gereğince, belirli modeller benimsenerek ve sanatsal kaygılar duyularak inşa edildiğini söylemek mümkündür. Başkent İstanbul'daki örnekleri uzaktan da olsa takip eden Hatay'daki kamu yapıları, Halep, Şam ve o dönem sömürge altında olan Beyrut ve bazı Kuzey Afrika şehirlerinin kent merkezlerinde aynı dönemde inşa edilen kamu yapılarıyla benzer özellikler taşımaktadır. Hatay'ın bulunduğu coğrafi ve stratejik konum

sebebiyle tarihsel süreçte maruz kaldığı Fransız işgal ve askeri yönetimi boyunca inşa edilen kamu yapıları, yerel özellikler göz önünde bulundurularak, dönem özellikleri içerisinde Avrupa mimarlık ve süsleme özelliklerinin de etkisiyle inşa edilmiştir. Bölgede, siyasi, ticari ve kültürel ilişkilerin Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'dan ziyade bağlı bulunduğu eyaletle olması yerel sanat anlayışının hâkimiyetinde etkin olduğu görülmüştür. Bu üslup, yapı planlarından süslemelere kadar kendini hissettirmektedir. Günümüze ulaşabilen kamu yapılarının ilk durumlarından günümüze gelene kadar geçirdiği aşamaların tespiti ve mimari unsurlarının analizi ise hem bu dönemin hem de Türk Mimarisi'nin gelişimini değerlendirme açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

8. KAYNAKÇA

ACAR, Gevher, (2000), **Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması**, yayınlanmamış doktora tezi, MSGSÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AKBAYAR, Nuri, (1985), “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.5, İstanbul.

AKÇİMEN, Mehmet, (2001), **Mustafa Kemal Paşa ve İskenderun Sancağı (1915-1921)**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AKIN, Günkut, (1993), “Tanzimat Bir Aydınlanma Simgesi”, **Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu (17-18 Aralık, 1992)**, İstanbul.

AKINCI, Gündüz, (1973), **Türk – Fransız Kültür İlişkileri**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.

AKPOLAT, Mustafa Servet, (1991), **Fransız Kökenli Levanten Mimar Alexandre Vallury**, yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

....., (2000), “Gaziantep’te Tanzimat Sonrasındaki Mimari Gelişmeler”, “**Ortadoğu’da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri**, I: 76-86.

AKSARAYI, Kerimüddin Mahmud-i, (2000), **Müsameretü’l-Ahbar**, Çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

AKTÜRE, Sevgi, (1975), “17.yüzyıl başından 19.yüzyıl ortasına kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsal Yapının Değişme Süreci”, **ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi**, I,1: 65-88.

....., (1978), **19.yüzyıl sonunda Anadolu kenti mekânsal yapı çözümlemesi**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, Ankara.

....., (1985), “Osmanlı Devleti’nde Taşra Kentlerindeki Değişimler”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, IV: 891-904.

AKYÜREK, Göksun, (2011), **Bilgiyi Yeniden İnşa Etmek Tanzimat Döneminde Mimarlık, Bilgi ve İktidar**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

....., (2009), “Tanzimat Döneminde Mimarlığın Değişen Bilgisi: Fenn-i Mimari, Gazeteler ve Diğerleri”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, VII,13:96-112.

ALPAGUT, Leyla, (2012), **Cumhuriyetin Mimarı Ernst Arnold Egli**, Boyut Yayınları, İstanbul.

ANONİM, (1940), **Tanzimat Devrine Ait Bir Kısım Resimler ve Vesikalar**, Maarif Vekâleti, İstanbul.

ANONİM, (2011), **Hatay Kültür Envanteri I-II**, (Ed. Nalan YASTI), Hatay Valiliği, Hatay.

ANONİM, (2004), **Hatay Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri (Hatay Tarih ve Kültür Sempozyumu VI:2002: Antakya)**, Hatay.

ANONİM, (1968), **Hatay İl Yıllığı**, İstanbul.

ANONİM, (1973), **Hatay İl Yıllığı**, Hatay.

ANONİM, (1981), “Hatay”, **Yurt Ansiklopedisi**, V, İstanbul, 3448-3487.

ANONİM, (1949), “Antakya- Belen”, **İller Bankası Belediyeler Yıllığı**, I, 161-165, 321-323.

ARİF, Bilgin, (1935), “Türkiye ve Diğer Memleketlerde Yapı Kanunlarında Şehirciliğe Ait Hususlar, **Belediyeler Dergisi**, 4-5: 55-74.

ARMAOĞLU, Fahir, (1991), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914 – 1990**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

ASLANOĞLU, İnci, (1980), **Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.

....., (2010), **Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938**, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

....., (1986), “Birinci ve İkinci Mimarlık Akımları Üzerine Düşünceler”, **Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri 11-12 Haziran 1984**, İstanbul.

....., (2001), “ Fransız İşgal ve Manda Dönemi’nde İskenderun Sancağı: Kentsel ve Mimari Değişimleriyle İskenderun, Antakya ve Kırıkhan Kazaları “,**Ortadoğu’da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri**, Ankara, I: 89-96.

ASLIYÜCE, Erdoğan, (2007), **Akdeniz’in İncisi İskenderun**, İskenderun Belediyesi Kültür Yayınları;5, İskenderun.

ATALAR, Münir, (1991), **Osmanlı Devlet’inde Surre-i Hümayun ve Surre Alayları**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

BATUR, Afife, (1985), “Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı” **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, IV: 4484- 4496.

....., (2006), “Osmanlı Modernleşmesinde Tıp Okulları ve Hastane Binaları”, **Mimarist**, 12: 52-63.

....., (1995) “Art Nouveau Mimarlığı ve İstanbul”, **Yapı**, 161: 44-63.

....., (2003), **M. Vedad Tek Kimliğinin İzinde Bir Mimar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

BAYDAŞ, Özden Gökhan, (2007) "**Diyarbakır Ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları**", yayınlanmamış doktora tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

BİLGİLİ, Mesud Fani, (1939), **Hatay Kültür Hayatı: Manda İdaresinde**, Antakya.

BİRSEL, Haktan-DUMAN, Olcay Özkaya, (2013), “Fransa’nın Suriye Mandater Yönetimi Müfettişlerinden Pierre Bazantay Gözüyle Yakındoğu’da Bir Milliyetçi Çatışma Alanı: İskenderun Sancağı (1934-1939)”, **Turkish Studies**, vol. 8/9, Ankara, 799-817.

BOZDOĞAN, Sibel, (2002), **Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Mimari Kültür**, Metis Yayınları, İstanbul.

CAN, Cengiz, (1993), “Altıncı Daire-i Belediye Binası”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, I: 112-123.

....., (1999), “Tanzimat ve Mimarlık”, **Osmanlı Mimarlığının 7 yüzyılı ‘Uluslar üstü Bir Miras ‘**, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul: 130-136.

CELALETTİN, Erkan, (1974), **Antakya’da Türk Mimari Eserleri**, yayınlanmamış lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul.

CEZAR, Mustafa, (1995), **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi**, Erol Aksoy Vakfı, İstanbul.

CÖHNE, Salim, (2001), “Doğu Akdeniz Çevresinde Türk Hakimiyetinin Tesisi”, **Ortadoğu’da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri**, Ankara, I: 139-164.

ÇADIRCI, Musa, (1991), **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

....., (1985), “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Ülke Yönetimi”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, I: 652-668.

ÇAĞLAR, K.-ÖZVEREN Y. Eyüp-QUATAERT, D. Vd. (1994), **Doğu Akdeniz’de Liman Kentleri (1800-1914)**, (Çev. Gül Çağalı Güven), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

ÇAYCI, Ahmet, (2010), **Ürdün’de Osmanlı Mimarisi**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

ÇELİK, G.-KUBAN, Z. Vd. (2009), “İstanbul Tarihi Yarımadası’nda Tanzimat Dönemi İdari Yapıları”, **İtüDergisi/a mimarlık, planlama, tasarım**, VIII, 1: 67-80.

ÇELİK, Zeynep, (2012), **İmparatorluk Mimari ve Kent –Osmanlı Fransız Karşılaşmaları (1830-1914)**, Salt Published, İstanbul.

- DANIŞMEND, İ. Hami, (2011), **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.
- DEMİR, Ataman, (1996), **Çağlar İçinde Antakya**, Akbank Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- DEMİRKENT, Işın, (1987), **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- DİŞBUDAK, Dilek, (1986), **İstanbul'da 19.yüzyılın İkinci Yarısından, 1923'e Eğitim Binaları**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, MSGSÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- DOWNEY, Glanville, (1963), **Ancient Antioch**, Princeton University, ABD.
- DUMONT, P,-GEORGEON, F. vd. (1996), **Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri**, (Çev. A. Berktaş), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- DURAN, Yusuf, (2010), **İskenderun Sancağında Fransız Mandası**, Alter Yayıncılık, Ankara.
- DURSUN, Davut, (1990), "Tarihten XX. Yüzyılın Ortalarına Kadar Beyrut", **Tarih ve Toplum Dergisi**, XIII, 78, İletişim Yayınları, İstanbul, 49-56.
- EL-BELAZURİ, Ahmed b. Yahya, (2013), **Fütûhu'l Büldan (Ülkelerin Fetihleri)**, (Çev. Mustafa Fayda), Siyer Yayınları, İstanbul.
- ELDEM, Edhem, (2002), **Doğu ve Batı Arasındaki Osmanlı Kenti Halep, İzmir, İstanbul**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- EMİROĞLU, İbrahim, (2001), **Geçmişten Günümüze Erzin**, Erzin Belediyesi, Hatay.
- ENGELHARD, Philippe, (1999), **Tanzimat ve Türkiye**, (Çev. Ali Reşad), Kaknüs Yayıncılık, İstanbul.
- EROĞLU C,-BABUÇOĞLU M,-KÖSER M. vd. (2007), **Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep**, Global Strateji Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- EROĞLU, Bahtiyar, (1999), **Hatay'da Osmanlı Dönemi Kültür Yapılarından Birkaç Örnek**, Hafad Yayınları, Antakya.
- ERSOY, Ahmet, (2007), "Architecture And The Search For Ottoman Origins In The Tanzimat Period", **Muqarnas**, 24, 117-140.
- ERTUĞRUL, Alidost, (2009), "XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi (Mimarlık Tarihi)**, VII, 13: 293-312.
- ERTÜRK, Esra Bölükbaşı, (2011), "Osmanlı Dönemi İstanbul Kamu Yapılarının Dış Cephelelerinde Saat Kullanımı", **Safranbolu Saat Kulesi ve Zaman Ölçerler Sempozyumu 21-22 Mayıs 2010**, Karabük Valiliği Kültür Hizmeti, Safranbolu, 51-67.

ERYILMAZ, Bilal, (1992), **Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme**, İşaret Yayınları, İstanbul.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Hatay, Suriye, Lübnan, Filistin, (1982), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

FIRAT, Nurcan İnci, (1999), "XX. Yüzyıl Başlarında Görülen Osmanlı Mimarisi", **Osmanlı Ansiklopedisi**, X: 443-451.

GALİOĞLU, Rengin, (2004), **Hatay Kültür Tarihinde 1921-1939 Dönemi ve Bu Dönemin En Önemli Eğitim Kurumu Antakya Lisesi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hatay.

GOFFMAN, Daniel, (1995), **İzmir ve Levanten Dünya (1550-1650)**, (Çev. Ayşen Anadol, Neyyir Kalaycıoğlu), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

GÜÇLÜ, Yücel, (2001), **The Question Of The Sanjak Of Alexandretta**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

GÜNDÜZ, Ahmet, (2009), **XVI. Yüzyılda Antakya Kazası (1550-1584)**, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Antakya.

GÜNDÜZ, A.,-KAYA S. vd. (2010), **Hatay Araştırmaları I**, Antakya Belediyesi Yayınları, Antakya.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin, (1992), **Tanzimat Öncesi ve Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim ve Eğitim Anlayışı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

İNALCIK, H.,-SEYİTDANLIOĞLU, M. vd. (2006), **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Phoenix Yayınevi, Ankara.

İNALCIK, Halil, (1941), **Tanzimat**, Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Enstitüsü Yayını, Ankara.

JACQUOT, Paul, (1931), **Antioche Centre De Tourisme**, Antakya Turizm Komitesi Yayını, Antakya.

JUSTİN, Mc Carthy, (1995), **Osmanlı Anadolu Topraklarındaki Müslüman ve Azınlık Nüfus: Osmanlı Anadolu'sunun Son Dönemi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara.

KAFKAS, Metin Erkan, (1998), **19.yüzyılda İstanbul'da Kamu Yapıları Cephe Düzenlemeleri (İstanbul Neo-Klasik Dönem Eğitim Yapılarında Cephe Süslemeleri)**, yayınlanmamış sanatta yeterlilik tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

KAHRAMAN, Seyit Ali-DAĞLI, Yücel, vd. (haz), (2006), **Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Konya, Kayseri, Antakya, Şam, Urfa, Maraş, Sivas, Gazze, Sofya, Edirne**, Cilt 1-2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

KARA, Âdem, (2005), **19.yüzyılda Bir Osmanlı Şehri Antakya**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

....., (2005), “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antakya’da Yerleşme ve Nüfus”, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM**, 17: 74-91.

....., (2005), “Antakya ve Çevresi Hakkında Yapılan Çalışmalar”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, III, 6, : 33-42.

KARAKOÇ, Fulya Düvenci, (2000), "İngiliz Belgelerine Göre 19. Yüzyıl Sonunda Halep'te Toplum, Yönetim ve Konsoloslar Arasındaki İlişkiler ", **CIEPO 19 Osmanlı Öncesi ve Dönemi Tarihi Araştırmaları I**, İstanbul, 409.

KAYNAR, Hakan, (2000), “Siyasal İktidar ve Şehir: 19.yüzyıl Osmanlı Şehirlerindeki Mekânsal Değişimler Üzerine”, **Kebikeç**, 10, : 63-78.

KOÇAK, Cemil, (1985), “Tanzimat’tan Sonra Özel ve Yabancı Okullar”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, 485-494.

KONUĞU, Enver, (2000), “Bazı Gezi Notlarına Göre Osmanlı Dönemi’nde Antakya”, **Ortadoğu’da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri Cilt, I**, 275-285.

KURAN, Aptullah, (2000), “19.Yüzyıl Osmanlı Mimarisi”, **Celal Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri**, (Yay. Haz. Banu Mahir), MSGSÜ Yayınları, İstanbul.

....., Çiğdem Kafesçioğlu, vd. (ed.), (2012), “Mimarlıkta “Yeni-Türk” Üslubu ve Osman Hamdi Bey”, **Selçuklular’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Mimarlık**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul :598.

KURT, Songül Keçeci, (2013) “Osmanlı Devletinde Özel Müslüman ve Gayrimüslim Okulların Karşılaştırılması”, **Iğdır Üniversitesi I. Uluslararası Iğdır Sempozyumu Sosyal Bilimler Bildiri Kitabı, 19-21 Nisan 2012**: 627.

KUZUCU, Kemalettin, (2006), “Osmanlıdan Cumhuriyete Şehircilik, Mimari ve Eğitim Anlayışındaki Değişmeler Bağlamında Sivas Kongresi Binasının Tarihçesi”, **Atatürk Yolu**, X,37,38: 55-62.

LIBOIS, Charles, (2009), **La Compagnie de Jésus au "Levant" , La province du Proche-Orient**, Dar el-Machreq, Beyrut.

MAHİROĞULLARI, Adnan, (2007), "XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinden XX. Yüzyılın Başlarına Kadar Sivas'ta Faaliyet Gösteren Batılı Konsolosluklar", **Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri**, I: 477-484.

NAKİB, Bülent, (2012), **Eski Antakya'dan Görünümler: Tarihsel Yapılar Ve Eski Ünlü Yerler**, Antakya Belediyesi Yayınları, Antakya.

NARLI, Selim, (1975), "**Antakya Endüstri Meslek Lisesi, 30.yıl Albümü**", Adana.

OKTAY, Tarhan, (2008), "Osmanlı Döneminde Modern Belediye Kurumunun Doğuşu ve Gelişimi", **Selçukludan Cumhuriyet'e Şehir Yönetimi**, İstanbul.

ORTAYLI, İlber, (2000), **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

....., (1974), **Tanzimat'tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.142, Ankara.

....., (1985), **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yerel Yönetim Geleneği**, Hil Yayın, İstanbul.

....., (1990), "Yerel Yönetim: Devraldığımız Miras", **Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Uluslar arası Sempozyum 23-24 Kasım**, Ankara, 63-75.

ÖCAL, Hulki, (1958), **Hatay Savaşı**, Desen Matbaası, Ankara.

ÖDEKAN, Ayla, (2009), "Mimarlık ve Sanat Tarihi (1600-1908)", **Türkiye Tarihi 3, Osmanlı Devleti 1600-1908**, Cem Yayınevi, İstanbul.

ÖĞÜT, Tahir, (2008), "19.Yüzyılda Halep Vilayetinde Mahalli Meclisler", **Selçukludan Cumhuriyet'e Şehir Yönetimi**, İstanbul.

ÖZDEMİR, Rıfat, (1994), "Osmanlı Döneminde Antakya'nın Fiziki ve Demografik Yapısı", **Belleten**, C.LVIII. S.221, Ankara.

ÖZGÜVEN, Burcu, (1990), "İdadi Binaları", **Tarih ve Toplum Dergisi**, XIV, 82, İletişim Yayınları, İstanbul, 44-47.

PARSONS, Abraham, (1808), **Travels in Asia and Africa, Including a Journey From Scanderoon to Aleppo**, London: Longman, Hurst, Rees and Orme.

PİLEHVARİAN, Nuran Kara, (1999), "19.yüzyıl Osmanlı Eğitim Sistemindeki Değişimler ve Mimari Yansımalar", **Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras'**, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

RAYMOND, Andre, (1995), **Osmanlı Dönemi'nde Arap Kentleri**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

RİFAİOĞLU, Mert Nezih, (2014), "The Historic Urban Core of Antakya Under The Influence of the French Mandate, and Turkish Republican Urban Conservation and Development Activities", **Megaron E-Dergi**, İstanbul, IX, 4, 276.

SABAN, Duygu, (2016), “Giulio Mongeri’nin Banka Tasarım İlkeleri- Ziraat Bankası Adana Şubesi Örneği”, **Çukurova Araştırmaları Dergisi**, II, 2, Adana, 115-129.

SAHİLLİOĞLU, Halil, (1989), “Antakya”, **T.D.V. İslam Ansiklopedisi**, C.3, İstanbul, 228-232.

SEVÜK, İ. Habib, (1936), “İskenderun ve Antakya İçin Tarihi Bir Hatıra”, **Belediyeler Dergisi**, S.16, Ankara.

SEYİTDANOĞLU, Mehmet, (1992), **Tanzimat Döneminde İmar Meclisleri**, Osmanlı Tarih Araştırmaları Merkezi, S.3, Ankara.

SHAW, Stanford, KURAL, Ezel, (1994), **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, I,II**, (çev. Mehmet Harmancı), İstanbul.

SÖNMEZ, Zeki, (2000), “Osmanlı Mimarisiyle İlgili Araştırmaların Dünü ve Bugünü”, **Uluslararası Kuruluşunun 700.yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi**, Konya.

....., (2000), “ Cumhuriyet Dönemi Mimarlığının Fikir Temelleri” **Cumhuriyetin Yetmiş beş Yılında Kültür ve Sanat Sempozyum**, Sanat Derneği Yayınları, İstanbul.

SÖZEN, Metin-TAPAN, Mete, vd. (1973), **50 Yıllık Türk Mimarisi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

ŞANCI, Fuat, (2006), **Hatay İlinde Türk Mimarisi I-II**, yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TANYELİ, Uğur, (1993), “Batılılaşma Dönemi Öncesinin Türk Mimarlığında Batı Etkileri (14-17.yy)”, **Türk Kültüründe Sanat ve Mimari Klasik Dönem Sanatı ve Mimarlığı Üzerine Denemeler**, İstanbul.

TEKELİ, İlhan, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kentsel Dönüşüm”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.4, İstanbul, 1985.

TEKİN, Mehmet, (1993), **Hatay Tarihi**, Antakya-Hatay: Kültür Turizm ve Sanat Vakfı, Hatay.

....., (2000), **Hatay Tarihi-Osmanlı Dönemi**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

....., (2002), Deprem ve Tarihte Antakya Depremleri ,**VI. Hatay Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirisi**, (HAFAD yayın no: 28) Antakya.

....., (1983), **Hatay’da Eğitim ve Kültür**, Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Ankara.

....., (2000), “Hatay’da Osmanlı Dönemi Eserlerine Bir Bakış”, **Ortadoğu’da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar arası Bilgi Şöleni Bildirileri Cilt II**, Hatay, 549-556.

....., (1993), **Antakya Tarihinden Yapraklar ve HALEFZADE SÜREYYA BEY**, Antakya.

....., (2001), **Hatay’ın Tarihçesi ve Eski Antakya Kütüphaneleri**, Antakya.

....., (2010), **Hatay’ın İşgal Yılları ve Bağımsız Hatay Devleti Kronolojisi (1918-1939)**, Atatürk Araştırma Merkezi TDV Yayınları, Ankara.

TEMİZ, F. Mine, (2002), **19.yüzyıl ve Sonrasında Antakya’nın Mekânsal oluşumunda Meydana Gelen Değişiklikler ve Kurtuluş Caddesi**, yayınlanmamış doktora tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

....., (2006), “XX. yüzyıl başında Antakya’da Yeni Mimari Oluşumlara iki Örnek: Gündüz Sineması ve Adalı Evi”, **X. Ortaçağ Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyum Bildirileri**, Ankara, 685-699.

....., (2005), “Osmanlı Döneminde Antakya’nın Kentsel Gelişim Sürecine Bir Bakış “, **IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler 21-23 Nisan 2005**, Erzurum, 425-438.

....., (2006), “New Architectural Formations On The Mandate-Era Kurtuluş Street In Antakya”, **CHRONOS :Antioche Temps Et Societes**, Université Balamand, 13, 181-230.

THOBIE, Jacques, (1985) “Osmanlı Bankası”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.3, İstanbul.

TİMUR, Taner, (1985), “Osmanlı ve Batılılaşma”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul.

TOKSOY, A. Enver, (1940), “Antakya’da Şehircilik Hareketleri”, **Belediyeler Dergisi**, S.64, Ankara, 54-76.

....., (1938), “Yurt Tetkikleri: Hatay ve Şehirleri”, **Belediyeler Dergisi**, S.79-81, 35-67.

....., (1941), “Dört Yol”, **Belediyeler Dergisi**, S.76, 52-56

TOPRAK, Zafer, (1994), “Belediye”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul.

....., (1990), “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Şehremaneti”, **Türk Belediyeciliğinde 60 yıl Uluslar arası Sempozyum 23-24 Kasım**, Ankara.

TOZLU, Necmettin, (1999), “Osmanlı İmparatorluğu’nda Misyoner Okulları”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, V, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 329-349.

TOZLU, Selahattin, (2009), **Antakya (Hatay) Tarihi Bibliyografyası**, Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırma Merkezi Yayınları, Elazığ.

TÜRKMEN, A. Faik, (1937), **Mufassal Hatay Tarihi**, İstanbul.

UMAR, Ö. Osman, (2003), “Hatay ve Çevresinde Ermenilerin Faaliyetleri”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, S.146, İstanbul, 852-868.

....., (2004), **Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda İdaresi Altında Suriye (1908-1938)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

ÜLGEN, Aygün, (1990), “Tanzimat Günlerinde Osmanlı Mimari Üslubu, Tanzimat Döneminde Batılılaşma Akımıyla Türk Mimarisine Giren Üsluplar ve Üslup Özellikleri”, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.3, S.7, İstanbul.

YAVUZ, Yıldırım-ÖZKAN, Süha, (1985), “Osmanlı Mimarlığının Son Yılları”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.4, İstanbul.

....., (1988), “Batılılaşma Döneminde Osmanlı Sağlık Kuruluşları”, **ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi**, S.2, Ankara.

....., (2001), “Osmanlı Devleti’nin Son Yıllarında Arap Eyaletlerinde Mimarlık”, **Ortadoğu’da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri**, Ankara, I: 615-620.

YAZICI-METİN, Nurcan, (2003), “Bilinmeyen Yönleriyle Mimar Montani Efendi”, **Arkitekt**, 495, 42-47.

....., (2010), “Amasya’daki Hükümet Konağı Binaları”, **Sanat**, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, XVIII, 91-105.

YILDIRAN, Neşe, (2002), “II. Abdülhamid Dönemi Mimarlığı”, **Türkler Ansiklopedisi**, XV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 367-373.

YILMAZ, Ömer Faruk (ed.), (2008), **Son Devir Osmanlı Hastaneleri**, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul.

YORULMAZ, Şerife, (2002), “Osmanlı Liman Şehirlerinde Yabancı Tüccar ve Levantenler”, **Türkler Ansiklopedisi**, XIV, Ankara, 283-292.

YİNANÇ, Refet, (1989), **Dulkadir Beyliği**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

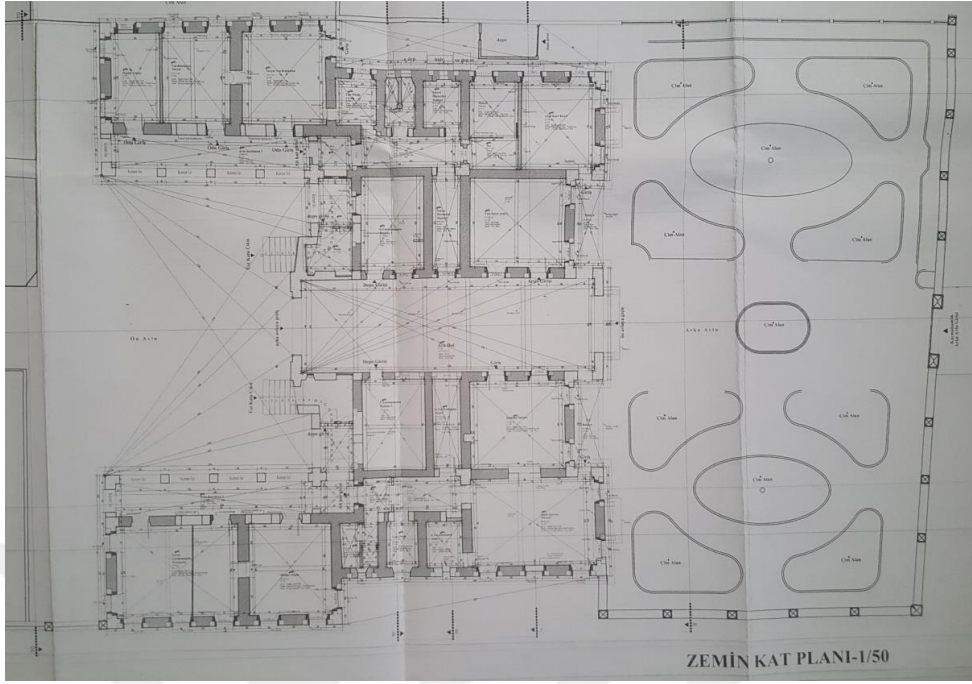
YÜCEL, Yaşar, (1989), **Timur’un Ortadoğu Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

9. ÖZGEÇMİŞ

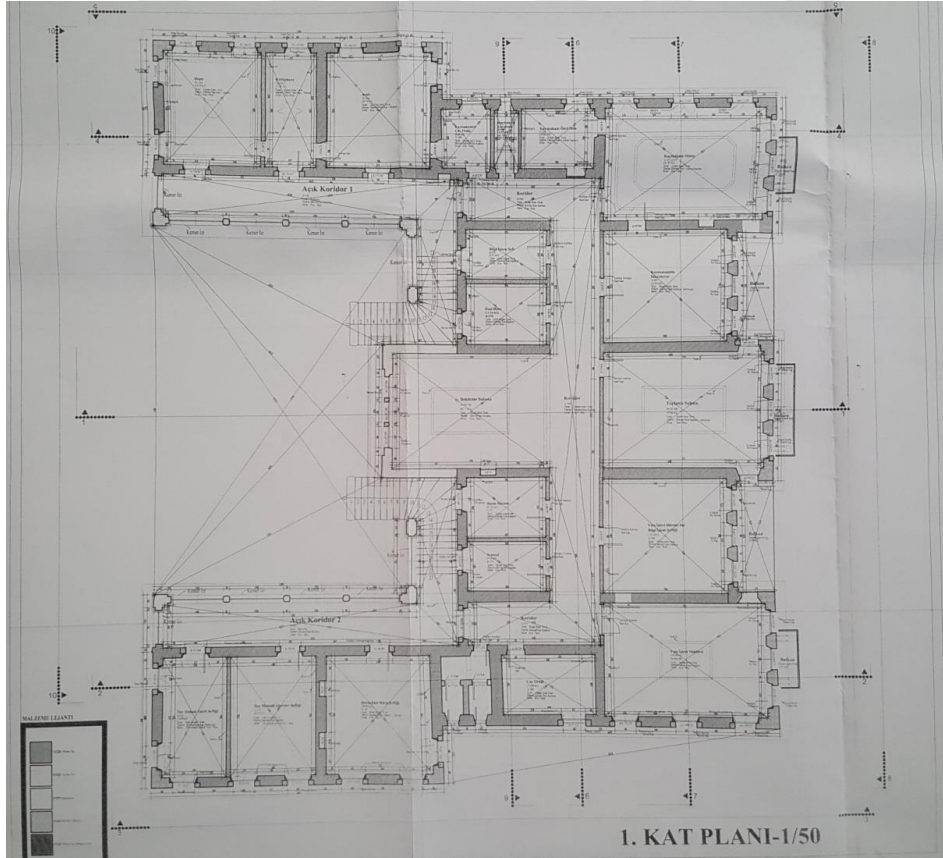
Övgü Garbioğlu, 1986 yılında İstanbul’da doğdu. İlköğrenimine İstanbul’da Nişantaşı Nilüfer Hatun İlköğretim Okulu’nda başladı ve burada tamamladı. Orta öğrenimini 2003 yılında Nişantaşı Nuri Akın Lisesi’nde tamamladı. 2006-2007 yılında, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü’ne girdi. 2011 yılında mezun oldu.

2011 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Programına girdi.

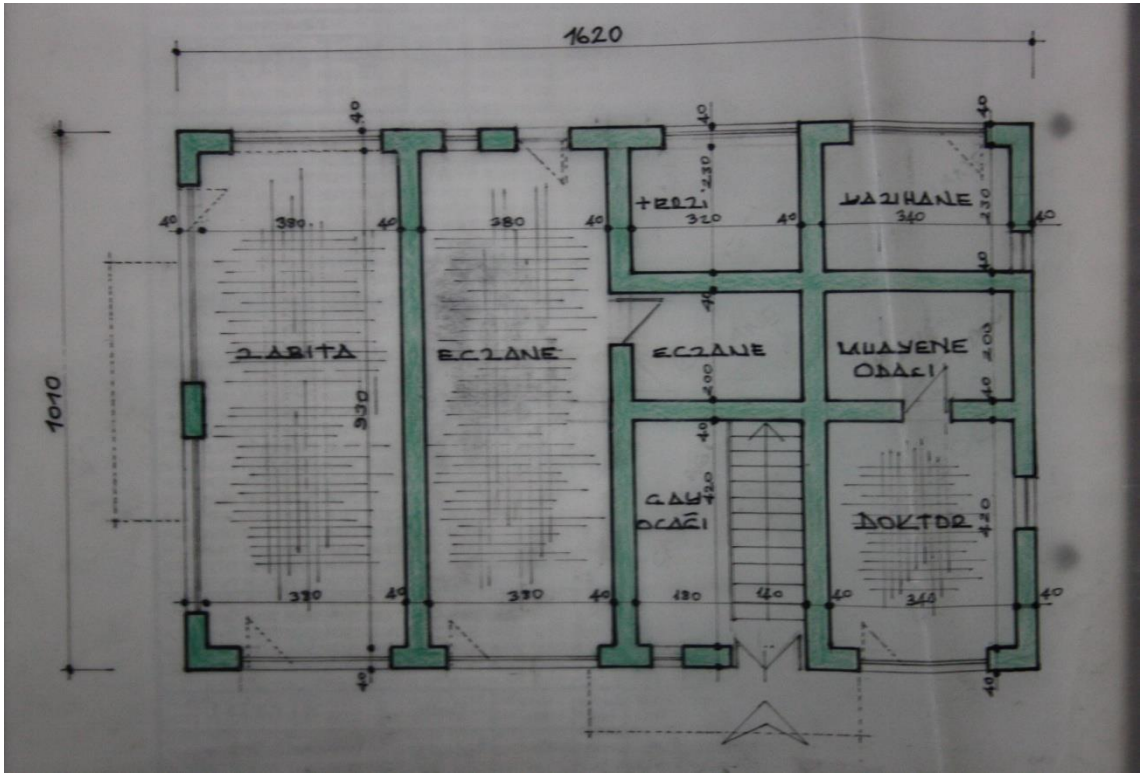

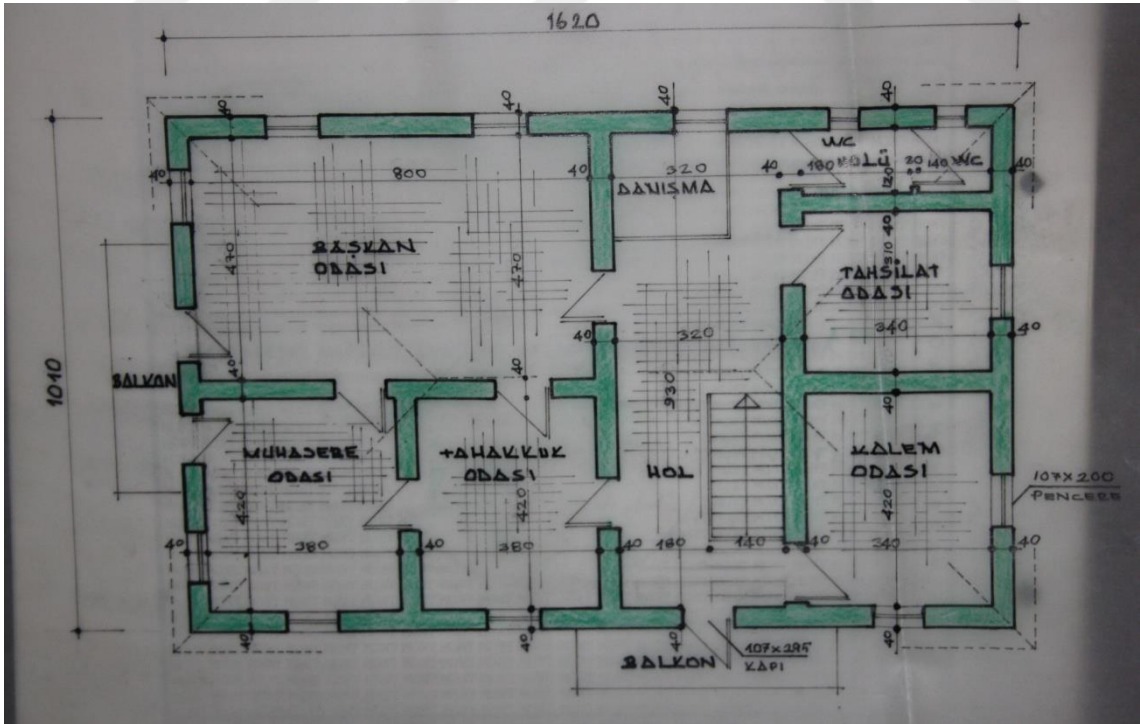
Çizim 5.1.2.1. İskenderun Kaymakamlık Binası, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2011 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

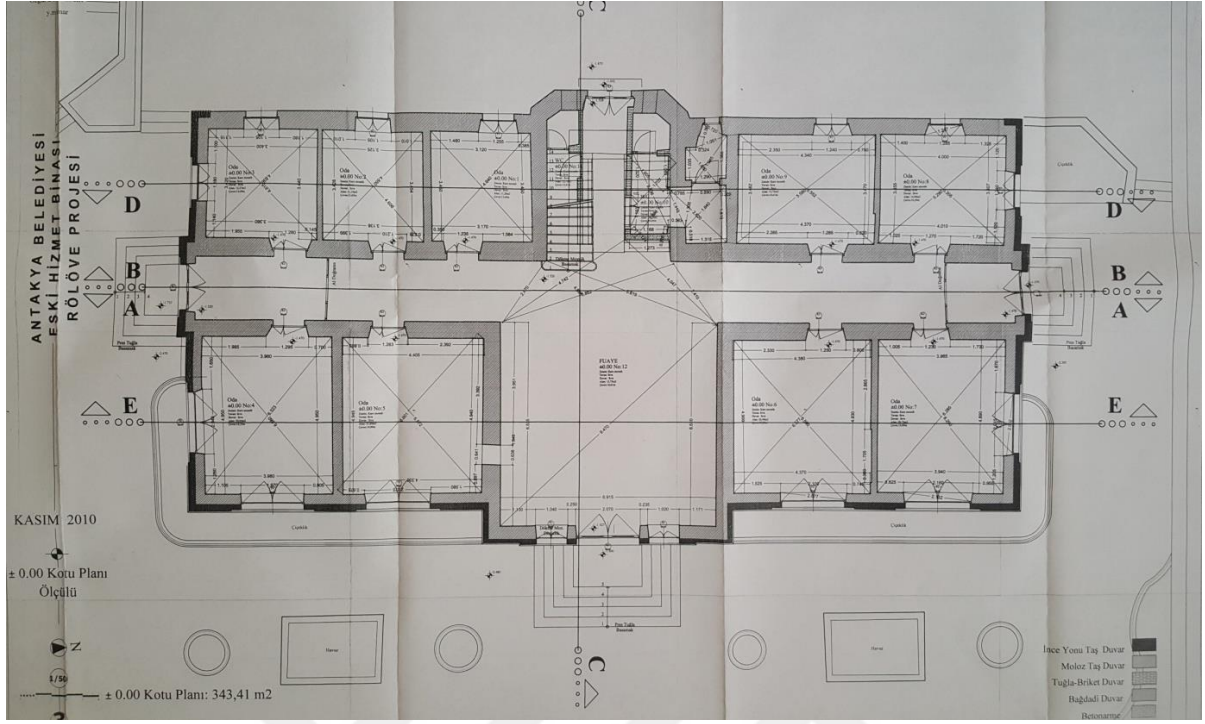
Çizim 5.1.2.2. İskenderun Kaymakamlık Binası, Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2011 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

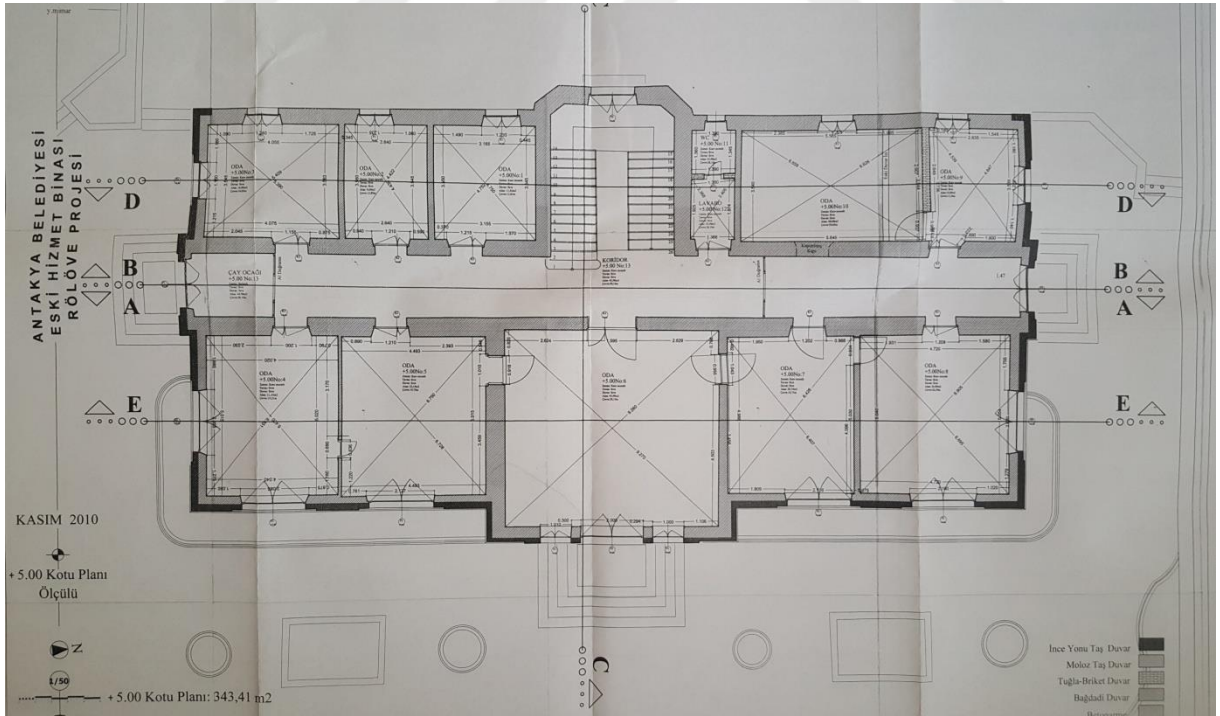
Çizim 5.1.4.1. Reyhanlı Belediye Binası, Zemin Kat Planı (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

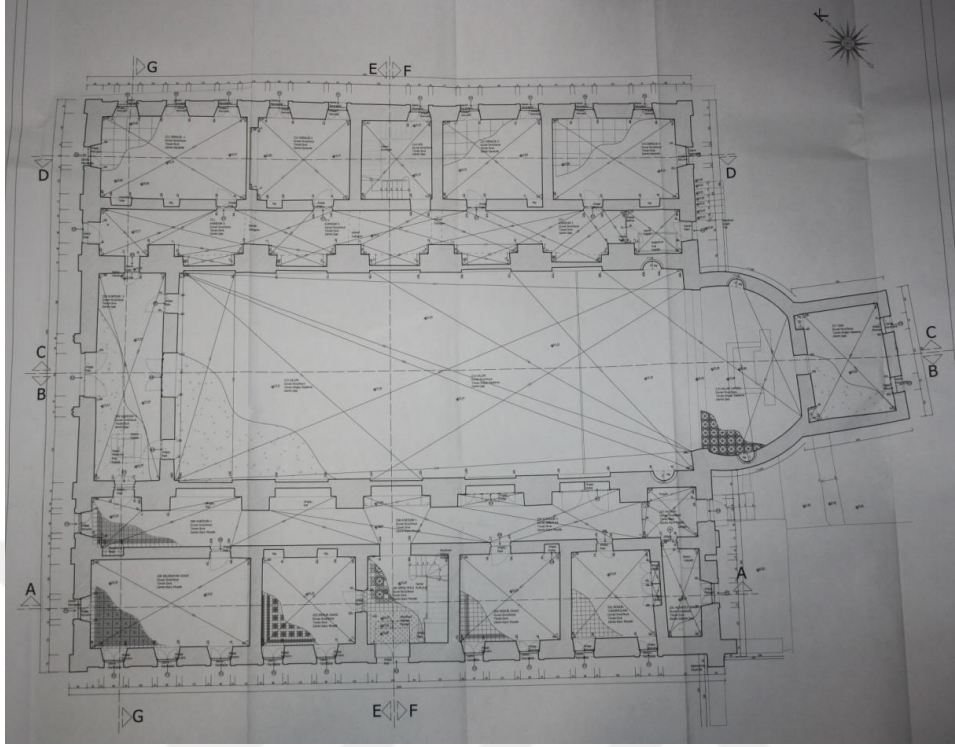
Çizim 5.1.4.2. Reyhanlı Belediye Binası, Birinci Kat Planı (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

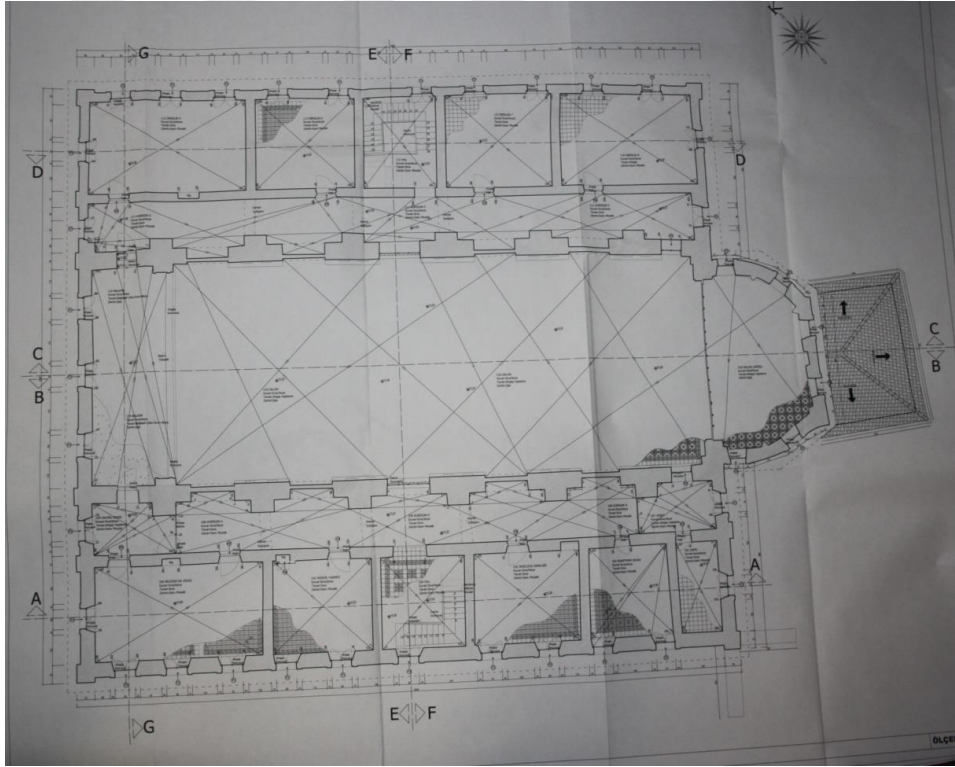
Çizim 5.1.7.1. Antakya Belediye Binası, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2010 (Kaynak: Antakya Belediyesi, Kudeb Arşivi)

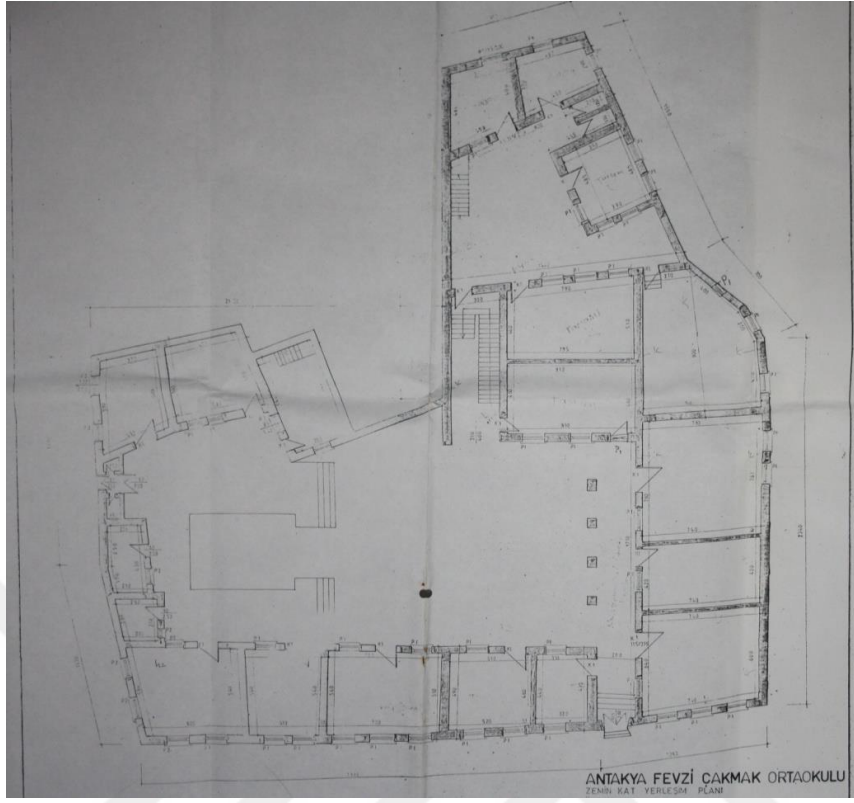
Çizim 5.1.7.2. Antakya Belediye Binası, Birinci Kat Planı, Rölöve Çizimi, 2010 (Kaynak: Antakya Belediyesi, Kudeb Arşivi)

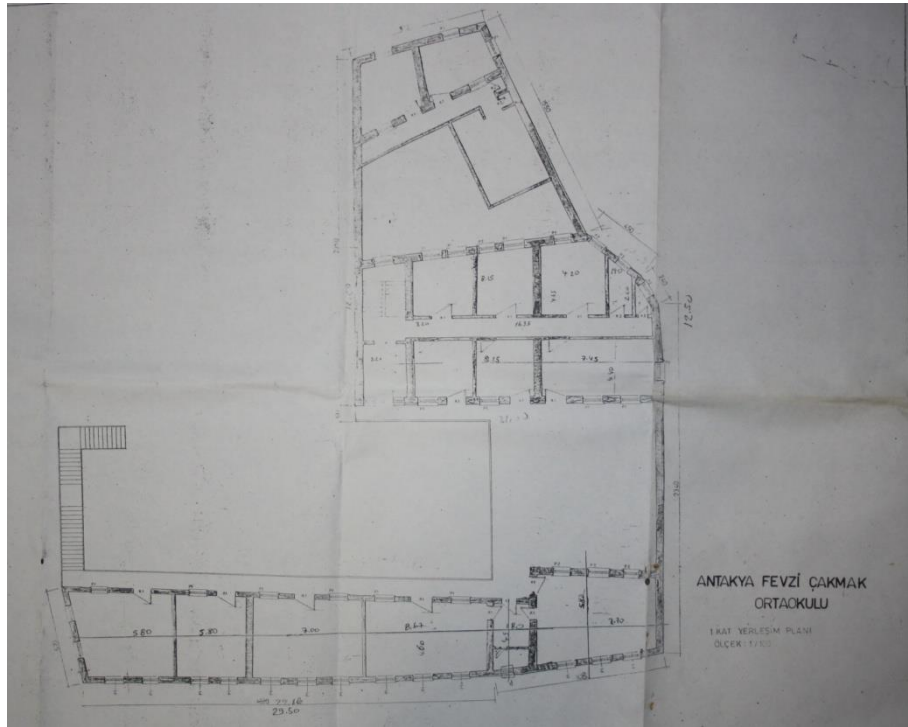
Çizim 5.2.1.1. Kırıkhan Rıhbân Okulu Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2012 (Kaynak; Adana Kùltür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

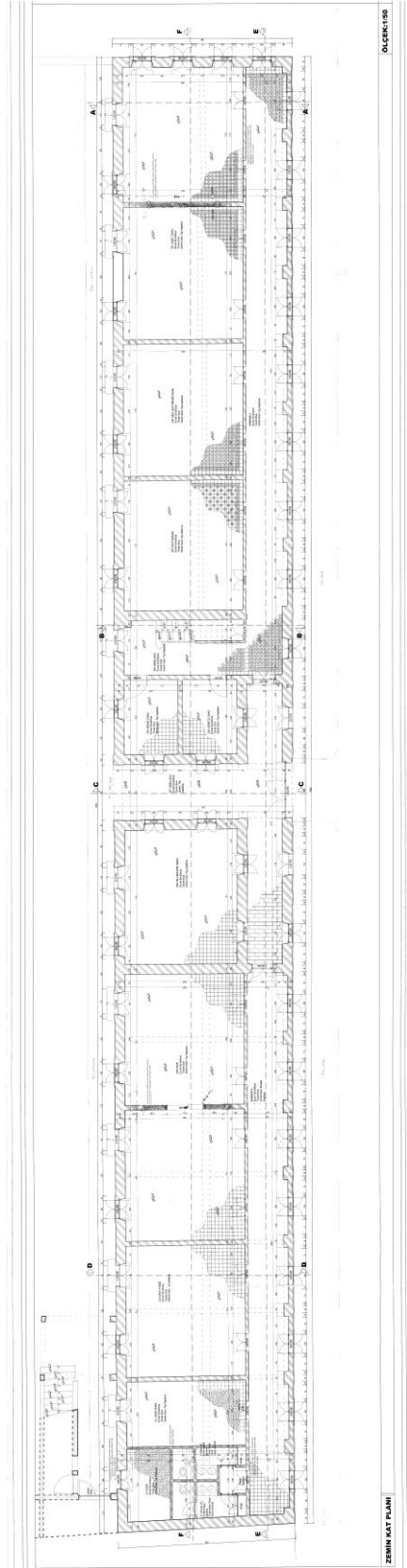
Çizim 5.2.1.2: Kırıkhan Rıhbân Okulu Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2012 (Kaynak; Adana Kùltür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

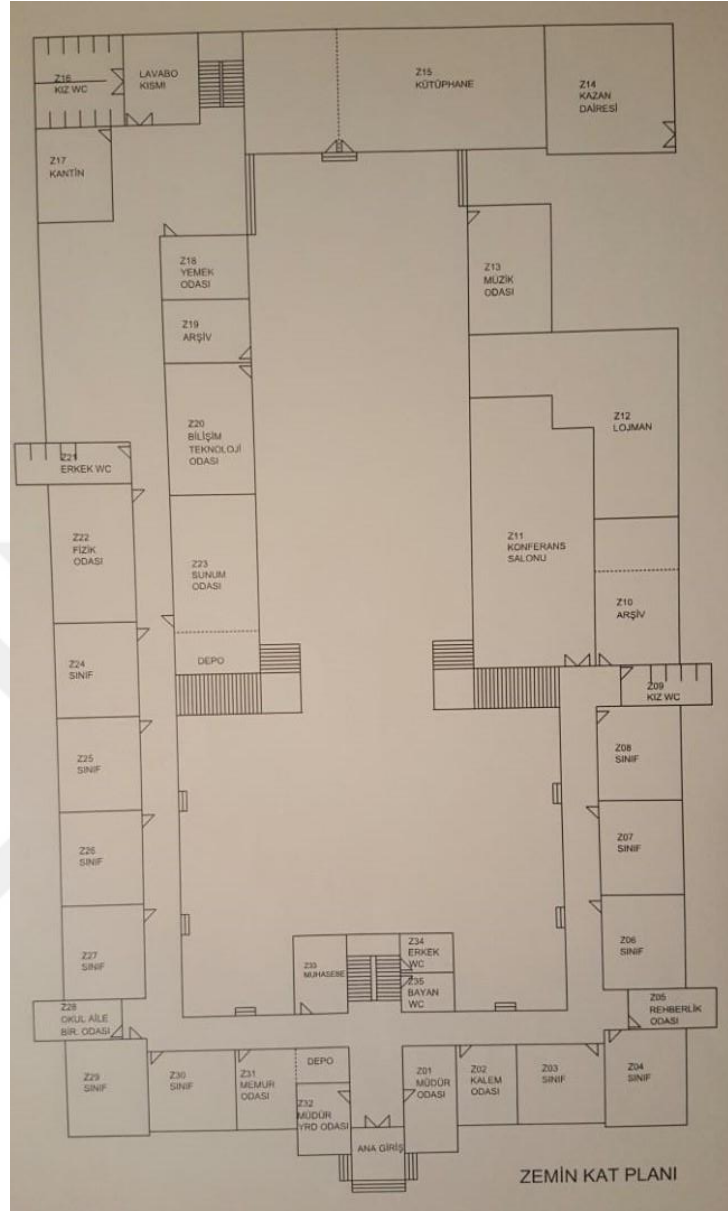
Çizim 5.2.3.1. Antakya Frerler Okulu Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Çizim 5.2.3.2. Antakya Frerler Okulu Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

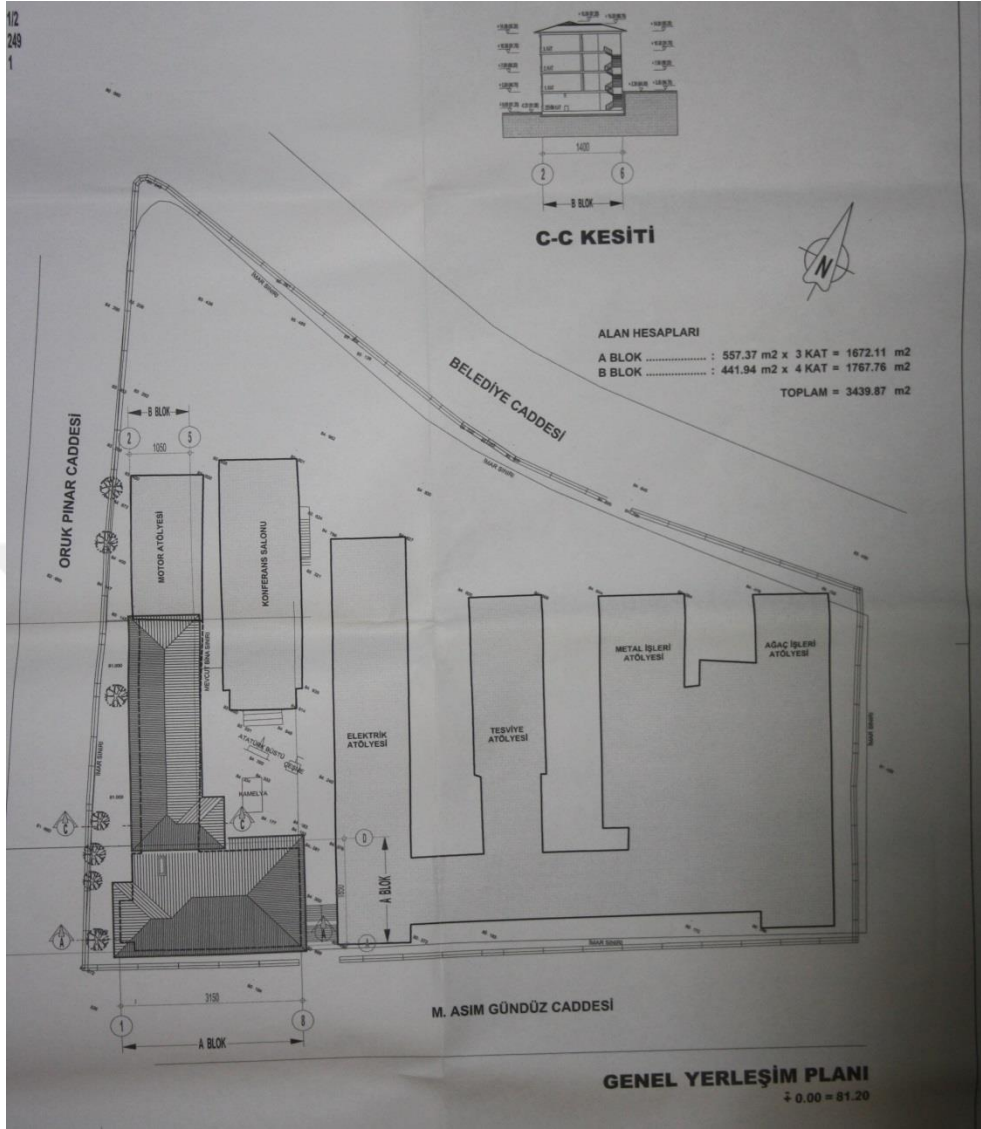
Çizim 5.2.4.1. İskenderun Frerler Okulu, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2012 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

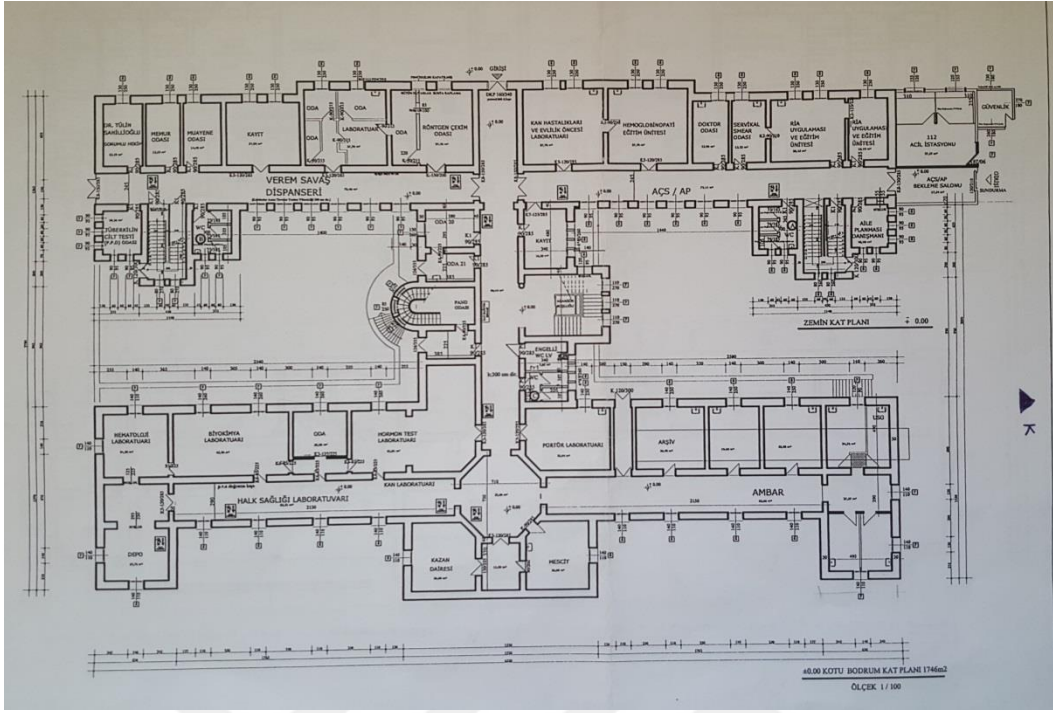
Çizim 5.2.6.1. Antakya Erkek Lisesi Zemin Kat Planı (Kaynak: Okul Müdür Yardımcısı M. Ali Yapar'ın izniyle alınmıştır)

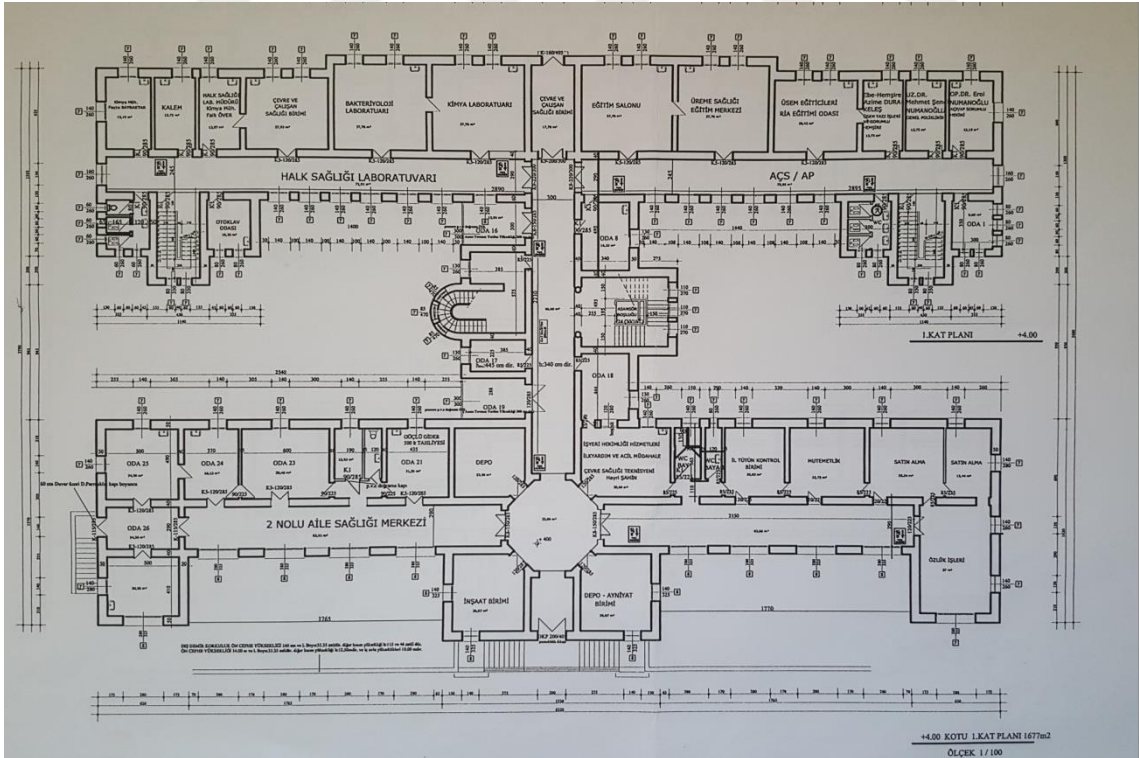
Çizim 5.2.6.2. Antakya Erkek Lisesi Birinci Kat Planı (Kaynak: Okul Müdür Yardımcısı M. Ali Yapar'ın izniyle alınmıştır)

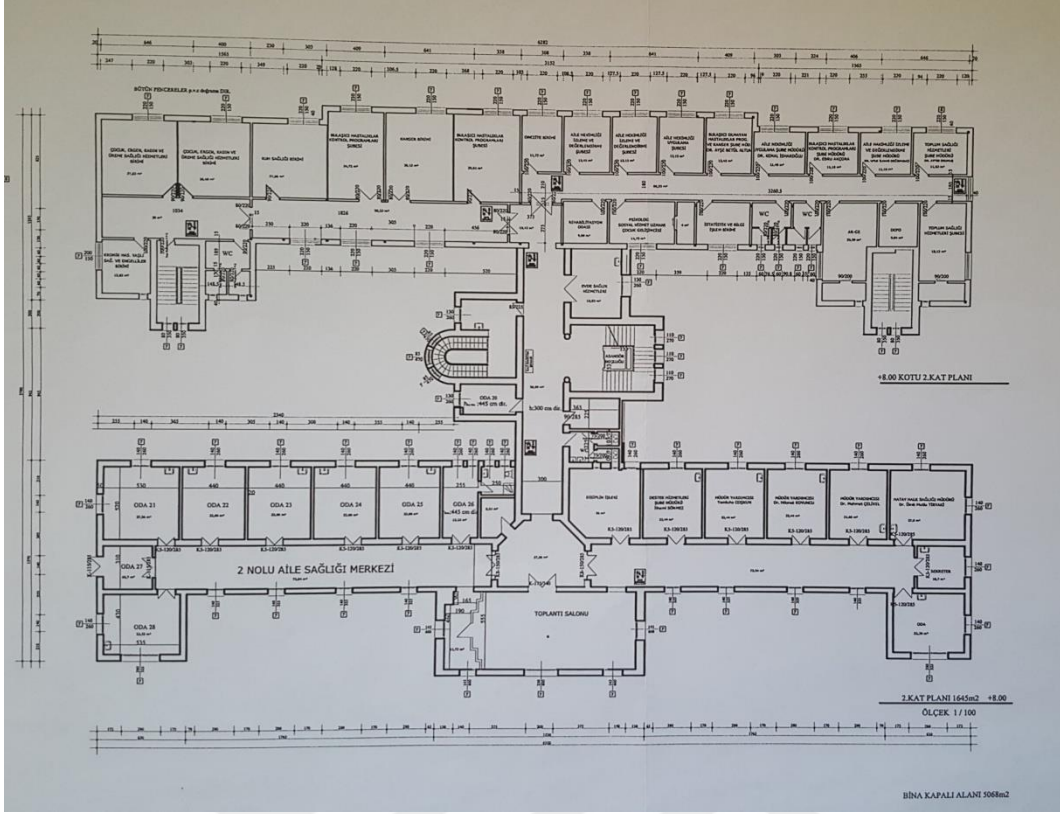
Çizim 5.2.7.1. Antakya Sanat Enstitüsü Genel Yerleşim Planı, 2011 (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

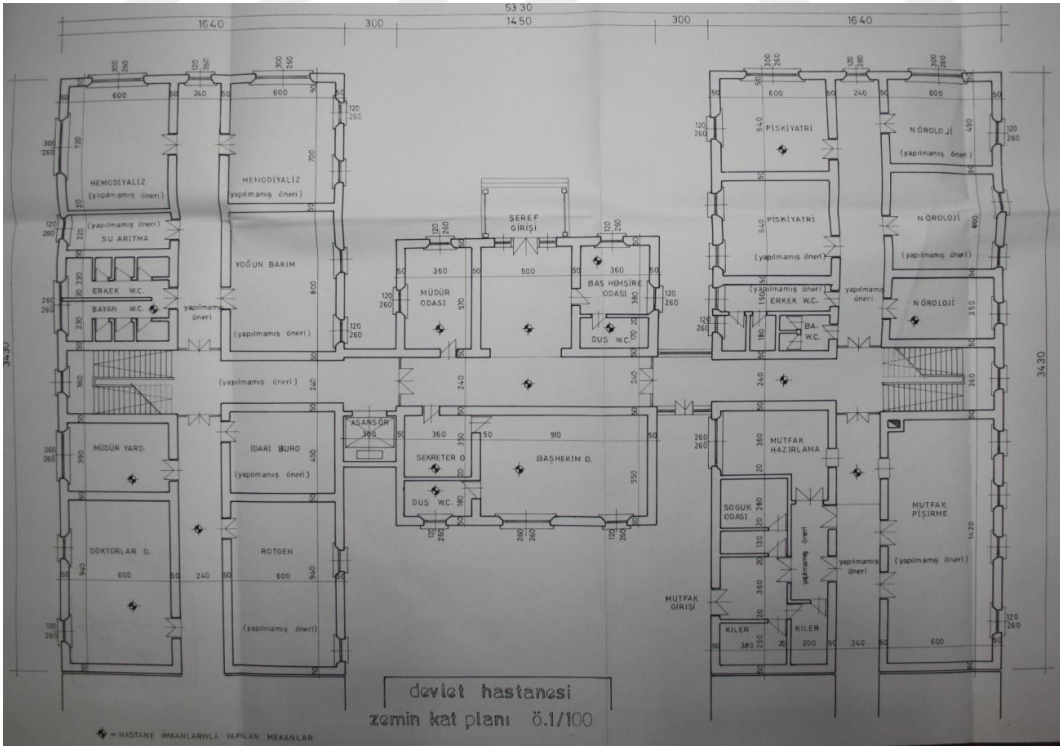
Çizim 5.3.1.1. Antakya Sen Josef Sörlers Şifa Yurdu Zemin Kat Planı (Kaynak: Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü Arşivi'nden alınmıştır)

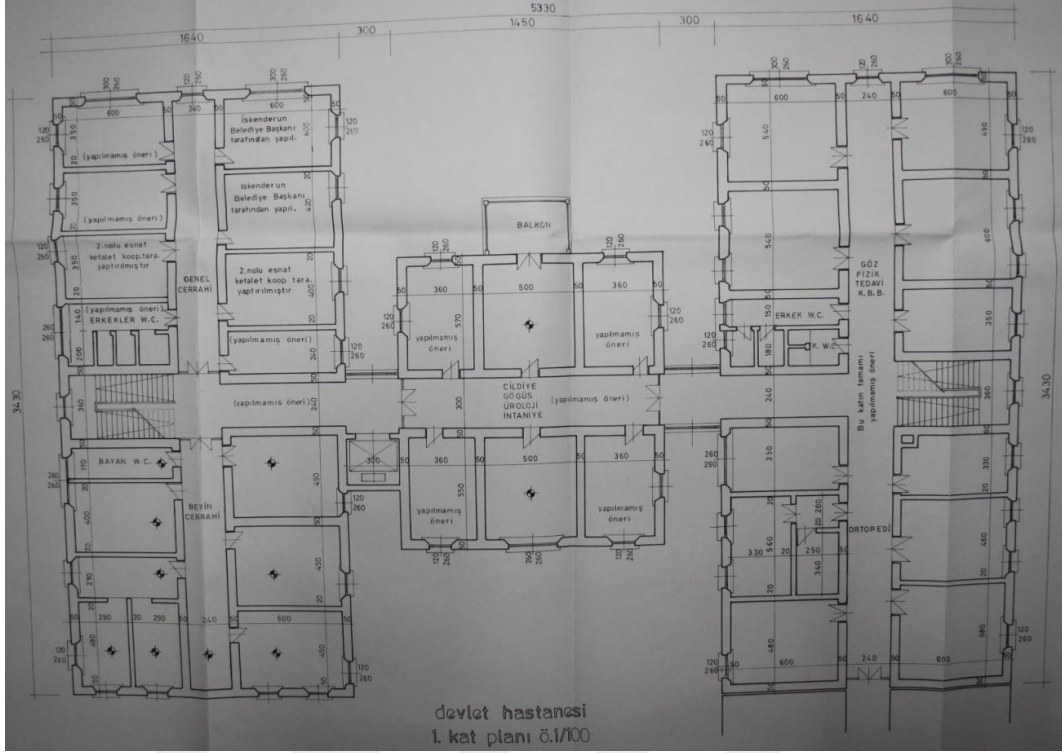
Çizim 5.3.1.2. Antakya Sen Josef Sörlers Şifa Yurdu Birinci Kat Planı (Kaynak: Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü Arşivi'nden alınmıştır)

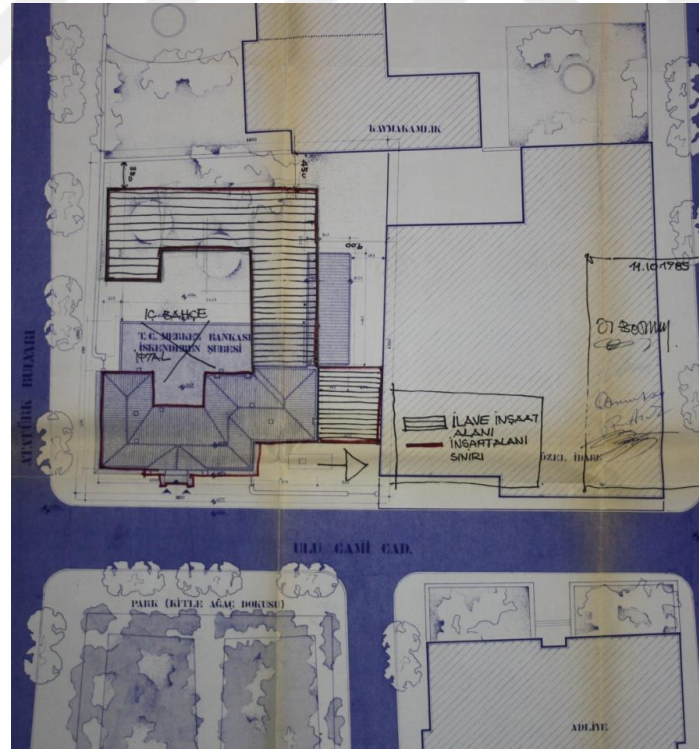
Çizim 5.3.1.3. Antakya Sen Josef Sörler Şifa Yurdu İkinci Kat Planı (Kaynak: Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü Arşivi'nden alınmıştır)

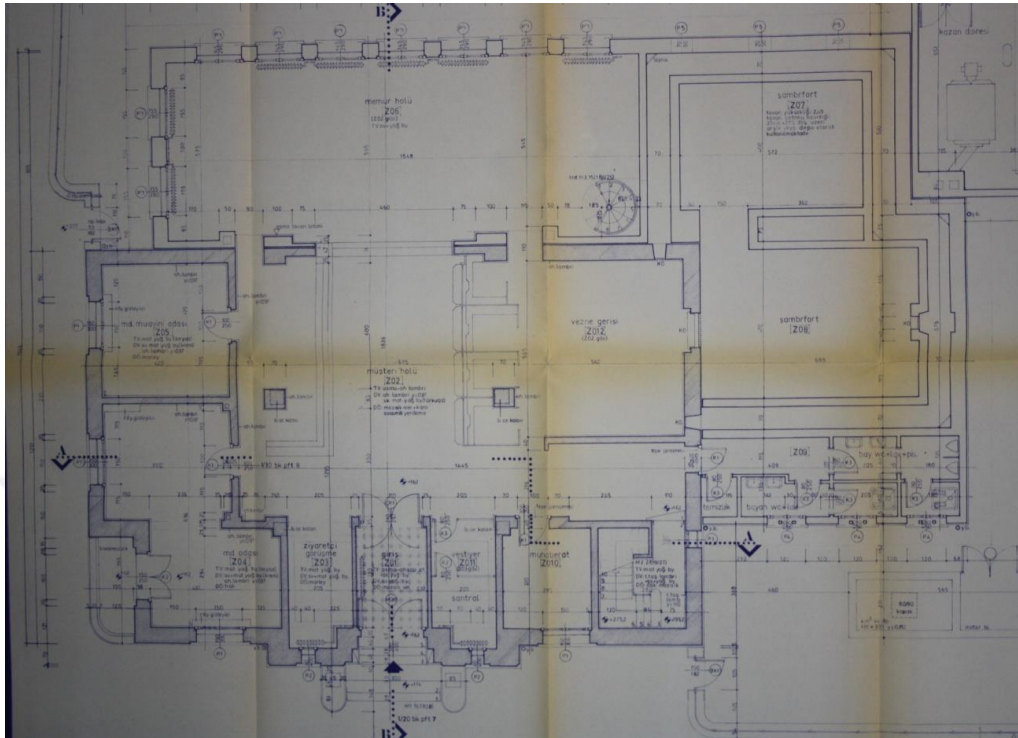
Çizim 5.3.2.1. İskenderun Fransız Hastanesi Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2001, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

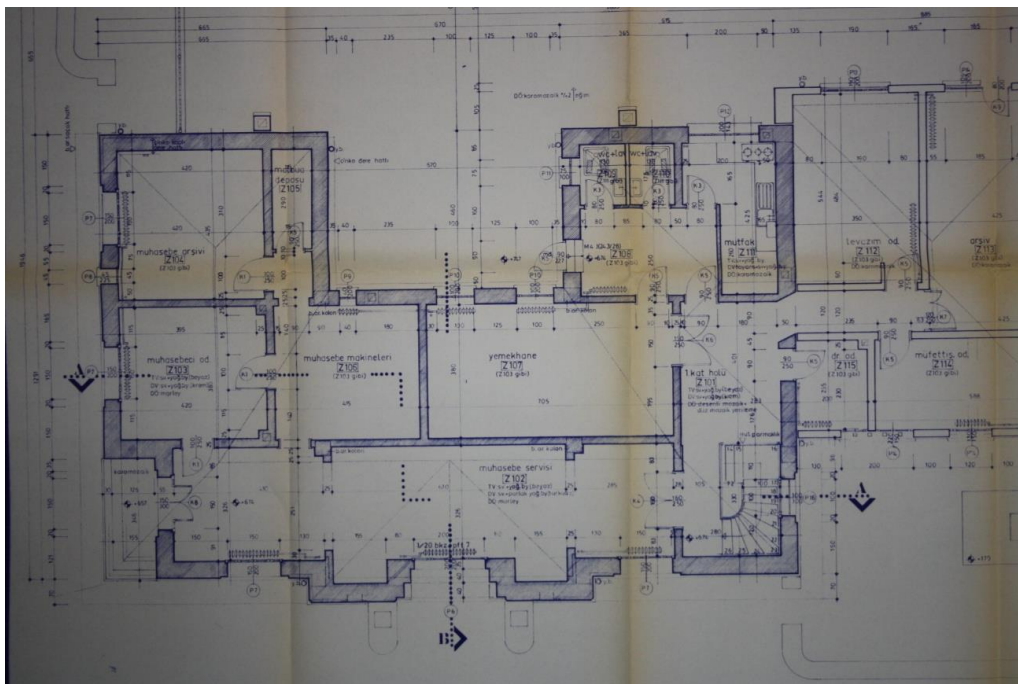
Çizim 5.3.2.2. İskenderun Fransız Hastanesi Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2001, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

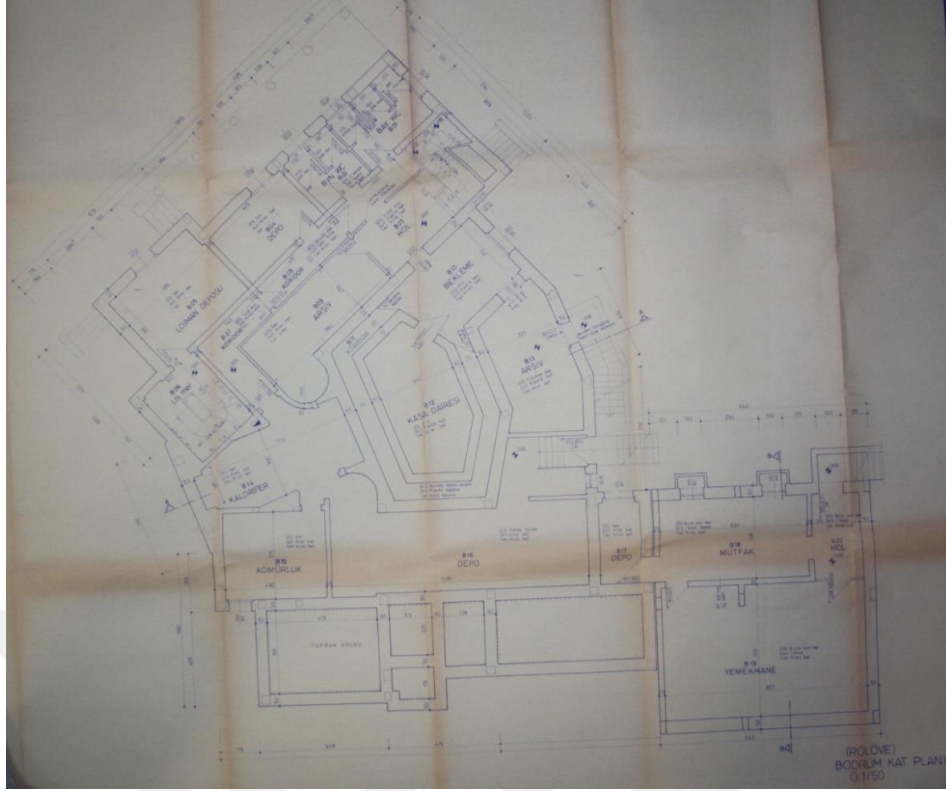
Çizim 5.4.1.1. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası Vaziyet Planı, 1985, (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

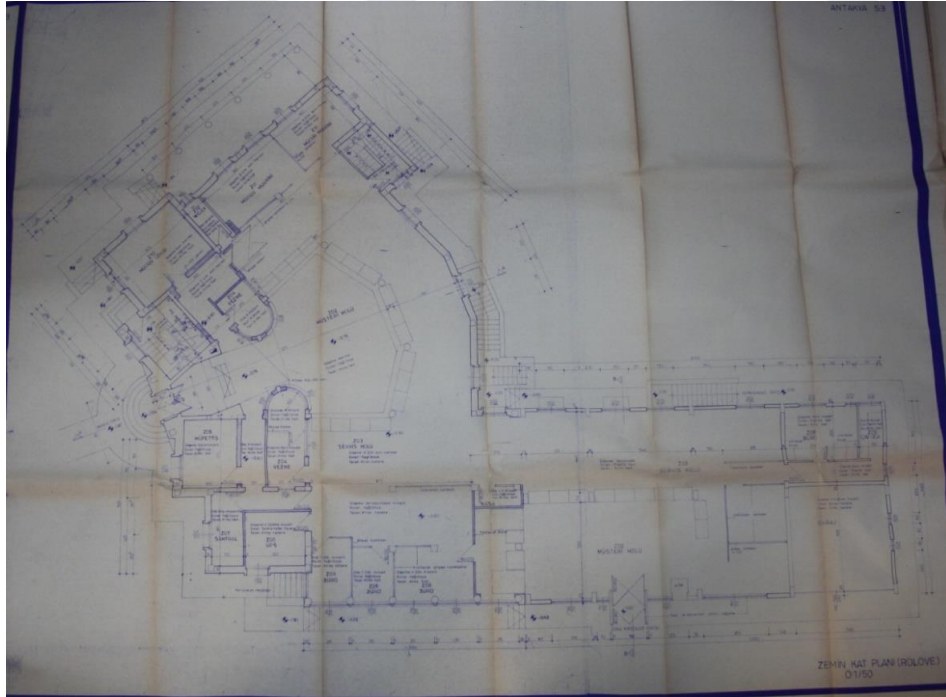
Çizim 5.4.1.2. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 1985
(Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

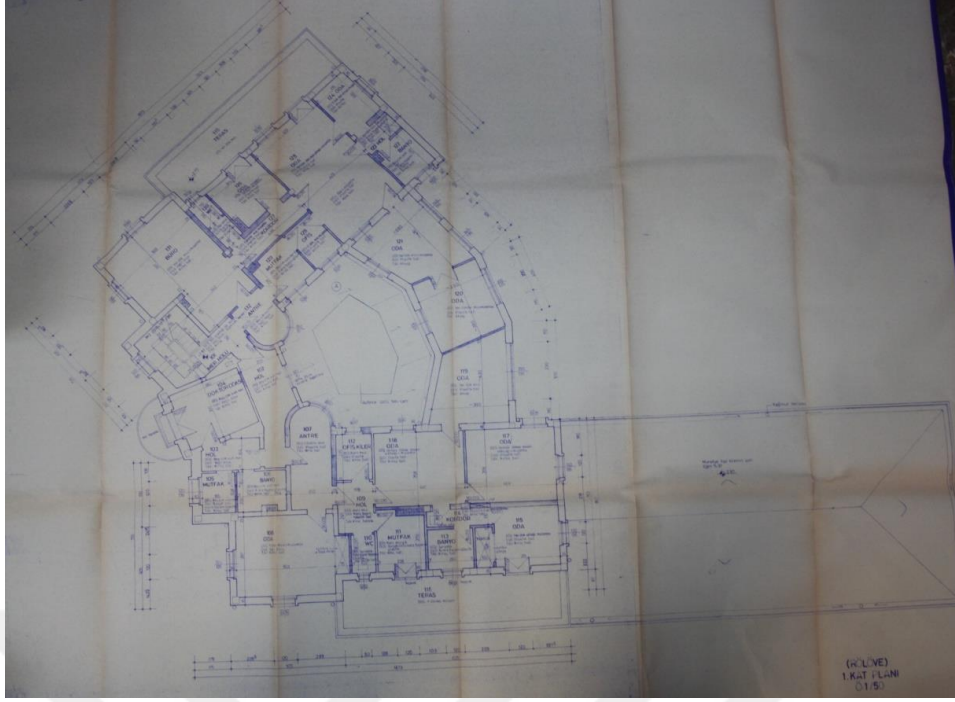
Çizim 5.4.1.3. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 1985
(Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

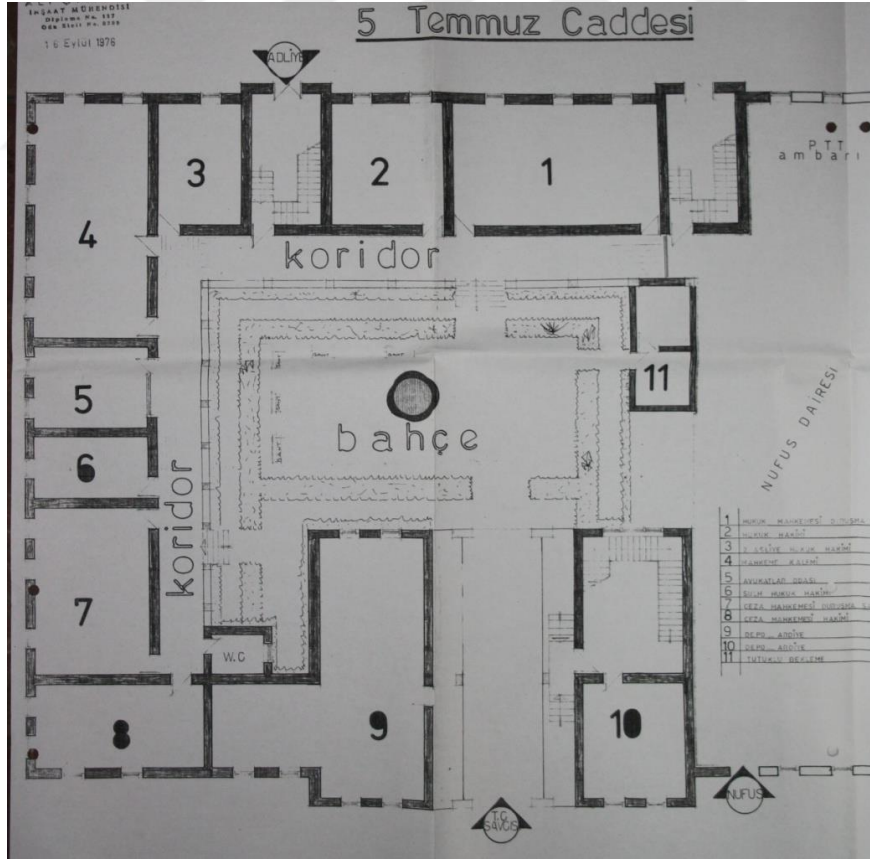
Çizim 5.4.2.1. Ziraat Bankası Antakya Şubesi Bodrum Kat Planı Rölöve Çizimi, 1999 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

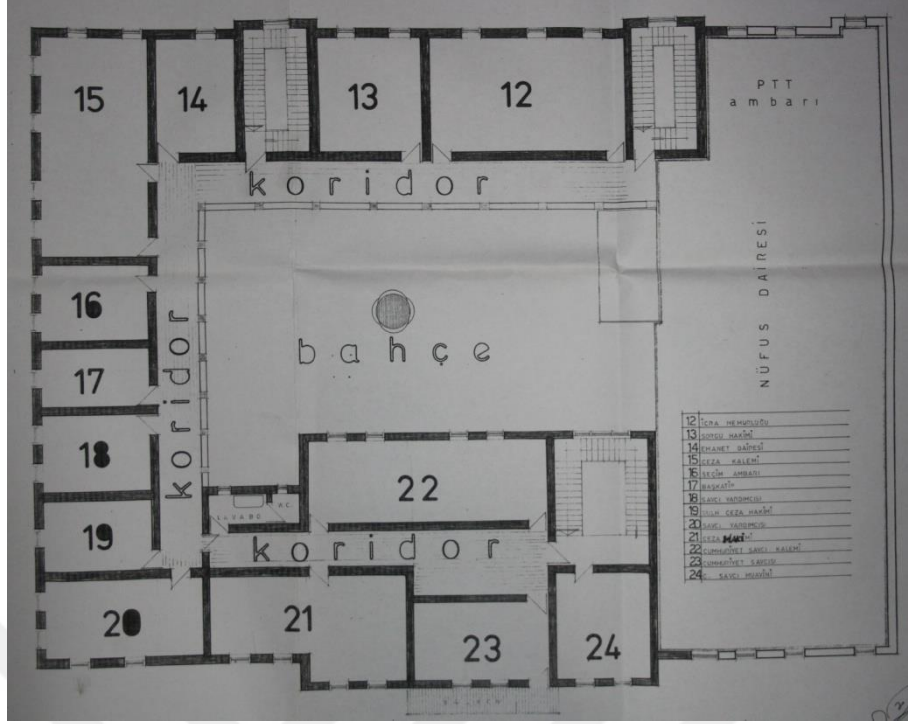
Çizim 5.4.2.2. Ziraat Bankası Antakya Şubesi Giriş Kat Planı Rölöve Çizimi, 1999 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

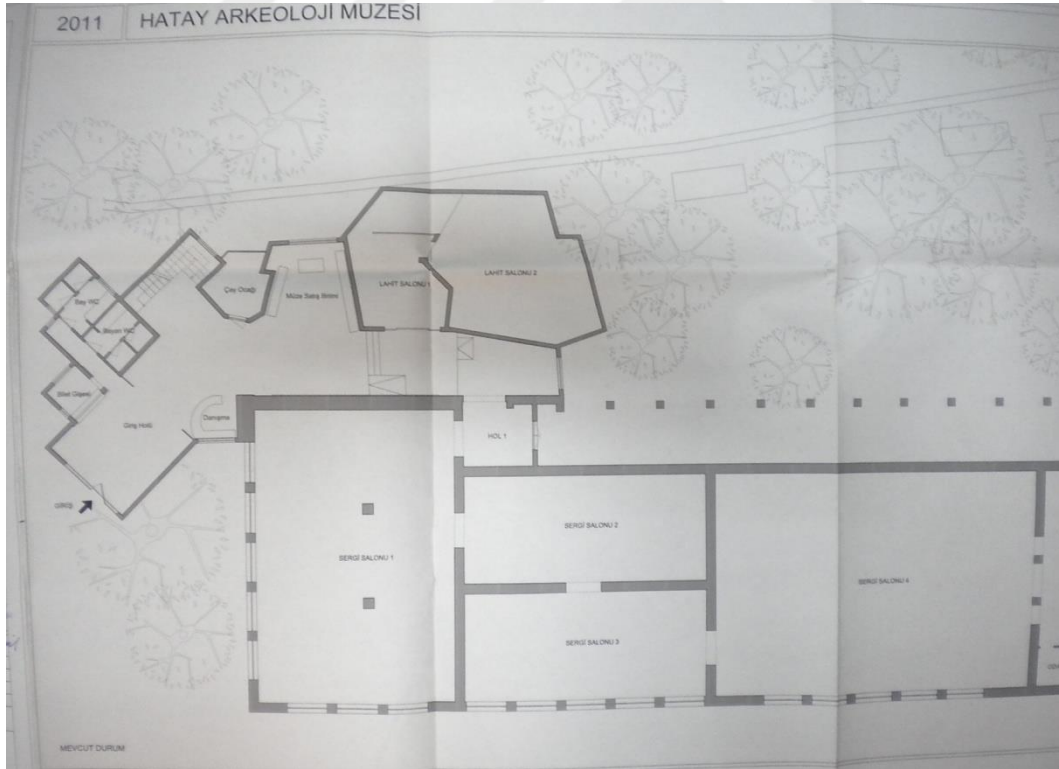
Çizim 5.4.2.3. Ziraat Bankası Antakya Şubesi Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 1999 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

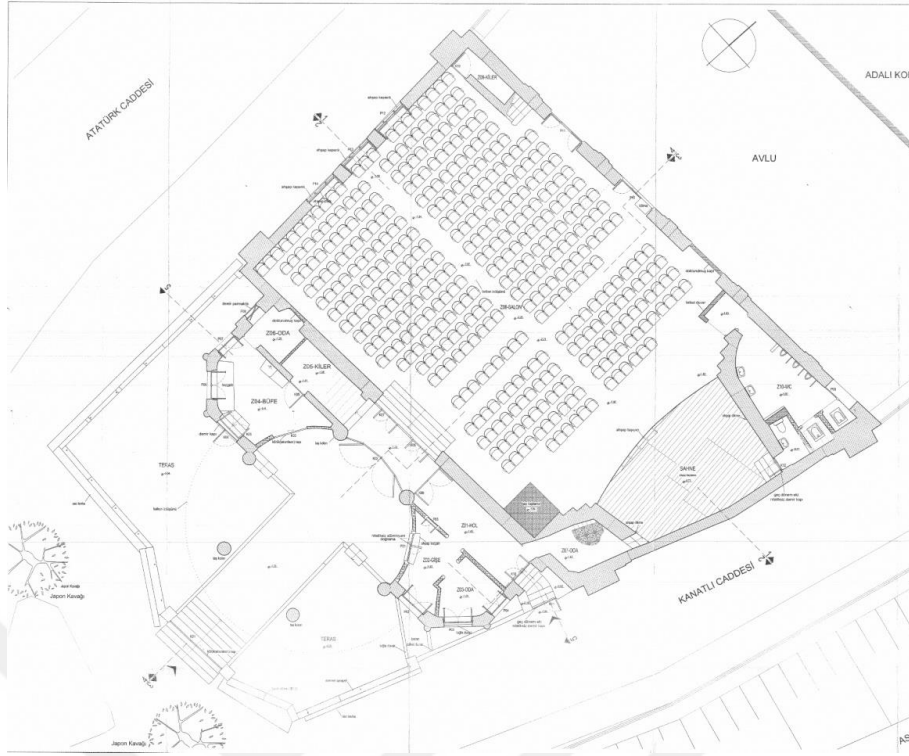
Çizim 5.5.2.1. İskenderun Adliye Binası Giriş Kat Planı, 1976 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

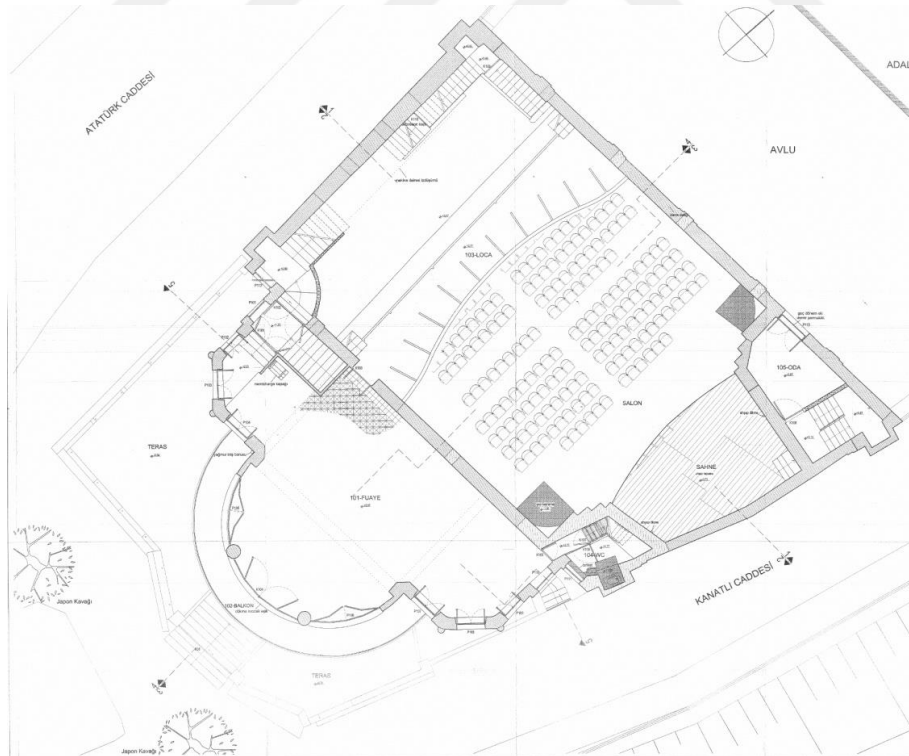
Çizim 5.5.2.2. İskenderun Adliye Binası Birinci Kat Planı, 1976 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

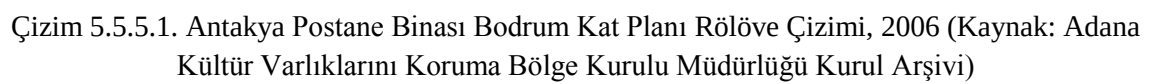
Çizim 5.5.3.1. Antakya Müzesi Giriş Kat Planı Rölöve Çizimi, 2011 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

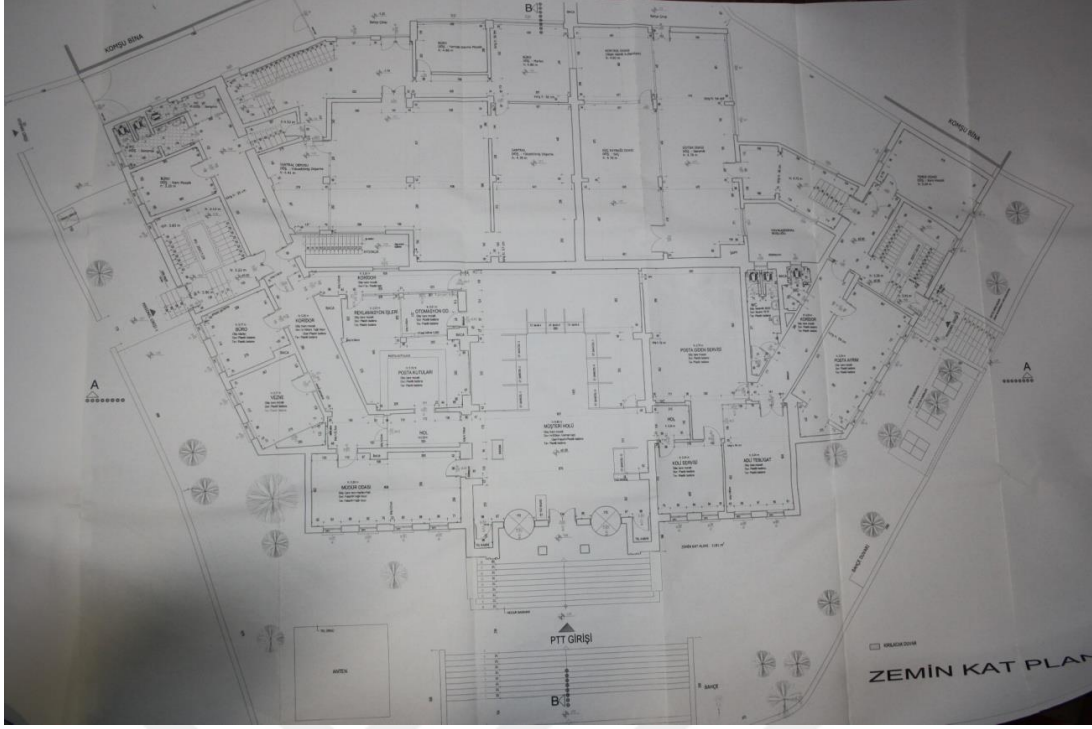

Çizim 5.5.4.1. Antakya Gündüz Sineması 0 Kot Planı Rölöve Çizimi, 2007 (Kaynak: Antakya Belediyesi Kudeb Arşivi'nden)

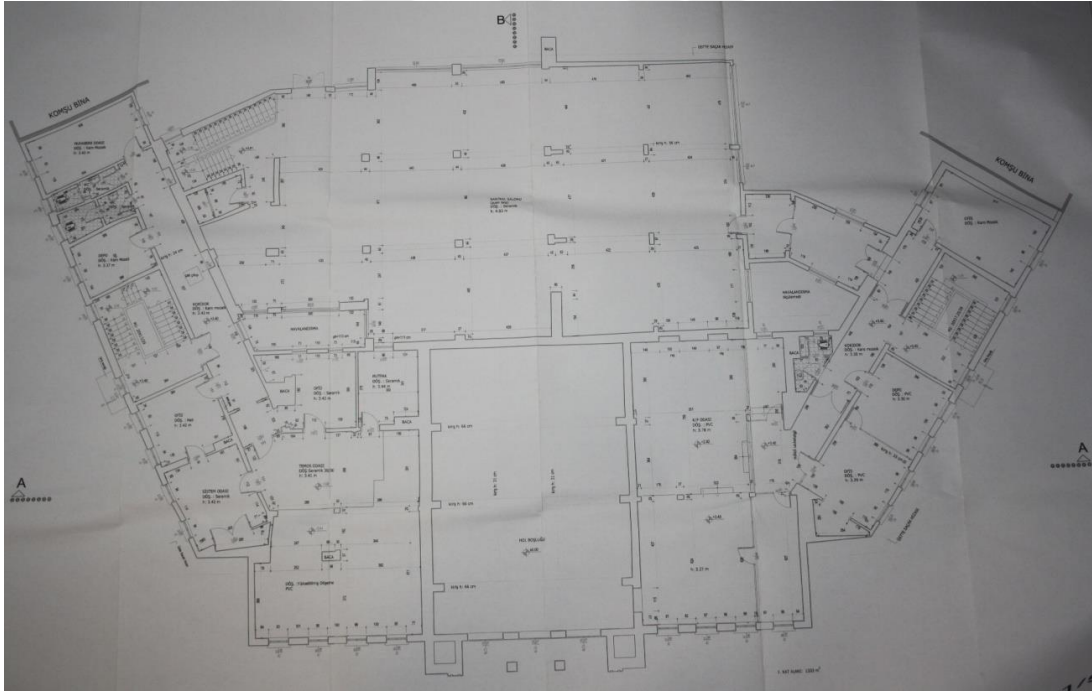

Çizim 5.5.4.2. Antakya Gündüz Sineması Fuaye Katı Planı Rölöve Çizimi, 2007 (Kaynak: Antakya Belediyesi Kudeb Arşivi'nden)

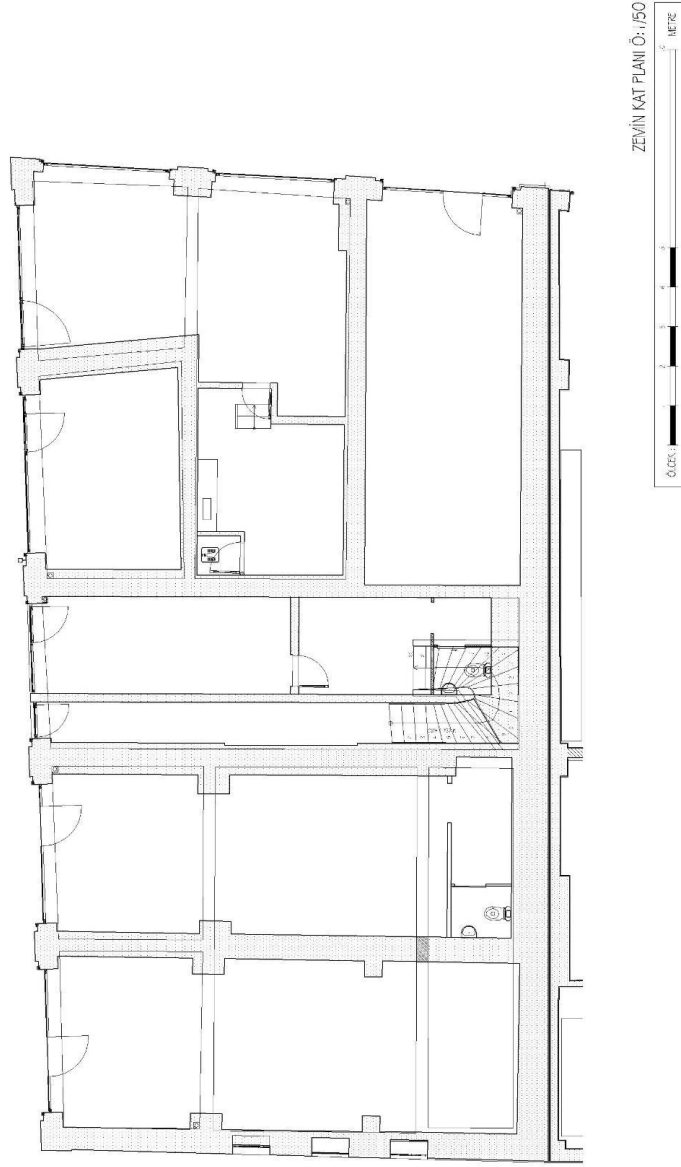

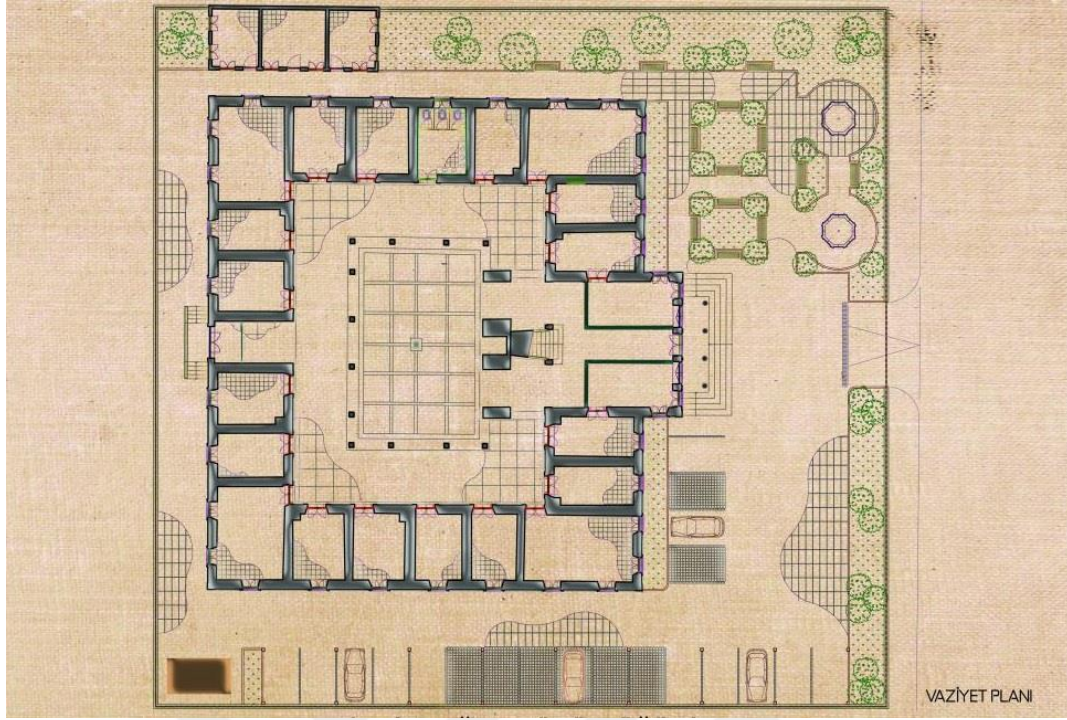
Çizim 5.5.5.2. Antakya Postane Binası Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi, 2006 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

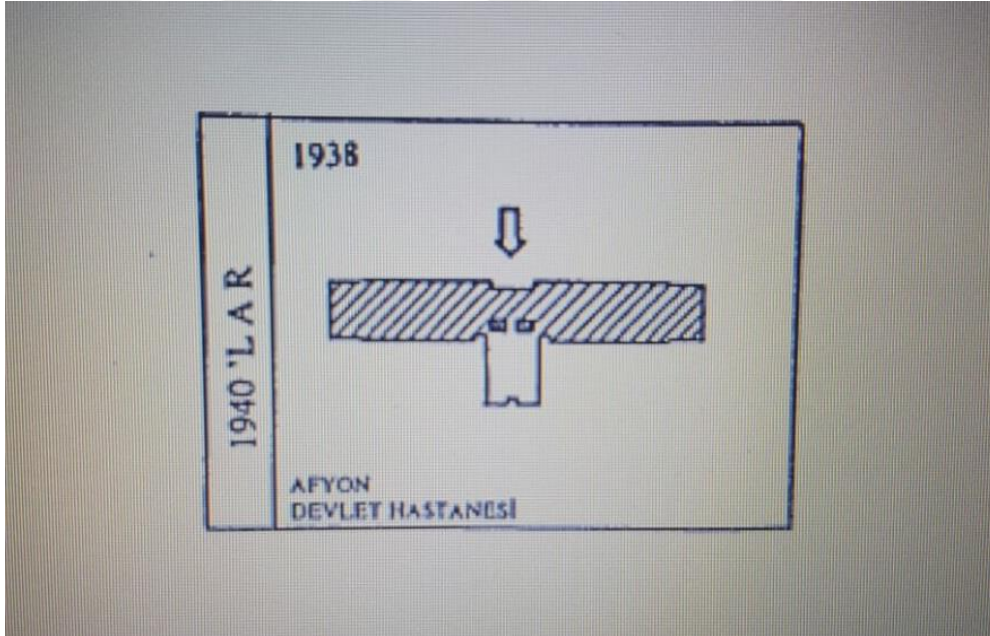
Çizim 5.5.5.3. Antakya Postane Binası İkinci Kat Planı Rölöve Çizimi, 2006 (Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

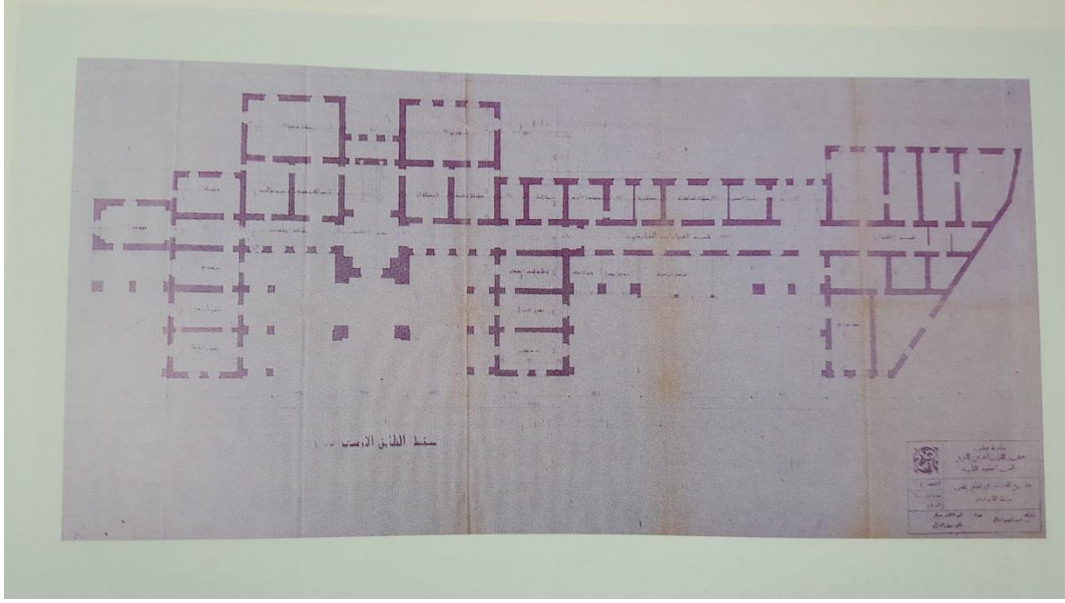
Çizim 1: Amasya Eski Adliye Binası Zemin Kat Planı, Rölöve Çizimi, (Kaynak: Emre Kolay'ın "Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları" adlı Yüksek Lisans Tez'inden alınmıştır).

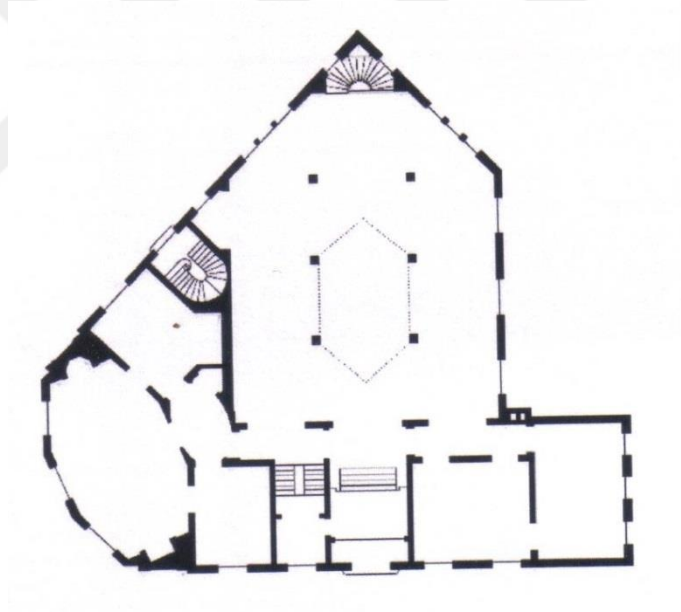
Çizim 2: Mersin Hükümet Konağı Vaziyet Planı (Kaynak:
<http://www.nurandemirtas.com/tr/Projeler/24>)

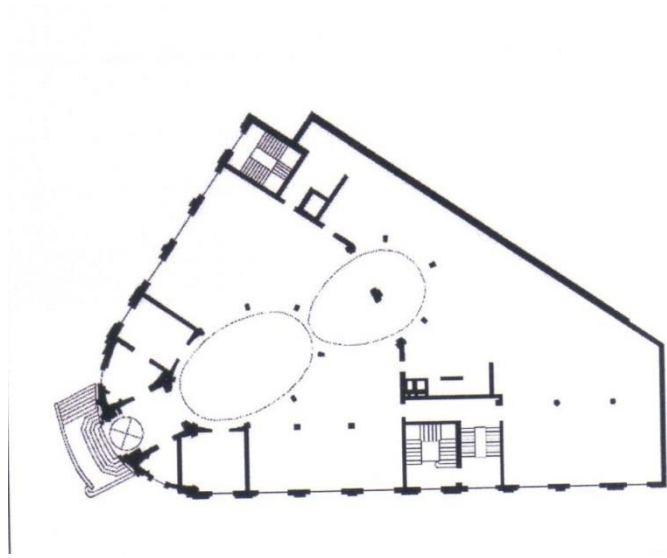
Çizim 3: Afyon Devlet Hastanesi Prototipi (Kaynak: Dilara Onur'un "Hastane yapılarının iç mekânlarının görsel algı açısından değerlendirilmesi: Acıbadem hastaneleri örneği" adlı Yüksek Lisans Tez'inden alınmıştır, 2007).

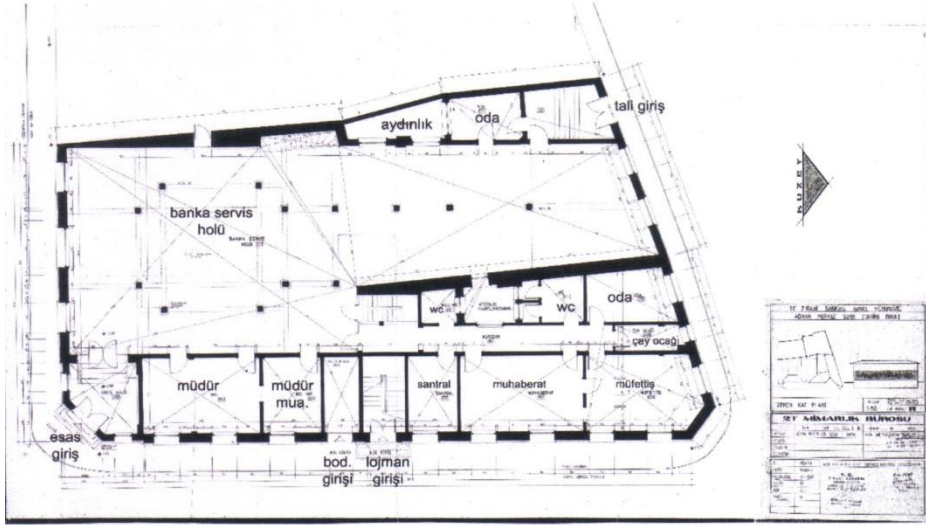
Çizim 4: Halep Hamîdiye Gurebâ Hastanesi Planı (Kaynak: Son Devir Osmanlı Hastaneleri adlı kitaptan alınmıştır).

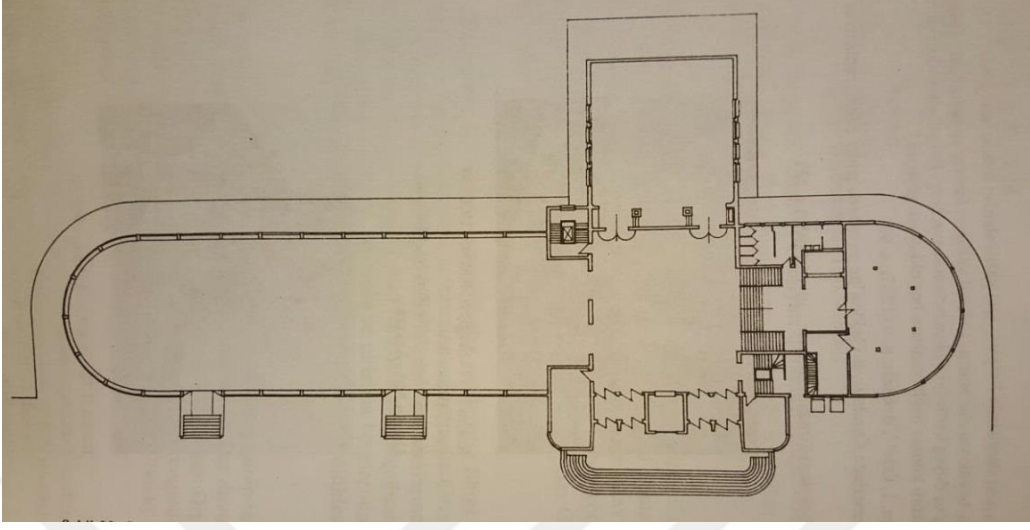
Çizim 5: Osmanlı Bankası Ankara Zemin Kat Planı (Kaynak: Kaynak: Duygu Saban'ın Giulio Mongeri'nin Banka Tasarım İlkeleri-Ziraat Bankası Adana Şubesi isimli makaleden alınmıştır)

Çizim 6: İş Bankası Ankara Zemin Kat Planı (Kaynak: Kaynak: Duygu Saban'ın "Giulio Mongeri'nin Banka Tasarım İlkeleri-Ziraat Bankası Adana Şubesi" isimli makaleden alınmıştır).

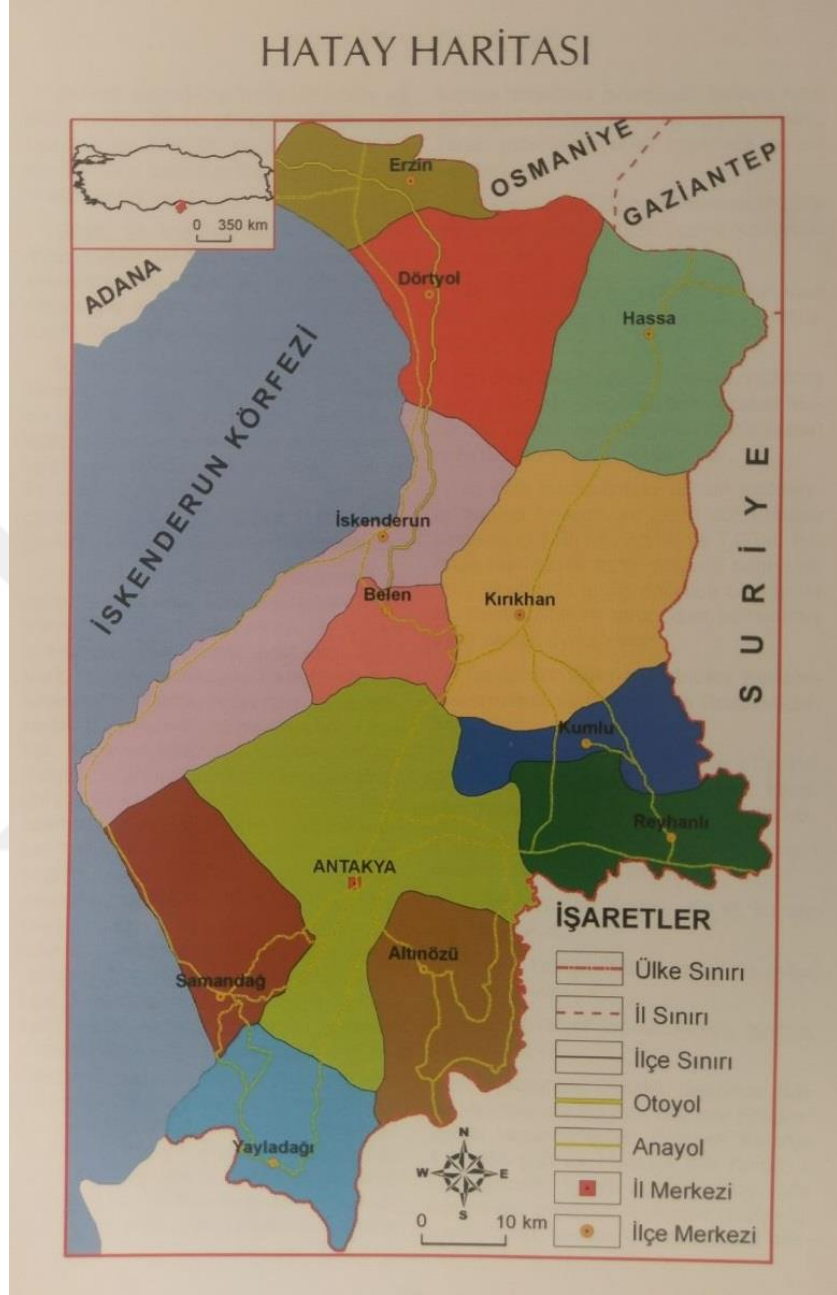

Çizim 7: Ziraat Bankası Adana Şubesi 1988 Tarihli Rölövesi (Kaynak: Duygu Saban'ın "Giulio Mongeri'nin Banka Tasarım İlkeleri-Ziraat Bankası Adana Şubesi" isimli makaleden alınmıştır).

Çizim 8: Ankara Sergievi Zemin Kat Planı (Kaynak: Arkitekt Dergisi, 1935, s.98)

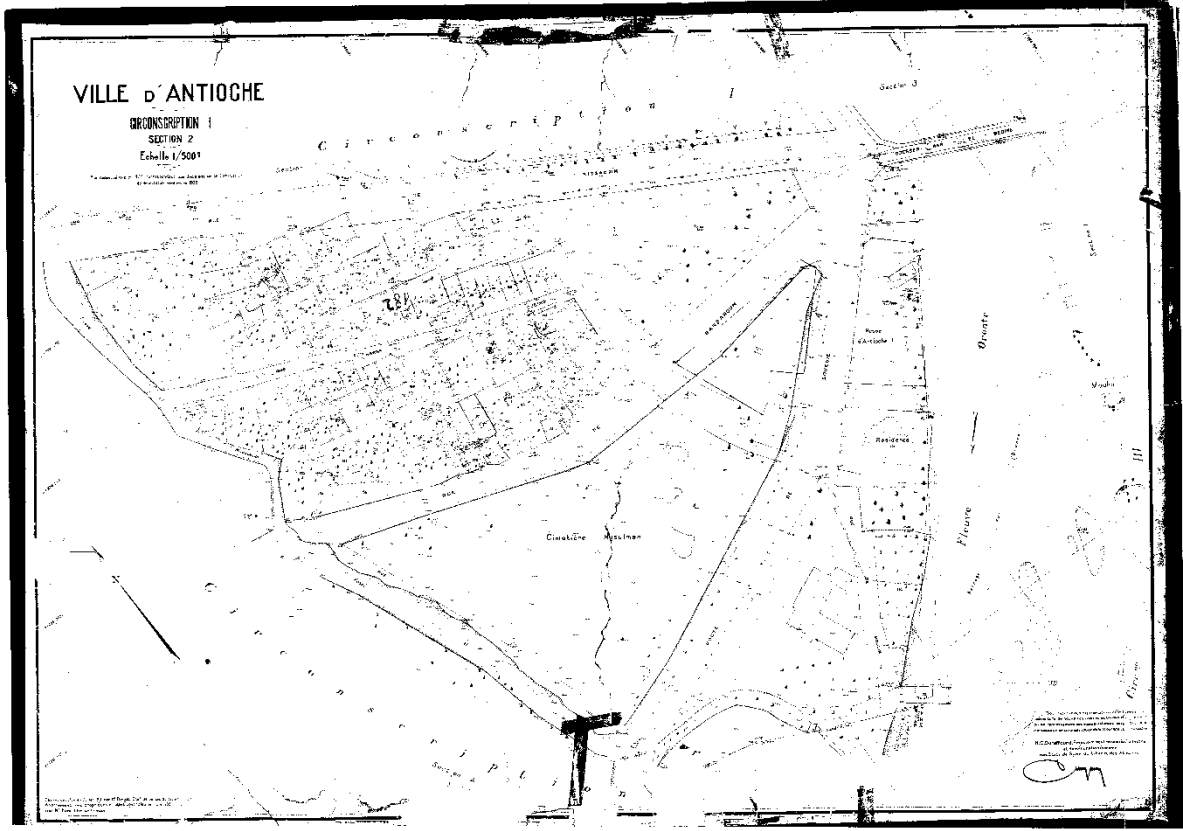
HARİTALAR

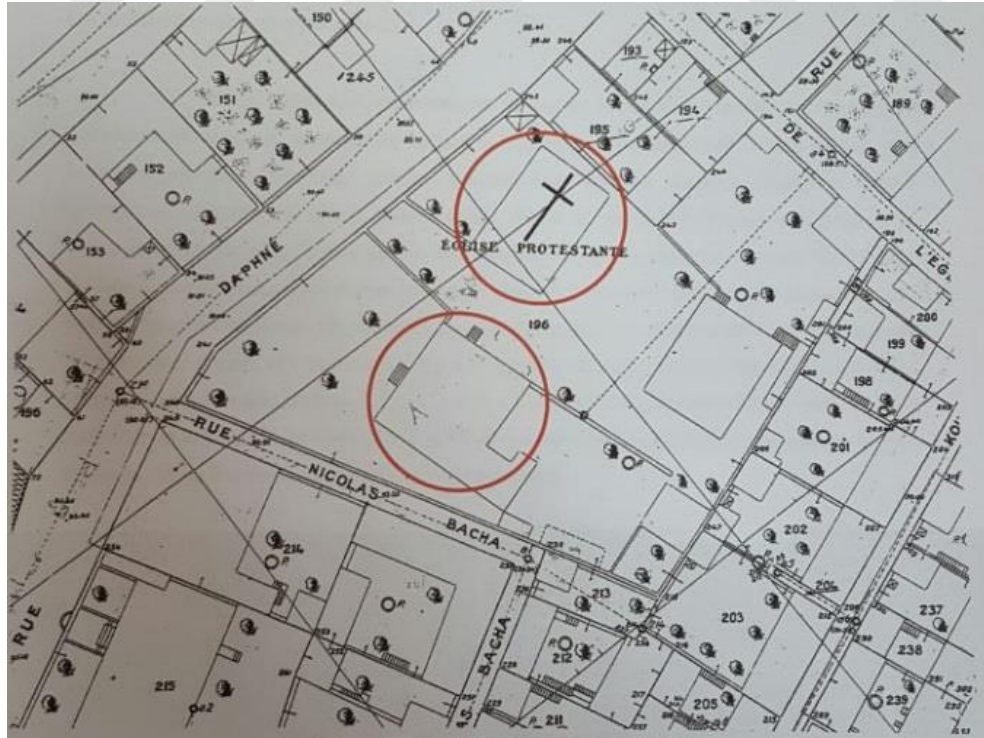
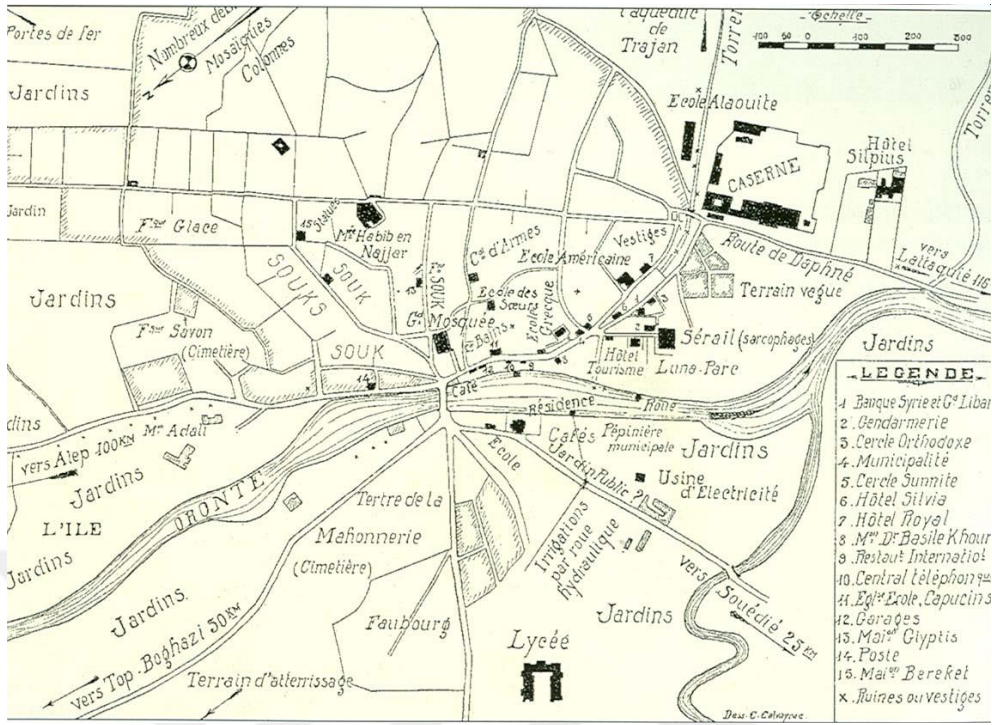
Harita 1: Hatay İl Haritası (Kaynak; Hatay Kültür Envanterinden alınmıştır)

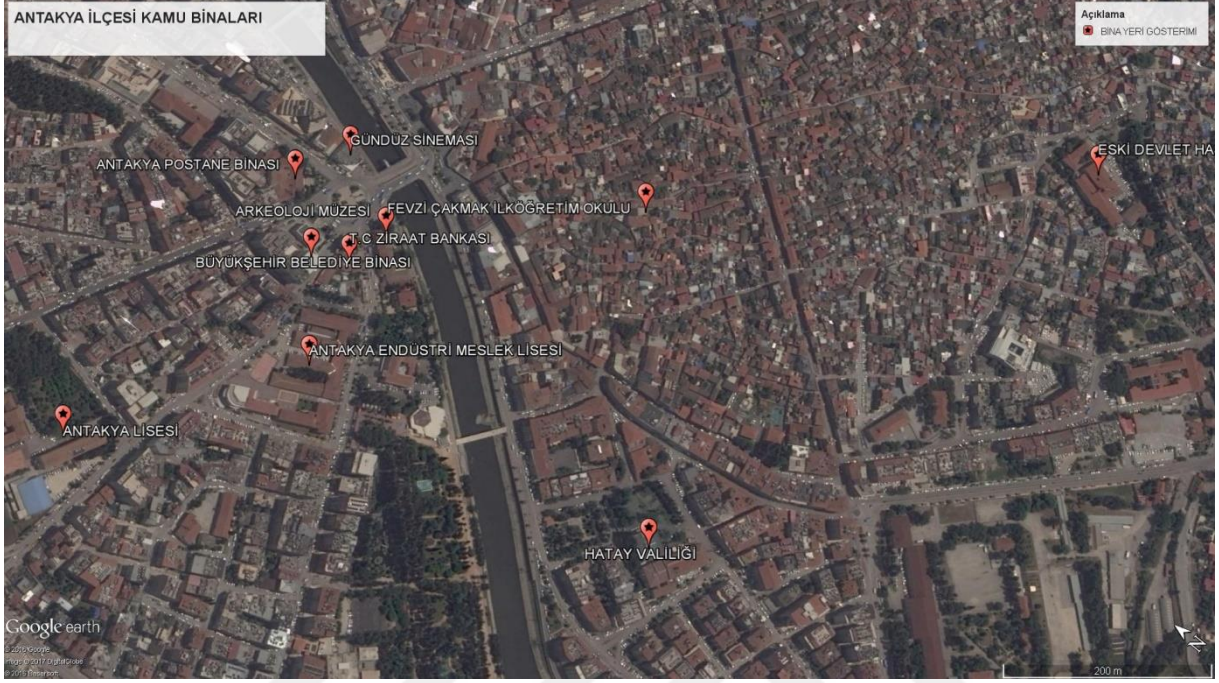
Harita 4: İskenderun Hükümet Konağı, Adliye ve Çevresi, 1928 Tarihli Kadastral Harita (Kaynak; M.C Duraffourd)

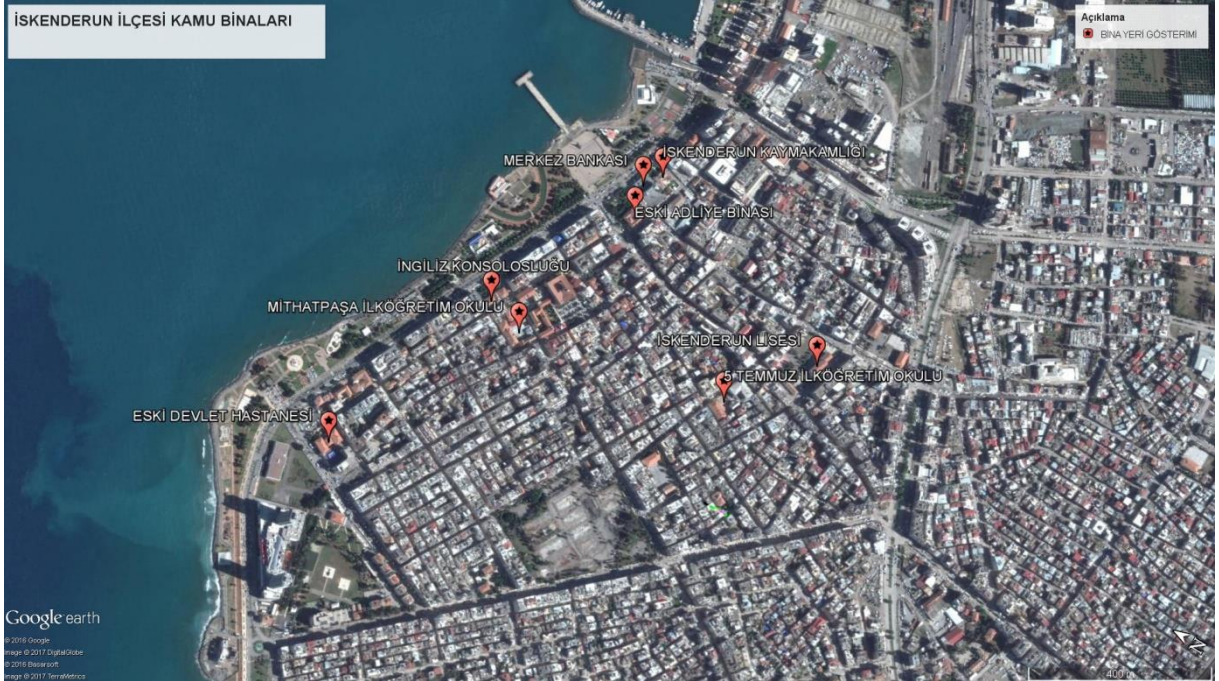
Harita 5: Antakya Cumhuriyet Meydanı ve Çevresi, 1929 Tarihli Kadastral Harita, (Kaynak; M.C Duraffourd)

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Antakya'daki Kamu Yapılarının Dağılımı, (Kaynak; <https://www.google.com/earth/>,2017)

Fotoğraf 2: İskenderun'daki Kamu Yapılarının Dağılımı, (Kaynak; <https://www.google.com/earth/>,2017)

Fotoğraf 5.1.1.1. Hassa Hükümet Konağı Restorasyon Öncesi, (Kaynak: Hassa İlçe Jandarma Komutanlığı Arşivi, 2013)

Fotoğraf 5.1.1.2: Hassa Hükümet Konağı Günümüzdeki Durumu, (Kaynak: Hassa İlçe Jandarma Komutanlığı Arşivi, 2016)

Fotoğraf 5.1.2.1. İskenderun Kaymakamlık Binasını Gösteren 1904 Tarihli Fotoğraf, (Kaynak: F. Mine Temiz'in Arşivi)

Fotoğraf 5.1.2.2. İskenderun Kaymakamlık Binası, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.2.3. İskenderun Kaymakamlık Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.2.4. İskenderun Kaymakamlık Binası, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.2.5. İskenderun Kaymakamlık Binası, Batı Cephesi, 2016

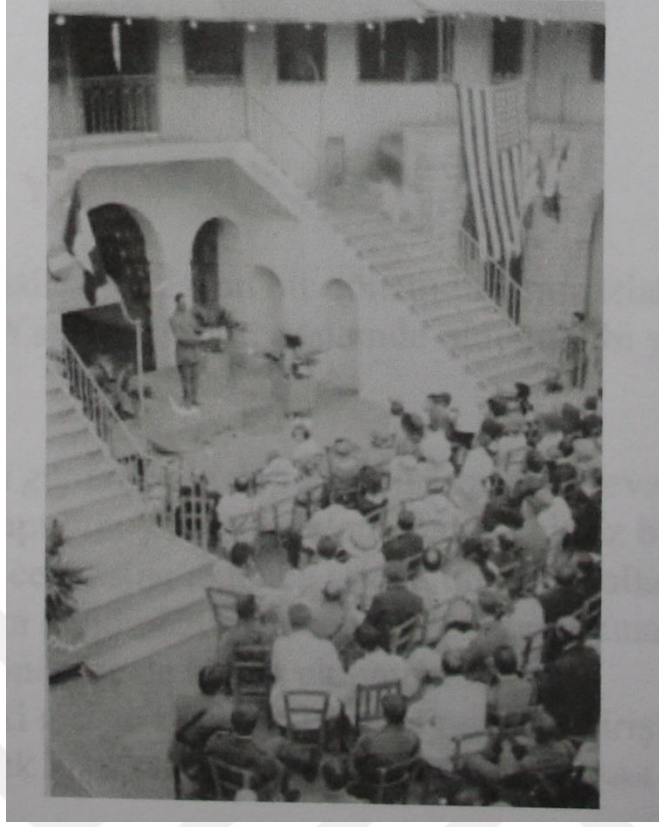
Fotoğraf 5.1.2.6. İskenderun Kaymakamlık Binası, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.1.2.7. İskenderun Kaymakamlık Binası Revaklı Avlu ve Bezeme Detayları, 2016

Fotoğraf 5.1.2.8. İskenderun Kaymakamlığı, 1890-1910 Yılları (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.1.2.9. İskenderun Kaymakamlığı, 1920’li Yıllara Ait Fotoğraf (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.1.2.10. İskenderun Kaymakamlığı, 1920-30’lu Yıllara Ait Fotoğraf (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.1.3.1. Yayladağı Hükümet Konağı Güney Cephesi (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.1.3.2. Yayladağı Hükümet Konağı 1950 Yılına Ait Bir Fotoğraf, (Kaynak; İller ve Belediyeler Dergisi'nden alınmıştır)

Fotoğraf 5.1.4.1. Reyhanlı Belediye Binası, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.4.2. Reyhanlı Belediye Binası, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.4.3. Reyhanlı Belediye Binası, Doğu Cephesi, 2016

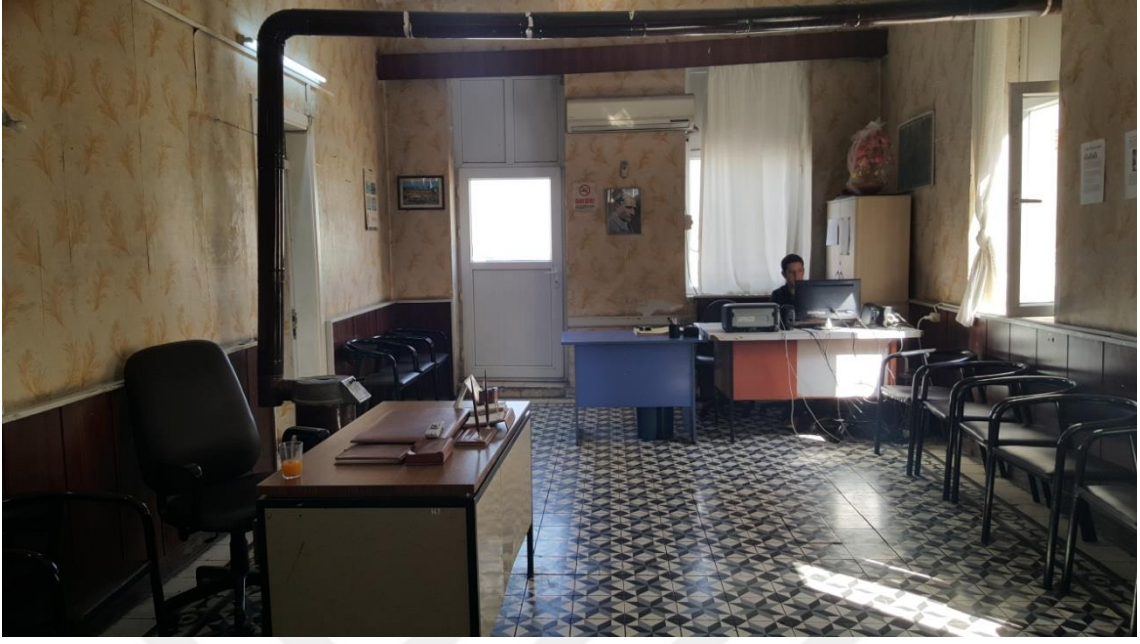
Fotoğraf 5.1.4.4. Reyhanlı Belediye Binası, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.4.5. Reyhanlı Belediye Binası, Giriş Kapısı ve Pencere Detayı, 2016

Fotoğraf 5.1.4.6. Reyhanlı Belediye Binası, Batı Cephesi, Bordür Detayı, 2016

Fotoğraf 5.1.4.7. Reyhanlı Belediye Binası İç Mekân ve Yer Döşemeleri, 2016

Fotoğraf 5.1.5.1. Hatay Valilik Binası, Kuzeydoğu Cephesi, 2016

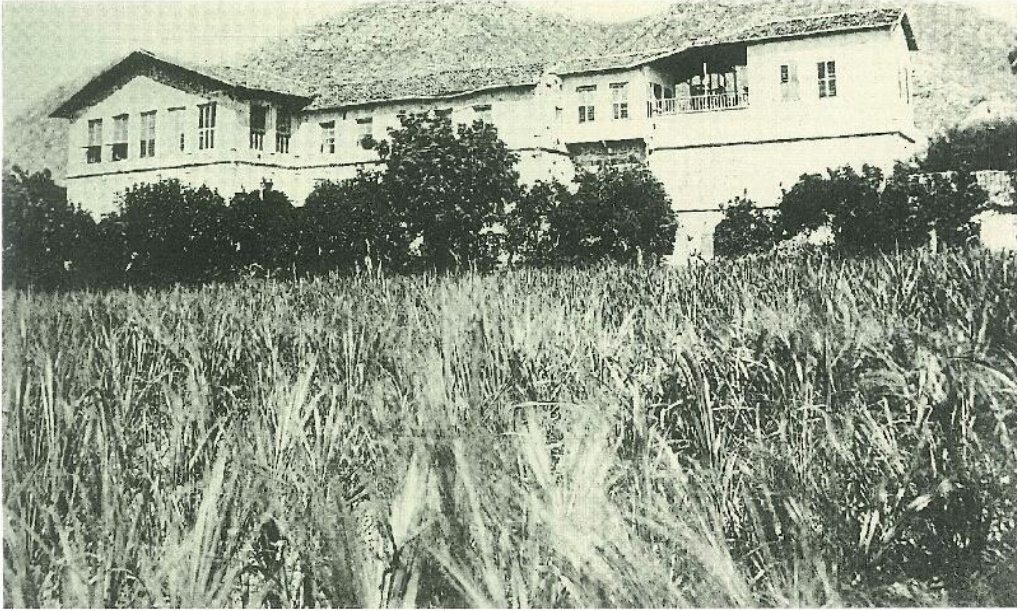
Fotoğraf 5.1.5.2. Hatay Valilik Binası, Güneydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.5.3. Hatay Valilik Binası, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.1.5.4. Hatay Valilik Binası, Pencere Detayı, 2016

Fotoğraf 5.1.5.5. Günümüze Ulaşmayan İbrahim Paşa Konağı (Kaynak; Ataman Demir'in Çağlar İçinde Antakya adlı kitabından alınmıştır).

Fotoğraf 5.1.5.6. Hatay Valilik Binası, Restorasyon Öncesi (Kaynak; Hatay Valiliği Arşivi)

Fotoğraf 5.1.6.1. Kırıkhan Hükümet Konağı, Güney Cephesi, 2016

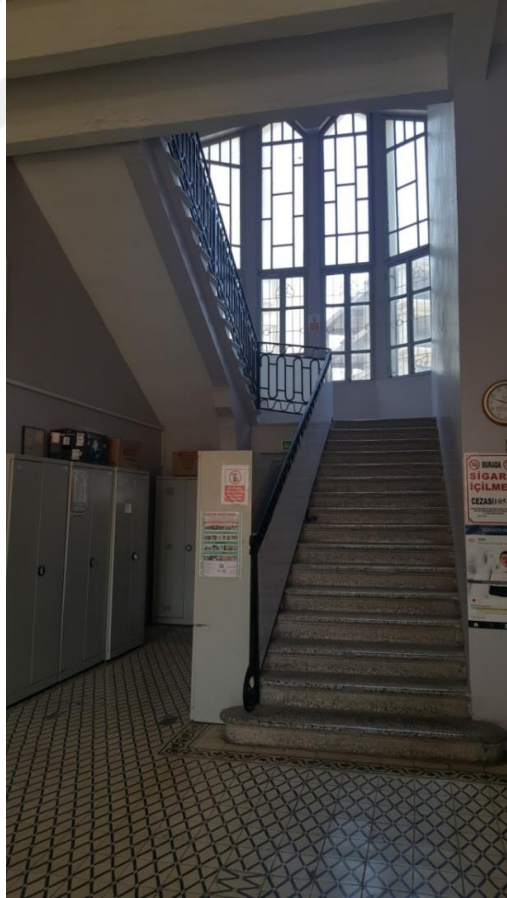
Fotoğraf 5.1.6.2. Kırıkhan Hükümet Konağı Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.3. Kırıkhan Hükümet Konağı, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.4. Kırıkhan Hükümet Konağı, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.5. Kırıkhan Hükümet Konağı, Merdiven Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.1.6.6. Kırıkhan Hükümet Konağı, Zemin Döşemesi, 2016

Fotoğraf 5.1.6.7. Kırıkhan Hükümet Konağı, Güney Cephe Detay, 2016

Fotoğraf 5.1.7.1. Antakya Belediye Binası, 1940'lı Yıllara Ait Fotoğraf (Kaynak; Mehmet Mursaloğlu'nun izniyle kullanılmıştır)

Fotoğraf 5.1.7.2. Antakya Belediye Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.7.3. Antakya Belediye Binası, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.7.4. Antakya Belediye Binası, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.1.7.5. Antakya Belediye Binası, Güney Cephe, 2016

Fotoğraf 5.1.7.6. Antakya Belediye Binası Restorasyon Sırasında İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.2.1.1. Kırkhan Ruhban Okulu, Güneybatı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.1.2. Kırkhan Ruhban Okulu, Güneydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.1.3. Kırıkhan Ruhban Okulu, Payanda Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.2.1.4. Kırıkhan Ruhban Okulu, Kuzeybatı Cephesi, 2016

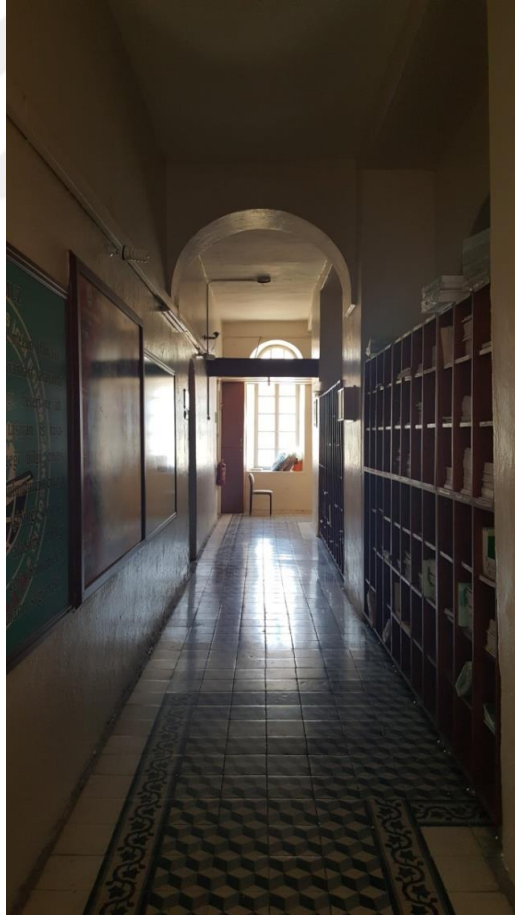
Fotoğraf 5.2.1.5. Kırıkhan Ruhban Okulu, Kuzeydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.1.6. Kırıkhan Ruhban Okulu, Apsis Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.2.1.7. Kırıkhan Ruhban Okulu, Apsis Tavan Detayı, 2016

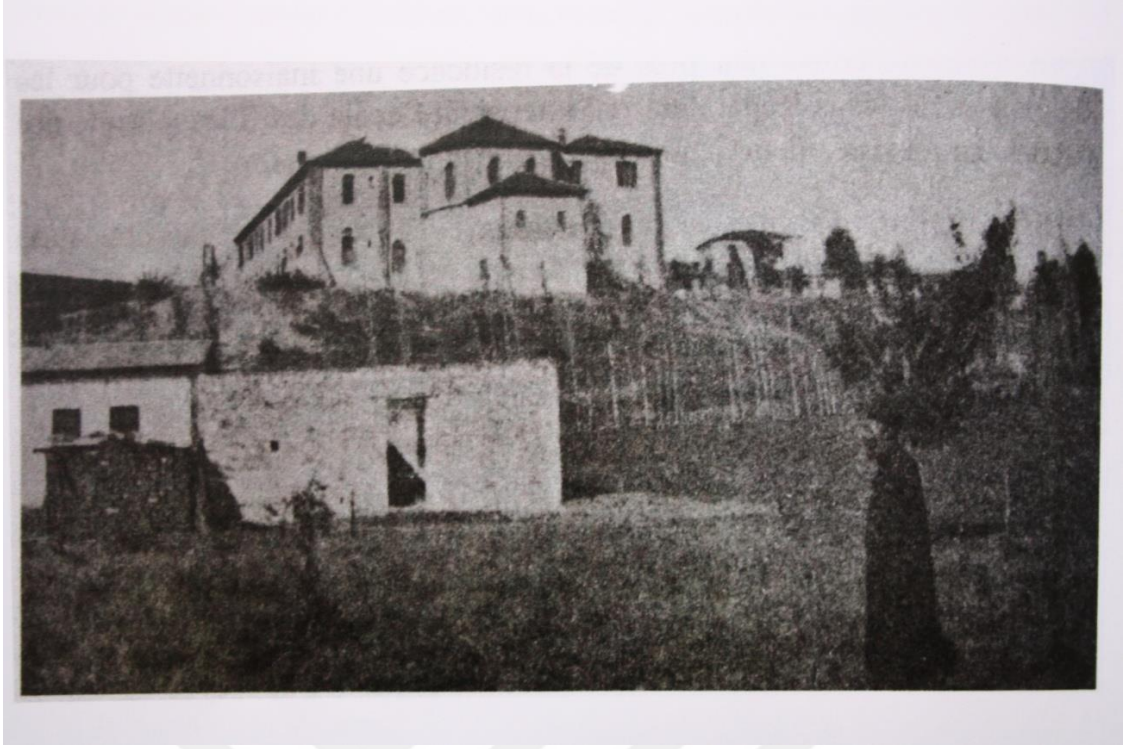
Fotoğraf 5.2.1.8. Kırıkhan Ruhban Okulu, Kemerli Koridor Geçişleri, 2016

Fotoğraf 5.2.1.9. Kırıkhan Ruhban Okulu, Apsis Cephesi (Kaynak; Adana Kùltür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.2.1.10. Kırıkhan Ruhban Okulu, Karo Mozaik Detayı, 2016

Fotoğraf 5.2.1.11. Kırıkhan Ruhban Okulu'na Ait Eski Bir Fotoğraf, (Kaynak; Adana Kùltür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.2.2.1. İskenderun İngiliz Okulu, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.2.2. İskenderun İngiliz Okulu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.2.3. İskenderun İngiliz Okulu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.2.4. İskenderun İngiliz Okulu, Cephe Düzenlemeleri, 2016

Fotoğraf 5.2.3.1. Antakya Frerler Okulu, Avludan Görünüm, 2016

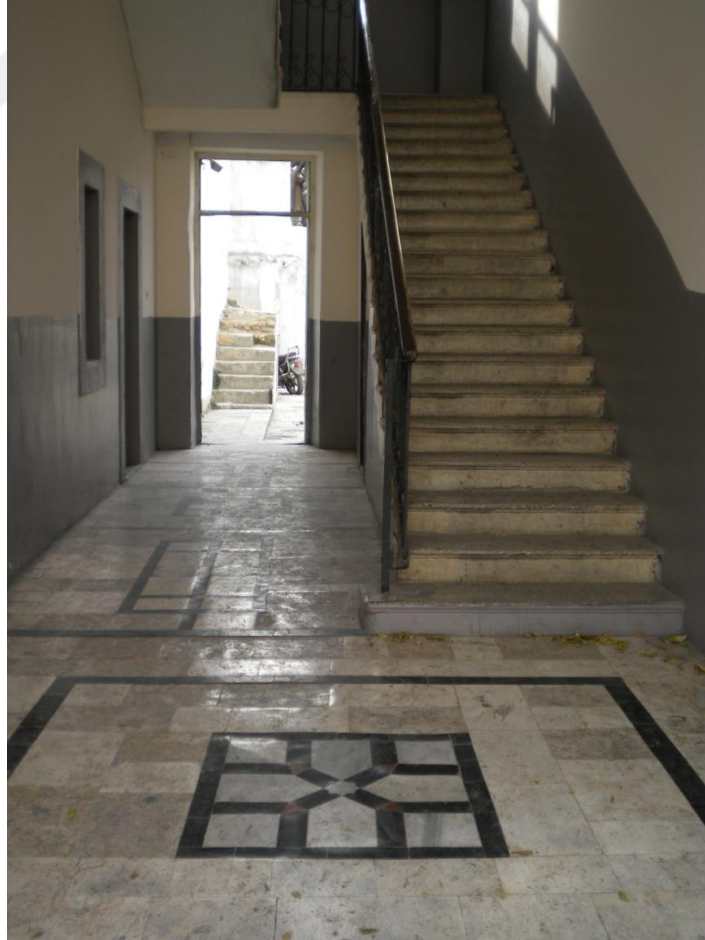
Fotoğraf 5.2.3.2. Antakya Frerler Okulu, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.3.3. Antakya Frerler Okulu, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.3.4. Antakya Frerler Okulu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.3.5. Antakya Frerler Okulu, Merdiven Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.2.3.6. Antakya Frerler Okulu, Kapı Üstlerindeki Bitkisel Bezeme Öğeleri, 2016

Fotoğraf 5.2.3.7. Antakya Frerler Okulu, 1995 Yılında Yapılan Onarım (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.2.4.1. İskenderun Frerler Okulu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.4.2. İskenderun Frerler Okulu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.4.3. İskenderun Frerler Okulu, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.4.4. İskenderun Frerler Okulu, Doğu cephesi Orta Aks, 2016

Fotoğraf 5.2.4.5. İskenderun Frerler Okulu, Batı Cephesi Orta Aks, 2016

Fotoğraf 5.2.5.1. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.2. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Batı Cephesi, 2016

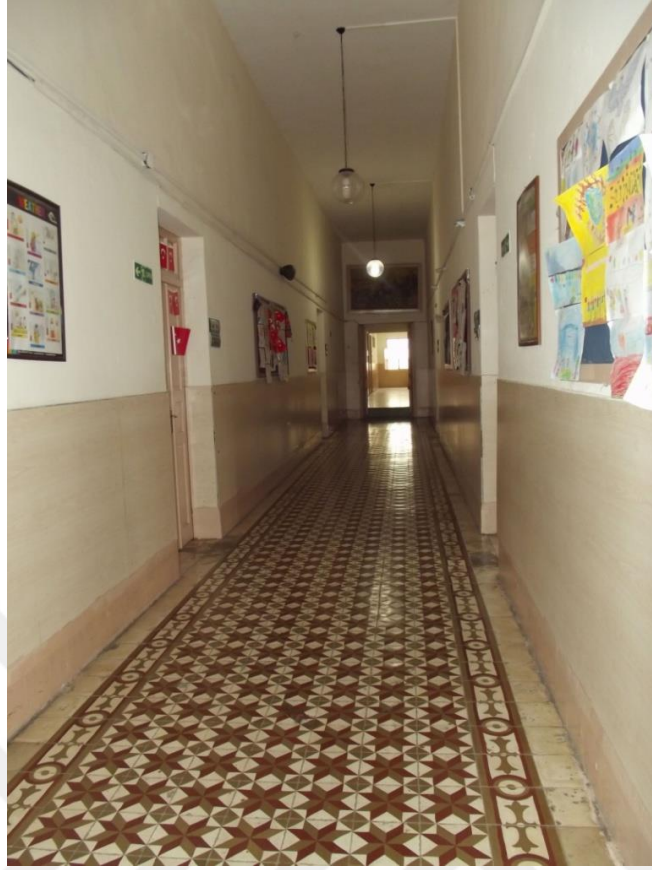
Fotoğraf 5.2.5.3. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.4. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Ek Binanın Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.5. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Ek Binanın Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.5.6. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Koridor, 2016

Fotoğraf 5.2.5.7. İskenderun Katolik Fransız Okulu, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.2.5.8. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Ek Bina İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.2.5.9. İskenderun Katolik Fransız Okulu, İç Mekân Karo Mozaik Döşemeler, 2016

Fotoğraf 5.2.5.10. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Pencere Düzeni, 2016

Fotoğraf 5.2.5.11. İskenderun Katolik Fransız Okulu, Batı Cephesi Balkon ve Bezeme Detayı, 2016

Fotoğraf 5.2.6.1. Antakya Erkek Lisesi, 1932 Yılına Ait Fotoğraf, (Kaynak; Çağrı Fotoğrafçılığın izniyle alınmıştır)

Fotoğraf 5.2.6.2. Günümüze Ulaşmayan Köprü Mektebi' ne Ait Eski Fotoğraf (sağdan birinci yapı)
(Kaynak; Mehmet Mursaloğlu Arşivi)

Fotoğraf 5.2.6.3. Antakya Erkek Lisesi, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.6.4. Antakya Erkek Lisesi, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.6.5. Antakya Erkek Lisesi Avlusu, 2016

Fotoğraf 5.2.6.6. Antakya Erkek Lisesi, Karo Mozaik Döşemeler, 2016

Fotoğraf 5.2.7.1. Antakya Sanat Enstitüsü, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.7.2. Antakya Sanat Enstitüsü, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.7.3. Antakya Sanat Enstitüsü, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.2.7.4. Antakya Sanat Enstitüsü, Atölye Kapı Detayı, 2016

Fotoğraf 5.3.1.1. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Doğu Cephesi, 2016

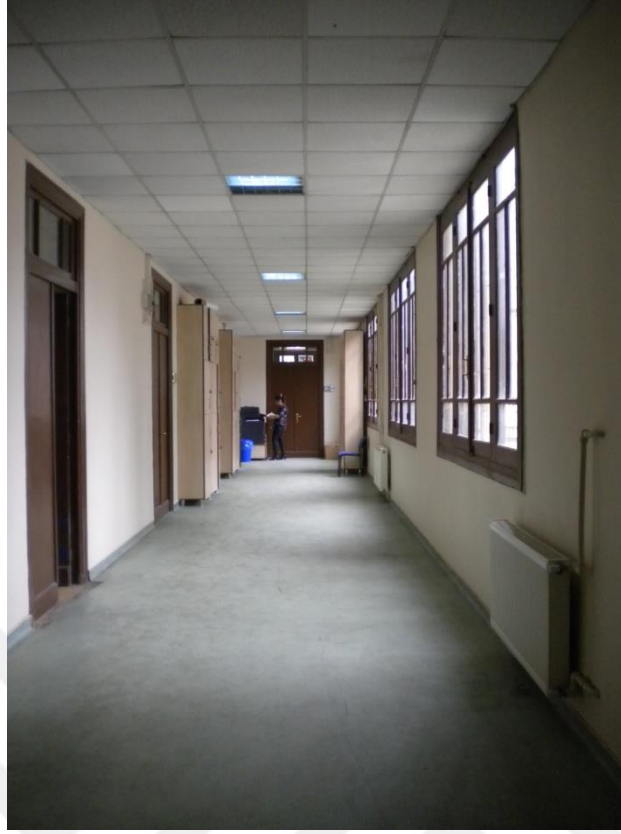
Fotoğraf 5.3.1.2. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.1.3. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.1.4. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.1.5. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Giriş Kat Koridoru, 2016

Fotoğraf 5.3.1.6. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Kilise Olarak Kullanılan Bölüm, 2016

Fotoğraf 5.3.1.7. Antakya St. Joseph Sörler Şifa Yurdu, Kilise Olarak Kullanılan Bölümün Apsis Duvarı, 2016

Fotoğraf 5.3.2.1. İskenderun Fransız Hastanesi, Kuzey Cephe Orta Aks, 2016

Fotoğraf 5.3.2.2. İskenderun Fransız Hastanesi, Kuzey Cephe Yan Kütüphane, 2016

Fotoğraf 5.3.2.3 İskenderun Fransız Hastanesi, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.2.4. İskenderun Fransız Hastanesi, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.3.2.5. İskenderun Fransız Hastanesi, Kuzey Cephe Kemer Düzenlemeleri, 2016

Fotoğraf 5.4.1.1. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Batı Cephesi,2016

Fotoğraf 5.4.1.2. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Kuzey Cephesi,2016

Fotoğraf 5.4.1.3. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Giriş Kapı Detayı, 2016

Fotoğraf 5.4.1.4. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, Kuzey Cephe Bezeme Detayı, 2016

Fotoğraf 5.4.1.5. İskenderun Suriye ve Büyük Lübnan Bankası, 1950 Yılına Ait Fotoğraf (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.4.2.1. Antakya Ziraat Bankası, Kuzeydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.4.2.2. Antakya Ziraat Bankası, Güneydoğu cephesi, 2016

Fotoğraf 5.4.2.3. Antakya Ziraat Bankası, Kuzeybatı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.4.2.4. Antakya Ziraat Bankası, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.5.1.1. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.1.2. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Kuzey Cephe Kemer Açıklıkları, 2016

Fotoğraf 5.5.1.3. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Balkon Düzenlemesi, 2016

Fotoğraf 5.5.1.4. İskenderun İngiliz Konsolosluğu Kuzey Cephede Yer Alan Beşgen Formlu Kütle, 2016

Fotoğraf 5.5.1.5. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.1.6. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Doğu Cephe Düzeni, (Kaynak; F. Mine Temiz'in Arşivi)

Fotoğraf 5.5.1.7. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, İç Mekân (Kaynak; F. Mine Temiz'in Arşivi)

Fotoğraf 5.5.1.8. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, Pencere Bezemeleri, 2016

Fotoğraf 5.5.1.9. İskenderun İngiliz Konsolosluğu, 1906 Yılına Ait Fotoğraf (Kaynak; F. Mine Temiz'in Arşivi)

Fotoğraf 5.5.2.1. İskenderun Adliye Binası Kuzeybatı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.2.2. İskenderun Adliye Binası, Kuzey Cephe, 2016

Fotoğraf 5.5.2.3. İskenderun Adliye Binası, Kuzey Cephe Detay, 2016

Fotoğraf 5.5.2.4. İskenderun Adliye Binası, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.2.5. İskenderun Adliye Binası, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.2.6. İskenderun Adliye Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.2.7. İskenderun Adliye Binası, Revaklı Avlu ve Pencere Düzenlemeleri (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.5.2.8. İskenderun Adliye Binası, Avludan Kuzey Yöndeki Giriş Açıklığı, (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.5.2.9. İskenderun Adliye Binası, Avlu Genel Görünüm ve Yer Döşemeleri (Kaynak; Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Kurul Arşivi)

Fotoğraf 5.5.2.10. İskenderun Adliye Binası, Pencere Bezeme Detayı, 2016

Fotoğraf 5.5.3.1. Antakya Müzesi, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.3.2. Antakya Müzesi, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.3.3. Antakya Müzesi, Asi Nehrine Bakan Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.3.4. Antakya Müzesi, Teşhir Salonu, 2016

Fotoğraf 5.5.3.5. Eski Antakya Müzesi, Doğu yönde Yer Alan Revaklı Bahçe, 2016

Fotoğraf 5.5.4.1. Antakya Gündüz Sineması, Güney Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.4.2. Antakya Gündüz Sineması, Batı Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.4.3. Antakya Gündüz Sineması, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.4.4. Antakya Gündüz Sineması, Kuzey Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.4.5. Antakya Gündüz Sineması, Güney Cephe Detay, 2016

Fotoğraf 5.5.4.6. Antakya Gündüz Sineması, 1936'lı Yıllara Ait Fotoğraf (Kaynak; Mehmet Saplama Arşivi'nden)

Fotoğraf 5.5.5.1. Antakya Postane Binası, Doğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.5.2. Antakya Postane Binası, Kuzeydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.5.3. Antakya Postane Binası, Güneydoğu Cephesi, 2016

Fotoğraf 5.5.5.4. Antakya Postane Binası, İç Mekân, 2016

Fotoğraf 5.5.5.5. Antakya Postane Binası, Cephe Düzeni Detay, 2016

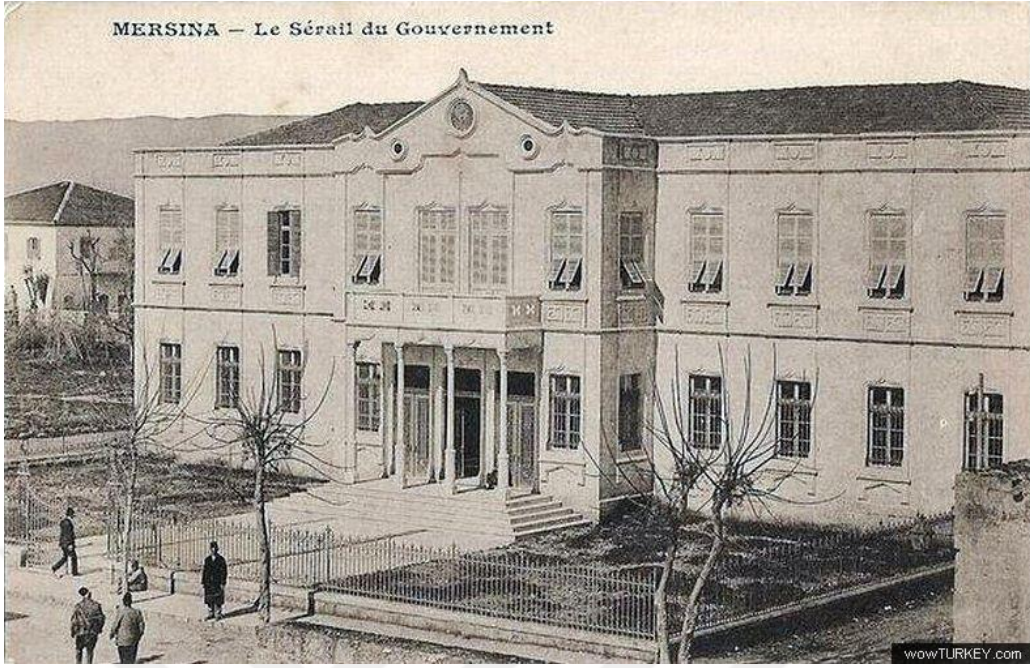
Fotoğraf 3: Ürdün Kerek Hükümet Konağı (Kaynak: Ahmet Çaycı'nın Ürdün'de Osmanlı Mimarisi isimli kitabından alınmıştır)

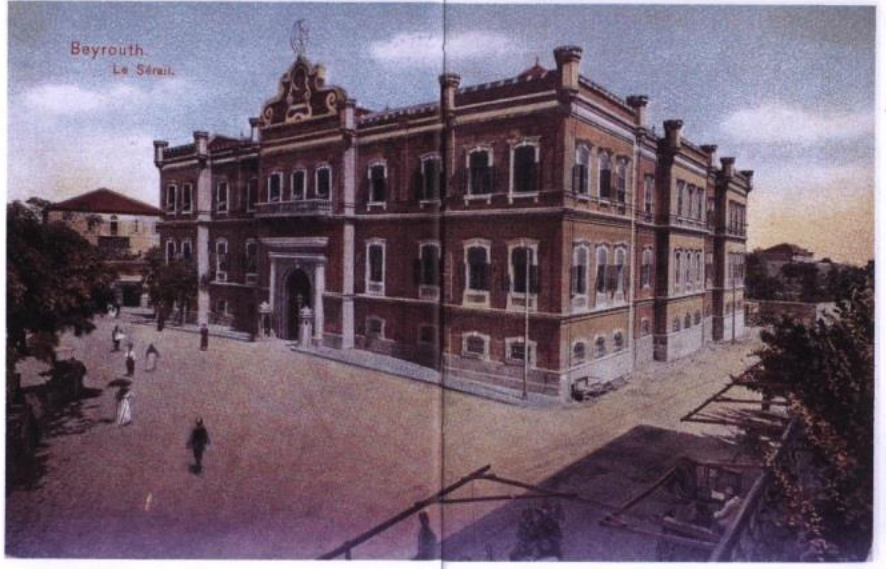
Fotoğraf 4: Ürdün İrbit Hamidiye Lisesi (Kaynak: Ahmet Çaycı'nın Ürdün'de Osmanlı Mimarisi isimli kitabından alınmıştır)

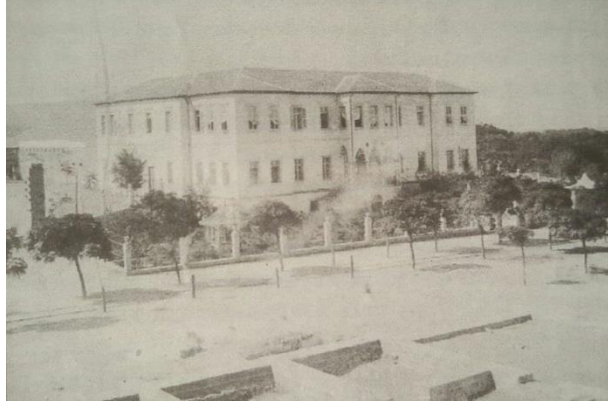
Fotoğraf 5: Ürdün Madaba Hükümet Konağı (Kaynak: Ahmet Çaycı'nın Ürdün'de Osmanlı Mimarisi isimli kitabından alınmıştır)

Fotoğraf 6: Mersin Hükümet Konağı (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

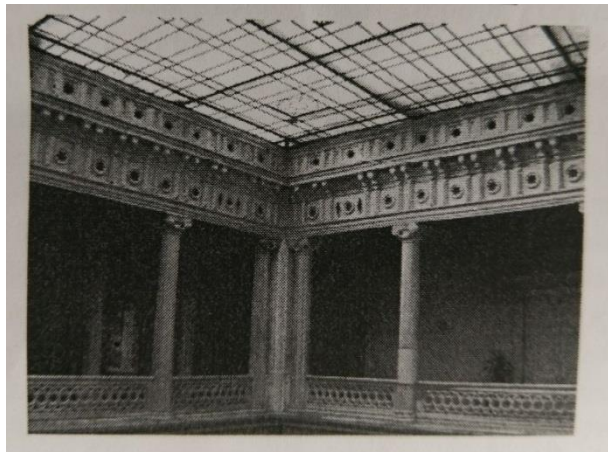
Fotoğraf 7: Beyrut Hükümet Konağı (Kaynak: <http://almashriq.hiof.no/lebanon/>)

Fotoğraf 8: Trablusşam Hükümet Konağı (Kaynak: Zeynep Çelik'in, İmparatorluk, Mimari ve Kent isimli kitabından alınmıştır)

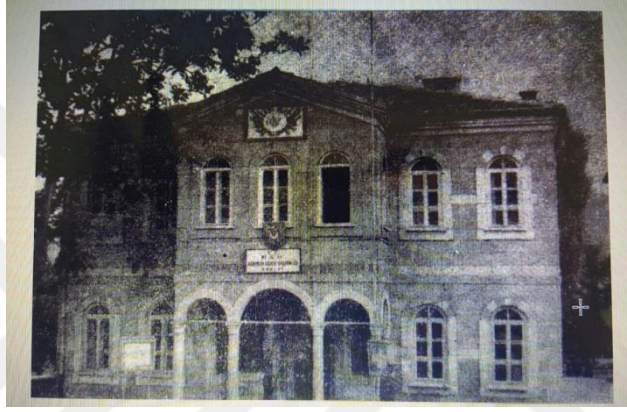
Fotoğraf 9: Kastamonu Hükümet Konağı (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 10: Bâb-ı Seraskeri iç mekân (Kaynak: Gözde Çelik-Zeynep Kuban'ın, İstanbul Tarihi Yarımadası'nda Tanzimat Dönemi İdari Yapıları isimli makalesinden alınmıştır)

Fotoğraf 11: Şam Belediye Binası (Kaynak: Zeynep Çelik'in, İmparatorluk, Mimari ve Kent isimli kitabından alınmıştır)

Fotoğraf 12: Yozgat Askerlik Şubesi Binası (Kaynak: Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları isimli Doktora Tez'inden alınmıştır)

Fotoğraf 13: Malatya Battalgazi Askerlik Şubesi (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 14: Siverek Halk Kütüphanesi Binası (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 15: Maraş Merkezi Türkiye Amerikan Kız Koleji (Kaynak: <http://informadik.blogspot.com.tr/>)

Fotoğraf 16: Antep Merkezi Türkiye Koleji (Kaynak: <http://informadik.blogspot.com.tr/>)

Fotoğraf 17: Beyrut, Ticaret ve Ziraat Okulu (Kaynak: Zeynep Çelik'in, İmparatorluk, Mimari ve Kent isimli kitabından alınmıştır)

Fotoğraf 18: İTÜ Taşkışla Kampüsü (Kaynak: Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları isimli Doktora Tez'inden alınmıştır)

Fotoğraf 19: Kasımpaşa Kalyoncu Kışlası (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 20: Konya Hükümet Konağı (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 21: Kayseri Erkek Sanat Enstitüsü (Kaynak: Fatma Arslantaş, 20.Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları isimli Yüksek Lisan Tez'inden alınmıştır)

Fotoğraf 22: İstanbul Haseki Nisa Hastanesi (Kaynak: Son Devir Hastaneleri kitabından alınmıştır)

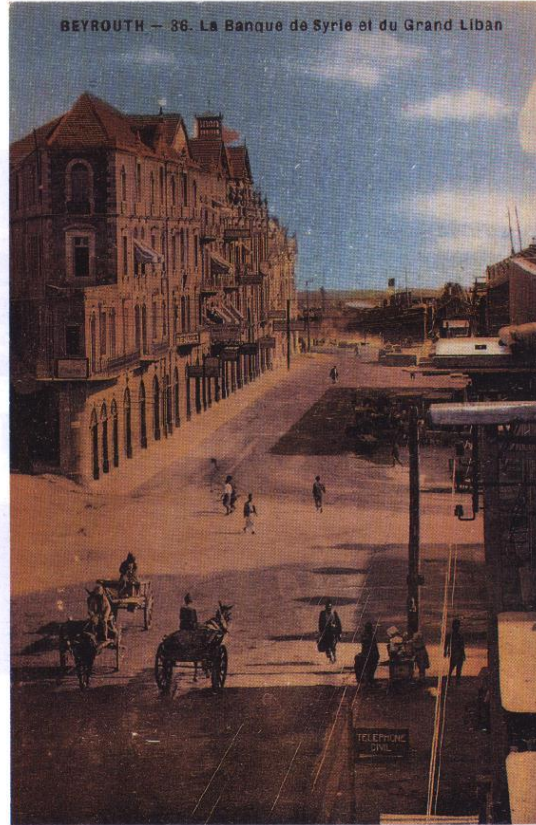
Fotoğraf 23: Üsküp Belediye Hastanesi (Kaynak: Son Devir Hastaneleri kitabından alınmıştır)

Fotoğraf 24: Levanten evlerinden İzmir'deki Edwards Köşkü
(Kaynak:<http://www.geziko.com/blog/izmirin-tarihi-levanten-evleri/>)

Fotoğraf 25: Afyon Postane Binası (Kaynak: İnci Aslanoğlu'nun Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı isimli kitabından alınmıştır)

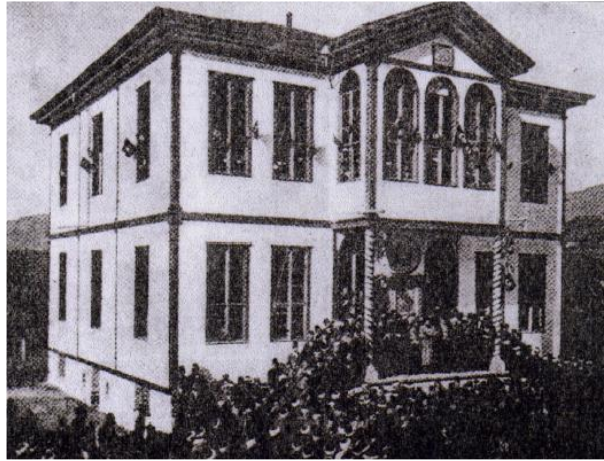
Fotoğraf 26: Beyrut, Suriye ve Büyük Lübnan Bankası (Kaynak: <http://almashriq.hiof.no/lebanon/>)

Fotoğraf 27: İzmir Milli Kütüphane-Elhamra Sineması (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 28: İzmir Roma Bankası ve ABD Konsolosluk Binası (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 29: Merzifon Rüştîye Binası (Kaynak: (Kaynak: Fatma Arslantaş, 20.Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları isimli Yüksek Lisan Tez'inden alınmıştır)

Fotoğraf 30: Vicenza'daki Palladiana Bazilikası (Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Basilica_Palladiana)

Fotoğraf 31: İngiltere Claydon House (Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Palladyanizm>)

Fotoğraf 32: Trabzon Askeri Hastanesi Cephesi (Kaynak: Kaynak: Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin'deki Tarihi Kamu Yapıları isimli Doktora Tez'inden alınmıştır)

Fotoğraf 33: Beyrut Sivil Mimari Örneği (Kaynak: <http://www.mimdap.org/?p=160904>)

Fotoğraf 34: Beyrut İngiliz Konsolosluk Binası (Kaynak: <http://almashriq.hiof.no/lebanon/>)

Fotoğraf 35: Elazığ-Harput Mülkiye İdadisi (Kaynak: Kaynak: Kaynak: Özden Gökhan Baydaş, Diyarbakır ve Mardin’deki Tarihi Kamu Yapıları isimli Doktora Tez’inden alınmıştır)

Fotoğraf 36: Emlak ve Eytam Bankası- Ankara (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 37: İzmir Ticaret Borsa Binası (Kaynak: <http://wowturkey.com>)

Fotoğraf 38: Kamu Yapılarındaki Karo Mozaik Süsleme Örnekleri, 2016